

Nordjyllands Fugle 2015

Rapport nr. 52 fra Nordjyllands Fugle

© 2016 Nordjyllands Fugle

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Udgivet af:	Foreningen Nordjyllands Fugle Tranebærvej 48, 9530 Støvring www.nordjyllandsfugle.dk
Kasserer:	Henrik Nystrup, Tranebærvej 48, 9530 Støvring Telefon 2849 7618, mail: henrik.nystrup@aalborg.dk Konto: 1551 6211771
Pris:	Medlemmer kr. 160,- + evt. forsendelse Abonnenter og løssalg kr. 170,- + evt. forsendelse
Illustrationer:	Jens Frimer Andersen (akvareller, omslag), Jens Gregersen (artiklen om Hirsholmenes ynglefugle)
Fotografer:	Albert Steen-Hansen, Erik Christophersen, Hans Christophersen, Hans Henrik Larsen, Henrik Haaning Nielsen, Jan Skriver, John Brask, Johnny Laursen, Jørgen Kabel, Jørgen Peter Kjeldsen, Kai Lindegaard, Knud Pedersen, Lars Grøn, Lauge Fastrup, Line Holst Pagh, Mette Berg Hansen, Niels Fabæk, Niels Evald Jensen, Poul Holm Pedersen, Tonny Ravn Kristiansen, Torben Kaas, Vagn Freundlich
Tilrettelæggelse:	Hans Christophersen
Fotoredaktion:	Lars Grøn
Korrektur:	Hans Christophersen og Tscherning Clausen
Layout:	Jørgen Peter Kjeldsen/ ornit.dk
Trykning:	Novagraf
Oplag:	400 eks.

Indhold

Forord	2
ARTIKLER	3
Hvorfor vokser den danske kongeørnebestand ikke? Jan Tøttrup Nielsen	3
Lille Vildmoseområdet 2015 Thorkild Lund	6
Vejlerne 2015 Henrik Haaning Nielsen	9
Ornitologiske oplysninger fra Rold Skov 1886-97 Uffe Gjel Sørensen	12
Optællingerne af ynglefuglene på Hirsholmene Jens Gregersen	20
Fotos af Hirsholmenes ynglefugle	24
Jagtfalk – rekordår i Danmark Henrik Haaning Nielsen	26
Kortnæbbet Gås i Nordjylland Jørgen Peter Kjeldsen	28
Skagen Fuglestation 2015 Knud Pedersen	35
Fugle i Sydøstvendssyssel Søren Poulsen & Anders Brinkmann	42
Mærkning af Taigasædgæs i Lille Vildmose Ole Roland Therkildsen	46
En fuglefotograf – interview med Mette Berg Thorkild Lund	48
Carnivorer i Mellemområdet i Lille Vildmose Jacob Palsgaard Andersen	50
Den nye fuglesystematik revolutionerer artsrækkefølgen Esben Sloth Andersen	51
ARTSGENNEMGANG	57
Indsenderliste	147
Indeks arter	159

Redaktionen 2015

Esben Sloth Andersen 6037 9080	esa @business.aau.dk	Spætter, træløbere og fuglekonger.	Johnny Laursen 2338 4320	bruunlaursen @mail.dk	Hjemmeside.
Thorkil Brandt 3025 5304	thorkilbrandt @gmail.com	Gæs.	Thorkild Lund 5126 3679	thorkildlund @dlgmail.dk	Artikler.
Anders Brinkmann 2840 2714	anders_brinkmann @hotmail.com	Store drosler og finker.	Henrik Nyrup 2849 7618	henrik.nyrup @aalborg.dk	Alle øvrige arter.
Morten Christensen 2549 9753	mch1895 @gmail.com	Lommer.	Søren Poulsen 6063 0082	soep99 @hotmail.com	Ænder og hønefugle.
Hans Christophersen 2371 3154	hach @mail.dk	Rovfugle og korrektur, tilrettelæggelse.	Kurt Prentow 2233 9647	kurt @prentow.dk	Terner og alkefugle, initialliste.
Tscherning Clausen 2327 1434	tsc.vib @mail.tele.dk	Korrektur	Rene Worup Rørbæk 2876 3520	rene.roerbæk @gmail.com	Silkehale, smådrosler mv.
Lars Grøn 2987 8228	larsnaturfoto @gmail.com	Fotoredaktion.	Albert Schmidt 2422 3194	albert @schmidt.mail.dk	Vandhøns, Brushane- snepper, kragefugle, stære.
Anders Horsten 5194 2109	anders_horsten @hotmail.com	Duer og tornskader.	Poul Erik Sperling 2028 4405	pes @vildtfarmnord.dk	Artikler.
Anton Thøger Larsen 2869 1373	anton.thoeger.larsen @nruttrup-skole.dk	Årefodede, storkefugle, trane, vadefugle del 1, pibere.	Henrik Møller Thomsen 2253 1576	henrida.kirk @gmail.com	Svaner.

Sponsorer

Fugle og Dyr i Nordjylland takker for økonomisk støtte til rapporten fra:

HALS NØRRESKOV

AAGE V. JENSEN
NATURFOND

Af Hans Christophersen

Foreningen "Nordjyllands Fugle" er en selvstændig forening med nær tilknytning til primært Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdelinger i Nordjylland og Nordvestjylland. Foreningen har som sit primære formål at udgive en årbog på baggrund af fugleagttagelser fra det område, der dækkes af de to tidligere amter Nordjylland og Viborg suppleret med artikler om fugle og dyr.

Grundlaget for rapporten er indberetninger til DOFbasen. I år er der indsendt knap 140.000 observationer, hvilket er lidt færre end de seneste år. Nedgangen kan skyldes det fuglemæssigt meget ringe forår. Materialet er endvidere for flere arter suppleret med materiale indtastet i forbindelse med det tredje Atlas-projekt, der kører i årene 2014-2017. Antallet af indsendere er med 657 også lidt lavere. Anvendelsen af DOFbasen betyder, at vi modtager en større mængde indberetninger af de mere almindelige arter, ligesom vi i stigende omfang også modtager mange observationer fra personer, der ikke er bosiddende i vort område.

Redaktionen forbeholder sig i denne forbindelse ret til at udelade usædvanlige observationer, herunder arter set i usædvanlige antal eller på usædvanlige tidspunkter. Det gælder specielt, hvis der ikke foreligger kommentarer/beskrivelse i forbindelse med indtastningen.

Lokale folk i Skagen-området har igen i år indberettet et meget stort og værdifuldt materiale. Dette suppleres af indberetninger fra mange gæstende observatører. Et andet meget stort materiale kommer fra Lille Vildmose. Her medfører den spændende udvikling af området et meget stort antal gæster. Omfattende materiale er også modtaget fra Vejlerne, Hanstholm, Nørreådal, Hirtshals, Ulvedybet, det sydøstlige Vendsyssel og fra Rold Skov med flere. Desuden modtages materiale fra DOF's Sjældenhedsudvalg (SU) via Knud Pedersen samt i år og de kommende år som nævnt også fra det aktuelle Atlas-projekt.

Alle rapportens mange tal og tekster komplementeres af mange smukke fotografier og akvareller, som dygtige fotografer og kunstnere stiller til vores rådighed.

Årbogen skifter fra i år i nogen grad fokus, idet at artikler nu fylder en større del. Samtidig behandles ikke alle arter, der er iagttaget i Nordjylland i årets løb. Det skyl-

des primært et ønske om at bringe flere gennemarbejdede artikler om forskellige arter og deres forekomst i Nord- og Nordvestjylland suppleret med årsrapporter fra de mest centrale områder i regionen. Samtidig vil fokus i artsbehandlinger primært være på de mere fåtaligt forekommende arter og andre, der vurderes af særlig interesse. Listen over, hvilke arter der behandles, er dog ikke statisk og vil variere fra år til år. For forekomsten af mere almindeligt forekommende arter henvises til DOFbasen, herunder materialet fra Atlas-projektet.

Som nævnt er forekomsten af mange arter i år præget af et meget ustadigt vejrlig i foråret og forsommeren. Forårstrækket af de fleste arter er således meget fåtalligt og især for rovfuglene langt under middel. For andre arter byder 2015 på rekordstore forekomster. Det gælder blandt andet flere gåsearter, ikke mindst Bramgås og Kortnæbbet Gås. Rekordstore forekomster ses også for arter som Trane, Vandrefalk (trods det svage forår), Ravn, Hvidbrynet Løvsanger, Rødtoppet Fuglekonge og Bjergvipstjert. For rovfuglene kompenseres det svage forårstræk i nogen grad af meget fine forekomster i efteråret af Aftenfalk og Steppehøg.

For ynglefuglene fordobles antallet af ynglende Havørne til nu to par, mens bestanden af Skestork er rekordstor. Toplærke holder fortsat stand i Hirtshals, mens materialet i Atlas-projektet tyder på markante tilbagegange for arter som Tårnfalk, Broget Fluesnapper og Sjagger. Endelig ses der i årets løb en række usædvanlige arter, hvoraf kan nævnes Dværgrørvagtel, Sortbrynet Albatros, Nathejre, Sort Ibis, Rødhovedet Tornskade samt ikke mindst Eleonorafalk og Sardinsk Sanger – som begge er arter, der kun én gang tidligere er observeret i Nordjylland.

Redaktionen siger hermed tak til alle, der på den ene eller anden måde har givet deres bidrag til rapporten. Til slut vil vi henvise til vores hjemmeside på adressen www.nordjyllandsfugle.dk, hvor der kan læses mere om foreningen. Her kan ældre rapporter ses og downloades i PDF-format, ligesom man blandt andet kan finde en oversigt over alle de sjældne arter, der er set i Nordjylland igennem årene. Her kan man også fire gange årligt se "Felt-Nyt", en kvartalsvis opdatering af spændende forekomster af fugle i Nordjylland.

Hvorfor vokser den danske Kongeørnebestand ikke?

Af Jan Tøttrup Nielsen

Kongeørn, Lille Vildmose, 20. februar 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Ørneeventyr eller ej

Siden Kongeørnen vendte tilbage som dansk ynglefugl i 1998, har de i alt 37 yngleforsøg resulteret i 34 udføjne unger. Kongeørnen er hidtil blevet fundet ynglende på fire forskellige lokaliteter langs østkysten i det nordlige Jylland.

I de første par år efter det første yngleforsøg var spændingen stor – var det en enlig svale, eller var det begyndelsen til et nyt ørneeventyr i lighed med Havørnens, der også er vendt tilbage som dansk ynglefugl. Havørnebestanden nærmest eksploderede efter 1995, sandsynligvis pga. de mange mulige ynglehabitater og det store fødeudbud. Den danske havørnebestands store ungeproduktion og lave dødelighed har også været en medvirkende årsag til, at det er gået så hurtigt. En anden væsentlig årsag har været, at der på langt de fleste ynglelokaliteter har været tilstrækkelig fred og ro. Lodsejerne har set det at have et par Havørne ynglende som en god reklame, og de fleste har været stolte over, at ørnen har slået sig ned i netop deres område.

Kongeørnen som dansk ynglefugl

For Kongeørnene skete der også en udvikling om end meget langsomt. Det første par var i Tofte Skov, og efter fem år var det andet danske par i gang i Høstemark Skov. I 2003 fløj den første unge i Høstemark Skov fra reden, og parret har efterfølgende årligt produceret en unge. Vi regner med, at en af magerne stammer fra det første kuld fra Tofte Skov. To år senere, i 2005, ynglede parret i Hals Nørreskov for første gang, dog uden at få unger. Først i 2007 blev der her produceret unger, og parret har siden årligt produceret 1-2 unger. I foråret 2003 forsvandt hunnen i Tofte Skov, men hannen blev i området indtil 2007. Forinden var parrets rede-træ væltet i orkanen 8. januar 2005. Så i 2008 begyndte

Kongeørnen at yngle ved Overgård nær Mariager Fjord, men efter to sæsoner opgives lokaliteten igen. Fra 2010 ses et nyt kongeørnepar i Tofte Skov, hvor de i 2012 gjorde deres første yngleforsøg, der dog ikke resulterede i unger. Først i andet forsøg i 2013 lykkedes det med en unge, hvilket også var tilfældet i 2014 og 2015.

Frem til 2006 gik det fint med bestandsudviklingen, fra et til tre par på 8 år er udmærket for en art som Kongeørn i en helt nyetableret bestand. Ungeproduktionen for de danske Kongeørne er relativt høj. I alt 34 unger på 37 yngleforsøg giver en årlig gennemsnitlig ungeproduktion på 0,92 unge/yngleforsøg og 1,13 unge/yngleforsøg med mindst en unge. Kun 18,9% af yngleforsøgene mislykkedes, og 13,3% af yngleforsøgene med unger resulterer i to udføjne unger.

Overlevelsen hos de ynglende Kongeørne er tilsyneladende også høj. Parret i Høstemark og Hals består frem til og med 2015 af de samme fugle. I Høstemark Skov formodes hannen i 2015 at være 18 år og hunnen 16 år og i Hals Nørreskov henholdsvis 14 og 13 år gammel. På de to andre lokaliteter ser det dog noget anderledes ud. I Tofte formodes hannen i første periode at være den samme, mens hunnen udskiftes i 2004. I anden periode er det to helt nye fugle, der indfinder sig i 2010, og mindst en, måske endda dem begge, udskiftes igen i årene 2012-2013. Ved Overgård har Kongeørnen det svært. Parret holder til i området fra 2006 og yngler første gang i 2008, men i november samme år forsvinder pludseligt den ene eller måske endda begge fugle i parret på mystisk vis. Der er måske en sammenhæng mellem ovenstående, og at der i september samme år blev indsamlet 3 døde måger indenfor parrets fourageringsområde, som var døde af *parathion*-forgiftning. I 2009 er det formodentlig to nye fugle, der uden held forsøger at yngle. Efterfølgende har

der ikke ynglet Kongeørne på lokaliteten. I efteråret 2005 blev der desuden på lokaliteten fundet en død 4K Kongeørn. Ørnen blev undersøgt på Steins Laboratorium A/S, Brørup, hvor man konkluderede, at fuglen var død af sult. Der blev ikke påvist hverken giftstoffer, sygdomme eller fysiske skader.

Stilstand i bestanden

Kongeørnene har i perioden 1998-2015 årligt ynglet med højst tre par. I 2015 ses dog et fjerde par på en helt ny lokalitet under opbygning. Parret forventes måske at yngle i 2016-17. I samme periode har der, udover de etablerede ynglepar, været opstart til yderlige ynglepar i bl.a. Hanstholm Reservatet, et par steder i Midt- og Sydjylland og på endnu en lokalitet i Vendsyssel. På disse lokaliteter har der i et til flere år været stationære enlige eller par (to fugle sammen), men på alle lokaliteterne er Kongeørnene forsvundet igen efter 1-3 år.

Det store spørgsmål er, hvorfor kommer der ikke flere par Kongeørne i Danmark? Ugeproduktionen er høj, og der er en del egnede ynglehabitater, især i Jylland, hvor der er fred og ro. Fødeundersøgelser viser, at der i yngletiden næppe er fødemangel (se Nordjyllands Fugle 2014), og med den kraftigt voksende hjortebestand (Kron- dyr, Dådyr og Rådyr) i Danmark er der også om vinteren masser af føde i form af ædsler. Kongeørnen kan yngle som 3-årige (4K), men ofte er de 4-6 år gamle, inden de begynder. De er udfarvede som 6-10 årige, og i bestande, der er i balance, yngler de som regel sjældent før, de når 6-7 års alderen. I områder med rigelig fødetilgang vil der i nyetablerede bestande, og bestande som er udsat for bekæmpelse, ofte yngle ungfugle i 3-5 års alderen. Ved nyetablerede par er hannen som regel den ældste.

Ringmærkningen giver oplysninger

Hvad sker der med alle ørneungerne, efter de har forladt ynglelokaliteten? Dør de tidligt, emigrerer de ud af landet, eller hvad sker det? Vi ved det ikke! Ungerne opholder sig på ynglelokaliteten frem til oktober-november, nogle endda til januar-februar det efterfølgende år. Selv om der bliver set unger på lokaliteterne, ved vi ikke med sikkerhed, om det er unger, som er opfostret på lokaliteten.

Alle unger fra Hals Nørreskov og Overgaard er fra 2008 ringmærket, og fra 2015 er Høstemark og Tofte Skove i Lille Vildmose også kommet med. I alt 15 unger er nu mærket. Da Kongeørnens tarse er fjerklædt, hvilket ofte gør det umuligt at aflæse ringen, med mindre man har den i hånden, blev det besluttet kun at anvende en farveløs metalring (altid påsat højre ben). Men da mange ornitologer medbringer fotoudstyr, og der bliver taget mange billeder, da vores Kongeørne ikke er så sky, vil vi fremover alligevel gøre forsøg med at påsætte farveringe i håb om aflæsninger bl.a. ud fra fotos. Ringmærkningen har hidtil givet sparsomme oplysninger. Tre af ungerne er blevet genmeldt. En af ungerne fra Hals Nørreskov blev fundet død den 26/1 2009 under højspændingsledninger ved Siem mellem Rold Skov og Lille Vildmose. Ungen, der var mærket 29/6 2008 ved Overgaard ved Mariager Fjord, blev fundet stærkt forkommen og ude af stand til at flyve 11/11 2008 nær Tønder i Søn-

Ringmærkning af Kongeørn. Foto: Hans Christophersen.

derjylland. Fuglen blev bragt til en plejestation i Åbenrå og genudsat 28/11 2008 ved ynglelokaliteten. En 1K Kongeørn sås den 7/12 på lokaliteten (kan være den), men blev ikke sidenhen set (ungen er formentlig død). Endelig findes i 2012 den ene af to unger død under reden i Hals Nørreskov. Ungen, en lille han, døde ca. 5-7 dage efter mærkningen, smidt ud af reden af sin meget store storesøster. Derudover er der i perioden 2008-2015 fotograferet fire unge Kongeørne med metalring på højre ben, uden det har været muligt at aflæse ringen: En 2K 13/2 2010 Skivum Nørrekrat, en 2K 23/2 og 1/4 2011 Bolle Enge, Dronninglund, en 4-5K 15/12 2011 Lille Brøndum og en 3K 4/4 og 30/12 2015 Store Vildmose. Disse fire fugle er sandsynligvis alle mærket i Hals Nørreskov. I perioden 2008-2015 er der registreret 5-7 farvemærkede svenske Kongeørne i Jylland; dette indikerer at vores Kongeørne formentlig stammer fra Sverige.

GPS-sender skal gerne give manglende viden

For at kortlægge de områder, Kongeørnene benytter, og for at vurdere brugen og vigtigheden af forskellige habitater, samt at kende individernes skæbne blev projektet "Spredning, overvintring og stedtrofasthed hos Kongeørne i Danmark ved hjælp af GPS-GSM satellitsendere" påbegyndt i 2015. Projektet er finansieret af Aage V. Jensen Naturfond og Statens Naturhistoriske Museum i samarbejde med Københavns Universitet (KU), som er ansvarlig for projektet. Ved hjælp af GPS-loggere vil vi forsøge at følge ungerne hele livet og se, hvad der sker. Alle tre udføjne unger i 2015 har fået påsat GPS-logger, og på KU's hjemmeside under "The Danish Golden Eagle Project" kan de enkelte fugle følges. Foreløbig skal projektet også fortsætte i 2016, hvorefter det skal evalueres. Det vurderes, at satellitsenderen er den eneste metode til at finde ud af, hvad der sker med ungerne, når de forlader ynglelokaliteten. Ungerne skal helst være så store som muligt, dvs. over 60 dage, inden senderen fastgøres. I projektet bruges en CTT-1080a sender, en såkaldt tredjegenerations, der er det nyeste inden for dette felt. Der er bl.a. ingen synlig antenne. Senderen fastgøres på fugle ved hjælp af en "rygsæk/seletøj". Sender og seletøj vejer ca. 100 g (2-3 % af fuglens vægt), remmene til at fastgøre senderen er lavet af teflon, som i princip-

pet skal kunne holde fuglens levetid ud (se foto). Senderen er drevet af solenergi, og afhængigt af hvor godt den oplader (vej- og årstidsbestemt), kan den programmeres til at sende positioner fra hver 10 minut til med flere dages mellemrum. Senderen kan for at spare på energien lagre data, som først sendes "hjem" når batteriet igen er opladet. Der er typisk dårlig kontakt med fuglen om vinteren, hvor solen står lavt, og der ofte er overskyet, eller hvis fuglen opholder sig meget i skygge (f.eks. inde i skoven).

Hals Nørreskov: 1/6 2015 blev den første GPS-sender sat på en dansk Kongeørn, en hun 54 dage gammel. Jeff Cooper, en erfaren instruktør fra CTT (Cellular Tracking Technologies, LLC) i USA skulle "undersøge" i påsætning af senderne. Jeff har mange års erfaring med Kongeørn og Hvidhovedet Havørn i USA. Hele påsætningen tager 60-70 minutter fra ungen hentes ned fra reden, til den atter er tilbage. Det hele forløb fint, og reden tjekkes igen 10/6. Ungen har det fint, og senderen sidder, som den skal. 23/6 viser senderen, at ungen forlader reden i en alder af 76 dage. Vi kan følge ungen frem til 8/7, hvor senderen sender sidste gang pga. strømmangel. Vi regner med det skyldes, at ungen hele tiden opholder sig under kronen i en gammel bøgebevoksning. 15/9 vågner senderen igen, hvor den sender næsten alle data fra 8/7 og frem. Allerede 7/10 går senderen dog i stå igen, og siden har den ikke "givet lyd" fra sig. Ungen er set på lokaliteten (med sender) 15/12 og 20/1 2016, stor og velnæret. Det er vores håb, at forårets komme vil sparke liv i senderen igen.

Høstemark Skov: 24/6 sættes sender på en 58 dage gammel han-unge. Ungen tjekkes igen 1/7, hvor den sidder på en gren i redetræet. Både sender og unge ser ud til at have det fint. Senderen viser, at ungen forlader reden 7/7 i en alder af 71 dage. Senderen fungerer fint og giver oplysninger om dens færden i og omkring redebevoksningen. Den første længere udflugt foregår 25/8, hvor ungen kl. 11:15 flyver ud til stranden på Himmerlands østkyst og først vender tilbage kl. 16:15.

Tofte Skov: 8/7 sætter vi sender på den sidste unge i år, der formentlig er en hun 62 dage gammel. Senderen viser, at ungen forlader reden 25/7 i en alder af 82 dage. Under indsamling af føderester 4/8 indfanges ungen på jorden (det er helt almindeligt, at ungerne de første 10-14 efter de har forladt reden "løber" rundt på jorden, inden de formår at flyve rigtigt). Ungen er velnæret, og senderen sidder og fungerer fint. Også den sender oplysninger om dens færden i og omkring redebevoksningen.

14/10 2015 sker der noget meget uventet, idet ungen fra Høstemark Skov forlader redelokaliteten og flyver mod syd. Da den flyver forbi redelokaliteten i Tofte Skov, kommer ungen herfra op, og de to kongeørnunger følges ad mod syd de næste 5 km. Derefter skilles de og følger hver sin rute ned gennem Jylland. Ungen fra Høstemark flyver næsten lige midt igennem Jylland og krydser grænsen ved Süderlügum. Tofte-ungen tager en mere østlig rute og opholder sig i nogle dage ude på Djursland, inden den fortsætter sydpå og krydser grænsen ved Padborg. Siden november har begge unger opholdt sig i Nordtyskland omkring Schleswig. GPS-signalerne

Sidder GPS'en, så vingerne kan bevæges uhindret?

Foto: Hans Christophersen.

kommer kun sporadisk ind her om vinteren (januar 2016), hvilket formentlig skyldes manglende opladning af solcellerne i den mørke tid. Men Bernd Struwe-Juhl fra det Schleswig-Holsteinske Havørneprojekt oplyser, at begge unger er set og har det godt. Vi forventer, at ungerne vender tilbage til Jylland igen, selvom tyskerne håber på, at de vil slå sig ned i Schleswig-Holstein. Under alle omstændigheder håber vi at kunne følge dem, indtil de forhåbentlig slår sig ned et sted for at yngle, selvom chancen for, at de overlever så længe, er lille. Indtil videre viser resultaterne, at alle tre unger med GPS-logger har overlevet de første tre måneder, de har været selvstændige. De har selv kunne fange deres føde, selvom de flyver rundt med en "rygsæk".

DNA-profil på de danske Kongeørne

Udover at GPS-senderne gerne skulle vise os, hvor vores kongeørnunger bliver af, og hvad der sker med dem, er vi også interesserede i at vide, hvor ynglefuglene kommer fra. Er parrene opbygget ud fra egen produktion, eller er det udefra kommende Kongeørne eller en blanding heraf. Ny teknologi har gjort det muligt at udtage DNA fra fældefjer og ud fra en DNA-profil på de enkelte fugle at bestemme deres køn, slægtsforhold, overlevelse, flytning og udskiftning. Det vil måske også være muligt at sammenligne vores materiale med udenlandske undersøgelser og derigennem se, hvor vores Kongeørne stammer fra. Siden 2005 er der indsamlet mere end 700 fældefjer fra de danske Kongeørne, og der er materiale fra mindst 20 forskellige Kongeørne.

De nye forskningstiltag skulle gerne give oplysninger om Kongeørnens chancer for at vedblive med at være en dansk ynglefugl. Små isolerede bestande har ofte problemer med indavl. Derfor bliver det spændende at se, hvad DNA-analyserne viser – er det efterhånden én stor familie, eller kommer der nyt blod udefra. Der opholder sig ihvertfald svenske fugle i Jylland – også i yngletiden.

Af Thorkild Lund

Ved årsskiftet udkom "Status og udviklingstendensen for Danmarks internationalt vigtige fugleområder", rapporten over caretakerprojektet fra 2003 til 2013. I en rangordning af IBA'erne af lokaliteter med det bedste helhedsbillede for raste- og ynglefugle ligger Lille Vildmose i spidsen.

På baggrund af de omfattende naturgenopretningsprojekter der finder sted i Lille Vildmose i disse år, vil lokaliteten utvivlsomt befinde sig i dette førerfelt i mange år fremover. Der er tale om en dynamisk proces, som bevirker at naturen og dermed fuglelivets sammensætning forandres fra år til år. Mange fuglearter er kommet til, det gælder både rastende fugle og ynglefugle, mens nogle få ynglefugle igen er forsvundet, som f.eks. Klyde og Stylteløber, arter som vi nok ikke skal forvente at se på samme måde igen. Lille Vildmoseområdet omfatter de to skove i nord og syd, Høstemark Skov og Tofte Skov, de relativt uforstyrrede højmosedele, hvoraf Tofte Mose er langt den største og det såkaldte Mellemområde, som for størstedelen er den tidligere kultiverede del, som nu er under genopretning til natur. Overvågningen af fuglelivet foretages af en gruppe af frivillige med særlig adgang til de hegnede skove, i de senere år i samarbejde med de forskere, der har haft forskellige projekter kørende. Mellemområdet er de senere år blevet et meget attraktivt besøgssted for fugleinteresserede fra nær og fjern. Det skyldes ikke mindst, at man her kan komme tæt på fuglene, få nogle gode oplevelser, og at fuglene

Hættemåge og Rørhøg, Lille Vildmose, 4. juli 2015. Foto: Jan Skriver.

for mange arters vedkommende udviser en ringe skyhed. DOFbasen indeholder derfor rigtigt mange indtastninger fra området.

Dværgrørvagtel og rekordmange Traner

Rørskovene i Mellemområdet er de senere år blevet meget dominerende. Det tiltrækker visse arter, men gør også overblikket over forekomsterne mere usikker. Grågås er stadigvæk en talrig ynglefugl, og der er næppe blevet færre end i 2013, da vi anslog ynglebestanden til 70 par. Men ellers gælder det om at slå ørerne ud, specielt ved natlyt og på denne måde danne sig et estimat over antallet af ynglefugle i rørskoven. Det har således fundet sted flere gange i juni, hvor antallet af "gyppende" Vandrikse kom på 75, Plettet Rørvagtel 6, Dværgrørvagtel 2 og Rørdrum 28. Midt i maj træffes et stort antal Rørhøge, således 21 flyvende over rørskovene på en gang. Hvor mange, der gennemfører en vellykket ynglecycklus er usikkert, men fem par skal nok være et passende antal. En anden art, der er vanskelig at følge yngletiden igennem, er Trane, dels fordi der altid opholder sig en flok oversomrende ikke-ynglende Traner i mosen, men også fordi tilgroningen gør det vanskeligt at erkende, om parrene er ungeførende. Vi anslår ynglebestanden til fem par. Tre par er set ungeførende. Antallet af Trane i de rastende flokke kulminerede så sent som slutningen af oktober med 67, hvilke er den hidtil største forekomst. Hættemågekolonierne er den fortrukne yngleplads for

Vibe og Hjejle m.fl., Lille Vildmose, 8. september 2015. Foto: Jan Skriver.

lappedykkerarterne. Af hættemågekolonier er der to nord for Hegnsvej med henholdsvis 425 og 599 par, og vest for Grønvej er der 420 par, i alt 1444 par. Antallet af optalte Gråstrubet Lappedykker kulminerede med 140 fugle 26/4, og bedømt ud fra antallet af unger senere på sæsonen har ynglesuccessen været god. Først i august faldt antallet af observationer af Gråstrubet Lappedykker drastisk, mens der til gengæld viste sig flere og flere Lille Lappedykker heriblandt mange halvstore unger. Det største antal observerede Sorthalset Lappedykker var 19. En nyindvandrer i det nyskabte "wetland" er Sydlig Blåhals med ca. seks par. I betragtning af artens skjulte levevis skal der nok være flere. Skægmejse er blevet ret almindelig og mosens gæster kender efterhånden artens foretrukne tilholdssteder.

Ørneunger med GPS

Ørne i Lille Vildmose er nok de fugle, der tiltrækker sig størst opmærksomhed. Også i år ynglede mosens to kongeørnepar med succes. Ungerne blev for første gang ringmærket og forsynet med en GPS-sender for at komme nærmere det standende spørgsmål, hvad er der blevet af

alle de unger, der så succesfuldt er udruget af Danmarks tre (fire) kongeørnepar. Se Jan Tøttrup's artikel, "Hvorfor vokser den danske kongeørnebestand ikke" andetsteds i denne rapport. Det er muligt at følge ungernes færd fremover via Københavns Universitets hjemmeside www.nyheder.ku.dk. Det har været højst overraskende at konstatere, at ungerne, og det gælder både ungen fra Tofte og ungen fra Høstemark, har forladt området så tidligt (14/10), som det er tilfældet her i 2015. Som oftest opholder ungerne sig i forældrenes yngleterritorium indtil årsskiftet, inden de bliver jaget ud. Havørnene i Tofte Skov valgte i år en ny redelokalitet efter de foregående års rede blæste ned. To unger kom på vingerne. Ligesom Kongeørn er Havørn en hyppig gæst i Mellemområdet, hvor en overflyvende ørn kan sende en tusindtallig flok af gæs, ænder, viber, hjejler m.m. på vingerne til glæde for optællerne.

Stort set alle trækkende og overvintrende rovfuglearter ses regelmæssig i Lille Vildmose, således også i 2015, Vandrefalk, Dværgfalk, Lærkefalk, Blå Kærhøg og Fjeldvåge. Mosehornugle er blevet observeret jagende i Mellemområdet de fleste af årets måneder, men uden tegn

på ynglevirksomhed.

Skarvkolonien ved Tofte Sø, der først i nulletten var landets største, har de senere år stabiliseret sig til omkring 800 par, optællingen i år viste 831 reder.

Mærkninger af Sædgås

Lille Vildmose er en af de vigtigste, om ikke den vigtigste overvintringslokalitet for den i gåsesammenhæng lille nordskandinaviske ynglebestand af Tajgasædgås. For at kende mere til bestandens trækmønster har DCE (Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet) i samarbejde med hollandske gåseforskere iværksat et mærkningsprojekt med base i Lille Vildmose. Se her Ole Roland Therkildsens artikel, "Mærkning af Tajgasædgæs i Lille Vildmose 2014/15" andetsteds i denne rapport og se Sædgås under gennemgangen af arterne. Mærkningen har allerede vist overraskende resultater og har været meget inspirerende og spændende for en lille gruppe af caretakere, der følger og aflæser halsringene på de mærkede gæs. Maksimum i 2015 var 1600. De øvrige gæsearter er alle at træffe i større eller mindre antal i vinterhalvåret, Grågås, Blisgås, Kortnæbbet Gås, Bramgås og Canadagås tillige med et meget stort antal Sangsvaner.

Oversomrende gæster af mere eksotiske fugle varsler måske nye ynglende arter i mosen. Således holdt mindst et par udparrede Sangsvaner til i den nordlige del af Mellemområdet sommeren igennem, men uden tegn på egentlig ynglevirksomhed. Et par Skestork viste sig allerede i slutningen af marts, og helt hen til midten af september var der små og store grupper (max 32) af Skestork i området. De viste dog ingen tegn på ynglevirksomhed. Sølvhejre har i flere år været spået status som ny dansk ynglefugl. Igennem alle sommermånederne er der næsten dagligt set to Sølvhejrer i Lille Vildmose. Arten optræder på lignende vis overalt i Danmark, og det er formentlig blot et spørgsmål om tid, inden den yngler fast herhjemme.

Plettet Rørvagtel er blevet fast ynglefugl i Lille Vildmose de seneste år. Syv forskellige fugle blev hørt under et natlyt 28/6. Arten udgør nu en så sikker forekomst i Lille Vildmose, at den bør optages som bilag 1 art for fuglebeskyttelsesområdet, Lille Vildmose. I uge 24 var der natlige besøg af twitchere fra hele landet for at lytte til Dværgrørvagtel og Flodsanger.

Forekomsten af Pirol nu på andet år i Lille Vildmose undrer, da det jo ikke er den naturtype, man sædvanligvis finder arten i. Vi kan ikke udelukke, at den i 2014 har forsøgt at yngle, da der i Portlandsmosen blev set og fotodokumenteret både han og hun, men også i 2015 blev der set og hørt Pirol han bl. a. fra det nye brandvagtårn, hvorfra den tog nogle afstikkere ud i den øvrige mose.

Stor bestand af Rødrygget Tornskade

Arbejdet i skovene med at fjerne sitkagran-beplantningerne har begunstiget følgende arter, Hedelærke, Sortstrubet Bynkefugl, Natravn, Vendehejs, der alle ynglende fåtalligt og Rødrygget Tornskade, hvor det samlede antal i begge skove og i Mellemområdet med ret stor sikkerhed ligger på mellem 25 og 30 par. Huldue viser fremgang i begge skove, to til fire par i Høstemark Skov og 12-15 par i Tofte Skov. Sortspætte har næppe ynglet i Høstemark Skov i år, men derimod med sikkerhed i Tofte skov, muligvis med to par. Grønspætte er blevet set og hørt i Tofte Skov så ofte, at den formodes at yngle, men ingen rede eller nyudføjne unger er truffet. Ravn yngler i begge skove. Duehøg burde også være der, men ingen rede er fundet de seneste år. Heller ikke rede af Hvepsevåge er fundet, men det er mere forståeligt i betragtning af, hvor svært den kan være at finde. Iagttagelser på ynglepladserne er dog gjort så tit, at de formodes at yngle. Redelokalitet af Lærkefalk er forgæves eftersøgt. Iagttagelserne har dog også været færre end de seneste år.

Siden 2003 er der blevet udfærdiget en intern rapport over overvågningen af fuglelivet i AVJNF's ejendomme, Tofte og Høstemark Skov med fokus på ynglende Kongeørn og Havørn. De seneste år har rapporten også omfattet det såkaldte "Mellemområdet". Overvågningsgruppen har i alle årene omfattet Hans Christophersen, Tscherning Clausen, Anton Thøger Larsen, Flemming Ahlmann og Thorkild Lund, og de seneste år med medvirken af andre, bl.a. ved at udføre optællinger langs udlagte linietransekter i samarbejde med Københavns Universitet. Palle Rasmussen har bl.a. været på flere natlyt og bidraget med mange værdifulde iagttagelser. For at overvågningsresultaterne skal nå ud til en bredere kreds vil de fremover være at finde i Nordjyllands Fugle.

Pibeand, Lille Vildmose, 13. marts 2015. Foto: Jan Skrivers.

Vejlerne 2015

Af Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult

*Våde forhold på Bygholmengen, Engryle på sit territorium,
9. juni 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.*

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af et udvalg af ynglefugle og rastende trækfugle i Vejlerne. Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark.

Vejlerne udgør en af landets vigtigste lokaliteter for en lang række ynglefugle som er knyttet til rørskov, rørsump og enge, bl.a. Rørdrum, Sortterne, Stor Kobbersneppe, Brushane og Engryle.

Trækfuglene overvåges ved hjælp af 10 totale optællinger fordelt på alle årets måneder, bortset fra juni og juli. I Vejlerne raster store mængder vandfugle med vigtige forekomster af en lang række svømmeænder, gæs og svaner. Vadefuglene er tillige repræsenteret med mange arter med bemærkelsesværdige antal, de fleste år, af Hjejle, Vibe, Brushane og Tinksmed.

Foråret og sommeren var præget af kølige temperaturforhold og meget nedbør. Foråret var det niende vådeste, som er registreret af DMI og det vådeste siden 1983. Det betød, at der var høje vandstands niveauer i hele området, gennem ynglesæsonen, men særligt stort regnfald i begyndelsen af juni betød, at flere af engfladerne stod under et par centimeters blankt vand. Efteråret var generelt mildt og tørt. Således var oktober den tørreste i 43 år. Imidlertid betød forårets og sommerens vandreserver, at der ikke skete egentlige udtørninger i Vejlerne i efteråret.

Ynglefugle

På trods af endnu en mild vinter lå antallet af Rørdrummer på niveau med 2014. Således taltes 95 paukende hanner (99 optaltes i 2014). Skestork ynglede igen på øen Melsig i Arup Vejle med minimum 4 par. Bestanden af ynglende vadefugle havde vanskelige yngleforskel på grund af især nedbør. De tidligt ynglende, Vibe og Stor Kobbersneppe, fremviste fine bestande med henholdsvis 361 par og 96 par, men nedbøren i juni betød formentlig, at en stor andel af deres unger gik tabt. Således registreredes blot 12 ungevarslenne Stor Kobbersneppe i juni. Engryle fremviste på samme lokalitet en lille tilbagegang til 58 par (66 i 2014), men i juni sås småflokke, hvilket formentlig drejede sig om ynglefugle, som havde opgivet. Rødben havde en stor tilbagegang til 222 par (413 i 2014), men igen skyldtes det formentlig det regnfulde og kolde vejrlig. Brushane ynglede kun på Bygholmengen i år. Også her sås en lille tilbagegang til 9 par (14-18 par i 2014). På engene i Arup Vejle var resultaterne anderledes gode. Vandstanden var væsentligt højere i forhold til tidligere år, og hvor vi før har varslet at Engryle var på vej til at forsvinde fra lokaliteten, viste resultaterne fra i år en stor fremgang til 8 par (2 i 2014). Også Rødben gik frem til 72 par (59 i 2014). De kolonirugende fugle fremviste fremgange på Bygholmengen, og var tydeligvis begunstiget af høje vandstandsforhold. Klyde ynglede med 72 par (47 i 2014) og Havterne med 44 par (35 i 2014). Det er vigtigt at fremhæve, at de grundlæggende vandstandsforhold var optimale denne ynglesæson. Problemet var store nedbørsmængder på kritiske tidspunkter i fuglenes ynglecycklus, som især betød vanddække på visse engflader.

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest	Øst	Vest
Sorthalset Lappedykker									41	0	42	0
Gråstrubet Lappedykker									57	3	50	4
Rørdrum	49	12	35	22	71	20	56	16	75	24	67	28
Skkestork	0	0	0	8	0	0	0	4	0	7	0	4
Rørhøg	33	9	38	16	24	13	42	12	37	12	27	13
Klyde Bygholmeng	15	0	25	32	109	15	52	0	39	8	63	9
Vibe Bygholmeng	297		281		263		172		379		361	
Engryle	72	4	54	6	55	2	58	4	66	2	58	8
Brushøne	5	0	7	0	7	1	13	1	14-18	1	9	0
Stor Kobbersneppe	94	12	111	5	97	2	91	5	109	7	97	2
Rødben Bygholmeng	230		274		289		286		413		222	
Rødben Vesløs/Arup		51		61		50		58		59		72
Rødben Østerild Øst		14		11		21		10		19		20
Dværgmåge	1-2	0	2	0	1	0	1	0	1	0		
Hættemåge									4676	0	3122	119
Fjordterne	44	1	43	14	10	56	53	0	23	10	8	20
Havterne	14	0	24	0	37	5	26	0	35	0	42	0
Sortterne par	29	0	31	0	42	0	23	0	34	0	27	0
Sortterne juv.	0	0	11	0	7	0	3	0	19	0	1	0
Plettet Rørvagtel	4	0	7	6	2	4	13	2	4	0	3	1
Trane	5	0	6	0	11	0	11	0	11	0	11	1
Sydlig Blåhals	2	3	4	1	7	2	6	1	19	1	13	3

Optalte ynglefugle i Vejlerne 2010-2015, opdelt på Østlige og Vestlige Vejler. I årene før 2014 blev lappedykkere og Hættemåge ikke dækket af optællingsprogrammet (skraveret i tabellen).

Skkestork, Bygholmeng, 23. august 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

I rørsumpene bar resultaterne også præg af høje vandstandsforhold, og særligt i Kogleakssøen var forholdene forringede, da flere øer, der normalt indeholder mange ynglefugle, var oversvømmede. Sortterneerne opgav deres første etablering på grund af prædation, og anden etablering blev opgivet langt henne i ynglecycklus, da en storm og meget regn tilsyneladende forårsagede, at ungerne ikke overlevede. Blot en unge blev således flyvefærdig. Bestanden talte i år 27 par (i 2014 var bestanden 34 par). Trane opretholder en stabil bestand på 12 par ligesom Rørhøg, som talte 40 par. Samtlige optalte ynglefugles bestande i 2015 fremgår af tabellen.

Rastende fugle

Årets generelt høje vandstandsforhold resulterede i, at Vejlerne, særligt i foråret, husede flere bemærkelsesværdige antal af ænder og gæs. Der blev f.eks. optalt > 10.000 Krikænder, > 5000 Pibeænder, 600 Spidsænder, > 6500 Gråænder, > 17.000 Kortnæbbet Gås og > 15.000 Bramgæs. Hjejle optrådte med store flokke i oktober og november, hvor op til 21.000 blev talt alene på Bygholm Vejle. Havørn bliver en stadigt mere markant del af Vejlerne og ses nu hele året rundt i området. Et ynglepar i Vejlernes nærhed fik to unger på vingerne. Sølvhøjre er blevet et fast indslag, bortset fra i vintermånederne, og op til 8 eks. sås i efteråret. Skestorke og Traner optræder i imponerende mængder i sensommer/efterår, med henholdsvis op til 217 og 256 eksemplarer. Begge arter trækker et stort naturinteresseret publikum til Vejlerne. I august og september blev Danmark ramt af et influx af Aftenfalk og op til ni forskellige individer rastede samtidigt. I løbet af året blev der blandt de store fuglemængder desuden fundet sjældenheder som Rødhalsed Gås, Hvidøjet And, Amerikansk Pibeand, Amerikansk Krikand, Thorsbane, Jagtfalk og Sort Ibis. Samtlige er med til at skabe bemærkelsesværdige nyheder om Vejlerne, og de tiltrækker mange natur- og fugleinteresserede folk.

*Dvärgmåge 3K, Kogleaks, 4. maj 2015.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.*

Fjordterne, Bygholmengen, 2. maj 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Ornitologiske oplysninger fra Rold Skov og omegn 1886-97

Af Uffe Gjol Sørensen

Skovrider Hintz og skovarbejdere en vinterdag i Rold Skov i 1890'erne.
Lokalhistorisk arkiv for Skørping Kommune.

Den tidligst kendte egnsbeskrivelse af fuglelivet i nogen del af Himmerland er dukket op i et håndskrevet brev dateret 9.marts 1897, hvor skovrider Hintz giver en detaljeret beskrivelse af fuglelivet i Rold Skov i det forudgående tiår. Der findes i det hele taget kun sparsomme oplysninger om fuglelivet i Nordjylland i 1800-tallet. I sidste halvdel af århundredet kom der lokale beskrivelser fra Vendsyssel (Fischer 1861-64), Thy (Heiberg 1886), Mors (Faber 1887) og Viborg-egnen (Christiansen 1890). Men fra Himmerland kendes kun spredte oplysninger, der dog ofte var fra Rold Skov-komplekset. Her havde arter som Sort Stork, Havørn, Rød Glente og Stor Hornugle nogle af deres sidste tilholdssteder i landet og var derfor beklageligt attraktive mål for datidens ægsamlere (dokumenteret gennem de samlinger, der endte på Zoologisk Museum i København). Hintz' brev udfylder derfor meget belejligt et hul i vores viden og er med sin generelle tilgang med til at give en meget mere kvalificeret forståelse af fuglelivet. Trods resterne af fordums storhed var slutningen af 1800-tallet på mange måder en tid med et fattigt fugleliv i et nedslidt landskab.

Ludvig F. E. Hintz var skovrider på Buderupholm Statskovdistrikt i årene 1886-1902. I dag er Hintz mest kendt som forstmand. Som en af de første inden for dansk skovbrug eksperimenterede han med eksotiske, nordamerikanske træarter som Tsuga, Nobilis og Sitka. Den dag i dag kan man se nogle af hans nu mere end 120-årige nåletræer, da Skovhaven syd for Skørping netop er bygget op omkring disse tidlige forsøg.

Det genopdagede fuglebrev

Hintz skrev brevet som en direkte reaktion på en henvendelse fra Christian Grønlund (1825-1901). Grønlund var egentlig botanik-professor, men han spillede en aktiv rolle på vegne af 'Udvalget for Folkeoplysningens fremme' og forfattede en række oplysende og belærende

udgivelser. I 1897 kom en lille bog på 37 sider med den sigende titel 'Aarsagerne til og Midler imod den stærke Aftagen af Fuglene'. Det var som forberedelse til den bog, at Grønlund forinden havde skrevet til en række fuglekundige for at få konkrete eksempler på fuglenes status i forskellige dele af landet. Hintz begynder sit brev med at undskylde sin sene besvarelse og udtrykke frygt for, at oplysningerne kommer for sent til det 'tilsigtede øjemed'. Det sidste kan meget vel være tilfældet, for Grønlund refererer ikke til oplysningerne fra Rold Skov, selvom hans bog rummer bidrag fra fire andre skovridere. Brevet fra Hintz ser lidt ud som en kladde – og det kan det meget vel have været en sådan til det originale brev – men det er uvist om brevet overhovedet har været afsendt.

Kladde eller ej – heldigvis overlevede denne version af brevet ad endnu en sidste snørklet vej til denne artikel. I 1988 sendte en sønnesøn, Torben Hintz, en kopi af brevet til redaktionen af DOFs blad Fugle. Jörn Eskildsen var redaktør, og han bad mig om en faglig vurdering af brevet indhold. Den blev sendt i april 1988, men inden det blev til en artikel i Fugle, stoppede Jörn som redaktør. Jeg er flyttet et par gange siden og troede mine noter var bortkommet, men under en kraftig oprydning i gamle papirer sad jeg pludselig med chartekket med hele sagen. Derfor er det på høje tide at gøre en videre kreds bekendt med de interessante oplysninger.

Hintz giver oplysninger om 102 arter. Oplysningerne om alle arter er resumeret i nedestående tabel 1. Foruden Rold Skov giver Hintz også enkelte oplysninger fra Limfjordssegnene. Statsskovdistriktet i Rold Skov udgør den centrale del af skoven. Det blev etableret i 1826, hvor staten bl.a. opkøbte herregården Buderupholm. Den resterende del af Rold Skov komplekset var også dengang for størstedelens vedkommende ejet af godserne Lindenberg, Nørlund og Villestrup. Det er rimeligt at antage,

Parti fra Rold Skov. Foto: Niels Fabæk.

at Hintz' beskrivelse især bygger på erfaringer fra statskovdistriktet, og når han f.eks. angiver to par Sorte Storke i 'skovene heromkring', så behøver det ikke at være bestanden i hele Rold Skov skovkomplekset.

Skovrider Hintz var efter datidens forhold velorienteret om fugle, og han bruger Kjærbøllings 'Skandinaviens Fugle'. Dette første forsøg på en komplet fuglebog på dansk udkom i 1856 og havde plancher af både hanner og hun/ungfugledragter. Hintz følger Kjærbøllings rækkefølge 'for ikke at glemme nogen art'. Om han altid beskriver den reelle forekomst af hver art er ikke helt sikkert. Viben nævnes f.eks. i forbindelsen med, at Hjejlen om efteråret træffes i større flokke på markerne 'i selskab med Viber og Stære', men eneste direkte oplysning om Viben er, at det er 'maaske ret mærkeligt, at den næsten hvert Aar yngler i en Tørvemose paa min Embedsjord midt inde i de her-værende Skove'. Et usædvanligt forhold er altså fremhævet, og dermed er det nok underforstået, at arten i øvrigt er almindelig ynglefugl uden for skovene.

Generelt virker Hintz' beskrivelser autoritative og bygger meget på egne oplevelser, selvom der er undtagelser. Om sangerne skriver han ærligt og selvkritisk at 'det er muligt, at der findes flere Arter, jeg kender dem ikke så nøje, smaa og graa som de alle ere'. Enkelte andre steder fornemmer man, at han ikke er på helt sikker grund i sine udsagn – uden nærmere uddybning nævnes, at Hedelærken 'vistnok forekommer' og Toplærken 'ses af og til'. Der er ingen åbenlyse fejlbestemmelser – måske fraset et somerfund af en Sandløber.

Artsoversigten

Hvad fortæller Hintz' oplysninger os så nu næsten 120 år senere? Den helt store konklusion drager Hintz selv med udsagnet 'Alligevel skal jeg dog bidrage til at konstatere den herværende Fugleverdens store fattigdom'. I det føl-

gende vil jeg fremdrage en række aspekter ved det generelle udsagn.

Inden gennemgang af fuglene lige lidt om skoven i slutningen af 1800-tallet. Hintz er forstmand, men han giver desværre ikke nogen direkte beskrivelse af fuglenes fordeling i skoven og om skovens tilstand. Det er ekstra ærgerligt, da tiden for hans beskrivelse på mange måder er en brydningstid for det danske landskab. Tilgroning og eutrofiering af vore ferske vande tager sin begyndelse, og skovene ændres fra oprindelig løvskov til eksotiske nåleplantager. De danske skove havde været misrøgtet igennem århundreder – tømmer blev hentet, uden der blev plantet nyt, og det meste skov var ryddet for at skabe landbrugsland. Først med skovloven i 1805 var skovene blevet sikret deres plads i de danske landskaber. Skovforvaltning tager tid, og hvor slemt det stod til i Rold Skov lige før Hintz tiltræder sit embede fremgår af driftsplanen for statskovdistriktet fra 1884 (to citater efter Qvistorff 2001):

Af skovarealet findes omtrent halvdelen bevokset med bøg, af andre naturligt forekommende træarter haves næsten ingen, kun en enkelt forkroblet eg ses i den nordlige del af skoven, ligeså enkelte dårlige birke i moserne og noget espektrat på hejlerne. Bevoksningens vækst, særlig højdevæksten, er kun maaelig, hvilket dog ikke må tilskrives jordbunden og klimaet alene, men ligeså meget og måske mere den hensynsløse behandling disse skove har været undergivet siden Arilds tid af.

Hertil kommer, at de nu med nåletræ bevoksede arealer for en menneskealder siden ikke eksisterende, men henlå som større eller mindre lyngtilgroede sletter spredte omkring bøgeskoven, men man kan derfor tænke sig, hvilken skadelig indflydelse vinden og mosetågerne, der havde fri adgang overalt i forbindelse med den hensynsløse hugst, må have udøvet på trævæksten ...

Tabel 1. Kort resume af Hintz' tekst for alle 102 arter nævnt i hans brev. Hvor Hintz benytter andre navne er disse nævnt i parentes.

Art	1886-1897
Sangsvane	Af og til på gennemtræk
Grågås	Ses hvert efterår ved søer og engdrag
Knortegås	Umådelige store flokke om efteråret ved Limfjorden
Gråand	Yngler i mindre antal, men ses i større antal om efteråret
Atlingand	Har af og til ynglet i tørvemose
Hvinand	Kan forekomme om vinteren
Toppet Skallesluger	En skudt i vinteren 1895-96
Tjur	Set han i efteråret 1886 i skov tæt herved
Urfugl	Større antal på heder Ø for skoven, samt enkelte lyngmoser i skoven. Tiltaget pga. fredning
Agerhøne	Almindelig
Fasan	Findes kun et par steder i ringe antal – men trives godt
Rødstrubet Lom (=Nordisk Lom)	En skudt i en af søerne
Sortstrubet Lom (=Polarlom)	En fundet i skoven marts 1888
Sort Stork	To par har ynglet i skovene heromkring. For to år siden udeblev det ene par. Kuld: 1893 (1)
Hvid Stork	Sjælden
Rød Glente	Sjælden. Kuld fra 1893 (1)
Havørn (=Hvidhalet Havørn)	Set få gange
Duehøg	Trækgæst
Spurvehøg	Yngler
Musvåge	Almindelig ynglefugl
Fiskeørn (Flodørn)	Set en gang sommeren 1887
Tårnfalk	Trækgæst
Dværgfalk	Trækgæst
Lærkefalk	Trækgæst
Vandrefalk	Trækgæst
Plettet Rørvagtel (=Plettet Rørhøne)	Et eksemplar ledningsdræbt på banelinjen
Blishøne (=Sorte Vandhøne)	Findes ikke
Hjejle	Større flokke – navnlig om efteråret
Vibe	Det nævnes som usædvanligt, at arten hvert år yngler i en tørvemose
Sandløber	En skudt sommeren 1895
Almindelig Ryle (=Strandløber)	Om sommeren ved småsøer
Dobbeltbekkasin	Yngler antageligt endnu ret almindeligt
Tredækker	Yderst sparsom
Skovsneppe	På træk for- og efterår – ikke i større mængde
Stor Regnspove	Store efterårsflokke ved Limfjorden
Hvidklire (=Grønbenet Klire)	En skudt sommeren 1896
Hættemåge	Umådelige flokke først på efteråret på markerne
Fjordterne (=Almindelig Terne)	Af og til om sommeren
Sortterne (=Moseternen)	I begrænset antal i en udtørret sø (sikkert Gravlev Sø)
Huldue (=Skovdue)	Fundet ynglende i maj 1890
Ringdue	Nærmest sjælden
Steppehøne	Generel omtale af invasion – men ingen fra Rold Skov
Gøg	I mængde 1887 – siden kun i ringe antal
Slørugle	Opgivet som skudt en gang
Natugle	Almindelig
Skovhornugle	Skudt en gang
Stor Hornugle	Set i en række vintre indtil for tre år siden – et par år til langt hen i maj med sandsynlighed for ynglen – men ikke sikkert trods eftersøgen
Natravn	Nævnes som ret almindelig
Vendehals	Et par truffet i en have forrige sommer (=1895)
Grønspætte	Nu kun i ny og næ
Stor Flagspætte	Før ret almindelig – nu kun yderst sjældent

Art	1886-1897
Rødrygget Tornskade (=Alm. T.)	Temmelig sjælden
Stor Tornskade	Set en enkelt gang
Husskade	Kun sparsomt hist og her i Nordjylland nord for Randers
Skovskade	Ret almindelig - men for år tilbage i langt større antal end nu
Allike	Kun sparsomt hist og her i Nordjylland nord for Randers
Sortkrage (=Blaaraagen)	Set en flok ved vintertide
Gråkrage (=Krage)	Forekommer ikke i større mængde
Ravn	Ret hyppig og langt mere karakteristisk for egnen end kragen
Fuglekonge	Ret almindelig
Blåmejse	Sjælden
Musvit	Yderst almindelig
Sortmejse	Sjælden
Sumpmejse	Yderst almindelig
Toplærke	Ses af og til
Hedelærke	Forekommer vist nok
Sanglærke	Findes
Landsvale (=Forstuesvale)	Eneste svale
Halemejse	Ses af og til
Gulbug (=Havesanger*)	Almindelig
Munk (=Munkefuglen)	Set en gang
Silkehale	En skudt i januar 1893
Spætmejse	Hyppig
Træløber	Hyppig
Gærdesmutte	I ny og næ
Stær	Almindelig takket være mange redekasser
Ringdrossel	Set en gang
Solsort	Yngler men ikke i større tal - antageligt pga. mårer og katte i skoven
Sjagger	På træk i november
Sangdrossel	Yngler men ikke i større tal - antageligt pga. mårer og katte i skoven
Vindrossel	På træk i oktober
Misteldrossel	På træk i august
Broget Fluesnapper	Ses som regel på forårstræk i haven
Rødhals	Ses jævnligt
Stenpikker (=Grå digesmutte)	Ses jævnligt i sommertiden
Gråspurv (=Husspurv)	Almindelig
Skovspurv	Fandtes på gården i en række år
Gul Vipstjert	Temmelig sjælden
Hvid Vipstjert	Ses hvert år
Skovpiber (=Træpiberen)	Meget almindelig - karakterart
Bogfinke	Almindelig
Kvækerfinke	Stor mængde i vinteren 1892/93
Grønirisk	Yderst sjældent - navnlig om vinteren
Stillits	Stor sjældenhed, dog par i haven forrige sommer efter frø i Hvidgraner (=1895)
Grønsiken	Af og til på hvid-el
Tornirisk	Yderst sjældent
Lille Korsnæb	Af og til i strenge vintre i større antal - dog ikke senere vintre
Krognæb	Optrådte en vinter i større mængde (sikkert invasionen i 1890/91)
Kernebider	En enkelt gang
Dompap	Af og til i strenge vintre
Gulspurv	Almindelig
Bomlærke (=Kornværling)	Almindelig men færre end i mere frodige egne

*Kjærbøllings bog kommer i flere udgaver og navnet Havesanger bruges til både Gulbug og Havesanger – lidt varierende mellem hans plancher og tekstbind. Jeg vurderer, at det er mest sandsynligt, at Hintz mener Gulbug, når han erkender, at han ikke kender 'de smaa og graa sangere'.

Ravnen er efter mange års fravær tilbage i Rold Skov og er ved at genindtage rollen som en karakterart ligesom i 1800-tallet. Foto: Niels Fabæk.

Med Hintz' øjne kan vi nu beskrive, hvilket fugleliv der fandtes i en sådan nedhugget, misrøgtet og lysåben bøgeskov: Træløber og Spætmejsje var hyppige og blandt mejserne var både Musvit og Sumpmejsje yderst almindelige. Derimod beskrives Blåmejsje som sjælden – hvilket den også var i løvskovene i Østvendssyssel på samme tid. Solsort og Sangdrossel yngede men *'ikke i større tal'* mens Bogfinken og Skovskaden var almindelige. Ravnen beskrives som karakterart, hvorimod Gråkragen ikke forekommer *'i større mængde'*. Hvor lysåben bøgeskoven har været fremgår med al tydelighed af, at Skovpiber var karakterart, og Stenpikkeren blev *'ret jævnlige'* trufet i sommertiden. Det er ikke ligefrem arter, man vil forbinde med nutidens danske bøgeskove. Enkelte andre småfugle forekom: Halemejsje, Rødhals og Gærdesmutte. Skoven var generelt artsfattig og har givetvis kun haft sparsom underskov – det kan også forklare, at Skovsneppen kun kendtes som trækgæst – i det efterfølgende århundrede blev Rold Skov ellers kendt for netop at huse ynglende Skovsnepper.

Selvom løvskoven har domineret, så var nåleplantagerne under opvækst. Det kan være en forklaring på, at Natravnen var ret almindelig – kombinationen af lysåben skov og hederne med nyplantede nåleplantager har sikkert passet arten fint. Lille Korsnæb træffes som vintergæst. Fuglekongen er almindelig, mens Sortmejsen er sjælden – desværre uklart om der er tale om ynglefugle – begge arter kan være trækgæster. Det tidligst kendte ynglefund af Sortmejsen i Nordjylland er fra 1896 (vest for Aalborg), så den kunne evt. være i Rold lidt tidligere.

Men vi er i de tidlige år for indvandringen til nåleplantagerne, og andre arter dukker først senere op i Rold (Topmejsje ses ved Skørping i 1910, Dompap i 1936 ved Madum Sø, og Gransanger i 1940'erne).

Nogle af skovens spurvefugle mangler helt f.eks. Misteldrossel, Rødstjert, Jernspurv og Grå Fluesnapper, hvilket er lidt svært forklarligt, med mindre Hintz ikke kender dem – herunder for nogen af arternes vedkommende måske ikke kender deres sang. Andre arter, som i dag er udbredte og almindelige, er tydeligvis meget fåtallige: Ringdue, Allike, Husskade, Råge, Grønirisk, Stills, Kærnebider og Tornirisk. Deres udbredelse i landskaberne hænger på forskellig vis meget sammen med øget plantning af læhegn, plantager og ikke mindst have omkring alle huse og gårde. Det er overraskende, at Landsvalen nævnes som eneste svale. Bysvalen burde have været der – men Digesvalen var inden omfattende grusgravning i indlandet nok mest knyttet til kystkliner.

Også Musvågen var udbredt, og Spurvehøgen yngler meget almindeligt, men ellers kendes Duehøg og Lærke-, Dværge-, Tårn- og Vandrefalk kun som trækgæster. Hintz ser kun Havørn enkelte gange og betegner Rød Glente som sjælden (se nærmere nedenfor). Rovfuglene havde det rigtig skidt i 1800-tallet, hvor de blev forfulgt skånselsløst. Første generelle beskyttelse kom med jagtloven i 1922 – og da stadig kun i yngletiden (totalfredningen kommer ikke før 1967).

Et andet markant aspekt er meget artsfattige vådområder – søer, moser og kær. Hintz nævner direkte, at Blis-

Urfuglen var karakterfugl på hederne fra Rold Skov og østpå. En tidlig jagtfredning gavnede kortvarigt, men opdyrkning fjernede dens levesteder. For 100 år siden hørte vi for sidste gang om denne bestand. Foto: Niels Fabæk.

hønen ikke findes, og yderligere en række arter nævnes ikke, selvom de med nutidens øjne ville være forventelige: Lappedykkere (Toppet, Gråstrubet og Lille findes i dag), Fiskehejre, Knopsvane, Gravand, Krikand, Engsnarre, Grønbenet Rørhøne, Fjordterne m.v. Arterne med *kursiv* bliver først udbredte senere hen, så deres fravær er ikke uventet. Sorttønder nævnes at forekomme i begrænset antal i en udtørret sø – sikkert Gravlev Sø, der netop blev afvandet i de år. Søerne i Rold er stadig næringsfattige, og mange tørvegrave kom først under de to verdenskrige – og hvad der måtte have været småsøer var sikkert nedgræssede langs bredderne, lysåbne og artsfattige. Tilgroningen af enge og kær som følge af ophørt græsning og eutrofieringen af vores ferske vande har betydet meget for fuglelivet. Hintz nævner Grågås og Sangsvane som trækfugle – det er overraskende, at der ikke nævnes andre ænder end Gråand og Atlingand. Desuden undrer det, at typiske engfugle som Rødben, Bynkefugl, Engpiber og Rørspurv ikke nævnes. Måske Hintz – bevidst eller ubevidst – mest har fokuseret på fuglene i skovene?

Rovfuglene blev decideret efterstræbt, og et intensivt jagttryk kan meget vel være en medvirkende forklaring på de få vandfugle – og f.eks. det lave antal af Ringdue og Gråkrage.

Efter disse mere generelle betragtninger, så er der interessante oplysninger om en række arter: Det springer i øjnene, at Urfuglen fandtes i '*større Antal*' på hederne øst for Rold Skov samt enkelte '*Lyngmoserne inde i Skovene*'. Kører man gennem landbrugslandet øst for skoven

i dag, er det svært at forestille sig. Opdyrkning og tilplantning har hurtigt fjernet grundlaget for denne bestand – den beskrives sidste gang i 1916. I Himmerland har Urfuglen siden kun været kendt fra Lille Vildmose, hvor arten holder stand til omkring 1972. Var Urfuglen på vej ud, så er de sparsomme oplysningerne om udsatte Fasan-bestande de tidligste vi kender fra Nordjylland. Og et lille kuriosum: Tjur blev udsat i Rold i 1870'erne: Arten blev erklæret uddød allerede i 1880, men Hintz' observation af en han i 1886 giver forekomsten nogle få år mere. Hintz kendte arten efter et flerårigt ophold i Sverige, så hans observation er troværdig. – Ynglende Huldue i maj 1890 er det tidligste kendte ynglefund i Nordjylland (første sikre fra 1927 i Visborg Skov). Grønspætten ses overraskende nok kun '*i ny og næ*' – man kunne forvente, at de lysåbne skove skulle passe arten – den var dengang ikke udbredt i Nordjylland (først ynglefund nord for Limfjorden er fra 1925!). I sin bemærkning til arten peger Hintz måske på et nøgleproblem: '*dog freder jeg alle gamle, hule Træer, saa at det ikke er Mangel paa Redeplads og Opholdssted i det hele taget, der kan være Grunden*'. – Stor Flagsætte var tidligere almindelig men ses nu '*kun yderst sjældent*'. – Krognæb '*optraadte en Vinter for nogle Aar siden her i Eggen i større mængde*' er givetvis en beskrivelse af invasionen i 1890/91, der ikke tidligere har været kendt fra Nordjylland. – Man kan også bemærke, at Hintz tilsyneladende kendte hverken Vandstær eller Isfugl. Man skulle tro, at Rold Skov med sine vandrige kilder altid har budt på levevilkår for de to arter.

De fire profilerarter

Til sidst lidt om de fire profilerarter, Sort Stork, Havørn, Rød Glente og Stor Hornugle, der gjorde Rold Skov kendt blandt fuglekendere i 1800-tallet – på godt og især mindre godt. Oplysninger i Hintz' beskrivelse er i tabel 2 sammenstillet med vores viden før og kort tid efter. I tabellen er indsat årstal og antal (i parentes) af de ægkuld fra Rold Skov, der i dag findes i samlingerne på Zoologisk Museum.

Det er uendelig trist læsning, men alle oplysninger føjer sig præcist til hinanden, og udviklingen i disse år må si-

ges at være forbløffende nøje klarlagt. Årsagerne til tilbagegangen er det desværre også. Omkring 1888 udspandt sig en diskussion i Dansk Jagtforening om, hvorvidt den Store Hornugle stadig fandtes i Rold Skov. En skovrider Sørensen fra Nørlund indrømmede *'At jeg har større kendskab til hornuglen end nogen anden, hidrører fra, at jeg i et tidsrum af 15 år samlede og lod indsamle alle slags rovfugle-æg til justitsråd Eriksen i Finansministeriet, som havde man derfor, og hvor æggene af den store hornugle spillede en vigtig rolle'* (citeret efter Qvistorff 2001).

Det blev nye tider – men desværre for sent. I årene 1904-

Sort Stork er i dag en sjælden trækgæst. Den yngler så tæt på som Slesvig-Holsten og med en naturvenlig forvaltning af skovene omkring Lindeneborg ådalen kunne arten vende tilbage. Kousbækken, 3. juni 2008. Foto: Johnny Laursen.

24 var C. Weissmann skovrider for Lindenberg Gods. I en kort notits om fuglelivet i Rold Skov i den første årgang (1907) af tidskriftet for den nystartede Dansk Ornitologisk Forening slutter han af med denne korte svada: *Det synes at være farligt at give Meddelelser om sjældnere Fugles Ynglesteder, da Redeplyndrere gaa efter saadanne Oplysninger; jeg skal derfor tilføje, at Æggesamlere behandles paa en meget ublid Maade heroppe, baade i Skoven og senere i Retten.*

Om Weissmann nogensinde kom til at uddele bøllebænk til nogen æggesamlere vides ikke. Man kan på sin vis kun beklage, at Weissmann ikke var startet i jobbet nogle årtier tidligere – så havde resterne af de store fugles oprindelige bestande sikkert have haft en større chance for at overleve. Men inden Weissmann kom til, var tre arter for længst borte (sidste sikre yngleår): Havørn (1877), Stor Hornugle (1877) og Rød Glente (1893) – alle som et direkte resultat af efterstræbelse. Sort Stork ynglede i Rold Skov helt frem til 1942. Ulovlig indsamling af æg har givetvis været et problem for arten, men først og fremmest blev den drænet ud af de danske skove.

Vi venter stadig på, at Sort Stork kommer tilbage til den danske natur som ynglefugl. Der er dog lange udsigter til, at vi igen har lysåbne skove med de naturlige vådområder – vandløb og søer. For de andre tre engang bortskudte arter er tiderne allerede blevet markant anderledes. De er tilbage med bestande, der måske er større end nogensinde inden for de seneste 200 år. I 2014 opgøres landbestandene til: Havørn 60 par, Rød Glente 108 par, Stor Hornugle 60-80 par (Larsen & Brandtberg 2015). Det er bemærkelsesværdigt, at INGEN af de tre arter endnu er tilbage i Rold Skov – den sidste gamle højborg med alle fire arter. En stor del af forklaringen ligger i den totale forandring, der er sket med Rold Skov i løbet af de seneste 150 år: Fra en nedslidt ruin af en oprindelig

bøgeskov til nutidens mosaik af ensartede nåleplantager med mindre partier af høj bøgeskov og tilgroning af Lindenberg Ådal. Dele af Rold Skov har højt naturindhold – det manglede bare andet – men det vil stadig tage mange år inden Rold har sine oprindelige naturkvaliteter tilbage i en skala, som skovens størrelse berettiger til. Stor Hornugle og Rød Glente er nok på trapperne, og Havørnen kan følge hurtigt efter. Længst udsigt er der til, at Sort Stork vender tilbage.

I takt med at arterne genindvandrer, må man håbe, at de bliver bedre modtaget end sidst.

Tak til Johan Rafaelsen / Lokalhistorisk arkiv for Skørping Kommune for udlån af fotos.

Tak til Jörn Eskildsen for formidlingen af Hintz' brev og til Anders Horsten for oplysninger om Rold Skov i dag. Hvor intet andet er nævnt, er Møller (1978) hovedkilden til de historiske oplysninger.

Litteratur:

- Christensen, J.D. 1890. Viborg Omegns Fugle: Ornithologiske Iagttagelser. Adolf Jacobsen.
Faber, A.H. 1887. Morsø's Fugle. Alfred Jacobsen.
Fischer, J.C.H. 1861-64. Nogle iagttagelser over Danmarks Fugle med særlig hensyn til Vendsyssel.
Heiberg, P.V. 1886. Thylands Fugle. Adolf Jacobsen.
Larsen, J.D. & N. Brandtberg. 2015. Projekt Fokuseret Fugleforvaltning 2014. Fugleåret 2014: 144-145. Dansk Ornitologisk Forening.
Møller, A.P. (ed). 1978. Nordjyllands Fugle. Scandinavian Science Press.
Qvistorff, H.V. 2001. Rold Skov – Danmarks største. Skandinavisk Bogforlag.
Weissmann, C. 1907. Fuglelivet i Rold Skov. DOFT 1 (4): 112-113.

Art	Før Hintz' beskrivelse	Hintz 1886-1897	Weissmann 1907
Sort Stork	Op mod 11 par – især i den vestlige del af skov-komplekset (Mylenberg, Nørlund, Thorstedlund)	To par har ynglet i skovene heromkring. For to år siden udeblev det ene par.	Yngler ret almindeligt, hvert par har to reder.
	Kuld: 1870 (2)	Kuld: 1893 (1)	Kuld: 1902 (2), 1911 (1)
Havørn	1-2 par skønnes før 1880	Set få gange	Ses hvert år ved reden, men har ikke ynglet de sidste 5-6 år – eller måske er det endnu længere siden, den sidste havde unger
	Kuld: 1859 (1) og 1871 (1)		
Rød Glente	Flere par nævnes før 1880	Sjældent	Ses yderst sjældent, yngler ikke
	Kuld: 1870 (1), 1871 (1), 1883 (3)	Kuld: 1893 (1)	
Stor Hornugle	Skulle i 1877 have ynglet tre forskellige steder i Rold Skov (og tre andre steder i Jylland)	Set i en række vintre indtil for tre år siden (= c. 1894) – et par år til langt hen i maj med sandsynlighed for ynglen – men ikke sikkert trods eftersøgen	Vistnok helt forsvundet. Måske hørt i fjor – sidst set en dag i september for 5 år siden (=c. 1902).
	Kuld: 1861 (1), 1863 (1)		

Tabel 2. Sammenstilling af oplysninger om Sort Stork, Havørn, Rød Glente og Stor Hornugle i Rold Skov omkring sidste halvdel af 1800-tallet. Angivne kuld (årstal og antal) ligger i dag i samlingen på Universitets Zoologiske Museum i København.

Optællingerne af ynglefuglene på Hirsholmene

Tekst og illustrationer:
Jens Gregersen

Hirsholmenes ynglefugle har meget tidligt vakt opmærksomhed. Det var kendt at Rovterne ynglede indtil begyndelsen af 1900-tallet. Dengang var øerne befolket, og der har med garanti været et stort pres på ynglefuglene. De første ornitologer, der kom til Hirsholmene, var folk fra Dansk Ornitologisk Central, udsendt af Peter Skovgaard. De foretog nogle af de første optællinger i 1920'erne. Særligt de store kolonier af Splitterne blev beskrevet. De ynglede på flere af de ubeboede øer. Det blev bemærket, at mange af ynglefuglene ynglede sent. Sandsynligvis var årsagen, at man dengang havde sat indsamling af æg i system. Det var en almindelig praksis mange steder på den tid.

Mere systematiske optællinger af samtlige ynglefugle på Hirsholmene forekom ikke før i 1936, da øerne blev en del af de videnskabelige reservater. Det var Finn Salomonsen som foretog de første besøg og optællinger.

Omkring 1940 var Hirsholmene mest kendt for, at Splitterne ynglede i antal på op mod 4000 par. Dertil store hættemågekolonier, spredt på samtlige øer, undtagen selve Hirsholmen. Sølvmågen blev noteret som fåtalligt ynglende, kun få par. Øerne var også kendt for, at det var et af de få steder Skærpiberen ynglede samt Stenvender og Tejst.

Optællingerne på Hirsholmene blev organiseret fra Zoologisk Museum i København. Det var Naturfrednings-

rådet under ledelse af legendariske Ragnar Spärck, der sikrede kontinuiteten. Man sendte hvert år en optæller til øerne som typisk tilbragte nogle dage omkring slutningen af maj. Man var klar over, at øerne havde en ganske særlig betydning. Desuden ønskede man at dokumentere eventuelle ændringer i sammensætningen af ynglefuglene.

Først i 1950'erne var det stadig Stormmåge, Hættemåge og Splitterne, der dominerede, men Sølvmågen var gået frem til 250 par i 1952. Riden indvandrede i 1941 og toppede med 479 par i 1956. Det var sensationelt, at Riden ynglede i så stort antal. Forekomsten fik megen opmærksomhed, men i løbet af 1960'erne svandt kolonien ind. De sidste par ynglede på fyret først i 1970'erne. Optællingerne på Hirsholmene, og især Ridens forekomst blev grundigt beskrevet i DOFT.

I 1960'erne skete der dramatiske ændringer i ynglefuglene på Hirsholmene. Bestandene af Hættemåger og Splitterne sygnede hen i takt med Sølvmågens dominans. Svartbagen havde hidtil kun ynglet med nogle få par, men i 1967 var der hele 40 par. Tejsten begyndte i 1952 at yngle på selve Hirsholmen. Hidtil var den kun kendt fra især Kjølpn og Tyvholm med en bestand på omkring 25 par.

I 1971 havde Sølvmågen bredt sig talstærkt til alle øer, undtagen til Hirsholmen; Hættemåger og Splitterne

var forsvundet i 1970. Selve Hirsholmen havde på det tidspunkt ikke mange fastboende mennesker og det var måske årsagen til, at Splitterne og Hættemåge begyndte at yngle her i 1971.

Det var stadig Naturfredningsrådet, som overordnet havde ansvaret for, at ynglefuglene blev fulgt. Der havde dog efter Spärcks død kommet nogle huller i optællingsrutinerne. Pelle Andersen-Harild tog tråden op i 1967 og genoptog med stabilitet. Rådet havde i 1972 hyret den unge biologistuderende Poul Hald-Mortensen til at organisere nye rutiner på de videnskabelige reservater. Ikke mindst ønskede man at komme med nogle bud på, hvordan man kunne forbedre forholdene for ynglefuglene.

Der fandtes i 1973 5000 par Sølvmåger på Hirsholmene. Hættemågerne og ternerne fandtes kun på den beboede Hirsholm, i øvrigt sammen med en voksende bestand af Tejst. Naturfredningsrådet besluttede at iværksætte en bekæmpelse af Sølvmåger med det håb, at der igen kunne blive plads til andre ynglefugle på Græsholm, Pikkerholm, Kovsholm, Tyvholm og Kjølpn.

Sølvmågebekæmpelsen blev iværksat i 1974. Man udlagde føde med chloralose ved rederne, et sovemiddel som tog livet af mågerne, hvis de åd det. Det gjorde de i stor stil. Det lykkedes at nedbringe sølvmågebestanden betydeligt, fordi bekæmpelsen blev effektiv og forløb indtil 1985. I de år var det hovedsageligt folk som Pelle Andersen-Harild, Flemming Christensen og Eddie Fritze, som kom på øerne.

I 1985 var hættemåge-bestanden kommet op på 35.000 par, vel at mærke på selve Hirsholmen. Splitterne var stabile med omkring 1000-1500 par.

Da Sølvmåge bekæmpelsen stoppede, var der kun 2500 par på de øvrige øer, men ingen andre fugle havde indfundet sig. Dog var Sildemågen kommet til og opnåede en ynglebestand på op mod 800. Men den gik tilbage, da Sølvmågerne kom på fode igen.

I 1995 begyndte Skarven at yngle på øerne, først i nogle hyldebuske, senere på jorden i tiltagende antal. En anden ny ynglefugl kom til, Hulduen, måske mere overraskende end Skarven. Bestanden af Tejst var steget stærkt fra 87 par i 1977 til 616 i 1996, størstedelen på Hirsholmen. Hirsholmene var Forsvarsministeriets ejendom. Fyret var bemandet af en fyrmester, som var blandt de få fastboende på øen indtil 1995. Da blev fyret automatiseret og en ny epoke begyndte på øerne. Fredningsbestemmelserne var blevet revideret således, at øerne og havområdet var blevet et såkaldt marint reservat. Man ansatte en bestyrer, og i 2004 overgik øernes administration til Miljøministeriet, hvilket betød, at øerne kom ind under Nordjyllands Skovdistrikt.

Fugletællingerne blev nu foretaget efter aftale med skovdistriktet og den tilsynsførende.

Efter at Skarven indvandrede og tiltog stærkt, opstod der en diskussion om regulering. Som man havde reguleret Sølvmåger, måtte man nu i gang med en regulering af skarvbestanden. Den blev igangsat i 2001 med sprøjtning af æg, som det skete på en række kolonier andre steder i landet.

Sølvmågen var nu begyndt at yngle på selve Hirsholmen. På få år steg bestanden, og snart truede den kolonierne

af Hættemåge og Splitterne. I 2006 blev det besluttet at iværksætte bekæmpelse af Sølvmåger på Hirsholmen. Fuglene blev fanget på rede og aflivet. Det var effektivt og har formentlig betydet, at splitterne-kolonien i dag er steget betydeligt i omfang.

Der har været mange diskussioner omkring beskyttelsen af ynglefuglene på selve Hirsholmen, fordi der er fri adgang. Man har formået at friholde den sydlige del for færdsel, for at beskytte Hættemåger og Splitterne. I 2006 blev der påbegyndt en undersøgelse og overvågning af splitterne-kolonien. I et samarbejde mellem Zoologisk Museum og Århus Universitet er der igangsat en ringmærkning af splitterneunger.

Nordjyllands Skovdistrikt ansatte i 2009 Bjarke Huus Jensen med ansvar for Hirsholmene. Dette sikrede, at der fortsat bliver fulgt op med optællinger og videnskabeligt arbejde.

Undertegnede havde ansvaret for optællingerne fra 1993 og frem, indtil skovdistriktet efterhånden påtog sig ansvaret for, at der blev optalt.

Udviklingen i ynglebestanden efter år 2000 er vist i tabellen. Der er stort set talt alle år, men tallene er udtaget for udvalgte år.

Splitterne-undersøgelsen

I 1937 skrev Finn Salomonsen: *"Der er al mulig Grund til at følge Hirsholms Splitterner med Interesse i Fremtiden. Det er Danmarks største Splitternekoloni (hele Ringkøbing Fjord-området inklusive Klægbanken kommer knapt op på 2500 Par), og naar undtages en lille koloni på Sanday i Orkney Øerne er det den nordligste Yngleplads for denne Art, som overhovedet kendes. Paa det begænsede Omraade er det samtidig meget let at følge de fra Aar til Aar stedfindende Vekslinger i Valg af Yngleplads, i Antal, Dato, o.s.v."*

Det var vise ord fra Finn Salomonsen, som ville have spidset ører, hvis han kunne have hørt om, hvordan det ser ud på Hirsholmene i dag. Med en levedygtig stor splitternekoloni, tusinde par Tejster, skarvkolonier og Hulduer. Selv den nytilkomne rågekoloni havde nok vakt undren hos den gamle foregangsmand.

Splitterne-kolonien på Hirsholmene synes i dag at have en sikret yngleplads i hættemågekolonien på den sydlige del af selve Hirsholmen. Der er som sagt adgangsforbud på denne del af øen, og Sølvmåge og Svartbag holdes borte. I sig selv noget af en operation, men nødvendig. Tilmed overvåges splitterne-kolonien hele ynglesæsonen.

Baggrunden for dette skyldes, at splitterne-kolonien var truet. Nogle år gik det galt med ungeproduktionen, uden at man havde rigtig vished om, hvad årsagerne var.

På foranledning af Kjeld T. Pedersen iværksattes i 2004 en overvågning af Splitterterne. Først og fremmest ringmærkes den del af ungerne. Dette følges op med observationer af de ringmærkede fugle, som kommer til kolonien.

Observationer af mærkede fugle foregår i havnen, hvor Splitterterne raster, når de ankommer til stedet. Der er således ikke tale om at være i nærheden af selve redestedet, kolonien; den lades i fuldstændig fred. Metoden har vist sig at give et godt billede af overlevelse af de enkelte årgange af Splitterterne. Efter tre år kommer hovedparten af Splitterterne tilbage til Hirsholmene for at yngle. Det har vist sig, at metoden med daglig aflæsning i maj og juni giver data på de enkelte årganges overlevelse. Det giver så også et indtryk af koloniens sundhed. Og det ses på antallet, som de senere år har været oppe på knap 2000 par.

Denne overvågning udføres årligt af Kjeld T. Pedersen i samarbejde med Thomas Bregnballe, Aarhus Universitet og støttes af Zoologisk Museum som er KTP's arbejdsplads. Overvågningen og Sølvmåge/Svartbage-bekæmpelse støttes af Naturstyrelsen (Nordjyllands Skovdistrikt), den ansvarlige instans.

Som Finn Salomonsen bemærkede i 1937, var Hirsholmenes splitterne-koloni helt enestående i sin stabilitet

og sit antal. Sådan er det stadigvæk. Splitterten er i vore dage næsten borte fra det vestjyske område på grund af predatorer.

Aflæsninger af de ringmærkede fugle på Hirsholmene giver også et indblik i udvekslinger mellem kolonier. Der er således aflæst Splitterter fra næsten samtlige nordvesteuropæiske kolonier. Overordnet vender ternerne tilbage til deres hjemkoloni, men det er ikke usædvanligt, at Hirsholm-fuglene dukker op i andre danske kolonier, langt inde i de indre farvande, eller at terner fra vadehavskolonierne Griend (Holland) og Noorderoog (Tyskland) dukker op som ynglende på Hirsholmen. Ikke så få Splitterter fra de for nyligt talstærke kolonier på Griend (11.000 par) og Langli (3000 par) er flyttet til Hirsholmene. Der er uden tvivl blandt ternerne en vis konkurrence om at være på Hirsholmene. Det ser man også på individer, der kun er til stede i kortere tid og så dukker op i andre kolonier.

Helt overordnet er undersøgelsen omkring Splitterterne en demografisk analyse af aflæsningsdata. Indtil 2012 indeholdt materialet aflæsninger af 1419 individer af Splitterterne. Ikke mindre end 367 individer blev kun set én gang, hvilket er 26%. I betragtning af den store aflæsningsindsats kunne det tyde på, at der er et "gennemtræk" af gæstende individer, som kun er til stede i kolonien i kort tid. Indtil nu viser materialet, at Splitterterne på Hirsholmen har en normal overlevelse hos de enkelte årgange mellem 2004 og 2012. Det skal forstås på den måde, at kolonien ikke har været udsat for katastrofeår. Det afspejles i den

stigende bestand. I mere end ti år har der ikke været krise hos ternerne.

Et stort og kompliceret spørgsmål ved Splitterne er, hvorvidt svigtende føde spiller afgørende ind for det antal fugle, der etablerer sig. Når op til 26% måske slet ikke etablerer sig, kunne det være på grund af manglende fisk.

Summa summarum må være, at vi har holdt ord over for Finn Salomonsen. Han var den første, som officielt kerede sig dybfølt om disse øers fugleliv.

Art	1993	2001	2005	2009	2014
Skarv	0	1358	1882	2299	850
Knopsvane	5	2	2	1	1
Grågåås	0	6	5	0	+
Gravand	1	5	6	1	+
Gråand	10	10	10	2	5
Ederfugl	51	75	125	15	20
Toppet Skallesluger	2	5	15	15	+
Vandrikse	?	10	12	5	+
Strandskade	25	25	32	20	15
Stor Præstekrave	7	2	1	0	0
Vibe	1	1	1	1	0
Stenvender	1	0	3	0	0
Rødben	2	3	2	2	1
Klyde	0	0	1	0	0
Svartbag	223	275	482	1034	1028
Sølvmåge	1690	3535	4960	6530	8770
Sildemåge	650	1045	1000	920	445
Stormmåge	350	191	76	90	70
Hættemåge	11500	6320	3173	2817	3620
Splitterne	1343	1270	1285	1120	1875
Havterne	65	15	43	55	3
Fjordterne	2	30	2	1	0
Tejst	420	675	740	840	1160
Huldue	0	20	15	9	21
Skærpiber	59	35	29	23	27

Ynglefugle på Hirsholmene udvalgte år 1993-2014 – antal optalte reder eller par.

Bemærkninger til tabellen: redeoptælling er kun foretaget hos terner og Skarv. Alle andre arter er skønsmæssigt optalt på grundlag af varslende fugle over området. Hos andefugle er noteret de reder, man tilfældigt er kommet forbi, og antallet er skønnet ud fra fundne reder, udførende hunner og hanner, der er set i området. Hos Tejst har antallet af fugle, der er til stede i nærheden af kolonien i morgentimerne, udgjort grundlag for et skøn over ynglende. Foretages besøget først i maj kan man bare dividere antallet med to. Senere kan det være mere kompliceret. Hos spurvefuglene er kun en enkelt indikatorart vist.

Tallene indbefatter Hirsholmene og Deget, bortset fra 1993, hvor Deget ikke er medregnet.

Ynglefugle på Hirsholmene:
Hættemåge og Stormmåge,
6. juni 2015. Foto: Hans Christophersen.
Sølvmåge og Tejst, 6. juni 2013.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Jagtfalk – rekordår i Danmark

Af Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult

Jagtfalk, Agger Tange, 31. oktober 2015. Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Med omkring 20-25 fund i hele Danmark har efteråret og vinteren stået for en ny Danmarksrekord i Jagtfalk. Mange har fået gode oplevelser med Jagtfalke rundt omkring i landet, og en lang række flotte billeder ligger blandt andet på DOF-basen, og dokumenterer mange af fundene.

Der var mest "gang i den" i oktober og november, hvor der blev set trækkende eksemplarer på flere lokaliteter, men flere steder havde stationære fugle gennem længere perioder. Det samme gjorde sig gældende i bl.a. Skåne. Vi skal tilbage til 2005 med 8 fund (oktober-december), 2011 med 12 fund (september-december) og 2012 med 11 fund (oktober-december) for at finde de tidligere Danmarksrekorder, men efteråret 2015 slår sig markant fast som ny rekord.

Nordjylland bidrog med tre fugle.

Den første Jagtfalk var tidligt på den. Allerede den 9. september blev den opdaget på Bygholmengen i Vejlerne, og den blev derefter set næsten dagligt på lokaliteten frem til begyndelsen af oktober. I resten af oktober sås den meget uregelmæssigt.

Den 27. oktober blev en fugl fundet på Agger Tange. Her holdt den især til på stranden, og jagede på havet. En observatør (TRK) oplevede at Jagtfalken den 31. oktober,

pludselig meget målrettet fløj ud og tog en lille grå vader fra havoverfladen! Formentlig en Thorshane...

Herefter sås der ikke Jagtfalk resten af året på Agger Tange, men enkelte har set og dokumenteret en i løbet af vinteren et par gange i klitrækken nord for Agger, så den har måske alligevel overvintret langs kystlinjen i nærområdet?

Sidste Jagtfalk i Nordjylland blev fotograferet flyvende over Vildmosegård, i Lille Vildmose, den 12. december. Det er vanskeligt at angive årsagen til den øgede forekomst de senere år, men i 2015 er det dog sådan, at forekomsten af gnavere flere steder nordpå var stor. Dog kollapsede bestanden af lemminger midt i ynglesæsonen for flere arter, så blandt andet et ellers stort antal ynglende Sneugler ikke fik ungerne på vingerne.

I forbindelsen med forekomsten af Jagtfalk skal der her knyttes et par kommentarer til, hvordan Jagtfalk bedst skelnes fra Vandrefalk i felten.

Jagtfalk er verdens største falk. Den har pondus, og man bliver altid slået af, hvor voldsom den er, når man oplever den i virkeligheden. Selvom nogle Vandrefalke er store, kommer de aldrig rigtigt op på Jagtfalks mål og attitude. Det forstår man, hvis man er heldig at støde på en.

Heldigvis er Vandrefalk nu så regelmæssig på mange lokaliteter i Nordjylland, at man har mange muligheder for at sætte sig ned og studere dem og deres attitude. Der er flere påfaldende forskelle. Siddende er begge arter ofte store og brede, men hvor Vandrefalk er bredskuldret, og har et bredt bryst mod en smallere talje, giver Jagtfalk et indtryk af smallere skuldre og en tung mave. Desuden flugter halspidsen omtrent med vingespidserne hos Vandrefalk, mens halen altid er betydeligt længere end vingespidserne hos Jagtfalk.

Kontrasterne i ansigtet er som regel svage hos Jagtfalk, hvor overgangen mellem kind og skægstribe er glidende. Hos Vandrefalk er skægstriben skarpt afsat på en hvid kind.

I flugt er Jagtfalk kraftigt bygget. Den har lange og brede vinger, hvor arm og hånd er lige lange. Vingespidserne virker kun sjældent rigtigt spids, da hånden er næsten lige så bred som armen. Halen virker lang. Kroppens kraftige tønneform er især påfaldende, når man ser en flyvende Jagtfalk fra siden. Hovedet kan næsten virke lille fra denne vinkel.

Undervingekontrasten er slående hos Jagtfalk, hvor dækfjerene er meget mørke, mens svingfjerene kun er svagt bandede. Hos Vandrefalk kan man opleve en ganske påfaldende kontrast i undervingen, men her er svingfjerene altid distinkt og mere markant bandede. Derfor bliver kontrasten knap så udtalt hos Vandrefalk.

Ifølge Netfugls DK-liste er der p.t. 31 godkendte fund af Jagtfalk i Nordjylland. Det gør landskabet til det næstbedste jagtfalkeområde i Danmark. Kun Sjælland overgår os med 38 fund.

Jagtfalk, Lille Vildmose, 12. december 2015. Foto: Kai Lindegaard.

*Jagtfalk, øst for Bygholm Vejle, 15. september 2015.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.*

Fugle der fylder i landskabet

Om Kortnæbbet Gås' tilstedeværelse i Nordjylland i tid og rum

Tekst og fotos: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

Kortnæbbet Gås, Årup, Thy, 28. marts 2015.

Indledning

Vi lever i en tid med stor dynamik i fuglebestandene – tænk bare på arter som Skestork, Trane eller Havørn – situationen i dag minder meget lidt om situationen for 20-25 år siden.

Generelt har der også været stor fremgang hos næsten alle gåsearter. Et af de bedst dokumenterede tilfælde er Kortnæbbet Gås, og i denne artikel kigger jeg specifikt på situationen i Nordjylland. Udviklingen har været næsten lige så dramatisk som hos ovennævnte arter. Jeg har selv været vidne til det meste af forløbet – først gennem en mangeårig ansættelse på Vejlerne feltstation, og i de senere år har jeg i 14 uger hvert år haft til opgave at indsamle data om halsbåndsmærkede fugle, ungfugleandel, flokkes arealudnyttelse m.m.

Den samlede Svalbard-population af Kortnæbbet Gås er siden midten af 1970'erne firdoblet, fra under 20.000 fugle til et niveau på 70.000-80.000 de seneste år. Traditionelt har arten været knyttet til nogle få større ras-tepladser langs Jyllands vestkyst, med Vest Stadil Fjord, Tipperne og Filsø som de vigtigste igennem flere menneskealdre. Den situation er der i løbet af de sidste 20 år vendt op og ned på, og fra at have været af minimal betydning for arten, huser Nordjylland nu i lange perioder op mod en tredjedel af bestanden. I mange år sås arten i Nordjylland stort set kun i omegnen af Vejlerne, men gæssene udnytter nu store dele af Limfjords-området samt Store Vildmose, Vilsted Sø m.fl. Og udviklingen ser ud til at fortsætte mod større spredning – hvert år findes arten på nye lokaliteter, hvor der aldrig tidligere har været iagttaget Kortnæbbet Gås. Det gør det

samtidigt sværere at blive ved med at bevare overblikket, og sikre pålidelige data for bestandens størrelse.

Datagrundlag

Udover materialet fra Nordjyllands Fugle-rapporterne (i mange år kendt som Nordjysk Ornitologisk Kartotek eller bare NOK) har jeg til denne artikel anvendt data indsamlet af Vejlerne Feltstation under Miljøministeriet, som i årene 1978-2003 foretog totaltællinger af Vejlerne og nærmeste opland hver femdagesperiode året rundt, samt nye data fra 2012-15 som firmaet ornit.dk har indsamlet for Aarhus Universitet i forbindelse med aflæsninger af halsmærkede gæs.

Kendetegnende for NOK-materialet er, at det er tilfældige indrapporteringer fra bidragsyderne til rapporten, og at stigningen i materialet delvist påvirkes af et stigende antal observatører, ikke mindst efter at rapporten er overgået til brug af data fra DOFbasen (tidligere anvendtes manuelt udfyldte kartotekskort).

Materialet fra Vejlerne er systematisk indsamlet af lønnede observatører. Men da Vejler-materialet de fleste år indgår i NOK-materialet, og da Vejlerne betydning for Kortnæbbet Gås i Nordjylland igennem det meste af perioden har været så dominerende, vil jeg mene, at det samlede billede giver en nogenlunde retvisende beskrivelse af udviklingen.

Materialet fra Aarhus Universitets projekt anvendes i denne artikel hovedsageligt til at beskrive den arealmæssige udnyttelse af området de seneste fire år.

Bestandens udvikling i Nordjylland

I værket Nordjyllands Fugle (Møller 1978) blev situationen beskrevet som det så ud midt i 1970'erne. Dengang optrådte Kortnæbbet Gås fortrinsvis som trækgæst, dvs. de fleste iagttagne fugle drejede sig om overflyvende flokke enten under ankomsten i september-oktober eller afrejsen i maj. Det typiske mønster var, at fuglene trak direkte til Tipperne og nogle få andre lokaliteter i Vestjylland og rastede få dage, inden langt størstedelen af bestanden tog til Holland/Belgien (hvor der ikke er jagt) og tilbragte det meste af efteråret og blev til sent på vinteren.

Som rastende i Nordjylland nævntes arten kun med antal under 1000 fra Agger Tange, Hanstedreservatet, Vejlerne og Ulvedyb. Dengang rastede langt flere i området om foråret end om efteråret, og de fleste vintre var arten helt væk fra området.

Situationen ændrede sig ikke før midt i 1980'erne. 1985 er første år med flokke over 1000, og årssummerne i rapporterne steg fra ca. 5000 til over 20.000 (se figur 1). Tiåret 1985-1996 var tallene nogenlunde stabile, kun svagt stigende med flokstørrelser op til ca. 5000 og årssummer op til ca. 50.000.

1997-2000 skete en eksplosiv udvikling, hvor der begyndte at optræde flokke på 10.000-15.000 fugle, og årssummerne nåede 300.000-400.000. Rastforekomsterne var stadig langt størst om foråret, og udbredelsen var næsten helt koncentreret omkring Vejlerne.

Herefter var situationen nogenlunde stabil frem til 2010. Fra 2011 sås en ny stigning i materialet, ikke så meget på maksimumstallene som på årssummen, der i 2014 nåede næsten en million. Dette år var Kortnæbbet Gås arten

med størst årssum i Nordjyllandsrapporten. I 2015 nåede årssummen over en million – mon ikke det er første gang det sker for nogen art i Nordjylland? Omtrent halvdelen af dette store tal skyldes tre observatører – KØJ, PR samt undertegnede, som tilsammen står for en sum på ca. 625.000.

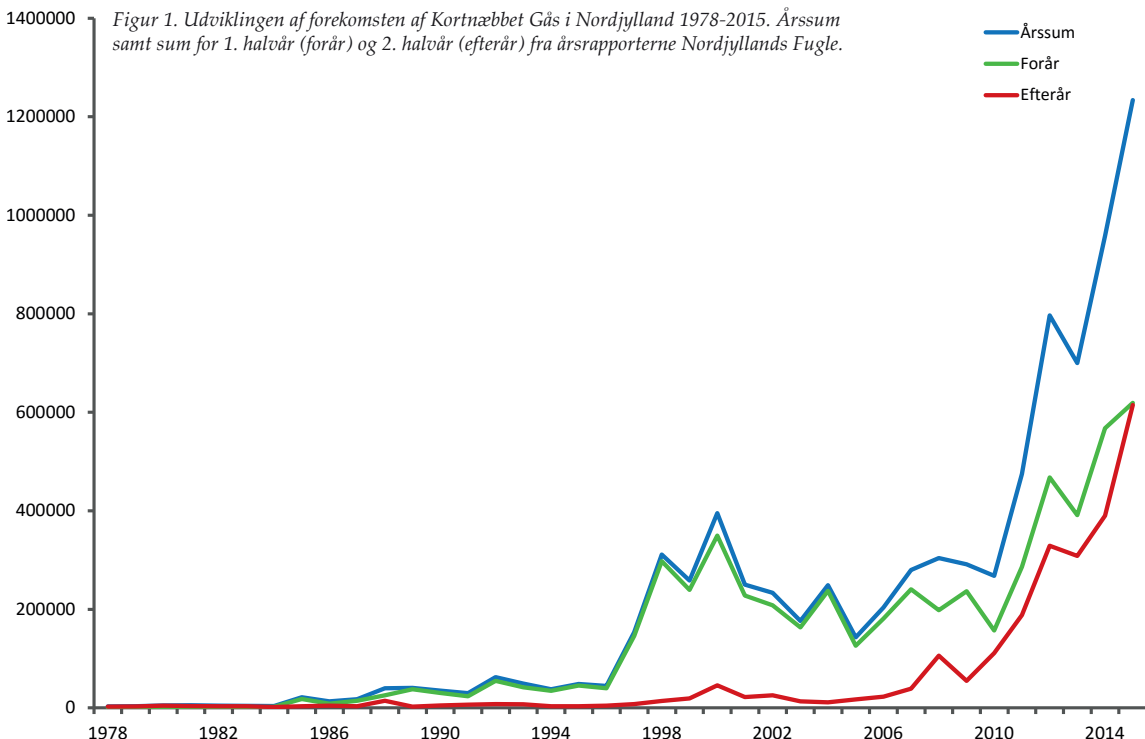
I denne periode fandt samtidig en ny udvikling sted, idet en langt større andel af observationerne var fra efteråret; i 2015 var det således meget tæt på halvdelen af årssummen (49,8%) som var fra andet halvår. Fra ca. 2010 satte også spredningen i det nordjyske landskab for alvor ind, med mange fugle rapporteret fra en lang række lokaliteter i Thy, Hanherred og det nordlige Vesthimmerland – samt mindre forekomster i Lille Vildmose, på Mors og Salling, ved Vilsted Sø, Asaa/Geraa-ene og i det nordlige Vendsyssel (se afsnit om arealudnyttelse).

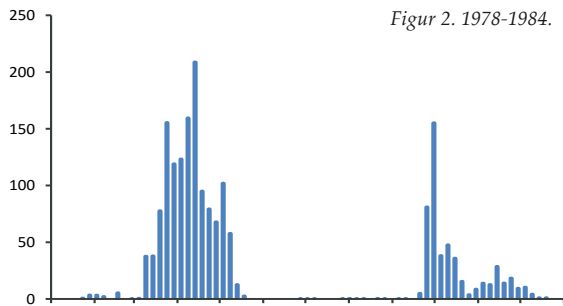
Udvikling i fænologien

Figur 2-6 viser udviklingen af forekomsten i Nordjylland over året i udvalgte perioder.

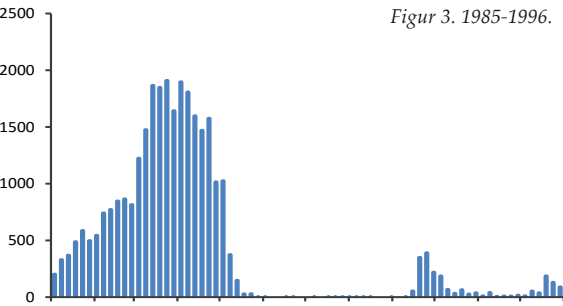
Bemærk at skalaen på figurerne skifter. Figur 2-4 er baseret på materiale fra Vejlernes Feltstation (makstal), figur 5-6 materiale fra DOFbasen (sumtal). De kan derfor ikke sammenlignes direkte, da Vejlerstallene viser det reelt tilstedeværende antal fugle, mens DOFbasetallene især kan anvendes til at illustrere fænologien.

Udover den generelle vækst i bestanden ses det tydeligt på figurerne, at udviklingen om efteråret har været ganske dramatisk. De relativt høje efterårstal på figur 2 skal tages med forbehold, da det langt overvejende drejede sig om overflyvende fugle, idet der på dette tidspunkt

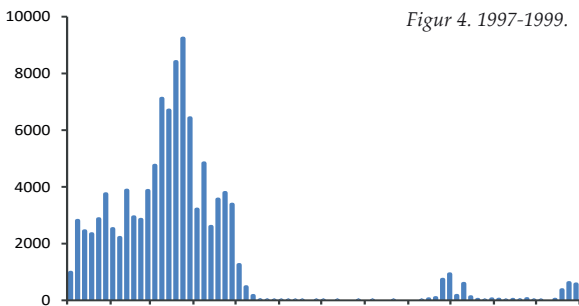

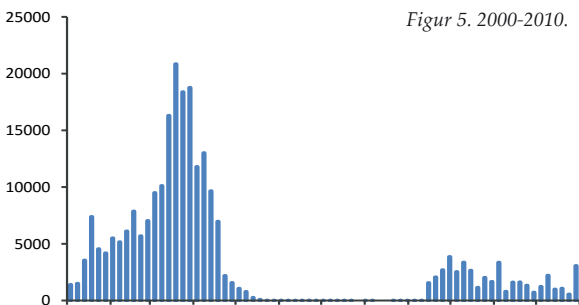
Figur 2. 1978-1984.

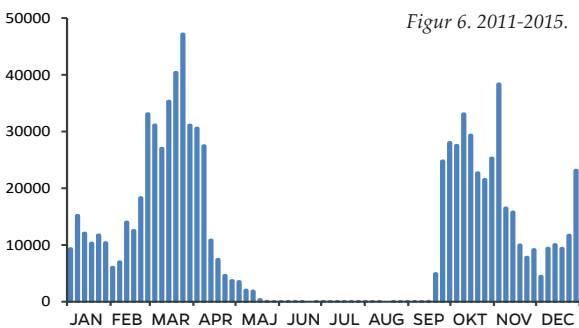
Figur 3. 1985-1996.

Figur 4. 1997-1999.

Figur 5. 2000-2010.

Figur 6. 2011-2015.

Figur 2-6. Forekomst af Kortnæbbet Gås, gennemsnit pr. femdagesperiode, Nordjylland 1978-2015. Figur 2-4 er tal fra Vejlerne Feltstation (makstal), mens figur 5-6 er tal fra DOFbasen (sumtal).

ikke var praksis for at adskille rastende og overflyvende fugle i sumskemaerne.

Figur 3 og 4 viser et billede, som var karakteristisk igennem en årrække; en del fugle slog sig ned i området efter ankomsten i september-oktober, men forsvandt derefter – ofte var der en mere end månedlang periode typisk i november uden gæs i området. Herefter ankom i december atter fugle – nu sydfra. Ofte sås i juledagene en stor ophobning af Kortnæbbet Gås i Vejlerne, og ofte var de koncentreret til Bygholmen. Efter årsskiftet ankom hurtigt flere, samtidig med at de spredtes i landskabet. Fænomenet kan formentlig forklares med, at gæssene søgte væk fra Nordjylland så længe der var jagt, og først kunne udnytte området efter jagtens ophør 1. januar.

Efter år 2000 (figur 5 og 6) har langt flere fugle taget ophold i Nordjylland igennem hele efteråret – i takt med at de har taget nye opholdssteder (med formentlig lavere jagttryk) i brug – se næste afsnit.

For vinterperioden gælder det, at gæssene stadig vil forlade Nordjylland hvis der kommer længerevarende frostperioder, men i milde vintre er der gæs til stede vinteren igennem.

En anden udvikling som figurerne illustrerer, er at afrejser i dag finder sted betydeligt tidligere end før – hvor der i forrige århundrede forblev mange fugle til ind i maj måned, forlader de fleste af gæssene nu Nordjylland midt i april. Ankomsten om efteråret ser derimod ikke ud til at have ændret sig – de fleste år ses de første fugle omkring 17.-20. september.

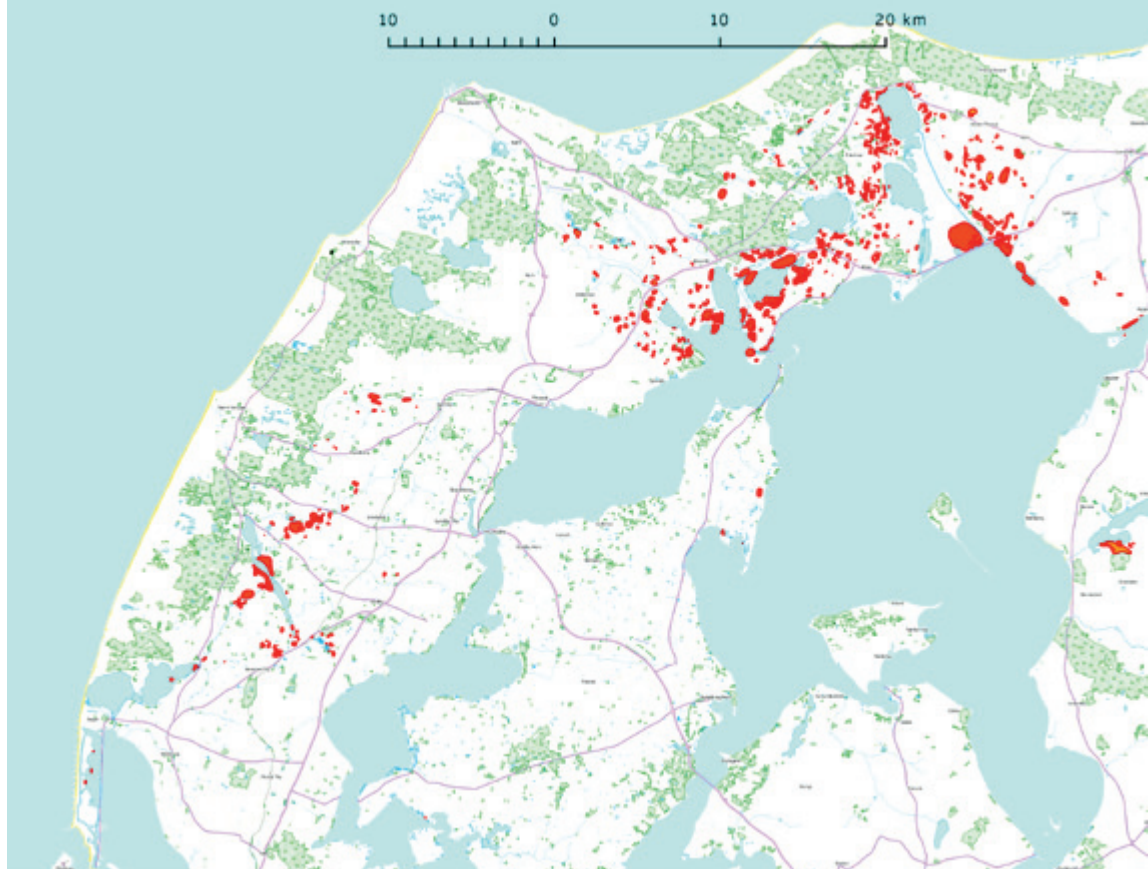
Igennem alle årene har man iagttaget enkelte oversomrende individer – fugle som har været skadede eller på anden måde i dårlig kondition og ude af stand til at foretage trækket nordpå.

Udvikling i arealudnyttelsen

Figurene 7-10 viser samtlige flokke af Kortnæbbet Gås, som ornit.dk har kortlagt i Nordjylland under arbejdet med aflæsning af halsringe i årene 2012-2015. De dækkede perioder er hovedsagelig medio februar – primo april og medio september (ankomst) – primo november.

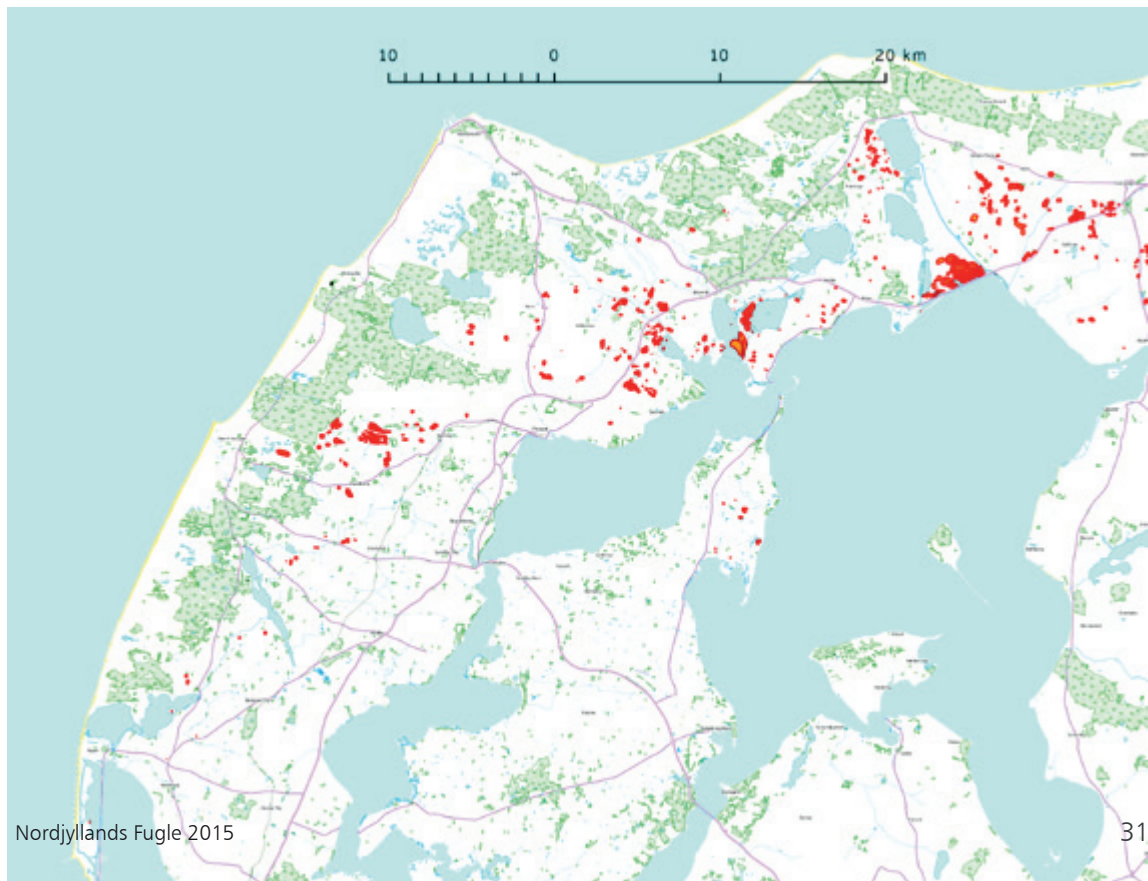
Tidligere ville man fortrinsvis forvente at finde gæssene på lavbundsarealer, enten på naturlige enge eller inddigede og opdyrkede områder. I dag kan man imidlertid støde på flokke af Kortnæbbet Gås også højt oppe på dyrkede marker i morænelandskaber. Gæssenes tolerance i forhold til "forstyrrende" landskabselementer som hegn eller bygninger har ligeledes ændret sig – hvor de tidligere kun slog sig ned på flade, åbne marker med godt udsyn, kan man nu finde dem også i stærkt kuperet terræn og tæt på både hegn og bygninger.

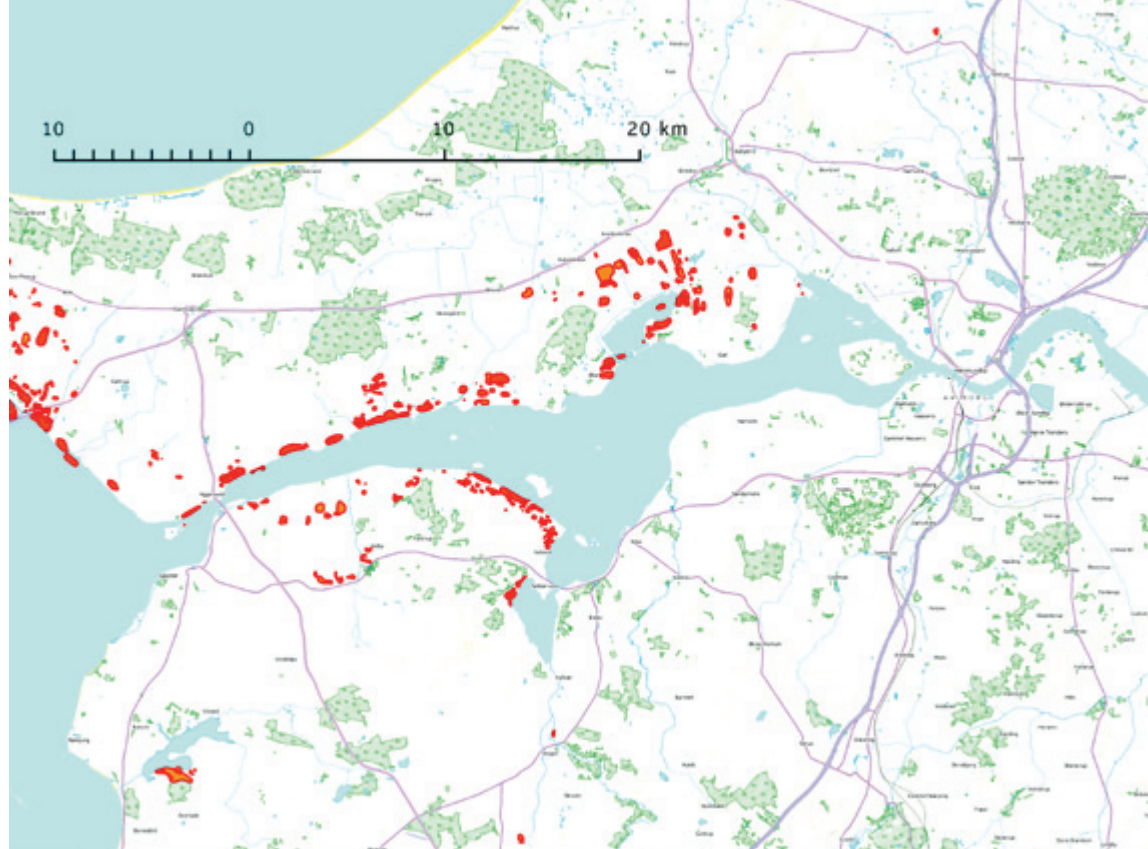
Kortene afspejler kun, hvor det er lykkedes at finde flokkene; men der er ingen tvivl om, at der rundt om i landskabet findes skjulte "lommer" hvor der har optrådt gåseflokkene i disse år. Når nye gåsefourageringsområder er fundet, er det næsten altid sket ved at følge flokke på udflyvning fra overnatning – det er altså en stor fordel

Figur 7. Kortlagte flokke af Kortnæbbet Gås i Vejlerne, Thy og Mors, forårene 2012-2015.

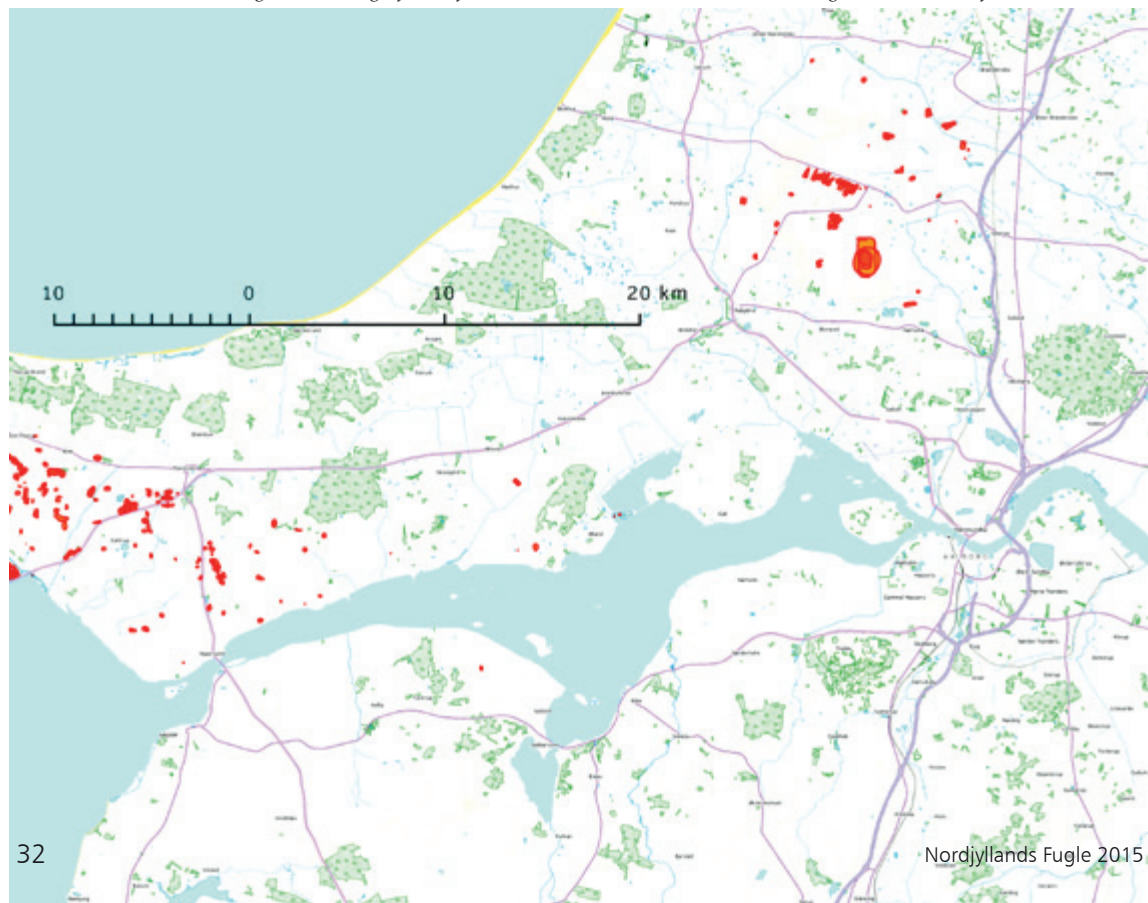
Figur 8. Kortlagte flokke af Kortnæbbet Gås i Vejlerne, Thy og Mors, efterårene 2012-2015.

Figur 9. Kortlagte flokke af Kortnæbbet Gås i Himmerland, Hanherred og Store Vildmose, forårene 2012-2015.

Figur 10. Kortlagte flokke af Kortnæbbet Gås i Himmerland, Hanherred og Store Vildmose, efterårene 2012-2015.

Kortnæbbet Gås, Store Vildmose, 21. januar 2015.

at kende overnatningspladserne, hvis man vil vide, hvor fuglene tilbringer dagtimerne.

Det skal bemærkes, at de regelmæssigt checkede områder fortrinsvis har været de her afbildede – altså Thy, Vejlerne, Hanherred, nordkysten af Vesthimmerland og Store Vildmose – med færre besøg på Mors og ved Vilsted Sø. Områderne omkring Halkær Å nord for Års blev først fundet i 2015 og er derfor ikke blevet checket tidligere. "Yderområder" som Salling, Lille Vildmose, østkysten af Vendsyssel og Hjørring/Hirtshals-området har fået færre eller ingen besøg – men jeg har naturligvis noteret mig, at gæssene nu også i stigende omfang rapporteres fra disse steder.

Der er en markant tendens til, at gæssene er mindre spredte i landskabet om efteråret – hvilket kan tænkes at hænge sammen med jagt. I Vejlerområdet tilbringer fuglene således mere tid på engene i det jagtfri reservat, end de gør om foråret. Der findes dog også områder, som fuglene i højere grad anvender om efteråret end om foråret. Det gælder især Store Vildmose (hvor der er en overnatningsplads i de våde afgravede partier i Damfenner), og området vest, syd og sydøst for Fjerritslev benyttes rigtigt meget om efteråret men i langt mindre omfang om foråret. I Thy er gæssene om efteråret mest koncentreret tæt på Sjørring Sø/Rosvang (med overnatning på Ålvand Klithede), mens det om foråret især er områder ved Ovesø og Nørhå Sø/Årup Å, der foretrækkes.

Strandenge og dyrkede områder langs Limfjorden (både syd- og nordsiden) mellem Aggersund og Ulvedybet er

markant mest udnyttet om foråret – inklusive de store dyrkede marker i Ølands Vejle og andre områder tæt på Ulvedybet samt eksempelvis Tøtterne og Nørrekær Enge – sidstnævnte helt ned til Nibe-Løgstør-vejen nær Kølby. Fuglene, som fouragerer i disse områder, overnatter oftest på Bygholm Vejle eller i Ulvedybet, men der er også set tilfælde af overnatning på Limfjorden. Fouragerende flokke som forstyrres krydser gerne Limfjorden – at de samme fugle udnytter begge bredder af fjorden er dokumenteret mange gange ved aflæsning af halsbånd. Fugle der opholder sig på Nordmors i dagtimerne overnatter i Vejlerne – hvor de faste overnatningspladser er Bygholm Vejle og/eller Arup Vejle/Østerild Fjord.

Forud for den sidste udvikling med forekomst i Halkær Ådal lidt nord for Års var der i flere år set fouragerende flokke på de ferske enge ved Halkær Bredning/Sebbekloster, og halsbånds aflæsninger bekræfter, at det er nogle af de samme fugle, som nu har fulgt ådalen længere sydpå. Flere af disse fugle har påfaldende få aflæsninger, hvilket altså tyder på, at de foretrækker steder lidt væk fra "alfarvej".

Halsbånds aflæsningerne viser i det hele taget, at nogle fugle er mere "pionerer" end andre, og omvendt at visse fugle holder sig fast til bestemte områder i lange perioder. Det store aflæsningsmateriale danner grundlag for mange analyser fra forskerne på Aarhus Universitet, men skal i øvrigt ikke nærmere berøres i denne sammenhæng. Her skal dog lyde en opfordring til andre interesserede om at aflæse halsbåndene, og derefter ind-

taste dem i databasen på www.geese.org – hvor man med det samme kan få den enkelte fugls livshistorie. Under kortlægning af fuglene registreres også habitatene, og det kan nævnes, at der i de seneste år sent på efteråret er noteret, at flere flokke søger føde på stubmarker efter majsdyrkning, noget som ikke tidligere er registreret. Men det store materiale omkring udnyttelse af de forskellige habitater er endnu ikke analyseret tilbundsående (og vil under alle omstændigheder føre for vidt at komme ind på her).

Afrunding

Det har været en personlig fornøjelse så tæt at følge udviklingen hos Kortnæbbet Gås i Nordjylland over en lang årrække. At se hele landskaber fyldt med disse fugle er dybt fascinerende – gæs falder ikke "i ét med tapetet", de både ses og høres! Det sker ofte at forbipasserende stopper op og betragter sceneriet, når gæssene har valgt at slå sig ned tæt på befærdede veje. Gæs formår at vække interesse hos lokalbefolkningen.

Den ekstra dimension det giver, at så mange er forsynet med individuelle halsbånd, betyder at man let får et særligt forhold til særlige fugle – det giver gensynsglæde, når eksempelvis fuglen med halsmærket blå R41 (mærket i 2002) dukker op på de samme marker ved Lund Fjord i marts måned år efter år.

Man finder også ud af, at visse fugle hvert år ankommer om efteråret med følgeskab af nye årsunger, mens det for andre aldrig lykkes at producere afkom. Det bliver tydeligt, at selv om der generelt sker løbende udveksling og "opblanding" i bestanden – en fugl aflæst i Store Vildmose dukker op to dage senere i Thy, dagen efter på Mors, eksempelvis – så udviser fuglene også stor individualitet, og visse fugle er meget stedtro og foretrækker Nordjylland og bliver sjældent eller aldrig aflæst længere sydpå i Vestjylland eller i Holland/Belgien.

Og så er det gådefuldt, at der blandt de samme knap 400 fugle, som blev mærkede på de Vestnorske rastepladser

i maj 2015 er nogle, som allerede har 40-50 aflæsninger, mens andre har under en håndfuld – hvilket godt kunne antyde, at der findes gæs som kender nogle rastepladser, vi mennesker endnu ikke har fundet frem til!

Alt i alt er der ingen tvivl om, at ikke alene er Nordjylland opholdssted for en tredjedel af bestanden i de intensive perioder i oktober/november og marts/april, men så godt som alle fugle i Svalbard-populationen gør på et eller andet tidspunkt i deres årscyklus brug af de nordjyske rastepladser.

Hvert år omkring 1. maj og 1. november arrangerer Aarhus Universitet i samarbejde med norske, svenske, hollandske og belgiske gåseforskere en totaltælling af bestanden af Kortnæbbet Gås. Disse totaltællinger er i høj grad baseret på kendskab til overnatningspladserne, og man forsøger at tælle fuglene enten på udflyvning om morgenen, eller når de ankommer om aftenen. Ankomsten i skumringen sker ofte længe efter solnedgang under dårlige lysforhold, hvor fuglene kun kan erkendes som silhuetter mod himlen. Når de – som det ofte har været tilfældet de seneste år – er blandet op med Bramgæs, kan det være ret udfordrende at få præcise tal. Men forvaltningen af bestanden er afhængig af disse tal, så jeg vil gerne opfordre til, at så mange som muligt, når de støder på flokke af Kortnæbbet Gås, foretager optællinger og indtaster disse i DOFbasen. Det gør observationerne endnu mere brugbare, hvis man husker at angive klokkeslæt, og anvend meget gerne funktionen med at placere en nål præcist hvor flokkene er iagttaget – specielt i weekenderne omkring disse internationale tællinger.

De tællinger og kortlægninger jeg og mine kolleger foretager bliver indtastet på en iPad direkte i felten, og med det samme bliver observationerne synlige på hjemmesiden www.fugldata.dk/obslst – så hvis man er interesseret i, præcist hvor gæssene for tiden bliver iagttaget, er man meget velkommen til at orientere sig på denne side.

Kortnæbbet Gås og Bramgås, Storå ved Kjelstrup, Thy, 22. februar 2015.

Skagen Fuglestation 2015

Af Knud Pedersen

Indledning

Det blev igen et travlt år for de mange personer, som er engageret i arbejdet med Skagen Fuglestation.

Mange møder og besigtigelser har fundet sted i løbet af året for at forberede organisationen, økonomien og indholdet i det kommende trækfuglecenter i Det Grå Fyr.

Realdania Byg ejer bygningerne ved fyret og står for hele renoveringen til et moderne naturformidlingscenter med en videnskabelig fugle- og ringmærkningsstation, butik og café.

I løbet af foråret måtte bygherren konstatere, at der var uforudsete renoveringsopgaver. Dette betød, at den oprindelige tidsplan for færdiggørelsen af centeret ikke kunne holde. Åbningen er derfor blevet udskudt fra efteråret 2016 til april 2017. Set med DOF-øjne betyder udskydelsen mere tid til det forberedende arbejde med selve fuglestationen og ikke mindst et mere gunstigt tidspunkt til åbningen af centeret, når højsæsonen for fugletrækket over Skagen sætter ind i april.

Naturstyrelsen, som skal drive formidlingscenteret, udskrev i starten af efteråret en international idé- og projektkonkurrence til indretningen af selve fugleformidlingsdelen i Det Grå Fyr. Idékonkurrencen blev støttet med en million kroner fra Friluftsrådet og selve opbygningen af udstillingen er støttet af Nordea-fonden med 12 millioner kroner. Vinderforslaget blev udvalgt i marts 2016. Med tilskud fra Friluftsrådet har DOF valgt at ansætte en naturvejleder til den daglige ledelse af selve fuglestationen. Stillingen vil blive slået op i efteråret 2016.

*Fuglefestival ved det grå fyr,
8. maj 2015. Foto: Knud Pedersen.*

Feltaktiviteter

Fra 1/4 til 15/6 var Anders Odd Wulff Nielsen ansat som observatør og ringmærker ved Skagen Fuglestation. Hele april blev der gennemført daglige standardtællinger af fugletrækket fra solopgang og fire timer frem. I maj overgik observatørens primære arbejdsopgave til et helt nyt ringmærkningsprojekt i de gamle fyrehaver ved Det Grå Fyr. Formålet var at undersøge potentialet for ringmærkning og formidling af ringmærkning i nærheden af det kommende fugleoplevelsescenter ved fyret. I forbindelse med dette projekt var ringmærker Heidi Vibe Frederiksen ansat som medhjælper i et par uger i maj.

Fra 15/4 til 15/6 gennemførte Klaus Malling Olsen – støttet af Skagen Fuglestation – et projekt med henblik på at undersøge alders- og kønsfordeling af de trækkende rovfugle. Resultatet blev præget af det ringe rovfugletræk på grund af ugunstige vejrforhold gennem hele foråret. Projektet bliver gentaget i foråret 2016 for at få indsamlet et større materiale.

Som tidligere år har et meget stort antal frivillige noteret og indtastet et stort og betydningsfuldt observationsmateriale gennem hele året på DOFbasen. Dette materiale er, sammen med de ansatte observatørers indtastninger, grundlaget for de omtalte observationer i denne artikel. Skagen Fuglefestival blev afholdt for 10. gang 8-10/5. Da renoveringen af Det Grå Fyr var blevet forsinket, kunne vi lidt uventet igen bruge fyret som base for festivalen. På grund af en ubarmhjertig hård vestenvind måtte festival-

teltet med Naturbutikkens salgsbod placeres i læ på den østvendte gårdsplads. Et meget stort antal besøgende var mødt op til åbningen og kunne opleve lederen af naturcenteret Jacob Funder holde åbningstalen. Festivaldagene forløb med mange aktiviteter i form af guidede ture, ringmærkning, foredrag og udstilling af fuglefotos og malerier.

En vigtig begivenhed var stiftelsen af den nye forening – Skagen Fuglestations Venner – "SKAFVEN". Foreningens formål er at støtte arbejdet med Skagen Fuglestation.

Traditionen tro var vejrholdene ikke gode under festivalen. Koldt og blæsende fra vest er absolut ikke ønskevejr om foråret i Skagen. Det holdt dog ikke feltbisserne tilbage. "Team Verdens Ende" deltog i DOF's projekt "Tårnernes Dag" 9/5 med stor succes, da de observerede 101 arter på 8 timer og tog førstepladsen i den landsdækkende konkurrence. Festivalens sjældneste fugl – en Islom – blev fundet af vores egen observatør Anders O.W. Nielsen. Han blev belønnet med et gavekort fra Naturbutikken.

På Skagen Fuglestations hjemmeside – www.birdsontop.dk – er det muligt at følge resultaterne af de daglige aktiviteter og observationer hele foråret krydret med fotos, video og beretninger om spændende fugleoplevelser m.m.

Observationer første halvår

Foråret 2015 vil blive husket som lidt af et mareridt for trækfugleentusiasterne, som havde håbet på østenvind

Turister og fiskende suler, Grenen, 26. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

med varme og massevis af spændende trækfugle over Skagen. Fra forårets start i marts og frem til slutningen af juni oplevede vi dag efter dag og uge efter uge en næsten konstant hård vind fra vestlige retninger. Det var også koldt i hele perioden med temperaturer under normalen for årstiden. Kun ganske få dage med rolige vindforhold fra nordlige retninger og hæderligt trækvejr 18-22/4 skilte sig positivt ud.

Specielt for rovfugletrækket blev foråret et bundår. En sum på 6729 rovfugle er 42% under gennemsnittet for den foregående tiårs periode. Med et par enkelte undtagelser blev forårstotalen for de enkelte rovfuglearter klart under gennemsnittet for de seneste 10 år. Mest markant var den lave træksum af arterne Hvepsevåge, Musvåge, Fjeldvåge og Lærkefalk, som lå mere end 50% under gennemsnittet. Kun Spurvehøg og Vandrefalk observeredes i et antal tæt på gennemsnittet.

Rovfugletabellerne under artsgennemgangen andetsteds i denne rapport viser de faktiske træktal fordelt på arter og måneder. Den procentvise afvigelse i forhold til gennemsnittet for de seneste 10 år er også angivet.

Meget bemærkelsesværdigt er det også, at der for første gang i mange år ikke blev observeret en eneste af de sjældnere rovfuglearter i Skagen.

Igen i år topper Sortand (134.877) statistikken som den hyppigste noterede art i første halvår. Det høje antal skyldes dog i høj grad et stort antal rastende (oversommende) fugle i juni. Fra et par tusinde rastende ved Grenen i begyndelsen af juni blev antallet bygget op til et maksimum på ca. 13.000 16/6. Der er givet mange gengangere i de store rastetal fra Grenen i juni. På selve forårstrækket (marts-maj) er der registreret 42.954 Sortænder med største dag 25/4 (4070), som også var mediandatoen. Et stort træk af Bog-/Kvækerfinker i dagene 19-21/4 (ca.104.000) gav en forårssum på ca. 133.000 og næsthøjeste notering blandt samtlige arter dette forår. Hvis de artsbestemte Bog- og Kvækerfinker lægges til, når forårssummen af finker op på ca. 216.000 fugle, og finkerne bliver talrigeste trækfuglekategori i foråret 2015.

Trækket af Rødstrubet Lom, som altid er bemærkelsesværdigt ved Skagen om foråret, nåede i perioden marts-juni op på 11.182. Største dag blev 21/4 (868). I januar

Lille Kobbersnepe 1K, Grenen, 9. september 2015. Foto: Knud Pedersen.

sås mange overvintrende fugle med største dag 3/1 (983). Forekomsten af Sortstrubet Lom var typisk minimal i forhold til Rødstrubet Lom, da blot 94 fugle blev set i marts-juni, hvilket kun udgør 0,8% af artsparret Rød-Sortstrubet Lom i samme periode. Største dag blev 9/5 (6). Islom havde et godt forår med 31 fugle, heraf 23 i maj og med 15/5 (4) som største dag. Med en forekomst på blot fire fugle lå Hvidnæbbet Lom under normalen. Med et usædvanligt vestenvindspræget forårsvejr var grundlaget lagt for et større antal observationer af de mere pelagiske havfuglearter. Allerede 28/2 blev den første Almindelig Skråpe observeret ved Grenen, hvilket er meget usædvanligt og blot den anden observation i Danmark af arten i februar, som er indtastet i DOFbasen. Endnu en fugl 13/4 var også et unormalt tidspunkt for arten, mens fire fugle i maj og to fugle i starten af juni var mere typiske fund. En rastende Lille Stormsvaler i Skagerrak tæt ved Grenen om aftenen 21/6 var første junifund fra Skagen og blot 12. fund i alt. Der er kun tre fund efter år 2000. Malleuk optrådte næsten dagligt ved Grenen i april-juni og i alt 7456 noteredes i første halvår – de fleste i maj (4317) med største dag 14/5 (1000). Lidt overraskende kunne antallet af Suler (13.100) ikke helt leve op til de seneste års meget høje forårstal. Største dag blev 17/4 (971). Invasionen af 1K Mellemkjøver i de danske farvande i efteråret 2014 blev fulgt op af ca. 25 iagttagelser af 2K-fugle fra slutningen af april til begyndelsen af juni. De fleste blev noteret som rastende i

maj, hvor også mere typisk seks ældre fugle (3K+) blev observeret. Storkjove optrådte hyppigt i første halvår med i alt 80 fugle, fordelt med januar (3), februar (2), marts (3), april (12), maj (51) og juni (9). Største dag blev 14/5 (8) og 18/5 (7). Forårsstrækket af Almindelig Kjøve bød på beskedne 214 fugle med største dag 13/4 (17). En adult Lille Kjøve trak forbi ved Nordstrand 2/6. Af mere usædvanlige observationer fra foråret kan nævnes: Turteldue (4), Hærfulg 11-13/5 var første fund i Skagen siden november 2005, Biæder (25) med mulighed for en del gengangere fra dag til dag, største dag 28/6 (5), Rødrygget Svaler 25/4, Sydlig Nattergal 5/6, Lille Fluesnapper (5), Rødtoppet Fuglekonge (4) og Hortulan (2). I kategorien sjældne arter (SU-arter) toppede en Sardinsk Sanger han 4/6. Fuglen var stationær hele dagen i et krat på Grenen og tiltrak twitchere fra hele landet. Det var det andet danske fund – det første var også fra Skagen med en ringmærket 2K han, Grenen 12/6 2005. I samme krat på Grenen rastede en Hvidskægget Sanger (ssp. *albigstriata*) 2K han 26/5. En adult Nathejre blev opdaget over Reservatet om morgenen 21/5. Den fløj til rast ved Skarvsøen, hvor den efterfølgende kunne ses og fotograferes under meget fine forhold. Det var det femte fund fra Skagen og første siden 24/5 2007. Af mere regelmæssige SU-arter i Skagen blev der observeret fem Topskarver og fire Citronvipstjerter i løbet af det første halvår.

Sortand, Grenen, 13. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Observationer andet halvår

Vejrmæssigt kan man vist godt sige, at sommeren i Danmark 2015 faldt i august-september. Fra usædvanlig ustadigt, vestenvindspræget og koldt vejr i hele foråret og frem til og med juli måned skiftede vejret til at blive mere stabilt med rolige vindforhold og højere temperaturer i de næste par måneder. Udeblivelsen af kraftige vinde fra vestlige retninger i august-september betød en skuffende periode med hensyn til større havfugleforekomster ved Skagen. Man skulle helt frem til november-december før de egentlige stormlavtryk fra vest ramte de danske farvande. På dette tidspunkt er forekomsterne af de pelagiske havfugle i Nordsøen aftaget og grundlaget for større tal ved Skagen svinder ind – også selvom vejrforholdene er gunstige.

De tre talrigest noterede arter i andet halvår blev Sule (50.411), Alk (36.070) og Sortand (15.722). Forekomsten af Sule blev ny rekord og kulminerede i slutningen af oktober med flere dage med dagscifre på over 2000. Største dag blev 23/10 (2966). De fleste Alke blev noteret fra 20/10 og frem til primo november. Største dag blev 31/10 (8.650). Antallet af Sortænder var noget under de seneste års efterårstal og største dag blev 10/10 (1200).

Almindelig Skråpe fortsatte i forårets spor med i alt 14 fugle – heraf 10 i juli med en ny dagsrekord 27/7 (5), august (3) og september (1). Første Sodfarvet Skråpe blev set 2/8 og sidste 2/12 (2). I alt 32 med største dag 24/10 (8). Stor Stormsvalpe noteredes 8/11 og 20/11. Efterårets

sum af Mallemukker (7815) overgik med snæver margen forekomsten i første halvår (7456).

Oktober blev den bedste måned for Mallemuk med 3750 fugle, heraf iagttoges de fleste 23/10 (2941). I forbindelse med kraftige storme fra vest i begyndelsen af december blev der flere dage iagttaget et meget stort kompensationsstræk af vind- og strømdrevne Rødstrubet Lom. Største dage blev 7/12 (2324) og 11/12 (1013). De 13 observationer af Islom fordelte sig på typisk vis med september (1), oktober (8), november (1) og december (3). Hvidnæbbet Lom blev set med 6 fugle ved Grenen i efteråret samt mere overraskende to oversomrende 2K-fugle i juli i Aalbæk Bugt ud for Tranestederne ved Hulsig. Kjøvernes forekomst skuffede generelt dette efterår. Ikke overraskende blev hyppigste art Storkjove (300), heraf 171 i oktober. Største dag 23/10 (26). Storkjove registreres efterhånden dagligt under havfugleobservationerne i december og kan ikke som tidligere betragtes som usædvanlig på denne årstid. Almindelig Kjove (165) havde et dårligt efterår – specielt lave antal i august-september. Største dag blev 18/9 (24). Efter sidste efterårs store forekomst af unge Mellemkjover i oktober-november, blev dette efterår kendetegnet ved næsten total udeblivelse af ungfugle. Blot en enkelt årsunge blev set 18/10 og vidner om et dårligt yngleår på tundraen. I alt blot 12 Mellemkjover i andet halvår. Lille Kjove kunne med en enkelt sen ungfugl 18/10 lige snige sig ind på lystavlen. Til forskel fra forekomstmønsteret hos Alk noteredes

pænt med Lomvier i starten af oktober og igen fra midten af november og hele december. I alt 11.705 Lomvier blev talt med 28/12 (1310) som største dag, næstflest 5/10 (828). Søkonge (72) imponerede ikke. Største dag blev 24/10 (11). De fleste blev set på træk ved Grenen, mens observationerne af tillidsfulde rastende fugle i jollehavnen i december blev de mest populære. Efterårets eneste Lunde trak ved Grenen 28/12 og bekræftede artens sjældenhed ved Skagen. Efter flere efterår med en del observationer af Thorshane blev det kun til en enkelt fugl 6/10. Ud over de mange havfugleobservationer blev der også gjort flere interessante observationer af sjældnere landfugle. Her skal nævnes: Sort Stork 6/8 (1K), som også blev eneste fund af arten i Skagen i 2015, Steppenhøg med fire fugle - adult han Hulsig Hede 8/8 og tre forskellige ungfugle rastende på Grenen 27/8-11/9, Perleugle fundet trafikdræbt 16/10 på hovedvejen i Skagen Klitplantage, Biæder 17/7 Skagen By og 24/8 Nedermose og Hvidbrynet Løvsanger satte ny rekord med observationer af syv forskellige fugle i perioden 19/9-4/10 – endda i et efterår uden ringmærkning på Grenen. Den manglende ringmærkning afspejler nok også, at en art som Høgesanger ikke blev registreret i år. Usædvanligt var det også, at Storpiber slet ikke blev observeret på Grenen i efteråret.

Et par bemærkelsesværdige SU-arter kunne fotodokumenteres i dette efterår. En Eleonorafalk 2K lys form trak ind fra havet ved Nordstrand lidt før kl. 12 15/9. Den satte sig på stranden i to omgange, men fløj ind i klitområdet, da observatøren forsøgte at komme tættere på for at få bedre fotos. En halv time senere trak den lavt forbi en fuglefotograf i Nedermose, som fik taget fine dokumentationsfotos af fuglen. Begge observatører bestemte falken til at være en ung Vandrefalk,

men takket være offentliggørelse af de gode fotos blev artsbestemmelsen efterfølgende ændret til Eleonorafalk. Tilsyneladende var der et mindre influks af Eleonorafalke i Danmark og Sverige i efteråret 2015. Der er blevet meldt om yderligere to observationer fra Gedser og fem fra Sverige.

En formodet ung Hætteværling blev 27/9 observeret og fotograferet på Grenen. Det er notorisk meget svært at adskille ungfugle af Brunhovedet- og Hætteværling i felten, men der foreligger en god fotodokumentation af fuglen, så man ikke artsbestemmelsen bliver afklaret. Mere forventelige SU-observationer var tre Balearskråper henholdsvis 28/8, 21/9 og 5/10 - alle ved Grenen. Det samme gjaldt en stationær og tillidsfuld ung Topskarv i Skagen Havn 9-15/12. Der blev meldt om fire Dværgværlinger på Grenen observeret 29/9 (2), 18-27/10 og 26-30/11.

Ringmærkning

I forbindelse med etableringen af en fysisk fuglestation og et moderne fugleformidlingscenter i Det Grå Fyr igangsatte Skagen Fuglestation i foråret et pilotprojekt med henblik på at undersøge mulighederne for et standardiseret ringmærkningsprogram i de gamle fyrhaver på begge sider af hovedvejen. I løbet af april blev der anskaffet spejlnet og andet ringmærkningsudstyr med hjælp fra Danmarks Ringmærkningsforening. Endvidere blev fyrhavernes bevoksninger trimmet med henblik på at gøre dem velegnede til opsætning af net til fanget af småfugle. Dette skete med tilladelse fra Realdania Byg og praktisk hjælp fra Naturstyrelsen Vendsyssel. Ringmærkningen skete med licens fra Ringmærkningscentralen, Statens Naturhistoriske Museum.

Vi var i den heldige situation at den ansatte observatør

Rødrygget Tornskade hun og han, Skagen, 5. juni 2015. Foto: Knud Pedersen.

Formidling af ringmærkning for børn, Skagen, 15. maj 2015. Foto: Knud Pedersen.

Anders O. W. Nielsen også havde ringmærkningslicens og derfor kunne starte pilotprojektet den 3/5 og afslutte det 14/6. I en del af perioden fik han assistance af Heidi Vibe Frederiksen. Desværre var vejrforholdene i det meste af maj og juni meget ugunstige med megen blæst fra vest og køligt vejr. Dette betød, at vejrforholdene en del dage umuliggjorde ringmærkning og dage med større småfuglefangst udeblev.

Der blev gennemført ringmærkning i 18 dage i maj og 12 dage i juni. I starten blev der ringmærket med 60-100 netmeter, men efter 20/5 øgedes antallet til 166 netmeter. Den totale fangst blev på 404 fugle fordelt på 35 arter. De hyppigst mærkede arter blev Munk (66), Gærdesanger (58) og Tornsanger (56). Af mere usædvanlige arter skal nævnes Blåhals (2), Ringdrossel (1) og Lille Fluesnapper (1). Bedste fangstdage blev 5/6 (45), 12/5 (28) og 21/5 (27). To Munke med udenlandsk ring blev aflæst – den ene var svensk og mærket i Skåne og den anden i Frankrig.

I forbindelse med et stort naturplejeprojekt for de fredede arealer på Grenen foretog Naturstyrelsen i september en større rydning af uønsket opvækst af træer og buske på arealerne, som grænser op til ringmærkningsområdet i fyrhaverne på vestsiden af hovedvejen. Dette vil uden tvivl få en positiv betydning for havernes tiltrækning af rastende småfugle, da fyrhaverne vil blive mere isolerede og attraktive for fuglene i forhold til det omgivende landskab. Samtidig blev haverne yderligere trimmet ved hjælp af effektiv maskinkraft. I foråret 2016 vil der blive gennemført ringmærkning i fyrhaverne fra 1/4 til midten af juni.

Tidligere års ringmærkningsaktivitet ved Sylviastien på Grenen blev stillet i bero i 2015 på grund af den høje grundvandsstand, som umuliggjorde færdsel og ringmærkning i området.

Ynglefugle

Bestanden af ynglende Traner fortsætter med at stige på Skagen Odde og ligger nu på omkring 20 par. Årets ynglesucces er dog ukendt for mange af parrene. Skarvkolonien i Skarvsøen ved Skagen Nordstrand vokser stadig og nåede op på 230 par i 2015. Det var en stigning på 84 par i forhold til 2014. Ungeproduktion var høj med 3-4 unger i de fleste reder. Koloniens ynglefugle generes ikke af øget personfærdsel ad Grenensporet, som passerer tæt forbi. Til gengæld var der dårlig ynglesucces hos bestanden af Gråstrubet Lappedykker i både Skarvsøen og i Milesøerne. Årsagen er måske det ustadige og kolde forårsvejr.

Der blev registreret to paukende Rørdrummer på Grenen og i hvert fald et par fodrede unger i maj-juni. Ved den sydlige del af Hulsig Hede blev der ved et tre tilfælde i juni iagttaget en han og to hunner af Hjejle. Fuglene foragerede på naturplejede græsningsarealer op til klitheden. De virkede vagtsomme, men ellers var der ikke direkte tegn på, at de kunne yngle.

I Skagen Havn sås ved flere lejligheder to par Tejster i yngletiden, men om de har gennemført ynglen er usikkert. Sortstrubet Bynkefugl ynglede igen med mindst otte par på Odden og bestanden af Rødrygget Tornskade virker også stabil med omkring 50 par.

Fugle i Sydøstvendssyssel

Af Søren Poulsen og Anders Brinkmann

Observatører på Nordmandshage. Foto: John Brask.

”Fuglene i Sydøstvendssyssel” dækker området af Vendssyssel øst for E45. Området er særligt kendetegnet ved sin beliggenhed ud mod Kattegat, hvor store flokke af dykender opholder sig i Læsø Rende og Aalborg Bugt. Fugletrækket følger primært kystlinjen ned mod Limfjordens udmunding, og mudderflader og strandenge lokker rige mængder af rastende vadefugle til. Men også baglandet er rigt på fugleliv med fine rastlokaliteter for gæs, svaner og Hjejler, og med særlige ynglefugle som Kongeørn og en stor bestand af Vagtel. I følgende afsnit er der fokuseret på udvalgte ynglefugle samt trækket ved Nordmandshage.

Træk ved Nordmandshage

Nordmandshage ligger i det sydøstligste hjørne af Sydøstvendssyssel og er et hotspot for fugletræk i Nordjylland. Særligt i efteråret under de rette vind- og vejrforhold kan der observeres trækfugle i et meget højt antal – ofte så mange, at kun de færreste nordjyske lokaliteter når Nordmandshage til sokkeholderne. Følgende afsnit dækker hovedsageligt trækket og i mindre grad andre usædvanlige forekomster ved Nordmandshage. Der er særligt fokuseret på de arter, der skiller sig ud i forhold til de seneste fem års observationer ved Nordmandshage, hvor der har været en relativ stabil dækning af trækket. Gennemsnittene for de enkelte arters forekomst pr. halvår de seneste fem år fremgår af parenteserne i teksten.

Forårstrækket

Dækningen er særdeles god i dette forår, hvor der observeres træk hele 29 dage. Vejret er særligt præget af lange vestenvindsperioder, hvilket ikke giver anledning til længevarende højtryk med syd- og østlige vinde, der ellers ville sende sydens fugle med varmen nordpå. Til gengæld presses det fåtal af fugle, der alligevel når frem, ud mod Nordmandshage. Lommer, vadefugle og Lærkefalk har et godt forår, flere arter slår de hidtidige forårs-

træktotaler, og særligt juni byder på flere subhits.

I årets første to måneder observeres der meget begrænset ved Nordmandshage. Men fra marts skydes trækket i gang med moderate tal af Ringduer, Sanglærker og Alliker – hhv. 1232, 2062 og 1289 i alt. Desuden ses en Mosehornugle 29/3 – foruden én 11/5 (begge PR).

April går stille for sig. Nævnes skal dog to sydtrækkende Bjerglærker 13/4 (PR) samt fem rastende Ringdrosler 28/4 (RSN ALM). Bramgæssene begynder at røre på sig, men topper dog først midt i maj med en flot total på 8088 (410).

Lommerne har et godt forår. Særligt Rødstrubet Lom gør sig bemærket med 181 fugle (56), hvoraf 103 trækker forbi 9/5 (PR). Sortstrubet Lom noteres med 7 og storlommerne med hele 5. Storlommerne fordeler sig med Islom 9/5 1 og 11/5 2, Hvidnæbbet Lom 16/5 1 og Islom/Hvidnæbbet Lom 26/5 1 (alle PR). For Hvidnæbbet lom er det blot anden iagttagelse på lokaliteten, hvilket kan synes lidt overraskende.

Sydøstvendssyssel og Læsø skiller sig som regel ud fra resten af Nordjylland ved sin store repræsentation af højarktiske vadefugle i foråret som fx Lille Kobbersneppe, Islandsk Ryle og Almindelig Ryle. Her fouragerer de kortvarigt på deres træk mod ynglelokaliteterne, og man kan da rigtigt nyde de flotte sommerdragter. Men i 2015 er trækket næsten ikke-eksisterende – nok som følge af det ringe vejr. Tallene fra Nordmandshage viser dog en lidt anden tendens, hvor mange arter ses i større antal end nogensinde. Dette må dog nok tilskrives den gode dækning.

Tranen er stadig i fremgang herhjemme, og det ses i den grad også ved Nordmandshage, hvor der i år observeres hele 6 fugle i foråret og 12 i efteråret – altså 18 i alt. Sammenlagt er der kun observeret 16 fugle ved Nordmandshage før 2015. Skestork viser samme tendens med et par observationer af immature fugle 26/5 1 og 8/6 3 (begge PR). Skestork er kun set ved Nordmandshage fire gange

før.

Rovfugletrækket er sjældent prangende ved Nordmandshage, og med et forår, hvor vestenvinden leder rovfuglene alle andre steder hen end Nordjylland, er totalerne da også begrænset. Eneste art af nævneværdig karakter er Lærkefalk, der i forbindelse med et kortvarigt vindskifte, opnår et flot forår med hele 9 fugle, der ses over to dage i starten af juni (KNI RWR AB).

I juni vælter det afsted med subhits. Biæder har generelt et godt år i Nordjylland, og det smitter heldigvis af på Nordmandshage, hvor en fugl trækker forbi 7/6 (RWR). Fuglen opdages inde over golfbanerne, hvor den ligger og kredser rundt og derefter forsvinder mod sydvest. Samme dag trækker en Turteldue "[...] drømmegodt ind over observationspunktet [...]" (RWR) og bliver den ene ud af to Turtelduer dette år. Den anden observeres 6/7, hvor den trækker lavt forbi observationspladsen (PR RWR). Både Biæder og Turteldue er kun set ved Nordmandshage én gang før. 8/6 gør en Karmindompap han

opmærksom på sig selv (PR), da den sidder og synger ved det tidligere rensningsanlæg. Det er det niende fund for lokaliteten. Endelig ses en overtrækkende Gulirisk han 15/6 (PR), hvilket udgør det sjette fund for lokaliteten.

En række reelle forårsrekorder af trækkende fugle bør også nævnes: Toppet Skallesluger 479 (173), Landsvale 8265 (215), Bysvale 2584 (49), Grønsiken 1849 (919) og Lille Korsnæb 1145 (78). Den flotte forekomst skal nok tilskrives den høje dækning i samspil med den udprægede vestenvind. Foråret sluttes af med en sen Kvækerfinke 26/6 (PR). Det hidtil seneste forårsfund ved Nordmandshage.

Efterårstrækket

Dækningen er jævnt fordelt hen over efteråret, hvor der tælles trækfugle 31 dage – i november dog kun en enkelt dag. Efteråret synes relativt fuglefattigt, og Nordmandshage lever ikke helt op til sit potentiale som træk-

Tal fra Nordmandshage - 2015

	Forår	Efterår
Talrigeste arter på træk - sum	Sule 1115 Bramgås 8088 Almindelig Ryle 4187 Ringdue 1232 Allike 1289 Mursejler 3725 Sanglærke 2062 Landsvale 8265 Bysvale 2584 Grønsiken 1849 Lille Korsnæb 1145	Pibeand 1990 Almindelig Ryle 6239 Hjele 1473 Alk 1454 Ringdue 1256 Mursejler 1607 Vindrossel 1199 Sjagger 1448 Landsvale 17.197 Bysvale 2158 Hvid Vipstjert 2011 Engpiber 5155 Bogfinke/Kvækerfinke 5913 Grønsiken 13.038 Lille Korsnæb 1211
Usædvanligt talrige arter på enkelt dage	Bramgås 4155 (16/5) Mursejler 3290 (2/6) Sanglærke 740 (9/3)	Sule 892 (28/10) Tårnfalk 233 (18/9) Lille Regnspove 160 (25/7) Splitterne 2280 (4/9) Alk 1140 (28/10) Landsvale 10.480 (18/9) Engpiber 3400 (1/10) Gul Vipstjert 298 (28/8) Grønsiken 3475 (24/9)
Bemærkelsesværdige arter	Hvidnæbbet Lom Islom 3 Lærkefalk 9 Sorthovedet Måge Turteldue Biæder Bjerglærke Gulirisk Karmindompap	Almindelig Skråpe Sodfarvet Skråpe RustandxGravand Steppehøg Aftenfalk 2 Sortterne 2 Sokonge 2 Turteldue Rødstrubet Piber Lapværpling
Højarktiske vadefugle ift. seneste 5 års gennemsnit (i parentes)	Stor Præstekrave 388 (161) Islandsk Ryle 91 (36) Sandløber 784 (356) Almindelig Ryle 4187 (586) Lille Kobbersneppe 44 (28)	Stor Præstekrave 172 (885) Islandsk Ryle 484 (2450) Sandløber 4 (97) Almindelig Ryle 6239 (25.986) Lille Kobbersneppe 283 (1842)

fuglemagnet. Det er særligt andefuglene, kjoerne, vade-
fuglene, duerne og en del af spurvfuglene, der udviser
betydeligt lave forekomster. Efteråret er særdeles lunt,
hvilket sandsynligvis afholder fuglene fra at trække, og
den første nattefrost opleves da også først i slutningen
af oktober. Oktober er desuden præget af østenvind, hvil-
ket ikke ligefrem er den ideelle vindretning hvad angår
småfugletræk ved Nordmandshage. På den lyse side har
rovfuglene dog et fremragende år med et par af de mere
fåtalige arter samt ny danmarkrekord inden for disciplin-
en "tårnfalketræk".

For flere af vadefuglenes vedkommende begynder efter-
årstrækket allerede i juni. Mange af fuglene ses dog i no-
get begrænset antal. Her skal bl.a. nævnes Stor Præste-
krave 172 (885), Strandhøjle 406 (1484), Islands Ryle 484
(2450), Sandløber 4 (97), Almindelig Ryle 6239 (25.986)
og Lille Kobbersneppe 283 (1842). Vibe, Krumnæbbet
Ryle og de fleste klirer ligger relativt stabilt, mens de
eneste to vadefuglearter, der ses i større antal end sæd-
vanlig er Klyde og Lille Regnspejl. De ses med hhv. 1117
(46) og 566 (22) individer. Sidsstævnte har især en stor
dag 25/7 (PR), hvor der ses 160 fugle – heraf en flok på
130. Det er det største antal på landsplan i 2015.

Havfugletrækket indledes 13/7 med en sydtrækkende
Almindelig Skråpe (PR). Det er lokalitetens andet fund,
efter det første blev gjort sidste år. Derudover bør to en-
keltsortter nævnes 31/7 (RWR) og 1/9 (PR). Kjo-
erne ses ikke ligefrem i himmelråbende antal. Alt i alt
bliver det til Mellemkjøve 1 (19), Almindelig Kjøve 16
(158), Lille Kjøve 0 (13) og Storkjøve 6 (38). På landsplan
ses nogenlunde det samme billede med få observationer
af Lille- og Mellemkjøve og en anelse under for Almin-
delig Kjøve, mens Storkjøve ligger mere stabilt. 2015 var
godt lemmingår, så fraværet af Mellem- og Lille Kjøve
må nok tilskrives vejr og vind. Det samme gør sig sand-
synligvis gældende for Almindelig Kjøve, men da denne
art følger ternerne på deres træk, kan årsagen dog også
findes her. En potentiel skidt ynglesæson for ternerne på
Hirsholm og i Göteborg-området og dermed et hurtigt
borttræk, kan da have afholdt kjoerne fra at trække ind
i Kattegat.

I august ses der et flot træk af Gul Vipstjert, hvilket sær-
ligt skyldes et par store dage 28-29/8, hvor der samlet set
observeres 423 fugle (AB) – alt i alt bliver det til 447 (213).
I modsætning hertil har Bjergvipstjert og Hvid Vipstjert
et noget ringere efterår med hhv. 18 (48) og 2011 (3351)
fugle. For pibernes vedkommende ligger Engpiber rela-
tivt stabilt med 5155 fugle, mens Skærpiber og Skovpiber
er i den lave ende med hhv. 5 (24) og 549 (1107) fugle. Som
et plaster på såret ses dog Nordmandshages tredje Rød-
strubet Piber 18/9 (PR AB). Det er tredje år i træk at ar-
ten observeres på lokaliteten.

Falkene har et fremragende år. Særligt 18/9 bliver den
helt store falkedag i forbindelse med et vejrskifte. Om
formiddagen er trækket kun ganske beskedent, men
over middag går det for alvor løs. Hele 233 Tårnfalke
trækker forbi (PR) og sætter dermed ny dagsrekord i
tårnfalketræk på landsplan. Ikke nok med det, der ses
også to Lærkefalke samt to unge Aftenfalke samme dag
(PR). Aftenfalk er ikke set på lokaliteten siden 1991!
Blandt rovfuglene overrasker desuden en juvenil Steppe-

høg 20/9 (CBB), da den trækker nord over observations-
pladsen. Lokalitetens andet fund og en ikke helt uventet
art, eftersom Steppehøg er blevet noget mere almindelig.
Første del af oktober præges af østenvind, hvilket får
stor betydning for Ringduernes forekomst. I oktober
ses arten som oftest i store, glimrende flokke på him-
len, men i år glimrer arten mest ved sit fravær. Der ind-
rapporteres 1256 fugle kontra de seneste fem års snit på
13.543. Misteldrossel følger efter med et umanerligt lavt
antal på kun 12 (95). De andre stordrossler ligger nogen-
lunde stabilt. Også finkerne ses i særdeles lavt antal. Det
samlede antal af Bog- og Kværkfinker er forbavsende
lavt med 5913 i forhold til de seneste fem års gennem-
snit på 39.504 - et fald på 85%! Lille Korsnæb følger efter
med 1211 (2986) og Bjergirisk ligeså med 735 (3451). Det
lave antal af Bjergirisk kan dog muligvis skyldes den re-
lativt lave dækning midt i oktober og hele november,
hvor hovedparten af fuglene normalvis ses. Den eneste
art, der forekommer i et nogenlunde antal, er Grønsis-
ken med 13.038. Et moderat efterår for arten, der dog be-
finder sig under gennemsnittet for de seneste fem år på
18.811 – et gennemsnit, der dog skal ses i lyset af 2010,
hvor der sås hele 38.906 fugle.

I slutningen af oktober skifter vindretningen igen og et
par kraftige storme leder et væld af havfugle ind i Katte-
gat. Særligt Sodfarvet Skråpe ses mange steder langs de
nordsjællandske og østjyske kyster. Det drypper dog
kun ganske beskedent på Nordmandshage med et en-
kelt fund af denne art 28/10 (PR). Samme dag bliver
"store havfugledag", hvor der også meldes om Malle-
muk 10, Sule 893, Ride 50, Almindelig Kjøve 2, Storkjøve
5, Lomvie/Alk 1654 og Søkonje 1 (PR).

Endelig skal en Lapværling nævnes 1/10 (PR) samt en
hybrid Rustand x Gravand 22/10 (PR) – det er fjerde år
i træk at denne hybridform ses ved Nordmandshage. Året
slutter af med en sen Landsvale 12/11 (PR).

Ynglefugle

Rørdrum findes to steder i Østvendssyssel: Rærup Slam-
bassiner og Torndrup Strand (også kaldet Lagunen) mel-
lem Hals og Hou. I Rærup blev fuglen hørt/set i perio-
den 19/3-13/6. Den blev i øvrigt første gang noteret i
2012. De små rørskovsomkransede strandsøer ved Torn-
drup Strand er ikke så ornitologisk besøgt som andre Rør-
drum-lokaliteter, så 11/3 blev eneste registrerede i 2015.
Den blev første gang hørt på lokaliteten i 2011.

Vagtel har i det flade Østvendssyssel en tæt og ganske
stor bestand. I stenaldren var det meste af området
dækket af hav og landet er således pandekagefladt ind
til Jyske Ås og Hammer Bakker. Samtidig er klimaet
en anelse mere tørt og solrigt end det gennemsnitlige
i Danmark, hvilket gør landskabet særligt egnet til op-
dyrkning med kornsorter. Egnene omkring Ulsted, Bolle
Enge og agerlandet mellem Agersted-Voerså og Aså
(her benævnt Sørrå, som angivelse for hele området) er
artens foretrukne områder. Omkring Ulsted er der tidli-
gere registreret 31/7 2011 36 (PR), Bolle Enge 28/6 2002
12 (RSN), og de seneste tre år er Sørrå godt dækket med op
til 9/8 2015 51 (SØP). Ved at tælle Vagtelne over en sæ-
son vil man finde ud af, at der bliver flere og flere, efter-
hånden som man kommer længere hen på sæsonen ind-

Sorthovedet Måge optrådte i 2015 med "et halvt par" ved Nordmandshage - dette er dog en fugl fotograferet andetsteds i Nordjylland. Sorthovedet Måge, Hanstholm, 11. juli 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

til borttrækket finder sted i august/september, eller der bliver høstet. Den køligere sommer 2015 holdt høsten tilbage til ind i august, og derfor blev mange hørt ret sent på sæsonen, da markerne stadig var uhøstede. Tidlige kuld kan nå at yngle samme år, og derfor kan bestanden af fløjtende hanner stige sidst på sommeren. Hvis man vil tælle Vagtler er de aktive omkring solnedgang og indtil ca. 23:30 (groft sagt). Holder så en pause til ca. 01:30, hvor de så synger indtil et stykke tid efter solopgang.

Rød Glente er indenfor de sidste 5-6 år blevet et næsten almindeligt indslag i luften over Dronninglund Storskov og langs kysten mellem Stensnæs og Hals. Flere par har etableret sig og bestanden i området er vel på mindst 4-5 par. Fuglene kan ses året rundt, men ungfuglene og formentlig enkelte voksne trækker væk.

Kongeørn har ynglet i Hals Nørreskov siden 2007. Der har de det tilsyneladende godt, for de har flere gange fået to unger på vingerne. I 2015 havde de også et kuld på to unger, men den ene døde. Familien blev på lokaliteten resten af året ud.

Engsnarre høres på nogle af de samme typer lokaliteter som Vagtel. I 2015 var max. tallene fra de enkelte lokaliteter: 10/6 1 Lyngdrup Bæk og 1 Bolle Enge (HK), 5/7 4 Sørå (SØP), 20/7 2 Gandrup (PR), 20/7 1 Ulsted (PR). Den sidste høres 9/8 1 Sørå (SØP).

Klyde har haft fremgang på østkysten samtidig med et fald i bestanden på Læsø. 2015 var et godt år! Nordmandshage havde 31 rugende fugle, mens der 16/6 på strækningen Aså-Melholt var 25 reder med æg og 1 unge. Samme strækning havde 6-7 par i 2014.

En tilsyneladende forvirret fugl eller var det måske en med for megen selvtilid og ringe selvindsigt? Sådan kunne man betegne den adulte han af Sorthovedet Måge på sandtangen Skindsækken, Nordmandshage. Fra den først blev set på lokaliteten 29/3 og til den sidste gang rastede i området 27/7, gik der en periode, hvor mågen var et underholdende indslag under obsen. Den havde kortvarigt besøg af en yngre (2K) artsfælle 11/5. Med adskillige tilnærmelser og deciderede voldtægtsforsøg af den hætteklædte forbryder, måtte ofrene – en lille koloni af ynglende Stormmåger, plages med overgrebene i hele yngleperioden. Den Sorthovedet Måge kunne åben-

bart ikke se sig selv som en anden art. Til trods for en sjældent set ihærdighed, udmøntede de mange forulempelser sig ikke i unger. Fuglen fandt første gang sin plads i stormmågekolonien i 2013, kom tilbage i 2014 og 2015 – så mon ikke den dukker op igen i foråret 2016. Sikkert ikke meget klogere.

Dværgterne havde et dårligt år. De ynglede hverken ved de gammelkendte steder som Stensnæs, Aså eller Gerå, men havde dog mere eller mindre succes ved Nordmandshage. Her havde hele 15-20 par etableret sig på Skindsækken og Nordmandshage, men i begyndelsen af juni havde alle opgivet ynglen. Der er bl.a. ræve som prædatorer i området, ligesom en del menneskelig færdsel er skyld i de mislykkede forsøg. En tidlig morgen kl. 04.30 blev en midaldrende mand f.eks. set flyve sin drone ud over vaden. Det til trods for, at der i år var opsat oplysningsskilte om ynglefuglene, forstyrrelser og adgangsf forhold! Senere i juli registreres tre ynglepar med ungefodring, så lidt kom der ud af det alligevel. De manglende ynglefugle på revlerne ved Stensnæs og mellem Aså og Gerå kunne måske skyldes, at vind- og strømforhold har ændret udseendet på revlerne på hele strækningen. De er blevet lavere, fladet ud og dermed ofte mere våde (ved høj vandstand). Nogle steder er revlen næsten forsvundet og andre steder er nye revler dukket op. Sortspætte har aldrig for alvor etableret sig som ynglefugl nord for Limfjorden. Tidligere har Dronninglund Storskov haft et enkelt par og arten er sidst set med sikkerhed 30/10 2013 (SEM). I følge lokale skulle den være på plads igen.

Grønspætte har haft en længere down-periode. Indtil midt i 90'erne havde den en stor bestand i bl.a. Dronninglund Storskov, og antallet af ynglepar under ATLAS II lå omkring otte par i disse skovklædte bakker. De fleste omkring Søsosen-Ottemosen, hvor tuerne med rød skovmyrer var talrige. Siden gik bestanden af spætten voldsomt tilbage, og nåede et minimum i 0'erne. De senere år er den nedadgående kurve knækket, og Grønspætter optræder nu i mange af østkystens blandings-skove. Den er også i de seneste år flere gange set på trækstederne Nordmandshage og Aså Havn. I alle tilfælde omstrejende ungfugle om sommeren og efteråret.

Mærkning af Tajgasædgæs i Lille Vildmose 2014/15

Tajgasædgæs - inkl. individer mærket med halsbånd og GPS-logger, Lille Vildmose, 26. november 2015. Foto: Hans Henrik Larsen.

Af Ole Roland Therkildsen

En lille bestand af Tajgasædgæs, der yngler i det nordlige Skandinavien, overvintrer hvert år i Lille Vildmose. I kuldeperioder kan dele af bestanden trække til Nørreådalene og området omkring Tjele Langsø. Da der generelt mangler viden om de Tajgasædgæs, der forekommer i Danmark, har Naturstyrelsen finansieret et projekt, der skal indsamle viden til understøttning af forvaltningen af bestandene. Projektet har bl.a. til formål at afgrænse delbestandene af de danske Tajgasædgæs, forbedre bestandsopgørelserne, udarbejde overlevelseseanalyser og indsamle viden om bestandens reproduktion samt dens habitatudnyttelse. Projektet skal bidrage til en international forvaltningsplan for Tajgasædgæs.

I november 2014 og 2015 gennemførte DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet – derfor for første gang fangst af Tajgasædgæs i Lille Vildmose med hjælp fra den hollandske gåsefanger Kees Polderdijk. Kees benytter en traditionel, hollandsk fangstteknik, hvor tamme Tajgasædgæs bruges som lokkefugle. I 2014 lykkedes det at fange i alt 49 Tajgasædgæs, hvoraf fire hunner blev udstyret med en GPS-logger monteret på et halsbånd, mens de resterende 45 gæs fik påsat halsbånd med en individuel kode. I 2015 blev i alt 32 Tajgasædgæs mærket. Heraf blev fem hunner udstyret med GPS-logger. I begge år fik alle individer påsat en metalring af den type, der traditionelt bruges til ringmærkning samt en farvet benring med kode. GPS-loggerne forsynes med strøm fra et integreret solpanel. Det er muligt at kommunikere med GPS-loggerne via GSM-net-

værket, og vi modtager derfor løbende data fra loggerne, ligesom vi kan justere, hvor ofte vi ønsker, at de skal registrere og sende positioner til os.

Mærkningen har allerede givet os ny viden om Tajgasædgæssene og her gennemgås de vigtigste resultater med fokus på de data, som de fire GPS-loggere, der blev påsat i november 2014, har leveret.

Efter mærkningen i november opholdt No. 1, 2 og 4 sig i Lille Vildmose gennem vinteren med enkelte afstikkere til Nørreådalene/Tjele i forbindelse med kuldeperioder. De tre individer forlod Lille Vildmose omkring månedsskiftet februar/marts, idet de alle trak til den vigtige, svenske forårsrasteplads Östen, der er beliggende mellem Vänerne og Vättern. Her opholdt No. 1 sig dog kun et par døgn før den trak videre til Uppsala, som på dette tidspunkt lå umiddelbart syd for snedækkede områder (Fig. 1). I midten af april trak den, med en enkelt afstikker til den finske side af Den Botniske Bugt, først til Umeå og dernæst til Luleå, hvor den opholdt sig omkring månedsskiftet april/maj.

No. 2 (Fig. 2) og 4 opholdt sig ligeledes i Luleå på dette tidspunkt, efter at de havde rastet i Umeå-deltaet, der ligeledes udgør en vigtig forårsrasteplads for de skandinaviske Tajgasædgæs. I begyndelsen af maj trak de alle til den sydlige del af Finnmark på grænsen mellem Norge, Sverige og Finland, hvor No. 1 og 4 formentlig ynglede. I midten af juli ophørte No. 4's logger med at sende, men det har dog vist sig, at gæsen er i live, idet den sidenhen er observeret bl.a. i Lille Vildmose. No. 2 opgav tilsyne-

ladende at yngle og trak sidst i juni videre til Novaja Zemlja i Ishavet i det nordlige Rusland, hvor den fældede. På trækket over havet fra Nordnorge til fældeområdet tilbagelagde den ca. 1400 km i et stræk. Den forlod Novaja Zemlja sidst i september og ankom efter kortere stop i Finland og Sverige til Östen. Her opholdt den sig indtil sidst i december, hvorefter den trak til Lille Vildmose. No. 1 opholdt sig i yngleområdet indtil sidst i september, hvorefter den i løbet af få døgn trak til Östen. Her opholdt den sig indtil sidst i november, hvorefter den trak retur til Lille Vildmose.

No. 3 (Fig. 3) opholdt sig ligeledes i Lille Vildmose efter mærkningen i november, men i forbindelse med en kuldeperiode sidst i december trak den mod syd og rastede i første omgang i den tyske del af Vadehavet, hvorefter den fortsatte mod Holland. Her blev den observeret sammen med 15 andre Tajgasædgæs inklusiv tre individer, der ligeledes blev mærket i Lille Vildmose i 2014. Området i Holland har tidligere haft en fast overvintrende bestand af Tajgasædgæs, og vi må nu formode, at denne i et vist omfang har bestået af individer fra Lille Vildmose. No. 3 opholdt sig i Holland indtil d. 16. februar, hvor den midt på dagen indledte et træk i nordlig retning. Ved middagstid befandt den sig således midt i Nordsøen ca. 200 km fra den jyske vestkyst. Om aftenen ankom den til Stavanger, hvor den overnattede. Det er muligt at vejrforholdene gjorde det umuligt at fortsætte trækket mod nord. I hvert fald trak gæsen den efterføl-

gende morgen mod sydøst og nåede senere på dagen Jylland syd for Hanstholm. Herefter trak den over land eller langs kysten nord om Skagen for om aftenen at nå frem til farvandet sydvest for Læsø. Kort herefter døde gæsen formentlig, mens den stadig befandt sig i farvandet omkring Læsø. Den 25. februar blev den fundet på den østlige del af øen efter at være drevet i land. Det har desværre ikke været muligt at fastslå dødsårsagen.

De foreløbige resultater kan dermed opsummeres med, at vi har fået kendskab til de lokaliteter, som Tajgasædgæssene fra Lille Vildmose benytter i forbindelse med forårs- og efterårstræk, ligesom vi har fået lokaliseret yngle- og fældeområderne. Vi har desuden på baggrund af halsbåndsmærkningen set, at der er større udveksling end først antaget mellem de to delbestande af Tajgasædgæs, der overvintrer i Thy og Lille Vildmose. Halsbåndsmærkningen vil desuden gøre det muligt at udføre overlevelseregninger, hvorved vi bl.a. vil kunne få svar på, hvilke perioder af året, der er de mest kritiske for bestanden.

Vi håber at kunne skaffe de nødvendige midler til at kunne fortsætte projektet, men allerede nu har vi skabt et fundament, der kan understøtte den fremtidige forvaltning af Lille Vildmoses Tajgasædgæs.

Ole Roland Therkildsen, seniorrådgiver, DCE-Nationalt Center for Miljø og Energi, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Fig. 1. Trækbevægelser for Tajgasædgås No. 1 i 2014/15.

Fig. 2. Trækbevægelser for Tajgasædgås No. 2 i 2014/15.

Fig. 3. Trækbevægelser for Tajgasædgås No. 3 i 2014/15.

En fuglefotograf – interview med Mette Berg

Af Mette Berg og Thorkild Lund

Fuglefotografering boomer i disse år. Udstyret har gennemgået en rivende udvikling, samtidig med at nettet giver store muligheder for formidling af fotos. Også her i "Nordjyllands Fugle" har vi nydt godt af fuglebilleder af hidtil uset høj kvalitet. Ikke mindst derfor er det på tide, at vi giver plads til omtale af nogle af de dygtige fotografer, der så ihærdigt kører rundt i vores landsdel og gennem deres billeder deler fugleoplevelser med os andre. Den meget besøgte hjemmeside "Vild med Lille Vildmose" er blevet lidt af et mekka for fuglefotografer, ja naturfotografer af alle slags. Der er ikke en dag i hele året, hvor der ikke bliver lagt spændende fotos op. At mosen er et tilløbsstykke for fotografer, kan man let konstatere på en tur i mosen. Fra mange af de holdende biler stikker der et objektiv frem fra et nedrullet vindue. Alle os uden kamera og fotograferne har for længst lært hinanden at kende. Fra et ornitologisk synspunkt er noget af det mest opløftende at følge, hvordan fotograferne bliver skrappe til at kende fuglene og aflæse deres adfærd. Måske har man startet med blot at opsøge et flot motiv – fugle er jo smukke – men det har udviklet sig til meget mere.

En af de fotografer jeg og mange andre oftest træffer er Mette Berg Hansen. Mette er efterhånden blevet en skrap fuglekender, og så er hendes billeder fremragende. Se blot i dette tidsskrift. På den baggrund aftalte jeg med Mette, at jeg måtte stille hende nogle spørgsmål om hendes tilgang til fotografering i almindelighed og til fuglefotografering i særdeleshed.

"Min interesse for fuglefotografering begyndte så småt tilbage i '86, da jeg flyttede hjemmefra. Jeg flyttede ind i

en lejlighed på 1. sal ovenover en fotobutik i Hjørring og fik hurtigt etableret gode venskaber med indehaverne. På det tidspunkt havde jeg ikke noget kamera, men blev hurtigt fascineret af de ting fotograferne i butikken arbejdede med, og inden længe havde jeg en lille taske med et Olympus-kit og fik sommetider lov til at komme med dem ud på ture rundt i Nordjylland. En årække i København gav talrige muligheder for at komme ud med kameraet, men interessen for at fotografere fugle begyndte først for alvor i midt 90'erne. På det tidspunkt flyttede jeg med min mand og søn til Singa-pore, og her købte jeg mit første Nikon spejlreflekska-

Trane, Lille Vildmose, 19. juni 2015 (begge fotos). Foto: Mette Berg Hansen.

mera. Det blev til mange ture rundt på øen, der husede masse af spændende fuglearter – specielt isfuglene, og de var at finde overalt sammen med Common Myna og Black Naped Oriole. At træffe de mindre almindelige arter som Næsehornsfugl og Racket-tailed Drongo gav anledning til stor begejstring.

Efter tre år i Sydøstasien vendte vi tilbage til Danmark, og her blev foto- og fuglehobbyen lagt lidt på hylden – for så at blive genoptaget i 2008, hvor jeg købte mit første digitale spejlreflekskamera med et udmærket zoom-objektiv. Vi boede nu i Aalborg, og jeg var begyndt at få et godt øje til naturperlen, Lille Vildmose. At fotografere fugle i Lille Vildmose gik forrygende. Specielt rovfuglene var overraskende tillidsfulde, og så fik jeg blod på tanden".

Hvordan adskiller fuglefotografering sig særligt fra al anden fotografering?

"Generelt er naturfotografering udfordrende, men at komme på skudhold af vilde fugle er utrolig svært, idet de jo som oftest er meget sky og agtpågivende – så man har brug for en god portion held. Jeg bruger masser af tid på at observere adfærd, og kan sagtens sidde og vente i timevis på, at Vandriksen kommer ud af rørskoven, inden den så smutter tilbage igen i løbet af få sekunder – men det er det hele værd! Derudover er der rent fototeknisk rigtig mange faktorer, som spiller ind. Det vigtigste er nok lysforholdene, da godt lys giver de bedste og mest detaljerede billeder – sidstnævnte er det, som betyder mest for mig. Men oftest er afstanden den væsentligste forhindring for et godt skud. Den hurdle kan man til dels forcere ved hjælp af et kamera med høj opløsning (mange megapixels) og et lysstærkt teleobjektiv. Det har medført, at jeg i dag skyder med et Nikon D800 kamera og et Nikon 500 mm f/4 teleobjektiv".

Hvor bringer din fotografering dig ellers hen?

"Da jeg er bosiddende i Aalborg, har jeg masse af supergode fuglelokaliteter indenfor en radius af en times køretid. Der har været mange ture i Vejlerne, Ulvedyb, Nordmandshage, Rebild og Rold Skov, Store og Lille Vildmose, men også lokale vådområder som Østerådalen og Møhlholmsøerne bliver besøgt. Som nævnt er Lille Vildmose en sand naturperle – specielt når det handler om fugle. Det er primært i mosen, jeg finder mine motiver, og det er næsten kun fugle, jeg går efter. I sommerhalvåret er jeg ofte derude flere gange om ugen, både før og efter arbejdstid. Kongeørnene fra Høstemark Skov, Rørhøg, Rørdrum, Mosehornugle, Vandrikse, Stor Tornskade.... – listen er uendelig, og jeg føler mig utrolig privilegeret ved at få lov til at træffe disse fugle i deres naturlige omgivelser".

Du kan sikkert tænke tilbage på en eller flere oplevelser, hvor udfordring, tålmodighed og held er gået op i en større enhed, og du har kunnet juble over et helt særligt pletsrud?

"Det kan jeg! De største øjeblikke har jeg oplevet i Lille Vildmose. At sidde alene med en ung Vandrefalk på en skudafstand omkring 10 meter, eller opleve den gamle Kongeørn han fra Høstemark Skov flyver tæt forbi min bil og kigger ind ad vinduet til mig – det får virkelig adrenalinen til at suse og hjertet til at slå et par ekstra slag. Den største udfordring er oftest at få den helt rigtige belysning og skudvinkel på ens motiv og dermed at få sig placeret og nå at få trykket på udløseren, inden fuglen er fløjet. Her havde jeg en fantastisk oplevelse med to Træner tilbage i sommeren 2015. Jeg havde luret at de lagde an til at lette, idet de begge begyndte at strække halsen fremad på den meget karakteristiske måde, og så fløj de ellers i perfekt vinkel imod mig i lyset af den smukke og varme aftensol – da gik det hele op i en højere enhed, og jeg fik guld på kortet".

Carnivorere i Mellemområdet i Lille Vildmose

Af Jacob Palsgaard Andersen, Aage V. Jensen Naturfond

Vi har i den forgangne sæson fanget/nedlagt 13 ræve, 1 mårhund og 3 mink i Mellemområdet. Det er resultatet af et målrettet arbejde med drift af fælder, kunstgrave og brug af GPS-halsbånd på mårhundene. Projektet har kørt siden efteråret 2011 og fortsætter til og med 2018. Det er et stort arbejde, som finder sted grundet medfinansiering fra EU. Parterne bag er Aalborg Kommune, Naturstyrelsen og Aage V. Jensen Naturfond.

Mårhund – status og nærmere undersøgelser

Naturstyrelsens landsdækkende projekt med at holde antallet af mårhundene i ave sluttede med udgangen af 2015, men er nu blevet forlænget til og med 2016 indtil videre. Det er vi meget tilfredse med, da det viser sig, at de GPS-mærkede mårhundene (Judasdyr) viser vej til andre mårhundene. Sæsonens ene fanget af mårhund i Lille Vildmose er ligeledes sket via et Judasdyr.

Intet tyder på, at vi på landsplan er ved at få bugt med mårhundene, da der til stadighed fanges/nedlægges mårhundene. Der er under Naturstyrelsens indsatsprogram indrapporteret 564 døde mårhundene til Rovbasen, men der mangler en bestandsopgørelse for at kunne sige, om bestanden er stigende eller faldende. Vi kan måske få en indikation ved at kigge syd for den dansk/tyske grænse, da mårhundene indvandrer fra Tyskland. De seneste vildtudbytter for delstaten Slesvig-Holsten, der netop har offentliggjort tallene for sæson 2014/15, viser, at der blev nedlagt 3350 mårhundene. Dette tal skal holdes op mod, at det årlige udbytte for 10 år siden blot var nogle få hundrede.

Vi har fået koblet en specialestuderende fra Københavns Universitet på for at se nærmere på mårhundens "home range", som der pt. ikke foreligger megen viden om. Problemstillingen for specialet går på, at der på nuværende tidspunkt ikke er nogen konkret data om, hvor mårhundene udsættes for de samme faktorer, så der kan analyseres bevægelses-/spredningsmønstre og adfærd, som kan sige noget om mårhundene generelt i stedet for adfærd på et bestemt sted for en enkelt mårhund. Med et par ekstra GPS-halsbånd sponseret af Aage V. Jensen Naturfond vil det være muligt at udsætte mårhundene for de samme faktorer i det samme område. Data vil kunne bruges til at bestemme "home range" for mårhundene. Planen er, at

vi via projektet får viden om, hvor mårhundene vil søge hen og forbinde dette med fourageringsmuligheder og opholdssteder. Forsøgsområdet er Mellemområdet i Lille Vildmose, så vi kan være sikre på, at der vil være mindst et Judas-dyr i området i den kommende sæson.

Ræv – bestand stigende

Vores mål er fortsat at holde bestanden af ræve på et niveau, så de ikke negativt påvirker de jordrugende yngle-fugle. Vi accepterer ræve i området, men i en mindre bestand. Mink og mårhund tolererer vi ikke i området, ej heller i mindre bestande, da begge arter er invasive. Hvalpesygen, som hærgede blandt rævene i 2014, ser nu så småt ud til at klinge af. Vi har haft ynglende ræve hen over sommeren 2015 – og vi er kommet ud af sæsonen med 13 nedlagte ræve – alle sunde og i god kondition.

Mink – ikke det store problem

Trods Mellemområdets størrelse på 2100 ha og masser af våd natur, fanges der ikke mange mink. I den forgangne sæson er det kun blevet til tre nedlagte dyr trods en ihærdig indsats med fælder hen over sæsonen. Jeg har tidligere gisnet om odderens tilstedeværelse kan være en medvirkende faktor til, at der ikke er mange mink i området. Det har vi endnu til gode at få undersøgt.

Baggrund for indsatsen

For at give de ynglende fugle i Lille Vildmose bedre vilkår, valgte vi i 2011 at regulere bestanden af rovdyr (mårhund, ræv og mink), som led i et større naturgenopretningsprojekt. Resultatet har siden 2011 været 18 mårhundene, 12 mink og 43 ræve. En af de positive konstateringer fra den forgangne sæson er, at vi igen i år ikke har haft ynglende mårhundene i Lille Vildmose! LIFE-projektet er et samarbejde mellem Naturstyrelsen, Aalborg Kommune og Aage V. Jensen Naturfond. Projektet løber fra sept. 2011 til udgangen af 2018. Projektet er finansieret med støtte fra EU's LIFE+ pulje. Projektet består af flere delprojekter, bl.a. regulering af carnivorere for at sikre en række fugle, herunder udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet. Læs mere om projektet på www.lifelillevildmose.dk.

Mårhund i transportkasse. Foto: Line Holst Pagh.

Den nye fuglesystematik revolutionerer artsrækkefølgen

Af Esben Sloth Andersen

Det siges at "forandring fryder". Men de fleste fuglefolk bryder sig næppe om den forandring af artsrækkefølgen, der introduceres i denne udgave af Nordjyllands Fugle. Vi har nemlig gennem mange år vænnet os til en meget anderledes og tilsyneladende urokelig systematik. I den klassiske fugleliste kom først lommer og lappedykkere. Og umiddelbart før spurvefuglene kom spætterne. Det har i mange år været klart, at denne rækkefølge videnskabeligt set er helt forkert. Men der har ikke været et solidt alternativ. Derfor har Dansk Ornitologisk Forening (DOF) i årtier fastholdt den klassiske fuglerækkefølge. Og mens dette skrives, er den stadig gældende i "Den danske artsliste" (Sjældenhedsudvalget marts 2016). Det er snart slut med denne konservatisme. De videnskabelige studier af fuglenes slægtskabsforhold er nemlig nået frem til meget anderledes og rimeligt solide resultater. Derfor vil den officielle danske fugleliste komme til at begynde med ænder og hønsefugle. Og umiddelbart før spurvefuglene vil vi finde falke og papegøjer. Der kommer også radikale forandringer af præsenteringsrækkefølgen for spurvefuglene. Alle disse forandringer er indført i en ny artsliste for Danmark og resten af Vestpalæarktis (Navnegruppen december 2015). Denne listes artsrækkefølge blev tidligt i 2016 accepteret af DOFs hovedbestyrelse (Meltotte & Christiansen 2016). Det kan tage tid før fornyelsen af Danmarkslisten slår helt igennem. Men redaktionen for Nordjyllands Fugle har valgt straks at indføre den nye artsrækkefølge. Denne artikel beskriver forandringerne og deres baggrund. Den handler om at en ny fuglesystematik revolutionerer artsrækkefølgen. Det gælder ikke bare for Danmarkslisten men også for de internationale fuglelister og den enorme internationale fuglelitteratur.

Fuglefamiliernes rækkefølge i den nye danske fugleliste

Såvel den klassiske som den nye fuglesystematik bygger på en forståelse af fuglearternes afstammingsforhold. Der er enighed om, at de eksisterende lomarter er tæt beslægtede med hinanden og at der er stor evolutionær afstand til alle andre eksisterende fuglearter. Den indbyrdes nærhed placerer de forskellige lomarter i den samme slægt (Gavia) og fjernheden til andre gør, at de også placeres i en særlig fuglefamilie (Gaviidae) og en særlig fugleorden (Gaviiformes). Den nye fuglesystematik viser imidlertid, at ligheden mellem lommer og lappedykkere skyldes tilpasninger til ensartede levevilkår. Afstammingsmæssigt står de meget fjært – og det vil afspejle sig i den nye Danmarksliste. Lommerne placeres nær stormsvale samt petreller og skråper. Lappedykkernes nærmeste nulevende slægtninge er flamingoer og herefter kommer duerne. Alt dette er blevet afsløret af avancerede analyser af fuglenes arvemateriale (DNA). Eksemplet med lommer og lappedykkere viser i en nøddeskal, hvad der var galt med den klassiske fuglesystematik. Den byggede på sammenligninger af fuglene med

hensyn til ydre udseende og indre anatomi. Begge dele er prægede af levevilkårene og kan derfor ikke bruges til at adskille fjært beslægtede fuglearter, der er tilpassede til ensartede økologiske nicher. Det samme gælder for "rovfuglene". Her er der tale om en evolutionær konvergens af to fjærtstående fuglegrupper – falkefuglene og høgefuglene (herunder ørne). Den sidste gruppe er meget tættere beslægtet med uglerne end med falkene. Tabel 1 giver hurtigt overblik over forskellen mellem den klassiske og den nye fuglesystematik. Til venstre ses den rækkefølge af fuglefamilier som DOF har opretholdt i årtier. Som nævnt begynder den med lommer og lappedykkere. Længere nede på listen ses, at rovfuglene er placerede mellem ænder og hønsefugle. Endelig kommer spætterne umiddelbart før spurvefugleordenen (der behandles i tabel 2).

Klassisk systematik	DNA-baseret systematik
Lommer	Ænder, gæs og svaner
Lappedykkere	Skovhøns og hønsefugle
Petreller og skråper	Lappedykkere
Stormsvale	Duer
Suler	Natravne
Skarver	Vandhøns
Hejrer	Traner
Storke	Lommer
Ibisser og skestørke	Stormsvale
Ænder, gæs og svaner	Petreller og skråper
Fiskeørn	Storke
Høge og ørne	Hejrer
Falke	Ibisser og skestørke
Skovhøns og hønsefugle	Suler
Vandhøns	Skarver
Traner	Klyder
Klyder	Brokfugle
Brokfugle	Spover, snepper og ryler
Snepper, spover og ryler	Alkefugle
Kjover	Kjover
Måger og terner	Måger og terner
Alkefugle	Fiskeørn
Duer	Høge og ørne
Slørugler	Slørugler
Ugler	Ugler
Natravne	Hærfugle
Isfugle	Spætter
Biædere	Biædere
Hærfugle	Isfugle
Spætter	Falke
SPURVEFUGLEORDENEN	SPURVEFUGLEORDENEN

Tabel 1. Gammel og ny familierækkefølge i den danske fugleliste. Kilder: Sjældenhedsudvalget (2016) og Navneudvalget (2015). Der er kun medtaget fuglefamilier, der er nævnt i rapporten.

Nye placeringer til kendte fugle: Vandrefalk er flyttet fra "rovfuglene" til umiddelbart før spurvefuglene. Vandrefalk, Agger Tange, 3. februar 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Den fornyede Danmarkslistes familierækkefølge fremgår af den højre søjle i tabel 1. Her begyndes med ænderne og hønsefuglene. De efterfølges af lappedykkere og duer, mens lommerne kommer efter tranerne og før stormsvallerne. Høgefamilien er blevet adskilt fra falkefamilien af bl.a. ugler og spætter.

En hurtig sammenligning af den klassiske og den nye fugleliste viser, at der er sket en radikal forandring. En sådan forandring fryder naturligvis ikke redaktionen for Nordjyllands Fugle, som i mere end 40 år stort set har holdt sig til den klassiske liste. Det er nemlig blevet meget sværere at sammenligne med de tidligere årgange at rapporten.

På den anden side er det nødvendigt let at kunne koble til de moderniserede felthåndbøger og fuglelister. Derfor valgte redaktionen for 2012-rapporten at påbegynde fornyelsen. Det skete ikke mindst ved at placere ænderne og hønsene forrest i artsgennemgangen. Der har nemlig meget længe været DNA-beviser for, at disse fuglegrupper (sammen med strudsefuglene) meget tidligt udskilte sig alle de andre fuglearter. Redaktionen af 2015-rapporten har valgt at være på forkant med ændringerne af den officielle Danmarksliste ved at indføre hele revolutioneringen af artsrækkefølgen.

Spurvefuglene i evolutionær belysning

Vi kommer nu til spurvefugleordenen. Denne orden rummer 60% af verdens fuglearter, og de har differentieret sig meget hurtigere end resten af fuglene. Derfor er det ikke mærkeligt at den klassiske systematik ikke har formået at lave et bare nogenlunde rigtigt stamtræ og at grupperingen i familier ofte har været helt forkert. Spurvefuglenes systematik har været et forfærdeligt roderi. Det har DNA-analyserne nu ryddet op i. Men ændringerne er så omfattende, at det er umuligt at give en kort præsentation af dem. Folk, der er stærkt interesserede i

Klassisk systematik	DNA-baseret systematik
Lærker	Piroler
Svaler	Tornskader
Vipstjerter og pibere	Krager og skader
Silkehaler	Pungmejser
Vandstære	Lærker
Smådroslor	Skægmejse
Stordroslor	Locustella-sangere (fx Græshoppesanger)
Rør- og bladsangere (fx Græshoppesanger, Rørsanger og Skovsanger)	Rørsangere (fx Rørsanger)
Sylvia-sangere (fx Munk)	Svaler
Fuglekonger	Løvsangere (fx Skovsanger)
Fluesnappere	Sylvia-sangere (fx Munk)
Skægmejse	Fuglekonger
Træløbere	Silkehaler
Pungmejser	Træløbere
Piroler	Stære
Tornskader	Vandstære
Krager og skader	Fluesnappere og smådroslor
Stære	Stordroslor
Finker	Vipstjerter og pibere
Værlinger (fx Snespurv)	Finker
Østværinger (fx Hortulan)	Værlinger (fx Snespurv)
	Østværinger (fx Hortulan)

Tabel 2. Gammel og ny familierækkefølge for danske spurvefugle. Kilder: Sjældenhedsudvalget (2016) og Navneudvalget (2015). Der er kun medtaget fuglefamilier, der er nævnt i rapporten.

Nye placeringer til kendte fugle: Landsvale er nu placeret i midten af hvad der tidligere kaldtes "sangerne". Landsvale, Harboslette, 14. september 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

sådanne spørgsmål, henvises til de for nyligt udkomne redegørelser i "Bird Families of the World" (se Christophersen & Andersen 2016).

Trods vanskelighederne skal spurvefuglene alligevel have nogle ord med på vejen. Det sker ud fra tabel 2. Denne tabel viser, at der ikke kun er sket ændringer af fuglefamiliernes rækkefølge, men også af deres antal og artssammensætning.

Først lidt om rækkefølgen. Den klassiske spurvefugleliste begynder med lærker og svaler og slutter med værlinger. Slutningen er uforandret, men tabel 2 viser, at resten af listen er lavet helt om. Det fremgår at lærkerne og svalerne fra deres førerposition er flyttet langt ned af listen. I stedet begynder vi nu med en meget bredt defineret "kragegruppe" (Corvida) bestående af piroler, tornskader og kragefugle. Kragefamilien er tæt beslægtet med tornskadefamilien og fjernere beslægtet med pirolerne. Denne brede fuglegruppe udviklede sig på jordens sydlige halvkugle og rummer blandt mange andre også paradisfuglene fra Ny Guinea.

Den nye systematik rummer også familiesammenlægninger. Det viser sig, at en smådrossel som Rødstjert er tæt beslægtet med Broget Fluesnapper. Derimod er den væsentligt fjernere beslægtet med både Rødhals og Grå Fluesnapper. Derfor er smådrosslerne blevet slået sammen med fluesnapperne i en samlet fuglefamilie.

Der er også fuglefamilier, der er blevet opsplittede. Det gælder ikke mindst, hvad vi tidligere kaldte "sangerne". Svalerne er nemlig solidt placerede blandt dem. Så det

giver ikke mening at snakke om sangere i traditionel forstand. I stedet er det, vi opfattede som sangere, nu opdelt i fire forskellige familier. De kan eksemplificeres med henholdsvis Græshoppesanger, Rørsanger, Skovsanger og Munk.

Fremvæksten af den nye fuglesystematik

Den internationalt kendte norsk-danske ornitolog Jon Fjeldså har i en stor artikel forklaret, hvorfor tiden nu er moden til at tage springet til den nye systematik (Fjeldså 2013). Den klassiske systematik nåede frem til stort set de samme – mere eller mindre forkerte – resultater i de hundrede år den eksisterede. Det er disse resultater, der blev brugt i den danske artsliste og dens engelske forbillede (Voous 1977). Det vakte derfor et ramaskrig, da Sibley og Ahlquist i 1980'erne og 1990'erne baseret på DNA-analyser præsenterede en radikalt ny fuglesystematik. Dengang anbefalede Fjeldså at have "is i maven". For godt nok var det klart, at den klassiske fugleliste var helt forkert, men der var også fejl i den nye systematik. Så det var klogt at være konservativ, indtil der kunne produceres en rimeligt sikker ny artsliste.

I begyndelsen var problemet, at der brugtes primitive molekylære analyser, der ikke inddrog al den information, der ligger gemt i fuglenes DNA. Sibley og Ahlquist nåede på den baggrund ikke bare frem til vigtige nye resultater, men også fx til den forkerte konklusion at storke og kondorer er ret nært beslægtede. Konklusionerne blev meget mere solide da forskerne punkt for

Nye placeringer til kendte fugle: gruppen af smådrosler er brudt op, og Rødstjert er nu tættere på Broget Fluesnapper end på Rødhals. Rødstjert, Tømmerby, 5. maj 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

punkt studerede mutationer i forskellige udvalgte gener fra mitokondrierne og cellekernerne. Det var på dette grundlag, at det fx blev klart, at falkene var meget fjernt beslægtede med høgefuglene (Hackett 2008). Hermed begyndte den nye fuglesystematik at tage en fast form. Udforskningen af fuglenes stamtræ er langt fra afsluttet. Det store spring fremad bygger på den komplette kortlægning af fuglenes arvemateriale. Det begyndte med det komplette hønsegenom i 2004. Og i december 2014 offentliggjorde Fjeldså sammen med en stor international forskergruppe et meget solidt fuglestamtræ. Det var baseret på sammenligningen af genomerne hos 48 velvalgte repræsentanter for alle verdens fugleordener (Jarvis 2014). Senere har en anden forskergruppe konstrueret et stamtræ ud fra de komplette genomer for 198 udvalgte fuglearter (Prum 2015). Trods mange nyheder bekræfter de solide studier dog stort set resultaterne fra de simple analyser.

DNA-analyserne er på mange måder teknisk krævende. Men deres grundprincipper er simple. Forskerne tager fjer eller blodprøver fra forskellige fuglearter. Så bruger de automatiserede maskiner til at finde frem til bogstav-rækkefølgen i arternes DNA. Til sidst bruger de computerprogrammer til at studere forskellene i arternes DNA. Det solide stamtræ kan rekonstrueres, fordi der er færrest mutationsforskelle mellem nært beslægtede fuglearter. Derfor er der ret få genetiske forskelle mellem de forskellige lomarter, større forskelle mellem lommerne og skræpperne og væsentligt større forskelle mellem lom-

merne og lappedykkerne.

Ved rekonstruktionen af fuglestamtræet er det et problem, at vigtige dele af fugleevolutionen evolutionært set har været meget hurtig. Masser af fuglearter er opstået for mindre end et par millioner år siden – og i den proces synes der ofte at være sket hybridisering med nærtstående arter. Derfor er slægtskabsforholdene mellem nogle af arterne indenfor mange fugleslægter stadig-væk under udforskning. Det er til at leve med så længe som det overordnede stamtræ for fuglefamilierne og -slægterne ligger fast. Det ser stort set ud til at være tilfældet. Men det er klogt at være opmærksom på, at den tidlige fugleevolution også var hurtig.

Det var nemlig ikke kun dinosaurerne, der uddøde under masseudryddelsen for 66 millioner år siden. Også de fleste af deres flyvende slægtninge bukkede under. Det var derfor kun ganske få fuglearter, der overlevede katastrofen og bragte deres DNA med ind i den nye verden. Det var dem, der i løbet af ret få millioner år gav basis for dannelsen af de fleste nulevende fugleordener (Prum 2015). En så hurtig evolution er umulig at rekonstruere med den klassiske systematiks metoder. Det er heller ikke let at afklare en del slægtskabsforhold med DNA-analyser. Så der kommer nok i fremtiden en del justeringer af den danske artsliste.

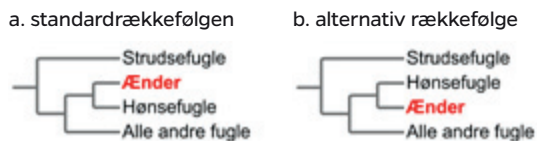
Når Jon Fjeldså alligevel vurderer, at tiden er inde til at tage springet til den nye fuglesystematik skyldes det, at meget forskelligartede DNA-analyser nu stort set giver det samme fuglestamtræ med hensyn til familier og slæg-

ter. På det niveau ser det altså ud til, at vi er ret tæt på den historiske sandhed om fuglenes stamtræ. Det er ud fra denne moderne viden, at Danmarkslisten er konstrueret. De danske ornitologer behøver imidlertid ikke at læse hele den videnskabelige litteratur. Den nye danske fugleliste bliver et uddrag af den vestpalæarktiske fugleliste (Navnegruppen 2015) – der på sin side bygger på solidt funderede internationale fuglelister (især Dickinson 2013-2014).

Danmarkslisten bygger på fuglenes stamtræ

DNA-analyserne producerer ikke en artsrækkefølge men et fuglestamtræ. Hvis man ikke har en vis forståelse af dette stamtræ er det svært at skelne mellem grundlæggende og kosmetiske ændringer af artsrækkefølgen. Det er ved hjælp af stamtræet, at vi kan sige, at placeringen af ænder og hønsefugle i begyndelsen af listen er grundlæggende. Derimod er det ren kosmetik, om ænder kommer før hønsefugle eller omvendt.

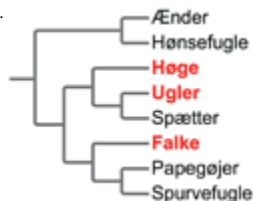
Et stamtræ kan tegnes på forskellige måder. Men DNA-forskerne foretrækker "træer", der læses fra venstre mod højre. Denne læseretning repræsenterer tiden. Derfor er historien bag træerne i figur 1, at stammomrøden til alle de nulevende fugle for meget lang tid siden blev opsplittet i to arter. Den ene art førte til nutidens strudsefugle, mens den anden art efterhånden differentieredes til alle de andre nulevende fuglearter. På et senere tidspunkt blev ikke-strudsefuglene opsplittede i to. Den ene udviklingslinje blev senere opsplittet i andefugle og hønsefugle. Den anden blev gradvist opsplittet til resten af verdens over 10.000 nulevende fuglearter.

Figur 1. To forskellige listeversioner af det samme fuglestamtræ.

Der er nøjagtig den samme udviklingshistorie bag listen, hvor ænder står før hønsefugle som bag listen, hvor hønsefuglene kommer først. Selv om forskellen på de to lister umiddelbart kan synes at være stor, så er den altså rent kosmetisk. Forskerne bryder sig ikke om sådanne kosmetiske forskelle. Derfor følger de næsten alle den regel, at den mindste fuglegruppe skal komme først. På verdensplan er der færre andefugle end hønsefugle. Derfor placeres ænder før høns på næsten alle moderne fuglelister.

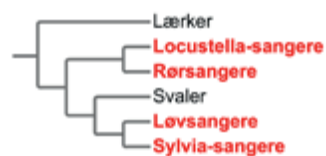
Figur 2. Stamtræ for "rovfuglene".

Kendskabet til fuglenes stamtræ giver flere fordele end at beskytte mod stridigheder om listekosmetik. Et kend-

skab beskytter også mod forhastede konklusioner ud fra rækkefølgen i listerne. Det kan nemlig være et stort spring mellem to grupper, der står umiddelbart efter hinanden på listen. Folk med et overfladisk kendskab til den nye fugleliste kan fx fristes til at sige, at "falkene bare er en slags papegøjer". Et hurtigt blik på figur 2 viser at det er helt forkert. Ved læsning fra venstre mod højre ses at falkene for lang tid siden blev udskilt fra den udviklingslinje, der fører frem til såvel papegøjerne som spurvefuglene. Falkene er altså nøjagtig lige så nært beslægtede med krager og svaler som med kakaduer. Figur 2 viser også at høgefuglene er tættere beslægtede med ugler og spætter end med falke. Det er derfor umuligt at opretholde den klassiske opfattelse af "dagrovfugle" som en fugleorden bestående af høge og falke. Høgene er i stedet meget tættere på "natrovfuglene". De er faktisk så beslægtede, at helt nye DNA-analyser tyder på at høgene er tættere på uglerne end på spætterne.

Figur 3. Stamtræ for "sangerne".

Behovet for at studere fuglestamtræet er særlig stort for spurvefuglenes vedkommende. Taget isoleret kan den nye Danmarksliste nemlig give et meget ufuldstændigt billede af, hvordan der er ryddet op i det klassiske roderi. Nyttens af at supplere med stamtræet er tydelig ved studiet af de fugle, vi tidligere opfattede som "sangerne". Figur 3 er relativt simpel, fordi den i forbindelse med "sangerne" kun viser de fuglefamilier, der er diskuterede ovenfor. Den internationale fuglevirkelighed er meget mere kompliceret. Men det er klart, at lærkerne er fjernere beslægtede med de fire sangerfamilier end svalerne. Svaler er faktisk ret tæt beslægtede med løvsangerne (fx Skovsanger) og Sylvia-sangerne (fx Munk). De står fjernere fra Locustella-sangerne (fx Græshoppesanger) og rørsangerne (fx Rørsanger). Igen må de særligt interesserede henvises til "Bird Families of the World" (se Christophersen & Andersen 2016).

Konklusion

Det er en kendsgerning at den DNA-baserede fuglesystematik er godt i gang med at revolutionere artsrækkefølgen i fuglelisterne og felthåndbøgerne. Selv om denne radikale fornyelse giver en del besvær, så hjælper det ikke at brokke sig over kendsgerningen.

Det er meget smartere at opfatte indførelsen af den nye fuglesystematik som en spændende og lærerig udfordring. Den klassiske fuglesystematikens fejl og mangler begrænsede dens praktiske anvendelse. Nu har vi en sikrere og meget mere nyttig systematik. Vi kan fx se på "rovfuglene" og "sangerne" med nye øjne. Desuden kan den nye systematik give os en forståelse for, at den nuværende fascinerende fuglediversitet skyldes interessante evolutionære processer. Selektionen fra fuglenes omgivelser kan lede til, at en enkelt art opsplittes i forskellige arter, der hver især er tilpassede til en speciel økologisk niche. Den kan også gøre to meget forskellige

artsgrupper næsten ens, fordi de er tilpassede til næsten den samme niche.

Det bør bemærkes at den nye fuglesystematik rummer meget mere end en ændret artsrækkefølge. Mange vil utvivlsomt interessere sig mere for de mange nye artsopsplitninger og de meget færre artssammenlægninger (Staarup Christensen 2016). I en ny oversigt over ikke-spurvefuglene i hele verden er antallet af arter i forhold til den klassiske systematik øget med 10%. De 452 nye arter er især fremkommet ved opsplitninger af kendte arter, mens kun 21 arter er "nedlagt" ved sammenlægning med andre arter (Christophersen & Andersen 2015). Det har en åbenbar betydning for fuglebeskyttelsen og for de mange, der afkrydser verdens fuglearter.

Det bør imidlertid også bemærkes, at den nye fuglerækkefølge er langt mindre kontroversiel end artsopsplitningerne og artssammenlægningerne. Efter at vi på Danmarkslisten har fået en opsplittning mellem Gråkrage og Sortkrage, vil mange nok reagere mod Navnegruppens forslag om kun at acceptere arten Sortkrage og at opfatte Gråkrage som en underart (Navnegruppen 2015). DNA-analyserne viser imidlertid at sorte og grå europæiske krager genetisk set er næsten ens – hvis vi bortser fra farvegenerne. Derimod er der væsentligt større afstand mellem de europæiske og de asiatiske sorte krager. Det er bare et eksempel på de problemer, der kan opstå, når det skal afgøres, hvilke fuglebestande der skal gives artsstatus.

Midt i kontroverserne om artsafgrænsningerne kan vi glæde os over eksperternes ret store enighed om artsrækkefølgen på familie- og slægtsniveauet. Vi kan derfor stille og roligt gå i gang med at studere den revolutionerede artsrækkefølge og de ornitologiske indsigter, den kan give.

Nye placeringer til kendte fugle: Bjerglærke er flyttet fra starten af spurvefuglene til en placering mellem Pungmejser og Skægmejse. Bjerglærke, Egense Havn, 17. februar 2015. Foto: Jan Skriver.

Referencer

- Christophersen, H. & E.S. Andersen (2015): Anmeldelse af "Illustrated Checklist of the Birds of the World. Volume 1: Non-passerines", DOF Nordjylland, <http://dofnord.dk/illustrated-checklist-of-the-birds-of-the-world/>
- Christophersen, H. & E.S. Andersen (2016): Anmeldelse af "Bird Families of the World", DOF Nordjylland, <http://dofnord.dk/bird-families-of-the-world/>
- Dickinson, E.C., J.V. Remsen & L. Christidis (red.) (2013-2014): The Howard and Moore Complete Checklist of the Birds of the World, 2 bind, Aves Press.
- Fjeldså, J. (2013): Avian classification in flux, i J. del Hoyo m.fl. (red.): Handbook of Birds of the World, Special Volume: New Species and Global Index, Lynx, s. 77-146.
- Hackett, S.J. m.fl. (2008): A phylogenomic study of birds reveals their evolutionary history, Science, 320: 1763-1768.
- Jarvis, E.D. m.fl. (2014): Whole-genome analyses resolve early branches in the tree of life of modern birds, Science, 346: 1320-1331.
- Meltofte, H & S. S. Christiansen (2016): Notat om brug af fuglenavne og fuglesystematik i DOF, 20. marts 2016.
- Navnegruppen (2015): Vestpalæarktiske fugle, DOF, 02.12.2015, http://www.dof.dk/images/grupper/navne/dokumenter/Vestpal%C3%A6aktiske_Fugle_16-12-2015.pdf
- Prum, R. m.fl. (2015): A comprehensive phylogeny of birds (Aves) using targeted next-generation DNA sequencing, Nature 526: 569-573.
- Sjældenhedsudvalget (2016): DK listen, DOF, besøgt 20.03.2016, <http://www.netfugl.dk/dklist.php>
- Staarup Christensen, J. (2016): DK-listen og taksonomi, Club300.dk, <http://www.club300.dk/articles.php?ua=show&id=354>
- Voous, K.H. (1977): List of Recent Holarctic Bird Species, British Ornithologists' Union.

ARTSGENNEMGANG

Denne gennemgang har en noget anden udformning og et noget andet omfang end i tidligere rapporter.

For det første er rækkefølgen af de behandlede arter ændret. Baggrunden for dette kan der læses mere om i Esben Sloth Andersens artikel "Den nye fuglesystematik revolutionerer artsrækkefølgen" i denne udgave af "Nordjyllands Fugle". For det andet har vi i redaktionen besluttet i år og fremover kun at behandle et udvalgt antal arter, svarende til cirka to tredjedele af de arter, der reelt er iagttaget i Nordjylland i 2015. Baggrunden herfor er primært et ønske om at styrke og give mere plads til artiklerne i rapporten i retning af flere og mere grundige artikler om fuglene i landsdelen før og nu. Noget der gerne skulle fremgå af denne udgave.

De arter, der er udvalgt til at indgå i denne artsgennemgang, er generelt fåtalligt forekommende arter, hvor ma-

terialet er fyldigt og arter, hvis forekomst i Nordjylland i øvrigt er vigtig. Det kan også være arter, der på anden vis har særlig interesse, enten fordi de er i frem- eller tilbagegang eller fordi de har mange indsenderes bevhæghed. Visse arter har vi desuden valgt kun at behandle hvad angår yngleforekomst. For flere arter kommer der spændende ny viden i disse år ikke mindst i kraft af Atlas-projektet.

Det er vanskeligt at trække en linje mellem hvilke arter, der skal behandles, og hvilke der ikke skal. Vi har i nogen grad valgt at ligge os op ad det udvalg, som behandles i DOFs publikation "Fugleåret". Listen er dog på ingen måde definitiv og vil givet forandres fra år til år, ligesom der med års mellemrum vil blive foretaget samlede bearbejdnings af forekomsten af mere almindeligt forekommende arter.

ANDEFUGLE

Pibesvane *Cygnus colombianus*

Et godt år med næsten dobbelt så mange fugle som i 2014. Især efteråret bød på store antal, dog ligger en del af forklaringen ganske givet også i, at der har været en langt bedre dækning end i de senere år af en række lokaliteter i og nær Store Vildmose (PR m.fl.).

I januar og primo februar ses småflokke på flere lokalite-

ter med største registrering 16/1 28 Store Vildmose (HHN). Fra 9/2 120 Nyrup ved Nibe (PES) ses større antal, og samme dag ses også de første nordøsttrækkende fugle, 2 NØ Bindslev (HOM). I resten af februar til og med medio marts ses større rasteflokke, de største nævnes: 7/3 260 Bolle og Try enge (SØP), 1/2 222 Gårdbo sø (KNP)

Pibesvane, Gårdbogård, 25. februar 2015. Foto: Hans Henrik Larsen.

LAM) og 27/2 193 Gøgsig (LAM). På de nævnte lokaliteter samt ved Ulvedybet og Gårdbo sø registreres der tre cifrede antal på flere datoer, hvilket trækker summen op. Der registreres meget få trækbevægelser, og der ses kun små antal, de største registreringer er således 10/3 21 Aså enge (SØP), 9/3 26 Øby (LM) og 8/3 11 Skagen (KEC ROC). Den sidste fugl i foråret registreres 5/4 på tre lokaliteter, men der kan sagtens være tale om samme fugl. Alle nævnes Præstesø (Råbjerg sø) 1 R (BCS) uden tidsangivelse, 1 NØ ved Milesøerne i et ikke nærmere specificeret tidsrum mellem 14 – 17.20 AWN samt endeligt nordøsttrækkende ved Flagbakken 15.35 (AEC). Efterårstrækket ses til normal tid fra 3/10 3 Agger Tanget (GGU), 4/10 4 Øland (BKR) og 4/10 7 Gerå enge (PR).

Sum: 11.348 1. halvår 2918, 2. halvår 8430. Indsendere 97.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	169	1010	1725	7	-	-	-	-	-	2869	3527	2041

Fra medio oktober og året ud ses arten i større antal på mange traditionelle rasteplasser. De største antal fra lokaliteter med over 200 rastende nævnes: 4/11 674 Nørhalne (PR), 30/10 572 Damfener (PR), 26/11 354 Rendbæk (HHN), 17/12 323 Store Vildmose (PR), 23/12 250 Stavad enge (PR), 28/11 243 Debel enge (PR) og 27/10 210 Gerå enge (HAC). En meget bedre dækning af lokaliteterne i og omkring Store Vildmose betyder, at der registreres langt større antal end i de senere år, men er stigningen reel, eller blot udtryk for at nogle kernelokaliteter ikke har været dækket i de foregående år? Man kan håbe, at Kongeørnens indtog i Store Vildmose vil medføre, at disse lokaliteter også i de kommende år vil få mere fokus.

Sangsvane, Ulvedybet, 24. marts 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Sangsvanen har i 2015 ynglet på tre lokaliteter i Nordjylland. På den første ynglelokalitet blev det i 2015 til 4 pullus, der også blev flyvefærdige (BLA), på lokaliteten ved Veggerby blev der formentlig klækket 5 pullus, og 4 af disse blev flyvefærdige (HMT). Der blev for andet år i træk set Sangsvane med to juvenile ved Lovns sø 1/8 (Søren Højager). Det er et hjørne af Himmerland, der ikke besøges særligt regelmæssigt, men det er all-

gevel påfaldende, at der ikke er set fugle i maj og juni. Udklækkes ungerne mon i en sø eller et vandhul i nabolaget? Søerne ved Hvarre, hvor arten yngede i 2014, er desværre ikke blevet besøgt i år.

Igen i 2015 har der været tilløb til yngel flere steder: Milbakken, Store Vildmose, Lille Vildmose, Juelstrup sø, Suldrup sø og Grynderup sø, uden at der er kommet noget ud af det. (AJ HNY m.fl.).

Knortegås *Branta bernicla*

Tabellen viser indberetninger af Knortegås, hvor race ikke er angivet. Flere store forekomster, hvor underart er an-

givet i notefeltet eller på anden måde forekommer indlysende, er flyttet til den aktuelle race.

Sum: 2823. 1. halvår 1674, 2. halvår 1149. Indsendere 50.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	529	1	336	266	539	3	1	1	218	414	480	35

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

En pæn årssum på 8650, der ligger en del over gennemsnittet på 6387 for perioden 2000-14. Især er der mange flotte tal fra første halvår, hvorimod andet halvår ligger en del under middel. Månedsmaksima i to kerneområder, Agger Tange og Læsø, fremgår af tabellen nedenfor, men det skal understreges, at der ikke er fuld dækning i nogen af disse to områder.

De største rasttal i første halvår er 2/5 565 Dråby Vig på Mors (JPK), 19/5 630 Agger Tange (JB) og 21/5 565 på 4

Læsø-lokaliteter (SSL HOU). Og et par pæne trækter 24/5 30 Skagen (ROC m.fl.) og 25/5 170 Gravlev Ådal (TSE).

De største rastetal i andet halvår er 2/12 140 Sørå Mark (RSN), 27/12 128 Aså (FHK) samt 28/12 245 Bløden Hale på Læsø (KO).

Og de største trækter er 29/9 52 Hanstholm (SAL EIL LB), 1/10 51 Nordmandshage (PR) og 9/10 Kandestederne 60 (KEC).

Sum: 8650. 1. halvår 7677, 2. halvår 973. Indsendere 72.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	334	5	594	991	5749	4	7	3	99	244	91	529
Agger Tange, max.	-	-	168	418	630	1	1	1	4	-	-	-
Læsø, max.	225	-	-	-	565	-	-	-	-	61	58	245

Lysbuget Knortegås *Branta bernicla hrota*

Årssummen på 102.665 er markant højere end de gennemsnitligt 68.994 i årene 2010-14. Den er dog stadig en del under det flotte niveau på omkring 130.000 i årene 2008-09, hvor der i forbindelse med Caretaker-projektet var meget fornem dækning af flere kerneområder. Den pæne årssum i 2015 skyldes ganske givet en større indberetningsflid end i de umiddelbart foregående år. Den halvårlige fordeling i procent er med 53 hhv. 47 næsten lige, og det svarer stort set til den gennemsnitlige fordeling i perioden 2010-14, hvor de tilsvarende procenter var 51 hhv. 49.

Sum: 102.665. 1. halvår 54.070, 2. halvår 48.595. Indsendere 99.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11729	19878	7003	3758	11617	85	-	2	6302	13596	15980	12715
Ulvedyb+Nibe B, max.	1250	5500	2450	1500	2725	3	-	-	1300	2900	2270	1500

Langt de fleste større indberetninger er fra IBA'en 'Ulvedyb og Nibe Bredning' og månedsmaksima herfra fremgår af tabellen neden for. Det skal dog understreges, at ingen af disse tal stammer fra fuldt dækkende optællinger i dette store område.

De største meldinger i første halvår er 12/2 5500 Ulvedyb ved Bjerget (PHM) samt 27/5 1310 Agerø (JKK m.fl.). Og de største i andet halvår er 30/10 2900 Gjør og Nibe Bredning (KDJ) og 15/12 840 Mariager Fjord (delvis ØJ) 840 (LTP).

Lysbuget Knortegås, Barmer, 3. marts 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sortbuget Knortegås *Branta bernicla nigricans*

4/2 1 ad. Sørrå Mark (RSN) og 4/5 1 ad. Agger Tange (HHN). Begge fund er fotodokumenteret. Fuglen på Ag-

ger Tange blev set sammen med en Mørkbuget x Sortbuget Knortegås.

Mørkbuget x Sortbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla* x *B. b. nigricans*

4/5 1 Agger Tange, set sammen med en Sortbuget Knor-

tegås (HHN). Iagttagelsen er fotodokumenteret.

Bramgås *Branta leucopsis*

Det tolvte rekordår i trækket, idet årssummen hvert år siden 2004 har sat ny rekord. Årets sum på 839.418 er endda markant større end de 574.308, der udgjorde årssummen i 2014. Det hører dog med til billedet, at årets voldsomme fremgang nok især skyldes, at de mange forekomster indberettes af stadigt flere observatører. Selv om de største forekomster stadig ses i de vestlige og centrale Limfjords-egne, er der efterhånden mange indberetninger af mindre flokke fra områder, hvor arten for blot 10 år siden nærmest var sjælden. Materialet giver ikke mulighed for en samlet nordjysk bestandsopgørelse, idet en stor del af flokkene hyppigt flytter mellem forskellige rasteområder.

Forårssummen udgør 80% af årssummen, hvilket er en del over normalen.

Sum: 839.418. 1. halvår 675.037, 2. halvår 164.381. Indsendere 177.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	66178	73457	208720	235976	90670	36	1	16	234	41532	44022	78576
Vejlerne, sum	49704	48039	95906	125250	63305	1	-	1	104	28653	27820	37672
Vejlerne, max.	8280	8275	15365	13160	10450	1	-	1	38	2990	6280	8105

Som det fremgår af tabellen nedenfor er Vejlerne stadig det dominerende område, idet 58% af årssummen stammer herfra. Den procentvise Vejler-andel er ens i de to halvår. Månedsmaksima for Vejlerne (tal rensset for gengangere) fremgår ligeledes af tabellen.

Andre meget store antal i første halvår er 18/3 8000 Staun, Barmer og Valsted Enge (HM), 22/3 og 15/5 3200 Aggersborg Vildtreservat (PHM), 12/4 5200 Ulvedyb (KHK) og 14/4 6640 Nørrekær Enge (HHN). Fra foråret foreligger endvidere et par meget store træktal fra Nordmandshage, nemlig 21/4 2058 (AB) og 16/5 4155 (PR). I andet halvår er de største forekomster udenfor Vejlerne 8/12 6500 Attrup (TSE), 21/12 3000 Biskær på Mors (JJP) og endelig 30/12 4578 Store Vildmose (PR).

Rødhalset Gås *Branta ruficollis*

I første halvår ses 22/2-15/3 1 på ni lokaliteter i Vejlerne (KØJ JPK m.fl.), 3-5/3 1 Stavn og Vår Enge (JPK GRØN), 21/3 1 Halkær Ådal nord for Års (JPK), 2/4 1 Nibe (JVI) og 18/4-16/5 2 på seks lokaliteter i Vejlerne (HRC SUB TRK m.fl.). Forårets forekomster drejer sig sikkert om tre forskellige individer.

I andet halvår ses 3-5/10 1 Bygholmengen (JFA m.fl.), 16-18/10 1 Hund sø på Mors (SMK m.fl.), 26-30/10 1 på fire Vejler-lokaliteter (JPK KØJ m.fl.) og endelig 31/10-13/11 1 Rosvang/Egebaksande/Torsted (JPK m.fl.). Efterårets forekomster drejer sig formentlig alle om det samme individ.

*Rødhalset Gås og Kortnæbbet Gås,
Skårup, 9. marts 2015. Foto: Lauge Fastrup.*

Snegås og Kortnæbbet Gås, Fjerritslev, 16. oktober 2015. Foto: Vagn Freundlich.

Snegås *Anser caeruleascens*

I første halvår ses i perioden 9/2-3/4 én i flok med Kortnæbbet Gås i Vejlerne, ved Ulvedybet, Brovst og Halkær Ådal (KØJ RSN JPK MON BKR), og der kan meget vel i alle tilfælde være tale om samme individ. Desuden ses 5/4 1 trækkende ved Hirtshals og Krage Klit (PHP JBR), også i her i flok med Kortnæbbet Gås. Endelig ses 20-31/5 1 Vejlerne (HMA m.fl.).

I andet halvår ses 3/7 1 Bygholmengen (UGS), 12/7 1

Ulvedybet (BKR) og 7-30/8 1 Agger Tange (EM mfl.). Senere på halvåret ses 3-17/10 1 Bygholmengen (STEJ mfl.), 23/10-3/11 1 Ulvedybet (LJ m.fl.), 7/11 1 Store Vildmose (HHL VF), 11/12 1 Hammelmose (PR) og endelig 28/12 1 Bygholmengen (KR). Det er uvist, hvor mange fugle der er i spil i andet halvår, men fundene efter 3/10 omhandler alle ét individ i flok med Kortnæbbet Gås, og det kan eventuelt i alle tilfælde dreje sig om samme fugl.

Indisk Gås *Anser indicus*

I første halvår er der tre fund af i alt ni individer, nemlig 1-9/6 1 Rettrup Kær (SR m.fl.), 15/6 7 Østerild Fjord (KØJ JB HHN) og 16/6 1 Agger Tange (CHJ).

I andet halvår er der fire fund af 2-4 individer, nemlig

31/7 1 Bygholmengen (JVI), 8/8 1 Agger Tange (HBJ MKP), 18/8 1 Østerild Fjord (PHM) samt 20/9 1 Agger Tange (STEJ).

Kortnæbbet Gås *Anser brachyrhynchus*

Den kolossale årssum på 1.233.730 er ny rekord og afspejler artens solide fodfæste i Nordjylland. Da årssummen er en opsummering af alle indrapporteringer afspejler den dog også, at stadigt flere observatører tæller og indberetter de store flokke. Der er for første gang næsten fuldkommen balance mellem forekomsterne i de to halvår, idet foråret tegner sig for 50,2% af årssummen, mens efteråret tegner sig for 49,8%. For 15-20 år siden var der total dominans af forårsfugle.

Tal fra Vejlerne udgør 29% af forårssummen, 23% af efterårssummen og 26% af årssummen, og det er en del under normalen. Til sammenligning tegnede Vejlerne

sig i 2010 for 71% af årssummen og i perioden 2011-14 for mellem 39% og 48% af årssummerne.

Månedsmaksima (tal renset for gengangere) for Vejlerne, IBA-en 'Ulvedybet og Gjol Bredning' samt Store Vildmose fremgår af tabellen. Det skal understreges, at det i nogen grad er de samme fugle, der i forskellige perioder optræder på de enkelte lokaliteter.

I andet halvår tegner også Sydthy sig for store forekomster, således 17/10 5100 Rosvang (TRK) og 6/11 5300 Egebaksande (JPK).

Se også Jørgen Peter Kjeldsens artikel om Kortnæbbet Gås andetsteds i denne rapport.

Sum: 1.233.730. 1. halvår 619.071, 2. halvår 614.659. Indsendere 170.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	106833	142463	286804	77977	4988	6	5	2	43943	264409	152316	153984
Vejlerne, sum	54163	56911	61038	8760	400	3	4	-	17243	112141	6953	7256
Vejlerne, max.	15700	6320	16640	3500	155	1	2	-	5250	10000	2250	5001
Store Vildmose, max.	9346	300	650	450	-	-	-	-	-	7950	8400	15800
Ulvedybet og Nibe Br	2200	9400	15205	14200	835	1	1	-	540	3400	3000	1075

En årssum og halvårlig fordeling, der minder om forholdene i 2014. Forekomsterne i de vigtige rastområder omtales herunder og de respektive månedsmaksima fremgår af tabellen.

Også i 2015 foretages i Lille Vildmose fangst af Sædgås med henblik på halsbåndsmærkning. I november mærkes således 32 fugle. Med de 49, der blev mærket i 2014, er nu 81 fugle udstyret med halsbånd i Lille Vildmose. Andetsteds i denne rapport er der en artikel om dette projekt, skrevet af Ole R. Therkildsen, DCE, Aarhus Universitet.

Lille Vildmose

Store og stabile forekomster i det meste af januar, største tal er 18/1 1470 (DFS). Fra sidst i måneden til ind i februar indtræffer en forholdsvis vinterlig periode, og en del af fuglene trækker til Tjele og Nørreådal. Men med mildning allerede en god uge inde i februar er langt de fleste hurtigt tilbage igen. Største antal i februar bliver 25/2 1600 (DFS TL). Afrejsen til Sverige falder i månedsskiftet februar-marts og den sidste større forekomst er 3/3 285 (DFS). Herefter er kun en håndfuld fugle tilbage og sidste melding bliver 24/3 5 (PR).

Efterårets første er 8/10 3 (DFS) og tallene forbliver ganske små indtil 28/10, da der ses 42 (DFS). Første trecifrede tal er 12/11 125 (DFS). Men med koldere vejr i Sverige ultimo november stiger antallene i Lille Vildmose mærkbart, således tælles 28/11 900 (DFS TBR). Herefter stiger antallet jævnt december måned igennem og maksimum bliver 31/12 1675 (WJ).

Nørreådal og Tjele

Bliver kun set i Tjeleområdet i den eneste egentlige vinterperiode i første halvår. Alle observationer gøres i det korte tidsrum 25/1-17/2 og den største indberetning bliver 5/2 715 (TRK). Der har dog nok reelt været flere end 715 fugle til stede i denne kortvarige vinterperiode.

Tajgasædgås bliver slet ikke set i andet halvår. Og i det hele taget afspejler årets sparsomme forekomster i Tjele-

området de meget milde vejrforhold i begge halvår.

Thy

I første halvår meldes om forekomster på 100 og derover fra Rosvang, Egebaksande, Torsted, Hundborg, Kjalderup, Kåstrup, Skradekær, Borup og Bjerre ved Hanstholm, Hjørdemål samt fra Madsted og Istrup i Sydthy (JPK KØJ mfl.). Den største melding er 25/1 545 Rosvang (KØJ). Som vanligt er der stadig pæne forekomster i april, den største er 3/4 262 Rosvang (TBR), og den sidste er 15/4 12, ligeledes Rosvang (KØJ).

I andet halvår er tallene generelt en del lavere end i første halvår. Dette kan måske i nogen grad skyldes halvårets generelt milde vejrforhold, men en lidt løsere dækning er dog sikkert en meget væsentlig del af forklaringen. Halvårets første indberetning er 29/9 135 Nors Sø (JVI). Øvrige lokaliteter, hvorfra der meldes om flere end 100 fugle er Rosvang, Torsted, Kåstrup og Madsted (JPK KØJ mfl.). Halvårets største forekomster er 16/10 450 Rosvang (TBR) og 15/12 405 Kåstrup (KØJ).

Vejlerne

Små, men ret stabile forekomster i første halvår. Største melding er 18/2 165 Torup Holme (KØJ) og den sidste er 27/2 155 Tømmerby Kær (JPK). Kun meget sparsomme forekomster i andet halvår, største melding er således 21/12 12 Bygholmengen (HHN).

Udenfor kerneområderne

Der er kun ganske få rasteobservationer udenfor kerneområderne, nævnes skal 3-17/1 op til 57 Skals Enge (BEJE TRK EM SA), 27/1 11 Egvands Bakker (PR) og 23-25/2 5 Gårdbo Sø (BHJ MCH).

Træk

Fra foråret nogle trækobservationer, således 24-28/2 140 Grenen, 5/3 15 Grenen (begge KEC KNP), ligeledes 5/3 7 Nordmandshage (PR) og endelig 18/4 37 Hirtshals Fyr (AØ).

Sum: 86.224. 1. halvår 52.895, 2. halvår 33.329. Indsendere 84.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	24074	26658	1676	487	-	-	-	-	140	1890	8226	23073
Lille Vildmose, max.	1470	1600	580	-	-	-	-	-	-	42	900	1675
Nørreådal og Tjele, max.	225	715	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Thy, max.	800	1000	400	262	-	-	-	-	135	450	400	475
Vejlerne, max.	140	210	-	-	-	-	-	-	5	-	-	12

Tajgasædgås, Rosvang, 8. februar 2015.

Foto: Tommy Ravn Kristiansen.

Tundrasædgås og Kortnæbbet Gås, Vesløs, 3. marts 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Et ret beskedent år præget af få og små indberetninger, der alle stammer fra Thy, Vejerne, Store Vildmose, Ulvedybet, Lille Vildmose og Nørreådal.

Største forekomst i første halvår er 30/1 4 Lille Vildmose (TL) og største forekomst i andet halvår er 7/11-7/12 ligeledes 4 Lille Vildmose (DFS m.fl.).

Sum: 52. 1. halvår 36, 2. halvår 16. Indsendere 13.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	14	10	12	-	-	-	-	-	-	3	8	5

Blisgås *Anser albifrons* / Almindelig Blisgås *Anser albifrons albifrons*

Årssummen på 25.448 er ny rekord og er endda betydeligt større end de 17.939 i 2014, der også var et rekordår. Blisgås er unægtelig en art i fremgang.

Den skæve fordeling på de to halvår, hvor første halvår udgør 82% af årssummen er helt typisk. Forårssummen har i 2000-14 således gennemsnitligt udgjort 88% af årssummen. Ganske som vanligt er marts den store måned. Marts-tal udgør 53% af årssummen.

Tal fra Vejerne udgør 32% af forårssummen, men kun ubetydelige 0,2% af efterårssummen.

De største antal i første halvår udenfor Vejerne stammer overvejende fra Thy, således 27/2 490 Hinding ved Nors Sø (JPK), 28/2 250 Roddenbjerg Sø ved Agger (HKSØ), 9/3 420 Årup Å i Sydthy (JPK) samt 16/3 449 Egebaksande (KØJ). Et stort antal fra de centrale Limfjords-egne er 19/3 230 Ølands Vejle (RSN).

De største forekomster i andet halvår er 14/11 med hele 650 Vilsted Sø (AR), 25/11 141 Egebaksande (KØJ), 13/12 130 Lille Vildmose (GGU) og endelig 26/12 130 Agger Tange (PHM).

Sum: 25.448. 1. halvår 20.987, 2. halvår 4461. Indsendere 114.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1588	5983	12771	643	1	1	-	-	2	651	1789	2019
Vejerne, sum	238	642	5801	4	-	-	-	-	1	11	11	23
Vejerne, max.	79	212	640	1	-	-	-	-	1	4	5	5

Grønlandsk Blisgås *Anser albifrons flavirostris*

Et fotodokumenteret fund 16-23/3 1 2K Thorup og Klim Fjordholme (HHN HRC SUB).

Dværggås *Anser erythropus*

14/3 ses 2 ad. Selbjerg Vejle (HLÆ HHN). Begge fugle er ringmærket.

Dværggås og Kortnæbbet Gås, Selbjerg Vejle, 14. marts 2015. Foto: Lauge Fastrup.

Lille Skallesluger *Mergus albellus*

Med 44% flere fugle end rekordåret 2008 er der aldrig set flere i Nordjylland. Det skyldes helt klart en velbesøgt Nors Sø, hvor mange af denne elegante and kunne ses i januar.

Året starter med 5/1 10 Gravlev Sø (TSE) og dagen efter 49 Nors Sø (KØJ). Kulminationen på sidstnævnte lokalitet sker 17/1 med 128 (JKK). Det er muligvis hidtil største nordjyske forekomst. Fra Ulvedybet kan i øvrigt nævnes 14/1 23 (BKR). 17/1 10 Tofte Sø (TBR CSS) og 27/1 11 Tjele Langsø (TBR) er andre større forekomster i måneden. Fuglene fra Nors Sø forsvinder i stor stil omkring månedskiftet januar/februar. 30/1 er der 45 på lokaliteten (JSK PHM), men allerede 1/2 er kun 14 tilbage (ERIJ). Måske er nogle af dem at finde ved Vandet Sø 5/2, hvor 11 ses (PHM). Fra februar 6/2 17 Hjarbæk Fjord (TRK), 19/2 11 Lund Fjord (JJA), 21/2 12 Hovsør Røn (DB) og 24/2 14 Tofte Sø (PR). I marts er det specielt Ulvedybet,

som gør sig bemærket. Månedens maximum bliver for denne lokalitet 8/3 38 (BKR), mens antallet ved Tofte Sø kulminerer med 14/3 17 (HAC) og Bygholm Vejle 16/3 16 (HHN). Fuglene er aftaget i antal i april, og største bliver således 3/4 17 Bygholm Vejle (HHN) og 6/4 16 Tofte Sø (HAC). Sidste i foråret bliver set i Lille Vildmose 1/5 2 (LPK).

Efterårets første fugl er meget tidlig på den, 10/8 1 hunfarvet Han Vejle (HHN) og denne fugle ses flere gange i løbet af eftersommeren og det tidlige efterår. 5/10 1 Ulvedybet (BKR) er næste fugl, og så sker der ikke mere før sidst på måneden. Her ses 28/10 2 Tofte Sø (TC) og dagen efter 1 Arup Vejle (PWB). Fra efteråret og vinteren ses bl.a. følgende: 11/11 14 Tofte Sø (PHJ) med kulmination på lokaliteten 28/11 42 (TBR). Desuden 4/12 32 Nors Sø (PHM) og stadig 30/12 37 Tofte Sø (CSS). Året slutter af med 31/12 16 Ulvedybet (BKR).

Sum: 2635. 1. halvår 1866, 2. halvår 769. Indsendere 137.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	758	343	497	266	2	-	-	1	2	7	269	490

Hjelmskallesluger

Lophodytes cucullatus

Hele tre fund af denne amerikanske andeart i Nordjylland i år, men spontan er den nok ikke. 6/11-23/12 1 ad. han Tofte Sø (KNP m.fl.) er godkendt af SU. Desuden to dokumenterede fund, 5/8-6/9 1 Vangså Hede og 6-7/9 1 Juelstrup Sø. Invasion eller masseflugt fra andegården?

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Hjelmskallesluger, Vangså Hede,
30. august 2015. Foto: Lauge Fastrup.

Nilgås *Alopochen aegypticus*

Årssummen udgør 136 og ligger tæt på de gennemsnitlige 132 for perioden 2006-14. Og det er helt normalt med en klar overvægt af fugle i første halvår. Langt de fleste indberetninger drejer sig om et eller to individer, og der er ikke observeret tegn på yngleaktivitet.

Alle 'større' antal er fra første halvår, således 12/4 4 NØ

Sum: 136. 1. halvår 103, 2. halvår 33. Indsendere 59.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	3	18	28	30	22	3	18	1	-	7	4

Øby (TRK), 18/4 3 Skagen (ROC m.fl.), 8/5 6 Fjerritslev (RSN) og endelig 16/5 7 Østerild Fjord (AS).

Nilgåsen stammer fra Afrika syd for Sahara. I Europa er arten udsat eller undsluppet fangenskabsfugl. Der findes dog mange steder i Europa fritlevende bestande, som er selvproducerende.

Rustand *Tadorna ferruginea*

Arten er set årligt de foregående 10 år i Nordjylland og 2015 er ingen undtagelse. Det drejer sig i år om 2-3 individer fra følgende lokaliteter: 17/1 1 Møgelholt syd-vest for Øster Hurup, som gik sammen med Sangsvaner (KPA via TN), 24/1-4/2 1 han Viskum, som holdt til sammen med Grågæs (TBR TRK KM PH m.fl.), 5/2 1

Tange Sø (KAL) er nok Viskum-fuglen, som er taget videre. Fuglen ses i øvrigt ikke dagen efter. Et par sommerfund: 10/7 1 Lille Vildmose (KLM GRØN) og 13/7 1 hun Ulvedybet (RSN) er måske samme fugl. Endelig ses en hybrid Rustand x Gravand ved Nordmandshage 22/10 (PR).

Rødhovedet And *Netta rufina*

Ingen fund i 2015. Sidst set på Agger Tange 2014.

Hvidøjet And *Aythya nyroca*

Et fotodokumenteret fund af et par set i Kogleaks, Vejlerne 5-6/5 er endnu ikke tilsendt SU. Fundet 4-5/10 2014 Doverkil, Limfjorden af en hun er nu godkendt af SU (EA HHLL

m.fl.).

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Atlingand, Lille Vildmose, 28. april 2015. Foto: Jan Skrivers.

Atlingand *Anas querquedula*

Lige under 30% flere fugle i år end 10-års gennemsnittet. Cirka halvt så mange ynglepar som det foregående år, der dog var ganske godt. Årets første er tidlig på den, 13/3 1 han Agger Tange (KØJ) er 14 dage tidligere end ankomst-gennemsnittet. Næste er 21/3 2 Lille Vildmose (GRØN) og dermed også tidligt ankomende. Foråret er præget af mange observationer uden de store antal før i maj. Dominerende lokaliteter er som sædvanlig Lille Vildmose og Vejlerne. Max. fra de to steder er: Lille Vildmose i april 21/4 og 26/4 6 (BCS HAC), i maj 13/5 10, 17/5 9, 22/5 9 og 31/5 7 (EBU BJO RSN MHH). Fra Vejlerne 26/4 6 Bygholm (BJA), 5/6 12 Arup Vejle og 9/6

16 Bygholm Vejle (begge HHN). Juelstrup Sø har 7 28/5 (TSE). Få ynglepar indrapporteret i forhold til 2014, hvor der var omkring 47 ynglefund fra 7 lokaliteter. 2015 har kun ca. 25 ynglefund fra 5 lokaliteter: Lille Vildmose 7 (EBU OO), Vejlerne 15 (HHN HRC PHM), Juelstrup Sø 1 (TSE), Hjardemål Klitplantage 1 (Jens Nørgaard) og Tved Klitplantage 1 (JJA).

Fra andet halvår er alle observationer fra Juelstrup Sø, på nær: 5/7 og 29/7 1 hun Ulvedybet (begge BKR) og 31/7 2 Grenen (CHJ). Juelstrup Sø har igen 7 14/7 (TSE) og sidste ses her – ret tidligt 31/8 2 (TSE SØP ESA).

Sum: 551. 1. halvår 504, 2. halvår 47. Indsendere 104.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	10	97	255	142	37	10	-	-	-	-

Knarand *Anas strepera*

Kun ynglefund behandles. 36-38 ynglefund i Nordjylland hvoraf Vejlerne tegner sig for de 26-28 (FLS PHM HHN). Medregnet ATLAS-projektet lander det indrapporteret på godt 40 ynglefund. I 2014 var alene antallet af ynglefund på Vejlerne 62. Udover Vejlerne optræder arten kun få steder i landsdelen. Sikre fund udenfor Vej-

lerne: Halkær Sø 1 hun med kuld på 9 (HMT), Agger Tange 1 hun med kuld på 7(AO) og Lille Vildmose 2 hunner med kuld (PR). Om arten har haft en reel nedgang i bestanden eller om der er tale om dårligere indrapportering af en art, der de sidste mange år er blevet mere almindelig, vil tiden måske vise.

Pibeand *Anas penelope*

Kun ynglefund behandles, men ingen sikre i år. I 2014 var der ifølge ATLAS-projektet angivet et sikkert par ved Vilsted Sø samt et sandsynligt og to mulige ynglefund. Parringsadfærd angives i flere tilfælde som grund til status, men det sker på et tidspunkt af foråret, hvor arten stadig er på træk. Derfor højest sandsynligt gennemtrækkende fugle frem for lokale ynglefugle, artens status som meget sjælden ynglefugl i Danmark taget i betragtning. Det er langt fra hvert år, at der bliver fundet yng-

lende fugle i landet. Skulle man dog være så heldig at støde på ynglende Pibeænder, så vil det i de fleste tilfælde være i Nordjylland. Her er Vejlerne den mest oplagte lokalitet til at huse denne art, da den har ynglet her med jævne mellemrum. Siden 2003 er der dog ingen sikre fund fra Vejlerne, hvilket for en stor dels skyld hænger sammen med nedlukningen af feltstationen i Vejlerne. De standardiserede tællinger i feltstationens tid 1979-2003 gav 34 sikre fund (Kjeldsen 2008).

Amerikansk Pibeand *Anas americana*

To fotodokumenterede fund i 2015 begge fra Bygholm Vejle, som endnu ikke er forelagt SU. Første fugl, som var en han, gik ved Vestsøen 24-25/4 (HHN m.fl.). Den holdt til sammen med en Pibeand hun i en flok af samme art. En måned senere 24/5 dukker en ny fugl op på samme lokalitet (HHN). Også en han, men med andre dragtkarakterer som gør, at den adskiller sig fra den første. Ar-

ten er ikke årlig i Nordjylland, men er set seks ud af de seneste 10 år. I 2010 blev seneste fund gjort – også på Bygholm Vejle. Siden har der dog været forekomster af enkelte hybrider med almindelig Pibeand.

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Spidsand *Anas acuta*

Kun ynglefund behandles. Fem par er indrapporteret fra to lokaliteter: 4 par Bygholm Vejle (HHN) og 1 par Harboslette (HRC SUB). Ynglefugle af denne art regi-

streres udelukkende i Thy, hvor den kan finde afgræsede strandenge, som er dens valg af habitat. Bestanden er stabil omend meget fåtallig i Nordjylland.

Krikand *Anas crecca*

Kun ynglefund behandles. Der er i år seks sikre: Juelstrup Sø hun med 5 unger (TSE), Tinghøj Mose 4 unger (TN) og Måstrup Mose hun med 5 unger (CP). Yderligere følgende sikre fra ATLAS-projektet: Vilsbøl Klitplan- tage to fund og Hanstholm et fund (begge JJA).

Som ynglefugl i Nordjylland er Krikand fåtallig, og det afspejler tallene fra 2010-2015, hvor bestanden har ligget mellem et og ni sikre ynglefund. Flest fund og mest stabile yngleområde for arten er de næringsfattige søer på Skagen Odde.

Krikand, Lille Vildmose, 25. april 2015. Foto: Jan Skriver.

Amerikansk Krikand *Anas carolinensis*

Chancerne for at finde den nordamerikanske fætter til vores hjemlige Krikand er størst i de store andeflokke i Vejlerne. Her dukker en han op 27/3 Bygholm Vejle (HHN) og ses efterfølgende i perioden 17-30/4 i Øster-

ild Fjord (HHN AS PLO HRC MSE m.fl.). 26/4 ses den ved Østsøen på Bygholm Vejle (DE). Det må antagelig regnes for samme fugl. 26 fugle er set de seneste 15 år i Nordjylland, og arten er næsten årlig.

Vagtel *Coturnix coturnix*

Sidste år ankom den første fugl 28/4, og i år blev det 30/4 1 Sennels Hede (HFN). Det er tidligt og uventet det relativt kolde forår taget i betragtning. Det er kun fjerde aprilfund i Nordjylland. Næste høres til normal tid 13/5 1 Troldkær (BHJ). Maj måned har det største antal 15/5 4 Gårdbogård (SFX ESB), men mest bemærkelsesværdigt er 24/5, hvor én ringmærkes på samme lokalitet (KMO MHT AF). Der høres Vagtel mange steder i juni, ofte enkelte fugle. Eneste der skiller sig ud er 10/6 4 Bolle Enge (HK), 12/6 7 Uggerby Å og 13/6 14 Sørig Enge (begge MCH). Fladt eng- og agerland er nu engang det bedste sted for den lille hønsefugl, og det kan ses af følgende

Sum: 418. 1. halvår 188, 2. halvår 230. Indsendere 70.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	1	46	141	114	114	2	-	-	-

obs. i juli: 2/7 8 Toftegårds Enge (RSN), 5/7 22 Søra (agerlandet mellem Agersted-Voerså-Aså) (SØP) og 20/7 12 i Ulsted-området (PR). En kølig og solfattig juli måned giver en sen høst, så i august høres stadig mange fugle på udlæde arealer. En stor forekomst er 9/8 51 Søra-området. Denne lune nat var mejetærskerne i fuldt sving, og nogle steder sad fuglene meget tæt og sang, så det var svært at adskille dem. 22/8 var der stadig 14 tilbage i området (begge SØP). Årets sidste bliver herefter 9/9 1 Lønnerup (KNI) og samme dag 1 Sønder Harritslev (HHL). En observation fra november bør sendes til SU for at medtages, da det er langt efter fuglens borttræk.

LAPPEDYKKERE

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*

Det er kun ynglefund, der behandles i dette års rapport. Der er indrapporteret knap 200 ynglepar/territoriehævende fugle med Lille Vildmose og Vejlerne som de markant største ynglelokaliteter. Der mangler dog yngletal for en række tidligere ynglelokaliteter som eksempelvis Rørdal Lergrave, Sundby Sø og Halkær Sø, der alle er lokaliteter, hvor der tidligere har været mellem 10 og 20 par. Opdeles antallet af indrapporterede ynglefugle på geografiske områder er resultatet:

Vendsyssel: 38 ynglepar. Især koncentreret omkring Skagen-halvøen samt i nogen grad i strandsøer både langs øst- og vestkysten. Største yngleforekomst er 12 territo-

riehævende Skarvsøen, Skagen (KNP AOWN). Himmerland: 28 par foruden par i Lille Vildmose. Ud over Lille Vildmose med 140 ynglefugle 26/4 (HAC) er de største ynglelokaliteter Juelstrup Sø med 12 par (TSE) og Fyrkat Engsø med 7 par (CSS). Hanherred/Thy: 3 par foruden 54 par i Vejlerne (HHN). Mors/Salling: 1 par. Viborg-området: 1 par. Sammenholdes der med de foreløbige resultater fra Atlas-projektet, så viser samme mønster sig – den tætteste udbredelse i Vendsyssel og Himmerland, mens den i det nordvestlige Jylland (frataget Vejlerne) er mere fåtallig.

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Det er vanskeligt at vurdere den samlede total for Nordisk Lappedykker, da der for flere af lokaliteterne er en lang række observationer, der tidsmæssigt er sammenfaldende. En vurdering er, at der har været 31 fugle i Nordjylland. Artens hovedområde er som tidligere år også i 2015 Nors Sø. Observationer i det sene forår er ikke årlige, men i perioden fra 28/5-8/6 observeres 1 ad sommerdragt Juelstrup Sø. Der er observationer fra følgende lokaliteter:

Glenstrup Sø: 4/1 1R (CSS). Nors Sø: 7/1-22/2 8 observationsdage. Op til 2 ex (HPD PHM JKK MSJ JVI m.fl.), 5/4 1 R (TRK TF), 23/10-12/12 7 observationsdage. Op til 2 ex (FRO PHM JEAL PWB LIFO BF).

Vandet Sø: 16/10 1 (PHM). Bulbjerg: 19/10 1 (HHN CKP LNA). Møllestenen: 27/1 1 (RSN). Grenen: 19/5 1 (ROC), 2/8 1 (KNP KK EC JOK m.fl.), 1/10 1 (ROC KEC MEP JL), 4/10 1 (KNP FLS ROC JPOK m.fl.), 20/10 1 (KNP ROC). Juelstrup Sø: 28/5 1 (TSE AHO), 5/6 1 (TSE), 6/6 1 (GRØN), 8/6 1 (TSE HEN). Stensnæs: 23/9 1 (SØP). Nordmandshage: 7/10 1 (PR MON). Roshage: 8/11 1 (EM HNN PHJ TRK). Øster Hurup: 28/11 1 (TBR). Østerild Dæmning: 2/12 2 (PHM). Syrodde: 24/12 1 (KOL).

Nordisk Lappedykker 1K, Grenen, 4. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Sum: 43. 1. halvår 20, 2. halvår 23. Indsendere 25.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	13	1	-	1	2	3	-	1	1	8	6	7

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Årets total er på tilsvarende niveau som i 2014 med 1670 fugle. Fra 2013 til 2014 var der et fald i antallet af observerede fugle på 20%.

De første fugle observeres 3/4 6 Grynderup Sø (PEK), 3/4 2 Hjarbæk Fjord (JSP) og 5/4 4 Nors Sø (TRK TF). Umiddelbart herefter indfinder fuglene sig inden for kort tid på ynglepladserne som eksempelvis Vejlerne, Lille Vildmose og Vilsted Sø.

Det er også fra ynglelokaliteterne, at første halvårs største observationer registreres. De tre største observationer er alle fra Kogleaks med 6/5 42 (UTE) samt 12/5 og 14/5 40 (HHN).

Sum: 1676. 1. halvår 1346, 2. halvår 330. Indsendere 112.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	219	834	293	139	173	18	-	-	-

Der er indrapporteret yngel fra følgende lokaliteter: Vejlerne (42 par), Lille Vildmose (4 par), Juelstrup Sø (3 par), Søndermose, Viborg (1 par) og Glenstrup Sø (1 par) (HHN HRC TSR HEN m.fl.). Bestanden i Vilsted Sø er gået tilbage til nu blot max. 3 par (PHM HAC).

I andet halvår samles fuglene på en række lokaliteter, hvor Vejlerne og Hjarbæk Fjord er typiske steder. De største observationer i andet halvår er også herfra – 15/8 18 Han Vejle (PHM) og 20/8 26 Hjarbæk Fjord (TRK).

Årets sidste observationer er 21/9 1 Ulvedybet (BKR) og 24/9 1 1K Juelstrup Sø (TSE).

DUER

Huldue *Columba oenas*

Huldue behandles kun som ynglefugl i årets rapport. Der er indberettet yngleaktivitet fra 62 lokaliteter, og bestanden kan opgøres til mellem 67 og 130 par. Den store spredning skyldes, at der er mange enkeltstående observationer af syngende hanner, der kun registreres som sandsynlige ynglepar. Mange af observationerne er dog

fra kendte ynglelokaliteter, så bestanden vurderes at være tættere på de 130 par. Det høje antal skal sandsynligvis tilskrives den forøgede aktivitet i mange mindre skove som følge af Atlas III. Der mangler også i 2015 dækkende tællinger fra en række store lokaliteter, bl.a. Rold Skov, så den nordjyske bestand må være større end vur-

deret her.

Fra Rold Skov er der registreret 21-48 par (Rold-gruppen), hvilket er højt i forhold til tidligere år. Det skyldes primært Atlas-III-arbejdet, der i 2015 var koncentreret til statsskovene, hvor der traditionelt er den højeste tæthed af bøgепartier, artens foretrukne habitat. Lille Vildmose melder om min. 12-15 par, flest i Tofte Skov (TC KBC ATL). Derudover er højeste antal ynglefund Hirsholm

med 7 par og Græsholm med 5 par (BHJ KTP TBB).

I Atlas III-projektet er Huldue registreret som sikker eller sandsynligt ynglende i 56 kvadrater, hvilket er 12 kvadrater flere end i 2014. Som ventet er Huldue mest udbredt i den østlige og sydlige del af Nordjylland, hvor der er ældre løvskove med bøg, mens den helt mangler i egne med nåletræsplantager.

Turteldue *Streptopelia turtur*

Turteldue, Hanstholm, 4. oktober 2015. Foto: Lauge Fastrup.

10 fugle er normalt for arten, men det er højest usædvanligt, at der i 2015 gøres to fund af stationære fugle i andet halvår.

Turteldue i april er sjældent, men i år dukker arten op allerede 29/4 1 Faddersbøl (SB). Herefter følger 16/5 1 Grenen (ROC m.fl.) og 3/6 1 Øsløs (PHM). I starten af juni gøres tre fund i Skagen indenfor fem dage, og det er uklart, om der kan være tale om en eller flere fugle: 6/6 1 Skagen By (JOK), 8/6 1 Grenen (ROC m.fl.) og 10/6 1 Gyvelstien (SAL). Endvidere trækker en enkelt fugl ved Nordmandshage 7/6 (RWR).

Der er ikke registreret fugle i andet halvår siden 2011, men i 2015 dukker der mindst tre op: En trækker mod syd 6/7 1 Nordmandshage (PR RWR), mens der foreligger et muligt fund 31/7 Løgstør (BLN). I oktober dukker så, helt usædvanligt, to stationære fugle op: En holder til i Hanstholm Fyrhaver i perioden 4-8/10 (AO GGU POHP VAG m.fl.) og stort set samtidig ses en fugl på Skårup, Hannæs, nemlig i perioden 5-10/10 (JFA). De to fund ligger indenfor kort afstand, men på baggrund af de angivne tidspunkter for observationerne, kan det udelukkes, at der er tale om samme fugl.

NATRAVNE

Natratv Caprimulgus europaeus

Efter en lav total i 2014 på 246 fugle, bliver der i 2015 observeret 394 fugle. Der har tidligere været registreret et fald i antallet af observerede fugle fra 2012 til 2014.

De første nordjyske fugle observeres typisk i begyndelsen af maj. Der er således tale om en lidt tidlig ankomst, da de første fugle i 2015 observeres 26/4 1 Hald Sø (PBA) og 2/5 1 syngende Ålbæk Klitplantage (HSC).

Der bliver registreret 126 syngende eller territoriehævdende hanner på 36 lokaliteter. Dette er på niveau med registreringer i tidligere år, dog undtagen 2014, hvor der blev registreret 191 syngende hanner på 42 lokaliteter. Lokaliteterne med de største forekomster i yngleperioden er 26/6 9 Skagen Klitplantage (JPIP), 1/6 og 11/6 9

Ålbæk Klitplantage (TLY HSC), 11/7 10 Råbjerg Plantage (PMA), 12/6 12 Hjørdemål Klit (JBE) og 10/8 15 Ålbæk Klitplantage (HSC).

Uden for kerneområderne i det nordligste Jylland (nord på mellem Hirtshals og Frederikshavn) og i Hanherred/Thy, så er der indrapporteret syngende natratvne på følgende lokaliteter; Hessellund Hede 1, Højsande 1, Kongenshus Mindepark 2, Læsø Klitplantage 2, Ravnborg 2, Stabelbakker 3 og Tofte Skov 3 (FØ PBA TN HAC m.fl.). Disse lokaliteter er således koncentreret nord for Karup, på Læsø og i det østlige Himmerland.

Årets sidste er 10/9 1 Lille Vildmose (AJA) og 27/9 1 Helbak Slette (SAL).

Sum: 394. 1. halvår 264, 2. halvår 130. Indsendere 56.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	1	73	190	54	59	17	-	-	-

Vandrikse *Rallus aquaticus*

En årssum over gennemsnittet for de foregående 10 år på 1070.

Der er fra DOFbasen indsendt 365 ynglepar fordelt på 70 lokaliteter. Derudover er der fra Atlas-projektet indsendt ni par fra ni lokaliteter, som ikke samtidig er i DOFbasen. Disse ni er typisk små lokaliteter, der ikke bliver optalt årligt. Følgende lokaliteter på over 10 syngende/territoriehævdende par nævnes Grenen 10 par (EC), fra Vejlerne er der Bygholm Nordlige Rørskov 45 par og Selbjerg Vejle 35 par (HHN) og Han Vejle 25 sy. (TRK) og fra Lille Vildmose 75 sy. (PR).

Sum: 1647. 1. halvår 1050, 2. halvår 597. Indsendere 166.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	25	39	145	408	189	244	73	103	161	105	96	59

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

En høj årssum, der for de foregående 10 år kun er overgået af 2014 på 156. Lige som i 2014 kan det skyldes øget natakativitet i forbindelse med Atlas-projektet.

Årets første fugle høres 29/4 1 Lille Vildmose (GRØN) og 12/5 1 Kornum Bro, Rakkeby Bro og Sejlstrup (HS). De lokaliteter, hvor der er hørt flest fugle over længst tid, er Vesløs Vejle 14/5-5/7 med op til to fugle, Lille Vild-

Sum: 141. 1. halvår 76, 2. halvår 65. Indsendere 63.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	1	13	62	57	8	-	-	-	-

Dværgrørvagtel *Porzana pusilla*

Hele tre fund i år, hvor af de to er fra Lille Vildmose. Det første 5/6-13/6 Grønvej (PR m. fl.) og det andet 8/6-13/6 Rovfugletårnet (SKS m. fl.). Begge fugle blev lydoptaget og fundene er godkendte af SU. Den tredje fugl 2/7-4/7 Thisted Sø, Nørreådal er endnu ikke færdigbehandlet. Med følgende godkendte fund fra Lille Vild-

Vandrikse, Lille Vildmose, 29. august 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

mose 29/4-20/7 med største obs 28/6 7 (PR) og Nørreådal 1/7-3/8 med største obs 4/7 8 (LM). Resten er observationer af en fugl i højst fire dage. Derudover er der fra Atlas-projektet indsendt fire obs af enlige fugle, som ikke er tastet i DOFbasen.

Årets sidste fugle høres 3/8 2 Lille Vildmose (BBM) og 5-9/8 1 Karby Enge (ASB FDE LFR SHJ).

mose fra 2011, 2013 og 2014 er den næsten blevet årlig i Lille Vildmose. Der foreligger hidtil ni godkendte fund af arten.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Engsnarre *Crex crex*

Årssummen er under middelværdien for de foregående 10 år, hvilket sikkert skyldes et køligt forår. Årets første fugle høres 2/6 1 Vandkær (TN), 9/6 2 Enge øst for Lindborg (TSE) og 9/6 1 Lille Vildmose (TN).

Der er i alt fra DOFbasen og Atlas-projektet indsendt mindst 59 syngende fugle fordelt på mindst 45 lokaliteter. Det nedenstående skema omfatter kun data fra DOFbasen, da det ikke altid fremgår af Atlasbasen, hvor

Sum: 74. 1. halvår 24, 2. halvår 50. Indsendere 30.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	24	45	5	-	-	-	-	-

mange fugle der er på hver lokalitet.

På følgende lokaliteter er der observeret fire fugle, 5/7 Sørå (SØP) og 30/7 Hjortnæs Plantage (PBA) og tre på følgende 2/7 Enge øst for Lindborg (TSE) og 12/7 Sørå (SØP). På resten af lokaliteterne er der hørt en eller to fugle. Årets sidste fugle høres 6/8 1 Tøttrup (JEHA), 9/8 1 Sørå (SØP) og den allersidste ses 14/8 1 Bærs (AO).

Trane, Lille Vildmose, 1. maj 2015. Foto: Jan Skriver.

Trane *Grus grus*

Rekordstor sum, som overgår den kun et år gamle rekord med 741 fugle. Materialet er renset for gengangere på enkelt dage. De milde vintre gør, at flere Traner ses i Nordjylland om vinteren. Observationer i alle årets måneder sker ikke hver år. Senest det forekom var i 2009, 2014 og altså også i 2015. Januars 30 fugle kommer fra 14 observationer på en del forskellige lokaliteter og februars 188 fugle er fremkommet ved 67 forskellige observationer. Det er meget svært at bruge det indtastede materiale i DOFbasen og i ATLAS III til at danne sig et overblik over antallet af ynglefugle. I DOFbasen har 48 forskellige indsendere indtastet mulige ynglefugle på 50 forskellige lokaliteter og i ATLAS III er der indtastet for 36 forskellige kvadrater – 14 i Nordvestjylland og 22 i Nordjylland. HHN har fra Vejlerne indberettet et ynglepar fra de vestlige Vejler og 11 ynglepar fra de østlige Vejler. Andet halvårs største observationer kommer viden tro fra Vejlerne. Her er der hele 25 forskellige datoer med observationer med over 100 fugle. Størst er 25/8 113 (PHM), 10/9 238 (KR LR m.fl.), 17/9 246 (BLK) og 27/9 256 (ATL TC TL WJ FA m.fl.). Andre store observationer er 24/8 98 Thorup og Klim Fjordholme (HHN), 5/10 80 Store Vildmose (JHOV), 9/10 66 Gårdbø Sø (KEC), 9/11 70 Hedestederne ved Lille Vildmose (TN) og 16/11 76 Lille Vildmose (DFS).

Sum: 16.791. 1. halvår 5148, 2. halvår 11.643. Indsendere 335.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	30	188	1339	1280	1768	543	785	2014	4666	3053	1067	58

Traneunge, Lille Vildmose, 18. juli 2015. Foto: Jan Skriver.

Rødstrubet Lom, Grenen, 15. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Rødstrubet Lom *Gavia stellata*

Hvis intet andet nævnes i teksten, så er fuglene set trækende. Sidste års rekordsum af Rødstrubet Lom lød på 36.855 fugle. Det var et meget stort tal og næsten en fordobling af tidligere rekorder. Denne rekord tangeres i 2015 og bliver endda slået med et par hundrede lommer. Måske er vores farvande blevet mere populære for overvintrende havfugle? Noget kan tyde på det, for den samme tendens ses også for Sule, hvor der kan ses mere end tusinde fugle fra Grenen på gode dage. Første vinterperiode byder på nogle gode tal for Rødstrubet Lom i januar med 3/1 983 fugle NV (KNP ROC) og 13/1 537 SV Hirtshals Havn (HHN). Ud fra observationerne at dømme, så begynder fuglene at forlade deres vinterpladser medio marts og forårstrækket kulminerer ved månedsskiftet april-maj, hvor vi ser de største trækdage 21/4 med 868 fugle Nordstrand, 26/4 526 Hirtshals Fyr, 29/4 683 Grenen, 30/4 548 Nordstrand, 1/5 591 Nordstrand, 2/5 612 Nordstrand, 5/5 508 Hirtshals Fyr og 6/5 515 Nordstrand. Alle fugle trækker i østlig retning. Der ses lidt oversom-

rende fugle også, i alt 767 i de tre sommermåneder. Efterårstrækket starter ca. ultimo september og i efterårsmånederne er den største observation fra nordvest-regionen 17/9 400 Roshage (JGR m.fl.). Skagen Oddes bedste dagstotal er 15/11 598 NV Grenen (KNP ROC KK LAM TEP). Anden vinterperiode bliver rigtig god for Rødstrubet Lom. Allerede 1/12 bringer Grenen sig i front med 1013 NV (KNP ROC). I nordvest-regionen ses igen dagen efter 2/12 en flot dagssum på 640 V Ørhage (TBR). Primo december rammes vi af en periode med kuling fra vest og sydvest. Dette påvirker lommerne, som bliver tvunget ind i Kattegat. Dette skal der kompenseres for 7/12, hvor der på Grenen fra 08:30-13:00 ses 2324 NV ud igen af Kattegat (KNP JOK ROC). Observationen er den suverænt største vinterdagstotal for Skagen og den tredje største dagstotal. Endnu et stort dagstal ses 11/12 med 1013 NV Grenen (KNP ROC). Fra Grenen foreligger en sidste større observation for 2015 26/12 med 1000 NV (ROC KNP).

Sum: 37.064. 1. halvår 20.939, 2. halvår 16.125. Indsendere 159.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	4211	664	2082	8451	5.265	266	301	200	1538	1787	2458	9841

Sortstrubet Lom, Ålbæk Bugt, 13. juli 2015. Foto: Knud Pedersen.

Sortstrubet Lom *Gavia arctica*

Et Sortstrubet Lom-år som ligger på 55% af rekordåret 2011, hvor der blev set 675 fugle. Med 370 fugle i 2015 ligger vi på et normalt leje indenfor nyere tid. Således befinder vi os tæt på gennemsnitssummen for femårsperioden 2006-2010, som er på 352 fugle. Denne kan sammenlignes med gennemsnitssummen for perioden 1986-2010, som er på 255 fugle. Årsagen til denne stigning på 38% kan måske ses i lyset af, at flere observatører er begyndt at tælle havfugle, og at man har fået øjnene op for Ålbæk Bugt som hotspot for oversomrende Sortstrubet Lom. Observationer af arten gøres i alle årets måneder. I første vinterperiode ses 10 fugle, hvoraf den første ses 4/11 Stensnæs (MLU). Forårstrækket sætter ind ultimo marts og forårmånederne tegner for i alt 123 af årets fugle, hvoraf 67% er fra Skagen Odde. De største dage i foråret er 26/4 5 i Kattegat fra årets *adamsii*-tur, som igen i år er en bådtur arrangeret på et gunstigt tidspunkt for arten (HRC SUB HHN m.fl.), 9/5 6 Grenen (GRØN

MCH AOWN ROC MON m.fl.) og 11/5 5 Grenen (RBC SHI ROC m.fl.). En bemærkelsesværdig observation gøres ved Lillesø, Lille Vildmose 22/5, hvor en adult fugl i sommerdragt bestemmer sig for at raste i søen (RSN). Som sidste år er Ålbæk Bugt igen i sommerperioden vært for de største enkeltobservationer af Sortstrubet Lom. Fuglene ses typisk bedst fra lokaliteten Tranesterne og her er de største observationer 12/7 11 R, hvoraf 10 er 2K fugle og en enkelt er en 3K fugl (KNP) og 13/7 18 R hvoraf 13 er 3K og 5 er 2K fugle (KNP). Efterårstrækket ser ud til at sætte ind ultimo september, og den største observation er fra Roshage 23/10 med 5 fugle (ALH m.fl.). Skagen Odde står for en lavere procentdel af de observerede fugle i efterårsmånederne end i forårsmånederne, nemlig 42%. I anden vinterperiode ses syv fugle, alle fra Grenen undtagen en, som er fra Skagen Havn.

Sum: 370. 1. halvår 158, 2. halvår 212. Indsendere 96.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	8	11	38	74	25	108	19	22	37	19	7

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

Hvidnæbbet Lom observeres i 2015 udelukkende i DOF Nord. Her observeres i alt 20 individer, hvilket vidner om et gennemsnitligt år for arten. I første vinterperiode ses ingen Hvidnæbbet Lom. De første fugle i foråret ses på årets *adamsii*-tur i Kattegat 26/4. Her ses tre individer, som alle er flotte fugle i sommerdragter (HHN m.fl.). Fire dage senere, 30/4, dukker den første østtrækkende fugl op ved observationsposterne på Grenen og Nordstrand. Dette er en 2K fugl i overgangsdragt (JHC KMO GRØN KNP m.fl.). 3/5 ses en adult fugl i sommerdragt også fra Nordstrand og Grenen (KMO JHC m.fl.). 5/5 ses årets første Hvidnæbbet Lom fra land uden for Skagen-området. Det drejer sig om en fugl i sommerdragt nordøst Hirtshals Fyr (PR). 12/5 observeres årets syvende fugl fra Nordstrand (EKR m.fl.). 16/5 finder PR endnu en Hvidnæbbet Lom i sommerdragt, denne gang ved Nordmandshage og trækkende syd. Fundet, som skal vise sig at være forårets sidste, er malerisk beskrevet: "Dette skrummel af en lom blev opdaget trækkende lavt i slæbende tempo ret tæt på Skindsækken. Stort hvidligt næb, hvid halsring, hvide skulderfelter set og enorme fødder var påfaldende. Ud for Nordmandshage drejede den mod sydøst og tog højde, og den kunne følges til den forsvandt som en prik langt mod sydøst, og nu i ret stor højde."

Ålbæk Bugt fra Hulsig i syd til Sandmilen i nord, som har vist sig at være et rigtig godt område for observation af oversomrende Sortstrubet Lom, viser sig i år også at rumme hele to stationære oversomrende Hvidnæbbet Lom. Disse 2K fugle bliver set af en del fugekiggere i perioden 6/7-20/7 (JMP MHH m.fl.). Derudover bliver der observeret endnu en 2K+ "sommerfugl" ved Grenen 26/8 (ROC).

Den første efterårsfugl bliver set 11/10 1 SØ Grenen (ROC KNP). Dette drejer sig om en 1K eller 2K fugl. Dagen efter, 12/10, ses en 2K fugl ved Grenen (KNP ROC ASF). 14/10 ses en adult fugl i sommerdragt nordøst ved Nørlev Strand (AWM). PR ser den senere passere Hirtshals Fyr. 25/10 ses en fugl i vinterdragt ved Grønestrands Fyr (FSL). Grenen får igen fint besøg af Hvidnæbbet Lom 30/10 med en adult fugl i overgangsdragt (KNP ROC SØS). Året afsluttes på Grenen med manér, da hele to fugle 5/11 kommer trækkende forbi mod sydøst. Den ene i sommerdragt og den anden tæt på fuld sommerdragt (ROC TVN). Årets sidste fugl observeres 8/11 ved Ejstrup Strand (HMT). Det drejer sig om en adult fugl i vinterdragt trækkende i vestlig retning. Anden vinterperiode byder, ligesom første vinterperiode, ikke på observation af Hvidnæbbet Lom.

Hvidnæbbet Lom, Grenen, 15. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Sum: 20. 1. halvår 9, 2. halvår 11. Indsendere 34.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	5	4	-	2	1	-	5	3	-

Islom *Gavia immer*

Vi oplever endnu et flot Islom-år i 2015. Med 69 individer er vi tæt på sidste års rekord på 81 fugle og er således vidne til det næstbedste år i rapportens historie. Der ses Islom i alle årets måneder bortset fra i sommermånederne. Den altovervejende del af observationerne under forårstrækket ses som sædvanligt ved Skagen Odde, i alt 44 fugle. Forårstrækket toppe medio maj med fire fugle 15/5, som kommer trækkende i Islomsporet over Grenen (HHN ROC TVN m.fl.). Islomsporet er en rute, som mange Islommer benytter sig af under forårstrækket, når de bevæger sig fra overvintringspladserne i Kattegat. Når de så flyver mod nordvest, så møder de Skagen Odde og flyver over Skagen Fyr (Det Grå Fyr), henover observationsposten på Grenen og så nordvest ud over havet igen ved Nordstrand. Dette er en af de helt store begivenheder for forårsobservatorerne på Grenen og Nordstrand og bliver bevidnet af næsten 80 observatorer på denne dag. Endnu en flot Islom-dag finder sted 19/5, hvor også fire fugle kommer trækkende nordvest over Grenen (BTJ JHC ABB OFJ APR). Skagen Odde står

for hele 23 af de i alt 26 Islommer, som observeres i Nordjylland i maj måned. Som nævnt før observeres ingen i sommermånederne.

Efterårstrækket registreres første gang i Nordjylland med en enkelt septemberfugl 16/9 sydøst Grenen (KNP). Der går en måned før den næste efterårsfugl observeres 17/10 1 NØ Grenen (ROC). Oktober er samlet set den største måned i efteråret med 18 fugle, men i modsætning til foråret, så er de fleste af dem ikke fra Skagen. Skagen byder ind med 8 i oktober og de resterende 10 bliver observeret med 5/10 1 N Agger Tange (GGU m.fl.), 17/10 1 NØ Hirtshals Fyr (AØ m.fl.) og 1 Nørlev Strand (AWM), 18/10 1 NØ Hirtshals Fyr (AØ m.fl.) og 2 Ø Roshage (FSL m.fl.), 22/10 1 SV Ørhage (JBE), 23/10 2 V Svinkløv (RSN SSC) og endelig 31/10 1 R Hanstholm (HAC FRO). Det er ydermere bemærkelsesværdigt, at den største observation gøres i november, nemlig 8/11 3 Lild Strand (KF). Islom-året sluttet af med seks fugle set i anden vinterperiode. Det drejer sig om tre ved Grenen (ROC TMH NDU SSH) og tre i Hanstholm-området (FRO FSL PHM).

Sum: 68. 1. halvår 37, 2. halvår 31. Indsendere 75.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	2	1	5	26	-	-	-	1	18	6	6

Sortbrynet Albatros *Thalassarche melanophris*

Sortbrynet Albatros, Hirtshals, 7. maj 2015. Foto: Lars Grøn.

Efter 2014, hvor Sortbrynet Albatros blev en af de helt store nordjyske fugleoplevelser, dukker den op igen i år. Det er med stor sandsynlighed samme fugl, der observeres både i 2014 og 2015. Fuglen ses på hele fire lokaliteter i 2015. I foråret 7/5 1 ad. rastende på molen på Hirtshals Havn, hvorfra den senere stak til havs (LPA m.fl.). Senere i løbet af maj observeres Sortbrynet Albatros ved Blåvands Huk, i en periode i maj ved Helgoland, Tyskland og Henne Strand (23/7).

Den dukker atter op i det nordjyske 31/7, hvor den først ses ved Roshage, derefter ved Ørhage for til sidst at gå til rast i lagunen på Agger Tange. Her ses den hyppigt i

perioden frem til 18/8. En række observatører får sig en ekstraordinær oplevelse 17/8, da to adulte havørne indleder en jagt på albatrossen. Der var flere nærgående forsøg fra ørnene, hvor der skulle have været kontakt, men albatrossen klarede angrebene, så forhåbentlig vender albatrossen også tilbage i 2016. Forekomsten i efteråret mangler endnu endelig godkendelse af SU.

Endvidere er observationen 17-18/7 2014 1 ad. R-T Grenen også godkendt af SU (KNP m.fl.).

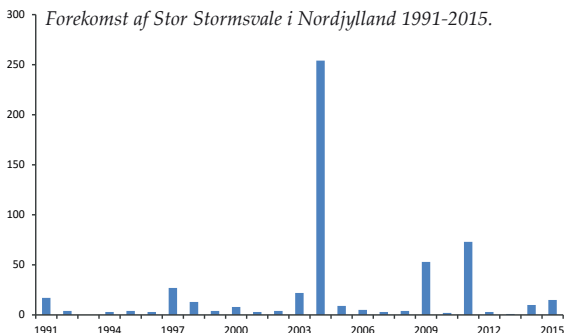
Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Sortbrynet Albatros, Agger Tange, 9. august 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

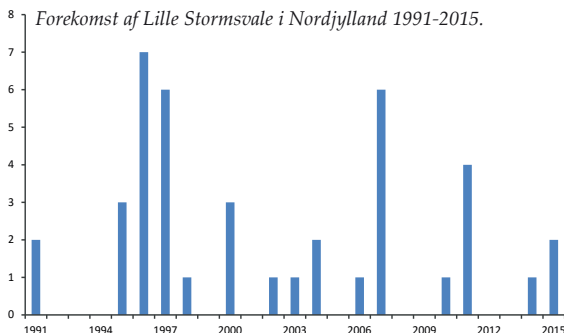

Stor Stormsvaler *Oceanodroma leucorhoa*

Antallet af Stor Stormsvaler varierer meget fra år til år. Fra 1991 til 2000 varierede antallet mellem 0 og 27, med et gennemsnit på 8 fugle. Siden 2001 har antallet svinget mellem 1 (2013) og 254 (2004). Gennemsnittet er på 31 fugle, men det skyldes især rekordåret 2004. Ses der bort fra dette år, så er gennemsnittet på 15 fugle. Typisk bliver der dog observeret under 10 fugle, så de 15 fugle i 2015 er et højt antal.

Alle observationer nævnes; 23/10 1 S Agger Tange (TVN), 25/10 1 SV Blokhush Strand (GRØN), 25/10 1 Ø Lild Strand (HRC SUB), 25/10 1 SV Ørhage (JBE), 8/11 1 T Grenen (ROC EC KK HAC m.fl.), 8/11 1 V Roshage (EM HHN TRK PHJ), 12/11 1 NØ Hirtshals Havn (LPA SKA m.fl.), 12/11 1 R Roshage (FSL), 14/11 2 SV Ørhage (TBR TRK), 20/11 1 N Grenen (KNP LPA ROC) og 1/12 4 V Roshage (FRO PBU).

Lille Stormsvaler *Hydrobates pelagicus*

Siden 1991 er der årligt blevet observeret mellem 0 og 7 fugle. Arten er i 10 af de 25 år ikke blevet observeret. Der er i alt i de 25 år blevet observeret 41 fugle.

Det bliver til to observationer af Lille Stormsvaler i år, 21/6 1 R Grenen (ROC EC KK JOK) og 14/11 1 SV Ørhage (TBR

TRK). Observationer af Lille Stormsvaler i sommermånederne er meget usædvanlige. Sidste gang dette skete i Nordjylland var 9/7 2007 1 Hirtshals havn. Herudover er der fra resten af landet kun en observation i de seneste 10 år, 18/7 2008 1 død Rømhø.

Stormsvaler sp. *Hydrobates/Oceanodroma* sp.

Det bliver til tre observationer af fem ubestemte stormsvaler. Alle nævnes – 12/11 1 T Hirtshals Havn (RSN),

14/11 1 V Hirtshals Havn / AØ) og 14/11 3 SV Ørhage (TRK).

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

I forhold til 2014 med 15.982 fugle er der i 2015 en mindre fremgang, men i forhold til gennemsnittet for de sidste 10 år på 24.798 fugle, så ligger året væsentligt under. Der skal dog tages hensyn til, at antallet varierer meget fra år til år. I 10-årsperioden fra 2005 til 2014 varierer antallet af observerede fugle fra 6820 til 63.339.

Som de seneste år, så er det hovedsageligt ved Skagen, at der ses Mallemukker. Materialet fra Skagen er sammensat af KNP og udgør 78%. Der er tale om enkelte store observationer, men ellers så observeres Mallemuk året rundt ved Skagen. Ved Grenen er der således 187 observationsdage med Mallemuk i 2015.

Der observeres forholdsvis mange fugle i januar med 3/1 296 NV Grenen (KNP ROC) og 4/1 179 V Roshage (HHN) som de største observationer. Fra medio april er

der en række større dage med 17/4 572 Grenen (ROC KEC ABT m.fl.) som største i april. I maj bliver den klart største dag 14/5 1000 NV Grenen (TVN RPC). Den sidste store forekomst i første halvår bliver 16/6 456 Grenen (ROC KK).

Uden for Skagen bliver største i første halvår 23/5 750 Roshage (TRK TF), 30/5 300 R Hirtshals Havn (KMO JK) og 15/6 200 V Roshage (JBE).

I løbet af andet halvår optræder Mallemuk især i juli samt i oktober. Det er også i disse måneder, at de største observationer foretages i juli med 25/7 875 Grenen (ROC EC) og 26/7 600 R Tannis Bugt (RWR) samt i oktober med 23/10 2941 Grenen (KNP ROC EC LPA m.fl.). Årets sidste større observation bliver 1/12 309 V Lild Strand (HHN).

Sum: 19.536. 1. halvår 9773, 2. halvår 9763. Indsendere 111.

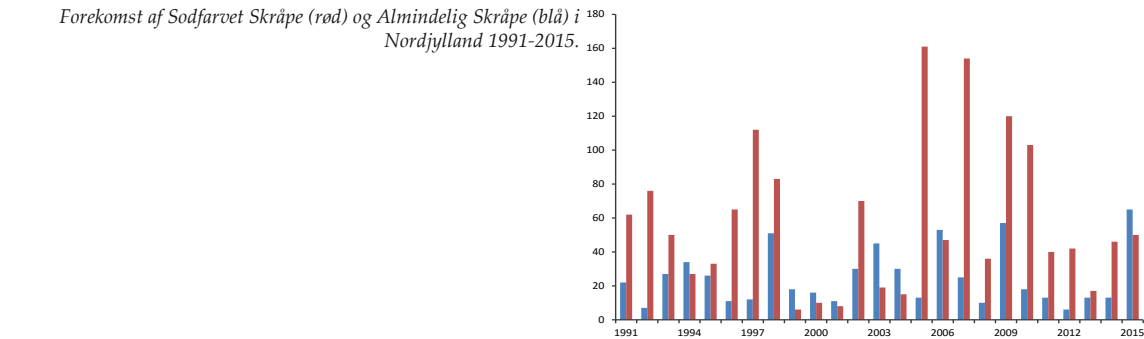
	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	731	34	45	1308	5446	2225	2907	273	918	3925	623	1117
Skagen	498	8	45	883	4333	1705	1990	95	695	3750	595	689

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griseus*

Som i 2014 med 46 fugle bliver 2015 også et år med en ret lav årssum. Med et gennemsnit på 77 fugle i de 10 år fra 2005 til 2014, så er 50 fugle i 2015 forholdsvis lavt. Der observeres kun fugle i andet halvår, og igen er det Skagen, der dominerer med 32 fugle, mens Roshage er den næststørste lokalitet med 9 fugle. Den første fugl observeres 2/8 1 Grenen (ROC KNP KK EC m.fl.). Den næste observation bliver 5/9 4 V Roshage (JBE PHJ MON m.fl.), hvilket også bliver en af årets største observationer.

Sum: 50. 1. halvår 0, 2. halvår 50. Indsendere 16.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	-	-	-	-	1	10	33	4	2

Almindelig Skråpe *Puffinus p. puffinus*

Et år med rigtig mange indrapporteringer, hvor årssummen på 65 er den højeste årstotal i de seneste 25 år. Gennemsnittet i de seneste 10 år har været på 22 fugle. Juni og juli måned har også andre steder været bemærkelsesværdige måneder for Almindelig Skråpe. Ved Lyngvig nord for Hvide Sande er der foretaget et par meget store observationer, 7/6 38 S og 26/7 102 N, hvor den sidste med al sandsynlighed er den største observation nogensinde i Danmark. I Nordjylland indledes året lidt usædvanligt med en februar-observation 28/2 1 Grenen (KEC ROC KK m.fl.). De næste observationer bliver 12/4 1 V Grenen (AOWN

Sum: 65. 1. halvår 17, 2. halvår 48. Indsendere 31.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	1	-	1	5	10	43	3	1	1	-	-

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus*

Der er SU-godkendt fire observationer, 29/8 1 NV Ska-gen (RT m.fl.), 21/9 1 NV Grenen (LPA m.fl.), 25/9 1 SV Ørhage (JBE) og 5/10 1 R Grenen (KNP m.fl.).

Skråpe sp. *Puffinus sp.*

Det bliver til i alt fire observationer af fem ubestemte skråper. Alle nævnes; 28/8 1 Roshage (TVN), 2/10 1 Ør-

ste observationer. Den største bliver 24/10 8 Grenen (ROC KNP KK LPA m.fl.). Ud over Roshage og Skagen observeres arten ved Ørhage, Svinkløv, Blokhush Strand, Nordmandshage og Hirtshals Havn. Observationen fra Nordmandshage 28/10 1 N (PR) er den eneste fra Kattegat kysten. Årets sidste bliver 20/11 1 NV Grenen (KNP LPA ROC) og 2/12 2 NV Grenen (KNP ROC).

SKAF ROC) og 14/5 1 N Grenen (CSS ROC NPM ALH m.fl.). Sommerperioden domineres af især en stor observation 19/7 22 V Roshage (HHN FRO TRK TBR m.fl.), mens største herudover er 7/6 5 S Svinkløv (GRØN) og 27/7 4 NV + 1 Ø Skagen (KNP EC ROC ALJ). Der er tre observationer fra Kattegat, der alle er fra juli – 4/7 1 NØ Hirsholmene (MIR), 11/7 2 Hirsholmene (ARB) og 13/7 1 S Nordmandshage (PR). Årets sidste observationer bliver 31/8 1 Grenen (ROC), 20/9 1 NV Grenen (KNP ROC KK JOK) og 2/10 1 SV Østerklit ved Tversted (SWJ).

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

hage (TRK TF), 6/10 2 S Hou Nordstrand (OK) og 2/12 1 R Grenen (ROC KNP USH).

Sort Stork *Ciconia nigra*

Årets observationer er sandsynligvis fordelt på fire fugle. To fugle ses i første halvår, årets første er 25/4 1 Nors Sø (JKK), det er helt normalt med observationer i april. Næste observation er 24/6 1 ad. Tofte Skov (ATL HAPN m.fl.).

I andet halvår ses 2/8 1 1K NV Hurup By (JKK). Der er

ca. 10 km til Agger området, så det er sikkert samme 1K fugl, der ses der samme dag (PHM) og frem til 6/8 (PHM og mange albatrosventende indsendere). Desuden 6/8 1 1K Skagen (mange indsendere). Årets sidste er nok fuglen, som få dage før er set i Skagen 11/8 1 1K Jerup Strand og Enge (BHJ UPA HSC).

Sort Stork 1K, Skagen, 6. august 2015. Foto: Jørgen Kabel.

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Der kommer stadig en del storke til Nordjylland, men ingen forsøger at yngle. Vi skal tilbage til 2004 for at finde Hvid Stork med ynglesucces i Nordjylland. Her fik parret i Vegger to unger på vingerne. Årets første observationer er til normal tid 5/4 1 Store Rørbæk (MCH), 5/4 1 Vestervig (JSF) og 9/4 1 Toftegårds Bro (AJ). De første i Skagen er 2/5 2 (ROC STM JOK m.fl.). Årets største observationer er pænt fordelt i Nordjylland, 12/5 4 Godthåb (JSF), 5/6-6/6 5 Hjørring (AØ KUP JH GRØN MCH) og 13/6 4 Mors (MAKR IKI). Største observation i Ska-

gen er 15/5 3 (mange indsendere).

Observationer i november er meget usædvanlige, og det er de første nordjyske observationer af Hvid Stork indtastet i DOFbasen for denne måned. Det drejer sig sikkert om samme fugl, der 1/11-7/11 ses omkring Viborg og fra 9/11-12/11 ses omkring Haderup (AHO AB TN). Vinterstorke er dog ikke længere helt usædvanligt, ikke mindst efter at svenskerne har igangsat deres storkeprojekt i Skåne.

Årets materiale er renset for gengangere på enkeltdage.

Sum: 87. 1. halvår 72, 2. halvår 15. Indsendere 71.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	23	28	21	-	5	-	-	10	-

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Det er tæt på, at der ikke sker observationer i januar. Årets eneste januarobservation er 31/1 1 Lille Vildmose (GRØN). Årets anden observation er en paukende fugl 20/2 1 Vesløs Vejle (SB). Første halvårs største observationer er 24/3 21 Lille Vildmose (PR), 6/4 21 Bygholms Nordlige Rørskove (HHN), 29/4 24 Lille Vildmose (GRØN) og 5/6 28 Lille Vildmose (PR).

Ynglefugle bliver registreret ved paukende hanner. Der er i DOFbasen indtastet paukende hanner fra 58 forskellige lokaliteter. Flere af disse lokaliteter indgår i det sam-

lede yngletal fra Vejlerne på 95, med 67 i de østlige Vejlerne og 28 i de vestlige Vejlerne (HHN). Det største tal for Lille Vildmose er 28 (PR). Ud over Vejlerne og Lille Vildmose er der i DOFbasen kun indtastet mere end én paukende fugl fra følgende lokaliteter: Skagen, Halkær Sø, Vandet Sø, Skive Ådal og Sønderlem Vig. Andet halvårs største observationer gøres 1/7 3 Selbjerg Vejle (PHM) og 22/11 3 Skårup Odde (JFA). Årets sidste fugle ses 26/11 1 Ørum Sø (EA), 12/12 1 Sundby Kær (MAKR) og 13/12 2 Skårup, Hannæs (JFA).

Sum: 1282. 1. halvår 1229, 2. halvår 53. Indsendere 200.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	39	297	451	240	201	34	3	2	7	4	3

Rørdrum, Lille Vildmose, 21. maj 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Nathejre *Nycticorax nycticorax*

En enkelt observation. 21/5 1 ad. Skagen (KW m.fl.). Fundet er det syvende nordjyske fund. Arten er SU art.

Nathejre, Skagen,
21. maj 2015. Foto:
Knud Pedersen.

Fiskehejre, Lille Vildmose, 30. januar 2015. Foto: Jan Skriver.

Fiskehejre *Ardea cinerea*

Arten bliver kun behandlet i forhold til ynglefugle. I DOFbasen er der indtastet fem kolonier placeret i Nordvestjylland, størst er 22/5 50 ynglefugle Legind Sø (TVI PHM). For Nordjylland er der i DOFbasen indtastet fire kolonier, størst er 4/4 40 ynglefugle Lundbæk Landbrugsskole (RWR) og 11/5 40 ynglefugle Rørdal Ler-

grave (TC). I ATLAS III er der indtastet ynglefugle for yderligere tre kvadrater i Nordvestjylland samt hele ti andre kvadrater i Nordjylland. Materialet virker dog meget mangelfuldt, og der skal herfra lyde en opfordring til at give ynglende Fiskehejre mere plads i notesbogen.

Sølvhejre *Egretta alba*

Mon ikke snart Sølvhejren gør yngleforsøg i Nordjylland? Årets første observationer er 10/3 1 Selbjerg Vejle (HK SØ), 11/3 2 Bygholm Vejle (HHN) og 12/3 1 Ulvedybet (SEM). Årets største observation er 16/9 8 Bygholm Vejle (HFN GRØN LPA m.fl.). Af andre store observationer skal nævnes 5/5-8/5 3 Jerup Strand og Enge (AAJN KMO HSC m.fl.), 31/7-3/8 3 Lille Vildmose (GRØN DFS m.fl.), 12/9 4 Nørhå (PL) og 20/9 3 Hykær

(JSK). Der observeres Sølvhejre året ud. December-fundene kommer fra Viskum, hvor en fugl ses gennem hele måneden (mange indsendere) og 15/12 1 Bygholm Vejle (JV). Sum og månedsoversigt er renset for gengangere på enkelt dage. Det er ikke ud fra det foreliggende muligt at komme med et bud på, hvor mange forskellige Sølvhejrer, der har besøgt Nordjylland i 2015.

Sum: 375. 1. halvår 87, 2. halvår 288. Indsendere 138.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	20	15	25	27	28	76	75	59	31	19

Silkehejre *Egretta garzetta*

Årets observationer er fordelt på max 8 fugle, og dermed er der tale om en forekomst på samme niveau som i 2014. Årets første observation er 5/5 1 Østerild Fjord (HHN). Fuglen bliver observeret i Vejlerne frem til 13/5 1 Lønnerup Fjord (KØJ). En enkelt observation er af to fugle, 8/5 2 Bygholm Vejle (CH EH). Denne observation er årets eneste af to fugle. Måske den samme fugl observeres 29/5 1 Hamborg ved Hanstholm (JJA HRC SUB

JKY m.fl.). Skagen har en enkelt observationsdag 16/6 1 Grenen (ROC KK). Næste fugl ses fra 20/6-4/7 1 Jerup Strand og Enge (HOM med flere). De næste observationer er endags, 28/6 1 Helligsø (RBP) og 12/7 1 Tæbring Enge (ASB). Årets sidste observationer er alle fra Agerø Dæmningen, hvor der fra 19/9 til 21/10 er indtastet seks observationer af én fugl (JJP TRK KØJ).

Skestork, Bygholm Vejle, 18. september 2015. Foto: Albert Steen-Hansen.

Skestork *Platalea leucorodia*

Årets materiale er rensat for gengangere på enkelt dage og kan derfor ikke sammenlignes med materialet fra 2013 og 2014, men helt sikkert en flot sum og rigtig mange indsendere. Skestorken ankommer tidligt i 2015, og der er observationer på flere lokaliteter fra februar måned, de første er 23/2 2 Bygholm Vejle (KR), 25/2 3 Attrup Enge (JPK) og 26/2 3 Arup Vejle (FSL). Sidst der er gjort observationer i februar er i 2010. Første halvårs største observationer er 24/3 35 Staun, Barmer og Valsted Enge (ASH), 29/5 32 Arup Vejle (LPA) og 10/6 37 Arup Vejle (PHM).

Vi har fra Jan Skriver modtaget følgende ynglestatus for arten: "Trots regn, rusk og kulde både i foråret og forsommeren med flere højvander, der i Vadehavet skyllede rederne i en skestorkkoloni væk, sætter den danske bestand af Skestorke rekord i år. 254 ynglepar fordelt på 8 lokaliteter i Jylland skønnes at fostre 500-600 flyvefærdige unger. På øen Langli i Ho bugt har der været 19 ynglepar. Øen Høje Sande ved Skjern Å's udløb i Ringkøbing Fjord huser Danmarks største koloni på 108 ynglepar. 18 par har med held ynglet på øen Klægbanen i den nordlige del af Ringkøbing Fjord. I Limfjorden er der registreret 108 par Skestorke fordelt på fire kolonier. En af ko-

lonierne ligger i den vestlige del af Limfjorden på en lokalitet, hvor Skestorken ynglede første gang i 2014. I år er der 12 par på denne lokalitet. Øen Melsig i Vejlerne har fire ynglepar, I Danmarks ældste skestorkkoloni i Nibe-Gjøl Bredning Vildtreservat vest for Aalborg, hvor arten har ynglet uafbrudt siden 1996, er ynglesæsonen mislykket på Vår Holm. Cirka 50 par Skestorke fik i det tidlige forår deres æg ædt af en ræv. Til gengæld har 42 ynglepar på den nærliggende Horngård Holm haft en frugtbar sæson fri for rovdyr og forstyrrelser. Treskelbakkeholm, Mariager Fjord har et enkelt ynglepar".

Andet halvårs største observationer kommer alle fra Bygholm Vejle. Første dag her med over 100 fugle er 14/7 112 (HHN). De største observationer gøres i august 18/8 178 (MOM), 20/8 206 (PHM), 21/8 200 (AS) og 22/8 186 (TBR LM SK). Største observation fra Ulvedybet er 24/7 72 (BKR) og største observation Agger Tange 4/9 26 (HOC). Vilsted Sø, som var den helt store skestorkemagnet i 2006 med masser af fugle, har kun to observationer i 2015 af tilsammen sølle 5 fugle. Årets sidste observationer er til normal tid 4/10 1 Bygholm Vejle (HK GGU), 6/10 46 Bygholm Vejle (KR) og 9/10 2 Kærby Enge.

Sum: 15.023. 1. halvår 2325, 2. halvår 12.698. Indsendere 231.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	20	168	512	961	664	3470	6137	2855	236	-	-

Sort Ibis *Plegadis falcinellus*

2015 byder på det niende nordjyske godkendte fund. En fugl ses 19/9 Kogleaks (NBJ med flere), fuglen ses lette og flyve mod SØ. 21/9 dukker sandsynligvis den samme fugl op på vestsiden af Lønnerup Fjord, fuglen ses dag-

ligt i det samme område frem til 29/9 (JPK med flere). Vi skal kun tilbage til 2013 for at finde de seneste to fund.

Arten er SU art.

Sort Ibis, Lønnerup Fjord, 21. september 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Sule *Sula bassanus*

Sule, Skagen, 26. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Lidt over 72% af årets observationer kommer fra Skagen, hvorfra materialet er sammensat af KNP. Årets talmateriale er renset for gengangere på enkeltdage. Årets sum er den næsthøjeste i rapportens historie, kun overgået af 2013, som kom op på 117.604 fugle. Uden for Skagen foreligger der i 2015 syv observationer af flere end 500

fugle, alle nævnes. 31/7 563 Ørhage (PSC m.fl.), 17/9 800 Roshage (JGR), 13/10 650 Skiverbakke (SWJ), 14/10 1525 Saltum Strand (ATL), 14/10 2670 Hirtshals Fyr (PR), 28/10 892 Nordmandshage (PR RSN AB) og 8/11 512 Lild Strand (KF).

Sum: 87.832. 1. halvår 17.456, 2. halvår 70.376. Indsendere 207.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen – sum	1699	714	2856	7014	3968	1005	3201	1094	3917	38611	19561	3992
Dato og største månedstal Skagen	5/1	13/2	11/3	17/4	9/5	5/6	24/7	1/8	28/9	23/10	2/11	3/12
	452	145	350	971	331	125	262	268	470	2966	2606	796

Topskarv *Phalacrocorax aristotelis*

Følgende fem observationer, indsendt til og godkendt af SU, medtages: 3/4 2 ad. Grenen (AOWN m.fl.), 18/4 1 ad. Grenen og Nordstrand (AOWN m.fl.), 27/4 1 ad. Grenen (AOWN m.fl.), 19/5 1 ad. Skagen Havn (LVH m.fl.) samt 9-15/12 1 1K Skagen Havn (Finn Laugo Sørensen m.fl.).

Arten er SU art.

Topskarv 1K,
Skagen Havn,
11. december 2015.
Foto: Knud Pedersen.

Skarv og Sølvmåge, Vårholm, 22. april 2015. Foto: Albert Steen-Hansen.

Årets gennemgang af Skarv omhandler kun ynglefugle. På landsplan er der i 2015 en lille stigning (2%) i antallet af skarvræder. Naturstyrelsen har i 2015 foretaget forvaltende tiltag i 10 kolonier, og gav i to tilfælde private lods-ejere tilladelse til selv at gennemføre tiltag i form af bortskydning, fjernelse af reder og oliering af æg. I alt blev 2757 reder udsat for indgreb i 2015. I Nordjylland er der sket indgreb i tre kolonier, alle i form af oliering. På Ejerslev Røn blev æggene i 50 af de 134 reder olieret, Agger

Tange 30 af de 90 reder og Hirsholmene 158 af de 704 reder. Som det fremgår af skemaet er antallet af ynglende Skarv i Nordjylland i fremgang. Stigningen i år er på 11%. Dog er det sådan, at antallet af par blot er 53% af niveauet for ti år siden, mens den samlede danske bestand er på 78% af for ti år siden. Antallet af kolonier er dog i samme periode steget, så Skarven yngler i flere, men mindre kolonier.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Danmark - total	39906	38014	35261	33700	32851	28015	25189	27109	24586	30503	31076
Nordjylland total	10135	9681	7538	7770	6821	5869	5001	4973	4400	4820	5371
Antal kolonier i alt	58	62	59	57	59	65	61	64	65	76	73
Skagen Nordstrand	0	0	0	0	0	6	25	61	98	146	230
Hirtshals	0	0	0	0	15	22	27	34	47	65	114
Sdr. Rønner	0	0	0	0	0	55	55	0	0	55	56
Knogen, Læsø	21	123	73	147	0	40	47	0	0	0	0
Hirsholmene	2299	1818	1616	1694	1178	1063	1197	1100	738	817	704
Nrd. Rønner	49	128	83	0	0	80	5	55	61	78	100
Melsig	1320	1310	790	1160	1121	942	850	1127	784	710	858
Rørdal Lergrav	50	100	170	329	347	330	263	326	421	582	587
Rønholm	299	300	0	0	0	0	0	406	433	370	134
Vårholm	150	490	494	476	650	470	0	0	0	240	402
Troldholmene	60	150	30	0	0	0	100	0	43	0	0
Toftesø	3906	3439	2669	1985	1755	1515	1201	753	878	731	811
Kielstrup Sø	326	421	468	324	312	338	404	230	220	215	240
Ejerslev Røn	0	0	0	175	15	70	43	173	13	15	134
Flyndersø	84	136	210	281	370	370	392	280	407	395	480
Rotholmene	933	915	514	486	345	168	0	0	0	150	250
Hald Sø	170	185	206	174	252	188	196	133	101	97	108
Agger Tange	410	104	156	482	402	147	135	231	91	78	90

Antal reder i nordjyske skarvkolonier 2005-2015. Kilde: Danmarks ynglebestand af Skarver 2015, Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for miljø og energi nr. 63, 2015. DCE Institut for Bioscience, Aarhus Universitet.

Klyde *Recurvirostra avosetta*

Arten bliver i 2015 kun behandlet i forhold til ynglefugle. Antallet af ynglende Klyder er faldet kraftigt de seneste år. I Vejlerne, som udgør et område, hvor der foregår stabile, systematiske optællinger ved Henrik Haaning Nielsen, var der i 2006 299 ynglefugle på Bygholmengen, i 2015 var antallet faldet til 63. I de vestlige Vejler var der i 2006 17 ynglepar og i 2015 9 ynglepar. I DOFbasen er der indtastet ynglefugle for 21 lokaliteter af 19 forskellige indsendere. Alle lokaliteter med over 10 ynglefugle

nævnes. Ved Østkysten er det 23/6 60 Gerå Enge og Strand (HAC), 9/5 62 Nordmandshage (PR), 22/6 20 Korsholm (PR). Mariager Fjord 2/5 12 Havnø Hage (TN). Ved Limfjorden 8/5 22 Ulvedybet, Perlen (PHM) og 17/5 23 Ulvedybet ved Pumpehuset (CSS) samt 3/5 170 Agger Tange (OA). I ATLAS III er der indtastet sikre ynglefund i ni kvadrater, fire i Nordvestjylland og fem i Nordjylland.

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Årets observationer er fordelt på 15 lokaliteter og 46 indsendere. Den første forårsobservation er 24/4 1 Skyum (MAKR) og er eneste observation her. Ved Guderup Kær gøres der observationer 28/4 3, 1/5 5 og 2/5 2 (EA HPD m.fl.). Ved Rosvang 6/5 1, 11/5 24 og 13/5 32 (JBE). Svan-kær 9/5 10 og 14/5 4 (KØJ). Revlbuske 10/5 3, 12/5 2, 13/5 2, 17/5 2, 18/5 6, og 19/5 5 (POW m.fl.). Hovsør Røn 13/5 7 (JBE). Egebaksande 14/5 12 (TRK). Thorup og Klim Fjordholme 15/5 26, 16/5 14 og 17/5 16 (JPK m.fl.). Ulvedybet ved Gjelvej 8/5 2 og 12/5 32 (RSN

m.fl.). Ølands Vejle 13/5 30, 14/5 29, 16/5 18, 17/5 21, 18/5 20, 19/5 9, 20/5 5, 21/5 2 og 27/5 1 (FSH MKP ESB SFX m.fl.). Ulvedybet ved pumpehuset 17/5 17 (BSØ). Lille Vildmose 13/5 1 (EBU). Sindal Lufthavn 17/5 26 (KEC). Troldkær 18/5 3 (HH). Observationer i juni er sjældne. 2015 byder på hele to og begge fra Grenen – 6/6 1 (ROC) og 27/6 1 (ROC). Sidst der blev gjort observationer i juni var 18/6 2008 1 Grenen (ROC MHHA). Efteråret byder på en observation 2/9 3 1K Lille Vildmose (UTE).

Pomeransfugl, Gjel, 16. maj 2015. Foto: Lars Grøn.

Lille Præstekrave *Charadrius dubius*

Summen af Lille Præstekrave har været ret stabil de sidste fem år og ligget mellem 542 og 599. Årets første ses til normal tid 6/4 1 Søer ved Vang (KØJ), 7/4 2 Viskum (TRK) og 9/4 2 Tange Å (KAHA). Første halvårs største observationer er 13/5 10 Ulvedybet (BJO). I DOFbasen er der noteret ynglefugle af Lille Præstekrave på 16 lokaliteter. Største er Juelstrup Sø 6, Gravlev Sø 4, Viskum 4 og Nørre True 4. I ATLAS III er der for Nordvestjylland

Sum: 565. 1. halvår 364, 2. halvår 201. Indsendere 65.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	110	160	94	163	34	4	-	-	-

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Som i 2013 og 2014 kun observation af én fugl. I 2013 skete observationen 20/6 og i 2014 18/4. Fuglen i 2015

registreret syv kvadrater med sikre eller sandsynlige ynglefund. For Nordjylland er der indtastet 21 kvadrater med sikre eller sandsynlige ynglefund. Andet halvårs største observationer er 2/7 12 Ulvedybet (RSN MON) og 8/7 11 Juelstrup Sø (TSE). Årets sidste observationer er 20/8 1 Ulvedybet (BKR), 3/9 2 Jerup Strand (HOM) og 12/9 2 Jerup Strand (HOM).

er lidt mere stationær og ses 25-29/5 1 hun Jerup Strand og Enge (AØ med flere).

Stor Regnspove *Numenius arquata*

Det er kun ynglefund, der behandles i årets rapport. Der er indrapporteret 49 syngende fugle, der især er koncentreret omkring Skagen-halvøen, Vandplasken, Hanherred, Store Vildmose, Læsø og Lille Vildmose. Der er tale om en væsentlig lavere indrapportering end i 2014, hvor der blev observeret 83 mulige/sandsynlige ynglefugle. Det tilsvarende tal i 2013 var 55. De største forekomster af syngende fugle er registreret 19/4 4 Troldkær/Råbjerg Enge (CP), 5/4 4 Kandesteder-

ne (CGI), 2/5+23/5+27/6 4 Råbjerg Hede (PHP PMA SSL), 4/5 4 Vandplasken (SWJ), 14/5 10 Lille Vildmose (EBU) og 5/6 4 Hulsig Hede (KNP).

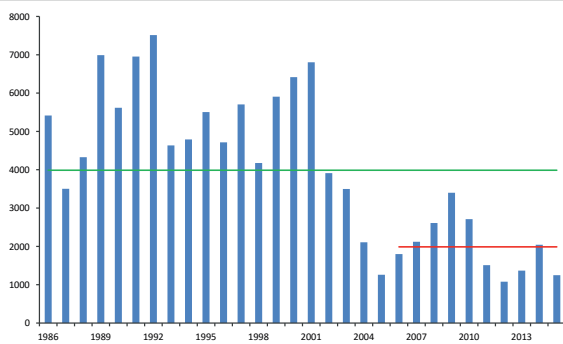
I Atlas-projektet er der indrapporteret en række yngleforekomster fra Salling, Thy og Hanherred. Forekomsterne er især koncentreret langs kysten i klithederne. Der er i 2015 registreret 9 kvadrater med sikker yngel og 12 kvadrater med sandsynlig yngel.

Stor Kobbersnepe *Limosa limosa*

I 2014 blev der observeret 2044 fugle, hvilket var på niveau med gennemsnittet for de 10 foregående år. Med en total på 1248 fugle ligger 2015 som den næstlaveste total, der er indrapporteret i de seneste 20 år. Kun i 2012 er der observeret et færre antal fugle med 1080. Udviklingen over de seneste 25 år viser en klar tendens med nedadgående årstotaler. Fra i 1980'erne og 1990'erne typisk at være over 4000 fugle årligt, så har der ikke siden 2000 været en årstotal over 4000. I nedenstående figur vises årsudviklingen i perioden 1986 til 2015 samt det gennemsnitlige antal observationer for de seneste 30 år (1986-2015) og for de seneste 10 år (2006-2015).

De første fugle ankommer til normal tid i midten af marts. Første observationer er 11/3 13 Bygholm Vejle (HHN), 13/3 9 Agger Tange (KØJ) og 13/3 19 Bygholm Vejle (HNN). Uden for ynglepladserne er der i første halvår et begrænset antal observationer, hvor alle nævnes 29/3 1 Ulvedybet (RSN), 15-16/4 2 Viskum (TRL KAL), 25-30/4 1 Lille Vildmose (ESAN AL SA BKR), 30/4 1 Ska-gen (KMO JHC GRØN KNP m.fl.), 1/5 3 Mulbjerg (COL), 16/5 1 Aså Enge (FSH MHT) og 15/6 1 Halkær Sø (RWR).

Ud af de 10 største observationer fra første halvår er de 9 fra Vejlerne. De største er 22/3 65 (HHN), 9/5 80 (HRC)

Forekomst af Stor Kobbersnepe (årssummer) i Nordjylland 1986-2015 (søjler), samt gennemsnittet 1986-2015 (grøn linje) og gennemsnittet 2006-2015 (rød linje).

og 11/5 192 (HHN). Uden for Vejlerne bliver største observation 5/4 23 Agger Tange (KGP).

Fra ynglelokaliteterne registreres ved Agger Tange 23/5 3 territoriehævdende (CHJ), men i april er der dog set op til 23 fugle her (KGP). Fra Vejlerne meldes om 99 ynglepar (HHN). Her er der tale om en mindre nedgang fra 116 par i 2014 (HHN).

I andet halvår bliver der observeret en del fugle omkring

Agger Tange og Vejlerne. Største observationer bliver 11/7 28 Bygholm Vejle (HHN) og 12/7 39 Bygholm Vejle (HHN).

Årets sidste observationer bliver 11/10 1 Lille Vildmose (TL), 18/10 1 Agger Tange (LNA), 26/10 1 Feggeklit

(FSL), 7/11 1 Lille Vildmose (TL) og 8/11 1 Bygholm Vejle (HNN). For en del af de sene observationer drejer det sig sandsynligvis om Islandsk Stor Kobbersneppe, hvilket også angives af flere observatører som en sandsynlighed.

Sum: 1248. 1. halvår 954, 2. halvår 294. Indsendere 90.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	225	187	456	86	179	62	45	3	5	-

Islandsk Stor Kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Der er samlet set seks observationer af ni fugle, hvilket er få. Det er for de otte fugle angivet, at der er tale om 1K fugle. Alle observationer nævnes – 5-7/9 2 Viskum/Vejrum Vestsø (TRB TRK LM), 7/9 1 Skagen (ROC FLS), 16/9 2 Arup Vejle (JPK), 1/10 1 Lønnerup Fjord (TBR

LTP MON), 10-14/10 1 Juelstrup Sø (TSE) og 13/10 2 Bygholm Vejle (TN).

For to af lokaliteterne – Viskum/Vejrum Vestsø og Juelstrup Sø – er der tale om indlandslokaliteter.

Stenvender *Arenaria interpres*

I januar og februar er der forholdsvis få observationer, der hovedsageligt er fra Agger Tange, Hanstholm og Roshage. Der er typisk tale om enkelte fugle, men der er dog nogle lidt større observationer, som alle er fra Agger Tange med 24/1 11 (AWN MKP), 20/2 14 (JA) og 28/2 14 (JYHA).

I perioden fra marts og resten af første halvår er hovedparten af de observerede fugle også fra Agger Tange (142 fugle – 43%) og fra Roshage (57 fugle – 17 %). Ud over kysten langs Thy, så er der en række observationer fra Skagen-området, langs østkysten med blandt andre Øster Hurup Havn og Nordmandshage samt fra Hirschholmene og Læsø. De største observationer bliver 20/4 42 Hirschholmene (SØP), 16/5 35 Agger Tange (KGP) og 18/5 20 Bangsbostrand (MF).

Der er indrapporteret ynglefund fra Læsø, der regnes

Sum: 1344. 1. halvår 414, 2. halvår 930. Indsendere 128.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	33	54	74	63	179	11	54	238	245	206	89	98

Stenvender, Bulbjerg, 18. august 2015.

Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Brushane, Lille Vildmose, 20. maj 2015. Foto: Jan Skriver.

Brushane *Philomachus pugnax*

Årssummen er tæt på gennemsnittet for de seneste 10 år. Summen varierer fra år til år, idet de to højeste fra de seneste 10 år er 2011 på 16.205 og 2014 på 15.961 og de laveste 2006 på 5877 og 2012 på 5824.

Årets første fugle observeres på Bygholm Vejle 11/3 1 (HHN) og 22/3 4 (TRK) og 23/3 2 Agger Tange (SØP). Fra første halvår kan nævnes trækkende/rastende fugle fra Agger Tange 23/3-16/5 229 med de to største på hver 45 fugle 3/4 (PHM) og 16/5 (KGP). Fra Limfjorden nævnes Ulvedybet 12/4-29/6 96 med de største 13/4 7, 4/5 11 og 25/6 7 (BKR) og Vejlerne 11/3-13/6 1490 med de største fra Bygholm Vejle 22/4 64 (HHN), 9/5 70 (HRC) og 11/5 179 (HHN). Fra Himmerland nævnes Lille Vildmose 26/3-28/6 274 med de største 14/5 19 (EBU), 16/5 32 (AJA) og 17/5 25 (DFS) og fra Nørreådal, Viskum 24/4-28/6 114 med de største 26/4 15 (TRK), 1/5 14 (TBR) og 5/5 13 (TRK).

Der er kun indsendt yngletal fra Vejlerne. Her er der optalt 9 ynglende høner fra de Østlige Vejler og 0 fra de Vestlige Vejler, hvilket næsten er en halvering siden 2014

med 14-18 øst og 1 vest (HHN).

Fra andet halvår er der træk-/rasttal fra vestkysten med Grenen 27/7-19/9 57 med de største 5/8 10 (ROC), 8/9 7 (ROC) og 9/9 8 (KNP) og Agger Tange 18/7-14/10 184 med de største 2/8 30 (EIL), 7/8 12 (AO) og 19/8 30 (TBR). Fra østkysten nævnes Gerå 31/7-27/10 60 med de største 4/8 15 og 11/8 12 (HAC) og fra Limfjorden Ulvedybet 1/7-26/10 821 med de største 13/7 60 og 30/7 45 (RSN) og 2/8 36 (BKR) og Vejlerne 6/7-13/10 516 med de største 17/8 62 Bygholm Vejle (HHN), 14/9 48 Østerild Fjord (KØJ) og 19/9 130 Bygholm Vejle (BLK). Fra Himmerland nævnes Lille Vildmose 2/7-27/10 908 med de største 18/8 80 (DFS), 16/9 160 (HAC) og 14/10 200 (BBM) og Juelstrup Sø 1/7-14/9 64 med de største 14/7 10, 15/8 7 og 3/9 6 (TSE) og endelig fra Nørreådal, Viskum-Vejrum Vestsø 6/7-14/10 1198 med de største fra Vejrum Vestsø 6/8 75 (LM), 7/8 83 (TRK) og 12/9 81 (TBR). Årets sidste observationer er fra 27/10 med 1 Gerå (HAC) og 20 Lille Vildmose (HAC).

Sum: 6408. 1. halvår 2339, 2. halvår 4069. Indsendere 134.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	117	1179	916	127	564	1654	1479	372	-	-

Kærløber *Limicola falcinellus*

En meget lav årssum. Vi skal tilbage til 2004 for at finde en lavere sum på 12-13, og så blev dette år endda betegnet som et stort år, så der er sket en fremgang siden. For de seneste 10 år ligger middelsummen således på 81.

Årets første fugle observeres 20/5 med 1 Gerå (HAC) og 2 Hou Nordstrand (OK). Fra foråret desuden følgende observationer, 21/5 1 og 28/5 4 Ulvedybet (BKR RSN),

Jerup Strand 25/5 9 (SSL) og 26/5 2 (LAM). Førstnævnte er årets største observation. Desuden 26/5 1 Gerå (HAC), 30/5 1 Hou (RWR) og forårets sidste 20/6 1 Grenen (EC). Fra andet halvår foreligger følgende iagttagelser, 6/7 1 Nordmandshage (PR), 6/7 1 og 17/7 3 Gerå (RWR RSN), 15/7 1 Ørhage (JBE), 27/7 1 Grenen (KNP) og årets sidste 8/9 1 og 14/9 1 Agger Tange (JPK KØJ).

Sum: 31. 1. halvår 22, 2. halvår 9. Indsendere 23.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	21	1	7	-	2	-	-	-

Kærløber, Jerup Strand, 25. maj 2015. Foto: Knud Pedersen.

Krumnæbbet Ryle *Calidris ferruginea*

Den laveste årssum i over 20 år. For de foregående 10 år er gennemsnittet 987. Fra første halvår kan nævnes Ulvedyb 13/5-8/6 11, hvor årets første ses 13/5 2 (BKR) og 14/5 2 (RSN). Derudover ses der i første halvår 19/5 1 Isbakkegård (KHK) og 21/5 1 Stensnæs (MLU). Sidste obs fra første halvår er fra Grenen med 22-23/6 1 (ROC EC). Der foreligger således ingen fund af flere end to fugle fra foråret.

Andet halvårs første ses 3/7 1 Gerå (RSN). Fra vestkysten nævnes Agger Tange 11/7-7/9 15 med de største

9/8 4 (JLK) og 15/8 3 (EM). Fra østkysten nævnes Jerup Strand 6/7-12/8 7 med de største 11/8 2 (HOM) og 12/8 2 (SWJ), Gerå 3/7-10/9 18 med de største 6/7 3 (RWR), 31/7 7 (RWR) og 4/8 5 (HAC) og fra Nordmandshage 6/7-28/8 43 med de største 6/7 16, som er årets største obs, 25/7 7 og 27/7 12 (PR). Endelig Ulvedyb 7/7-27/8 19 med de største 12/7 4 og 24/8 3 (BKR). Årets sidste observationer er 16/9 1 Østerild Fjord (JPK) og 4/10 3 Agerø (AO).

Sum: 154. 1. halvår 16, 2. halvår 138. Indsendere 41.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	7	9	85	43	7	3	-	-

Temmincksryle *Calidris temminckii*

En pæn årssum over gennemsnittet for de foregående 10 år på 961. Langt de fleste fugle ses ved Ulvedyb.

Årets første ses 1/5 1 Østerild Dæmningen (SGN EM), 3/5 1 Bygholm Vejle (FSL) og 4/5 2 Grynderup Sø (AO). Fra første halvår kan nævnes fra Grenen 11/5-21/6 22 med de største 11/5 7 (ROC) og 17/5 8 (LTP) og fra Limfjorden Ulvedyb 5/5-4/6 873 med de største 12/5 128 (RSN), 13/5 102 (BKR), 14/5 85 (RSN) og 16/5 74 (GRØN) samt fra Vejlerne 3/5-1/5 40 med den største 11/5 13 Bygholm Vejle (HHN). Endelig nævnes følgende indlandslokaliteter, Juelstrup Sø 14/5-31/5 64 med de største 17/5 12, 24/5 13 og 31/5 11 (TSE), Grynderup Sø 4/5-

26/5 32 med den største 14/5 10 (KØJ) og Viskum 6/5-19/5 124 med de største 14/5 22, 15/5 20 og 19/5 20 (TBR). Der er en glidende overgang fra forårstrækket til returtækket. Første obs fra andet halvår er 5/7 1 Isbakkeholm (RSN). Fra andet halvår kan nævnes følgende observationer, 6/7 8 Agger Tange (JHH), 16/8 8 Hjortholm, Salling (SR), 13/7 5 Ulvedyb (RSN), 9/8 4 Vejrum Vestso (TBR) samt følgende observationer på hver tre fugle, 13/7 Ulvedyb (BKR), 16/7 Juelstrup Sø (TSE) og 28/8 Lille Vildmose (TBR). Årets sidste ses 2/9 1 Grenen (ROC), 3/9 1 Uggerby Strand (AØ) og 4/9 1 Kjul Strand (MCH).

Sum: 1285. 1. halvår 1236, 2. halvår 49. Indsendere 58.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	1229	7	28	18	3	-	-	-

Engryle *Calidris alpina schinzii*

Ynglebestanden er lille, men ser fortsat ud til at være stabil. Der er ikke lavet en totaltælling i 2015, men tal foreligger dog fra de fleste vigtige områder. Overføres de manglende tal fra 2014, er den danske bestand med forbehold på 134-140 par mod 139-145 par i 2014. I Nordjylland er Læsø ikke blevet optalt i år, men 28/7 ses dog 20 ynglefugle ved Stokken (ET). Tal fra øvrige områder er

Bygholm Vejle 58 par (HHN), Arup Vejle 8 par (HHN), Agger Tange 18 par (JJA), Ulvedybet 0-1 par (HMT) og Nørholm Enge 0 par (MLA). Den svage tilbagegang på Bygholmengen opvejes af fremgang i Arup Vejle og på Agger Tange. For Engryle forventes en totaltælling i 2016.

Sortgrå Ryle *Calidris maritima*

En årssum under middel for de foregående 10 år på 513. Fra første halvår kan fra vestkysten nævnes Roshage 4/1-23/5 35 med de største 24/2 7 og 26/2 7 (PHM) og Agger Tange 20/1-16/2 70 med de største 1/2 38 (HPD) og 5/2 13 (KØJ). Fra Kattegat nævnes Skagen Havn 18/1-10/5 16 med den største 8/2 3 (EC), 17/1 11 Frederikshavn Havn (BKR) og Hirsholmene 20/4-26/5 73 med de største 20/4 43 (SØP), som er årets største forekomst, og 26/5 15 Græsholm (BHJ), som er sidste observation i

første halvår.
I andet halvår er første observation 13/9 1 Hanstholm (HRC). Derudover nævnes følgende, Grenen 17/10-7/12 23 med den største 20/10 7 (KNP), 14/10-26/12 54 Roshage med de største 1/12 7 (FRO), 2/12 6 (FSL) og 12/12 10 (PHJ), Hanstholm havn 30/9-15/10 27 med de største 31/10 4 (HAC), 8/11 4 (EM) og 17/11 8 (PHJ). Endelig kan fra Kattegat-området nævnes 25/12 19 Vesterø Havn (FHK), som er største observation i andet halvår.

Sum: 368. 1. halvår 228, 2. halvår 140. Indsendere 61.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	35	105	5	61	22	-	-	-	2	51	33	54

Sortgrå Ryle, Skagen, 10. maj 2015. Foto: Lars Grøn.

Dværgryle *Calidris minuta*

En lav årssum. For de foregående 10 år er det kun 2005 på 238, som er lavere. Middelsummen for denne periode er 692.

Årets første fugle ses 6/5 1 Gerå Strand (HAC) og fra Ulvedybet 11/5 1 (PES) og 12/5 4 (RSN). Hovedparten af observationerne fra første halvår stammer fra Ulvedybet med 11/5-21/6 36 med de største udover førnævnte 13/5 4 (FSH) og 20/5 10 (BKR). Forårets sidste ses også her 21/6 1 (JJ).

Forårstrækket afløses hurtigt af tilbagetrækket. De første fugle i andet halvår ses 5/7 2 Ulvedybet (RSN), 6/7 1

Jerup Strand og Enge (ARB) og 8/7 1 Juelstrup Sø (TSE). Fra andet halvår kan nævnes følgende fra Grenen 10/7-24/9 21 med den største 30/8 3 (ROC). Fra vestkysten nævnes Uggerby Strand 26/7 -19/9 30 med de største 30/7 5 (AØ), 17/8 4 (AØ) og 28/8 6 (AØ), 20/8 4 Rødhush Strand (RWR) og Agger Tange 1/8-5/10 57 med de største 7/8 8 (AO), 19/8 6 (TBR) og 21/8 9 (SSL). Endelig kan fra Limfjorden nævnes Ulvedybet 22/7-29/7 7 (BKR) og Vejlerne 21/7-19/9 18 med de største 17/8 7 (HHN), 21/7 5 (FSL) og 27/8 2 (PES) – alle Bygholm Vejle. Årets sidste observation er 5/10 1 Agger Tange (GGU).

Sum: 274, 1. halvår 52, 2. halvår 222. Indsendere 65.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	44	8	41	140	40	1	-	-

Skovsneppe *Scolopax rusticola*

En årssum næsten på gennemsnittet for de foregående 10 år på 331.

I første halvår kan nævnes den største obs af overvintrende fugle 3/2 13 Stenbjerg Klitplantage (HPD), og største obs af rastende fugle på træk 24/3 7 Pælens Mile (PHM) og 26/3 6 Poul Eeg Camping, Skagen (KEC). På de øvrige lokaliteter er observationerne på højst tre fugle. Den største observation af knortende/pistende yngle-

fugle er 17/3 17 Læsø Klitplantage (PR). Der er i øvrigt mulige ynglefugle på yderligere 14 lokaliteter i alt registreret i DOF-basen og Atlasprojektet.

Fra slutningen af året er største obs af overvintrende fugle, 6 fugle 13/12 Vorring (PHM) og 17/12 Sandels Højmose og Kratskov (PR), 5 fugle 21/11 Skagen Klitplantage (SWJ), 26/11 Bulbjerg (JFA) og 13/12 Møllerimme (SWJ) samt 8/12 4 Poul Eeg Camping, Skagen (KEC).

Sum: 303. 1. halvår 190, 2. halvår 113. Indsendere 70.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
44	32	90	13	7	4	-	-	-	11	48	54

Tredækker *Gallinago media*

En høj årssum, 37, som nærmere dækker over øget aktivitet på egnede lokaliteter end et øget antal fugle. Eneste tocifrede sum i de foregående 10 år 2013 på 23. Gennemsnittet er 5.

Alle årets fund stammer fra august-september. Især kan bemærkes Voldsted Kær, hvorfra der i perioden 30/8-11/9 er rapporteret 25 fugle med op til fire fugle 2/9 (TL) og 9/9 (BSØ) og tre fugle 31/8 (HHB) og 6/9 (GGU).

Mange af disse er dog gengangere. Udover Voldsted Kær er der følgende fund, Stavad enge Vest 26/8 2 (RSN), som sammen med den første fra Villestrup Kær er årets første fund samt 29/8 1 (CSS), Villestrup Kær 26/8-30/8 1 (RSN PHJ), 27/8 1 Stavad Bro (HHN), 29/8 1 Stavad Enge Vest (CSS), 3/9 1 Lerup Klit (CP), 4/9 1 Lille Vildmose (TN) og 13/9 1 Stavad Enge og Kanal (ATL), som er årets sidste observation.

Enkeltebekkasin *Lymnocyrtus minimus*

Den hidtil største årssum, som nok nærmere bygger på mere aktiv søgen efter arten end en fremgang i bestanden. Den højeste sum i de foregående 10 år er fra 2007 på 133. Gennemsnittet for perioden 117.

Største obs i første halvår er 10/3 2 Gerå enge og strand (HAC). De sidste fugle fra første halvår ses 22/4 1 Lille Vildmose (OO), 25/4 1 Eskær Enge (HOM) og 4/5 1 Tofte Skov (TC).

Fra andet halvår kommer de første obs fra Grenen 24/9 3 (EC) og 29/9 1 (ROC) og 29/9 5 Simested Ådal (EM). De største observationer fra denne periode er 26/10 og 7/11 7 Hirtshals Øststrand (RSN), 27/10 6 Gerå Enge (HAC) og 5 fugle 29/9 Simested Ådal (EM), 14/10 Agger Tange (SA), 2/11 Gerå Enge og Strand (HAC), 15/11 Hirtshals Øststrand (LPA) og 21/11 Uggerby Strand (MCH). Resten er på højst 4 fugle.

Sum: 148. 1. halvår 22, 2. halvår 126. Indsendere. 43

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
5	1	8	7	1	-	-	-	13	60	49	4

Tinksmed *Tringa glareola*

Kun artens ynglestatus omtales. Artens yngleområder er klitheder langs vestkysten. Her er årets bestand optalt til en flot total på 100 par med Hansted reservat 47 par, Vangså hede 7 par, Vang sø 2 par, Ålvand 19 par, Stenbjerg hede 12 par og Lyngby og Lodbjerg hede 13 par

(JJA/Naturstyrelsen). Det er en mindre nedgang fra 114 par i 2013, som dog også var et meget stort år. Eneste sandsynlige ynglefugl uden for dette område er 8/6 1 territoriehævdende Søer og Klithede ved Glæde (SAL).

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Et år med meget få observationer. Kun seks observationer er kommet i DOFbasen, og de drejer sig om kun 3-4 fugle. I 2014 ses 20 forskellige fugle og i 2013 10 forskellige. Helt usædvanligt er der ingen observationer fra Nordvestjylland. Alle årets observationer nævnes, 28/6

1 Jerup Strand og Enge (HSC), 28/6 1 Ulvedybet ved Gjølvej (BKR), 28-29/6 1 Ulvedybet, Perlen – kan være samme (GRØN MON MCH), 8/7 1 Grenen (KNP) og 4/9 1 Gerå Strand (HAC).

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

Et ret normalt år med 8-10 fugle. Foråret har fire observationer alle fra Vejlerne, og måske er det samme fugl der ses i Kogleaks 5-7/5 (SKS POHP PHJ) og 11/5 1 Bygholm Vejle (HHN). Efteråret har syv observationer fordelt på vestkysten fra Skagen til Hanstholm. Alle næv-

nes, 6/10 1 Grenen (ROC), 14/10 2 Hirtshals Fyr (PR), 3/11 1 Hirtshals Havn (RT), 11/11 1 1K Roshage (TBR), 11/11 1 1K Hanstholm Havn (TBR HHN), 30/11 1 Bløkhush Strand (GRØN) og måske samme fugl 30/11 1 Rødhush (RWR).

Thorshane, Bygholm Vejle, 11. maj 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Alk, Grenen, 28. oktober 2015. Foto: Knud Pedersen.

Lomvie *Uria aalge*

Arten behandles ikke længere. *Rettelse til 2014-rapporten:* Vi skrev, at en observatørs træktalet var estimeret ud fra 5-minutters prøvetællinger hver time og så ganget op

med 12 for den pågældende time. Den pågældende observatør oplyser, at dette ikke er korrekt.

Tejst *Cepphus grylle*

Kun artens yngleforekomst omtales. En opgørelse siger 954-1138 ynglepar i Nordjylland ud af et samlet antal for hele landet på 1384-1609 ynglepar. De største yngletal er Hirsholmene 880-1035 par, Deget 42-60 par, Ndr. Rønner 23-25 par og Østerbyhavn 8 par. Bestanden på Deget er

gået markant tilbage de seneste år fra 145 par i 2013 til omkring 40-50 par i år. På Hirsholm kan der være gået unger til, da en lystbåd brændte ved nordmolen i juni (alle tal er fra Naturstyrelsen via Sten Asbirk).

Sum: 5881. 1. halvår 5616, 2. halvår 265. Indsendere 90.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
7	9	820	3421	1995	102	105	59	38	57	2	4

Søkonger Alle alle

Et år med en sum i den lavere ende, dog lidt højere end de seneste tre år. Der findes i alt seks døde fugle. Fra januar er der to fund fra Limfjorden: 3/1 1 Kås Mark, Vest-salling (Kirsten Fibæk via LN) og 14-15/1 1 Thisted Havn (AS m.fl.).

Fra andet halvår er første 19/10 1 Bulbjerg (LNA HHN CP) og 20/10 1 Grenen (KNP ROC). De største tal er

24/10 9 Grenen (KNP ROC m.fl.), 25/10 6 Hirtshals Havn (KBC SKR), 25/10 6 Ørhage (JBE), 8/11 8 Lildstrand (KF), 8/11 16 Roshage (TRK HHN EM), 19/11 6 Hirtshals Havn (LPA) og 19/11 6 Grenen (ROC). Fra efteråret er eneste fra østkysten 25/10 1 og 28/10 1, begge trækkende N Nordmandshage (AB PR).

Sum: 185. 1. halvår 25, 2. halvår 160. Indsendere 48.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
22	3	-	-	-	-	-	-	-	66	78	16

Lunde *Fratercula arctica*

Otte ex. hvoraf to var dødfundne. Det er ret normalt, selvom der ind i mellem forekommer bedre år. Alle nævnes. En observation på tre ex. uden kommentarer er dog udeladt. De levende: 14/1 1 Grenen (ROC), 10/2 2 Ros-

hage (GGU), 14/10 1 Hirtshals Fyr (PR), 23/10 1 Roshage (ALH) og 28/12 1 Grenen (ROC KNP). De døde: 6/1 Grenen (ROC) og 7/2 Grenen (ROC).

Lille Kjove *Stercorarius longicaudus*

Efter 46 fugle i 2014 bliver forekomsten af et væsentligt mindre omfang i 2015. Det bliver i alt til ni fugle, hvoraf en bliver observeret i første halvår og otte bliver observeret i andet halvår. Alle observationer nævnes – alle trækkende, 2/6 1 ad. Nordstrand, Skagen (JFR) og fra

andet halvår 2/9 2 1K Ørhage (JBE JKK PHJ MHJ), 3/9 2 1K Ørhage (JBE), 5/9 1 Roshage (JBE), 19/9 1 1K Roshage (TRK LM TBR), 18/10 1 1K Grenen (KNP TSØ EC FLS ROC m.fl.) og 25/10 1 1K Hirtshals Havn (SKR).

Almindelig Kjove *Stercorarius parasiticus*

Med et gennemsnit i de seneste 10 år på 996 fugle, så er en årstotal på 732 i 2015 noget under middel. Antallet af observerede fugle svinger dog meget fra år til år, og i de seneste 10 år har det varieret mellem 405 (2013) og 2149 (2011).

Der er ingen vinterfund. Første bliver 28/3 1 Grenen (KEC JOK KK ROC) efterfulgt af 6/4 1 Grenen (ROC KNP EC m.fl.). Første halvår bliver domineret af en lang række observationer af enkelte fugle. Eneste større observationer af trækkende fugle er 12/4 23 Hirtshals Fyr (AØ), 13/4 17 Grenen (AOW ROC) og 23/5 8 Grenen (JAE). Fuglene i første halvår observeres hovedsageligt i

Skagen-området (214 fugle – 72,8 %).

Ligesom i første halvår bliver der i andet halvår typisk kun observeret enkelte fugle ad gangen. Der er dog primo-medio september en række større observationer. Den største observation er 2/9 78 Ørhage (JBE JKK PHJ MHJ), hvor de fleste fugle er adulte med kun enkelte 1K'ere. Største fra Skagen er 18/9 24 Grenen (KNP EKR ROC).

Årets sidste bliver 27/10 1 Grenen (ROC ABT TMO LPA) og 28/10 2 1K Nordmandshage (PR RSN AB), hvilket er lidt tidligere end de seneste år.

Sum: 732. 1. halvår 294, 2. halvår 438. Indsendere 138.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	1	89	125	79	101	95	211	31	-	-

Almindelig Kjove 3K lys + 3K mørk, Grenen, 27. juli 2015 (begge fotos). Foto: Knud Pedersen.

Mellemkjove *Stercorarius pomarinus*

Når materialet renses for gengangere, er det vurderet, at der i 2015 er observeret 48 Mellemkjove. Hovedparten, 42 fugle (88%), er observeret ved Skagen. Det er dog vanskeligt at være sikker på, at alle gengangere fra Skagen for maj er fjernet, da der er mange 2K fugle (21), som observeres både som trækkende, fouragerende, rastende og overflyvende.

I perioden 18/4-11/6 observeres 34 fugle ved Skagen med flest 28/5 3 2K R Grenen (SKAF SA ROC m.fl.).

Året skiller sig ud fra de foregående år ved at så stor en andel af fuglene observeres i forårsmånederne. Sammenlignet med de sidste fem år er antallet i de tre forårsmåneder varierende mellem 0 og 14 fugle. Undtagen herfra er dog 2009, hvor fordelingen minder meget om fordelingen i 2015. I 2009 blev i alt observeret 40 fugle, hvoraf de 25 var fra maj. Hovedparten af fuglene i maj blev også dette år observeret i Skagen.

I andet halvår observeres ved Skagen samlet 12 fugle – fire i juli, en i september, seks i oktober og en i november. Uden for Skagen observeres syv fugle. Én fra foråret – 23/5 1 ad. Roshage (TRK TF) samt følgende fra andet halvår 14/9 1 1K Nordmandshage (PR), 29/9 1 ad. Lodbjerg Fyr (SAL), 25/10 1 1K Blokhush Strand (GRØN), 14/11 1 1K Hirtshals (ROC CJ LPA KK), 14/11 1 1K Hirtshals Havn (LPA KK CJ ROC) og 1/12 1 1K Lild Strand (HHN).

Mellemkjove 2K, Grenen, 27. juli 2015.
Foto: Knud Pedersen.

Sum: 48. 1. halvår 35, 2. halvår 13. Indsendere 47.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	2	27	2	4	-	3	7	2	1
Skagen	-	-	-	2	26	2	4	-	1	6	1	-

Storkjove *Stercorarius skua*

Årets total på 472 fugle er på knap to trediedele af de 725 fugle, der blev observeret i 2014. Ud af de 472 fugle er der 380, svarende til 80.5%, observeret i Skagen.

De første er 5/1 2 Grenen (KNP ROC JPA MEP) og 17/1 1 Grenen (ROC JPK). I første halvår observeres en del med 56 fugle i maj som største måned. De største observationer er 14/5 8 Nordstrand (KNP ERK KMO JHC) og 18/5 7 Grenen (ROC). Uden for Skagen observeres Storkjove langs landsdelens kyster fra Hanstholm til Nordmandshage.

I sommerperioden observeres en del fugle i juli med 9/7

Sum: 472. 1. halvår 94, 2. halvår 378. Indsendere 86.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	2	3	13	56	17	53	24	29	198	39	35
Skagen	3	2	3	12	51	9	28	12	21	171	35	33

Ride, Hirtshals, 18. maj 2015.
Foto: Hans Henrik Larsen.

Ride *Rissa tridactyla*

I dette års rapport behandles kun yngleforekomster. Der er indrapportering fra fire lokaliteter.

Hirtshals: I perioden 27/2-8/8 observeres ynglefugle i Hirtshals, hvor der er indrapportering om to steder på Hirtshals Havn – på en lagerbygning med ni reder og på østmolen med 25 reder. Der observeres endvidere en del nyudfløjne 1K-fugle (AØ MCH KMP HEN m.fl.).

Bulbjerg: I perioden 24/4 - 27/7 observeres ynglefugle på Bulbjerg (FSL JPK HC OEI MNS m.fl.). Første rapportering om yngleaktivitet er 24/4, hvor der er redebygning i fuld gang (FSL). Ved hjælp af fotos optælles antallet af reder 28/5 til 350 reder (JPK), og 27/7 registreres

min. 100 1K-fugle (HCR).

Hanstholm Havn: 26/6 optælles 57 reder, der alle er besat med fugle. Der bygges stadig på rederne. 13/7 angives, at der er flere påbegyndte reder, men ingen ser ud til at have unger. De oprindelige reder kan være skyllet i havet efter uroligt vejr (PHM JLE). Ynglesuccesen er ukendt.

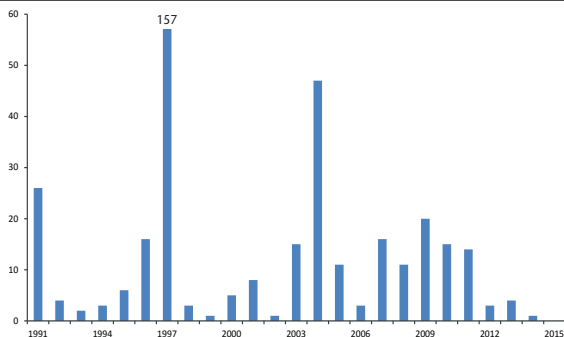
Skagen: Efter cirka 45 år kan Riden være på vej tilbage som ynglefugl i Skagen. I dagene 19-20/5 observeres 7 ad. og 3-4 2K omkring den nye sydmoles spids. Der blev blandt andet observeret kurtisering ved et par (ROC).

Sabinemåge *Xema sabini*

2015 bliver et nyt lavpunkt for Sabinemåge i Nordjylland, da der ingen observationer er. Det er godt 40 år siden, at der sidst var et år uden Sabinemåge i Nordjylland. Ifølge de tidligere rapporter fra Nordjysk Ornitologisk Kartotek, så skete det sidste gang i 1974.

Antallet af Sabinemåge svinger meget fra år til år. Der har været enkelte invasioner i løbet af de seneste 25 år, hvor den mest markante var i 1997 med 157 fugle – dog sandsynligvis nogle gengangere. Det var især omkring Hanstholm, at der blev observeret fugle, men også i mindre omfang ved Skagen. I 2004 var der også tale om en mindre invasion.

Ud over disse invasioner så er der typisk blevet observeret op til 15 fugle årligt, dog er der i de seneste tre år kun blevet observeret hhv. tre, fire og én fugl.

Årlige observationer af Sabinemåge i Nordjylland 1991-2015.
Bemærk at summen i 1997 er udenfor skalaen.

Dværgmåge *Hydrocoloeus minutus*

I forhold til 2014 med 1968 fugle er 2015 væsentligt under med 876 fugle. Det er især i årets første måneder og oktober, at der i forhold til 2014 observeres færre fugle.

Fra januar-marts er der en enkelt stor observation 17/1 20 ad. + 2 1K Roshage (HRC SUB). I slutningen af april begynder fugle at indfinde sig i Vejlerne. De første fugle er 29/4 1 Arup Vejle (HHN), 27/4 4 Kogleaks (JHC KNP KMO EKR) og 27/4 4 Kærup Holme (KMP KNP EKR JHC). Største fra første halvår bliver 6/5 38 Kogleaks (UTE).

Der er ingen yngel i Vejlerne i år. Om forholdene i Kogleakssøen bemærker HHN i forbindelse med optælling: "Forholdene i Kogleakssøen var præget af høj vandstand og øerne, hvor Dværgmågerne tidligere år har etableret sig var

oversvømmede. De potentielle ynglefugle forlod desværre området hurtigt, og det stod klart ved senere besøg i maj, at der kun optrådte 2K fugle i Kogleakssøen. Senere på sommeren dukkede flere (også adulte fugle op), men det var for sent til at gennemføre yngel. Derfor nul par i Kogleakssøen. Heller ikke på andre lokaliteter blev der rapporteret om ynglefugle, heller ikke mulige ynglefugle".

I løbet af sensommeren observeres en række større forekomster i Vejlerne. De største observationer her bliver 10/8 21 (AS), 10/8 50 (HHN) og 24/8 21 (HHN). Uden for Vejlerne observeres i andet halvår kun mindre forekomster med 1/8 6 Agger Tange (HP LN), 16/10 6 Hirtshals Fyr (HEN) og 29/12 9 Grenen (ROC TMO) som de største.

Sum: 876. 1. halvår 208, 2. halvår 668. Indsendere 85.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	27	4	-	31	121	25	135	337	148	25	2	21

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

En total på 147 fugle, der efter rensning af de mest tydelige gengangere er på 112. Der er her især tale om observation af Sorthovedet Måge ved Nordmandshage, hvor der er tale om samme fugl hele forår og sommer. Niveauet er ikke helt på højde med 2014 med 198 fugle, men der er stadig tale om en høj årstotal.

Årets første fugl observeres 29/3 1 territoriehævdende Nordmandshage (PR).

Det tætteste man kommer på ynglefund i Nordjylland er ligesom sidste år en adult Sorthovedet måge iagttaget ved Nordmandshage. I perioden 29/3-27/7 observeres den blandt andet kurtiserende Stormmåge, ligesom den også ses bygge rede (PR MCH AB SØP HEN m.fl.).

Udover den stationære fugl ved Nordmandshage observeres i første halvår 11/5 1 2K Nordmandshage (PR), 14/5 2 3K Glombak (HHN), 16/6 1 2K Nordmandshage (PR) og 28/6 1 2K Grenen (KK EC ROC JOK).

I andet halvår er området ved Hanstholm/Roshage stedet, hvor der observeres flest fugle. Det bliver til 35 observationsdage, hvor største observationer bliver 6/9 7 (3 ad, 2 2K, 2 1K) Hanstholm Havn (SA JKY PHJ), 20/9 7 (4 ad, 2 2K, 1 1K) Hanstholm Havn (SA JJA JKY), 1/10 6 (2 ad, 2 2K, 2 1K) Hanstholm Havn (TR) og 1/10 6 (2 ad, 2 2K, 2 1K) Roshage (JBE TRK m.fl.).

Sidste bliver observeret 8/11 1 Roshage (EM HHN TRK) og 7/12 1 Hanstholm Havn (AOWN HVF).

Sum: 147. 1. halvår 33, 2. halvår 114. Indsendere 47.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	1	3	13	16	13	19	39	41	1	1
Hanstholm/Roshage	-	-	-	-	-	-	5	15	35	41	1	1

Sorthovedet Måge, Hanstholm Havn,
29. august 2015. Foto: Hans Henrik Larsen.

Britisk Sildemåge *Larus fuscus graellsii*

Der er kun et enkelt fund, 12/9 1 3K R Uggerby Strand (RSN MON).

Middelhavsmåge *Larus michahellis*

Når materialet er rensat for gangangere vurderes det, at der er observeret ni forskellige fugle. Alle nævnes 12/9 1 ad. Hirtshals Øststrand (RSN MON GRØN), 14/9 1 1K Grenen (KNP ROC), 17/9 1 1K Grenen (KNP), 1/10+5/10 +13/10+8/11+12/11 1 ad. Hanstholm Havn (JBE TRK

PHJ TRK m.fl.), 9/10 1 ad. Uggerby Strand (RSN), 13/10 1 3K Hanstholm Slamdepot (RSN MON SSC), 26/10 1 3K Hirtshals Øststrand (RSN), 14/11 1 ad. S Ørhage (TRK TBR MCH MON) og 2/12 1 ad. Roshage (FSL). Aldersfordelingen blandt fuglene er 5 ad, 2 3K og 2 1K.

Kaspisk Måge *Larus cachinnans*

Når materialet er rensat for umiddelbare gangangere, så er der 63 observationer af 81 eksemplarer, hvilket er det højeste, der indtil nu er indrapporteret i DOFbasen. En stor del af baggrunden skal nok findes i en øget opmærksomhed omkring måger og ikke i en reel fremgang i nordjyske forekomster.

I første halvår er der tre fund, som alle nævnes, 18/1 1 imm. Skagen Havn (ROC KK), 27/1 1 ad. Grenen (KNP ROC) og 15/2 1 (ROC EC WL).

Størstedelen af fundene i andet halvår er fra Skagen, Hanstholm og Hirtshals.

Skagen (Grenen og Skagen Havn): Største er 18/9 8 (1 3K, 2 2K og 5 1K) Grenen (KNP ROC EKR) og 2/11 4 (1 ad, 1 4K, 2 1K) Grenen (KNP MEP ALJ m.fl.). Observationen 18/9 er den største i Nordjylland indtil nu. I perioden fra 3/8 til 21/12 er der samlet 33 observationsdage (KNP KK ROC ASJ m.fl.).

Hanstholm: Største observation 13/10 5 (1 ad., 1 3K, 2

2K, 1 1K) Hanstholm Havn (RSN SSC MON STA). Herudover observationer fra 28/8 1 1K (JSA), 30/8 1 2K (SA TRK) og 23/10 1 1K (KSA STA TRK TBR).

Hirtshals (Hirtshals Havn og Hirtshals Øststrand): Største observation 7/11 4 (1 2K, 3 1K) Hirtshals Havn (MCH RSN MON). Herudover observationer 24/8 1 3K (MCH), 5/9 1 ad. (GRØN), 12/9 1 2K (RSN), 17/9 1 ad. + 1 1K (RSN), 9/10 1 1K (RSN), 8/11 1 1K (KBC), 11/11 1 1K (AØ) og 21/11 1 1K (RSN ALM KBC AØ m.fl.).

Uden for disse tre hovedområder bliver der endvidere observeret fugle ved Kjul Strand 4/8 1 3K+ (AØ) og 21/11 1 3K (MCH m.fl.), Skiveren Strand 15/11 1 ad. (MCH), Uggerby Strand 12/9 4 (1 ad., 1 2K, 2 1K) (RSN MON) og 21/11 1 3K (GRØN m.fl.) og Ørhage (28/8 1 2K (JSA).

Ud af 76 aldersbestemte måger er de 34 1K, 33 2-4K og 9 ad.

Sum: 81. 1. halvår 3, 2. halvår 78. Indsendere 16.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	1	-	-	-	-	-	8	21	13	31	5

Kaspisk Måge 1K., Skagen, 7. oktober 2015.
Foto: Knud Pedersen.

Hvidvinget Måge *Larus glaucooides*

Der er i 2015 samlet set 65 observationer af 67 fugle. I 2015 er der blevet observeret Hvidvinget Måge på seks lokaliteter. Det vurderes, at der har været tale om 16 forskellige individer, heraf et indlandsfund.

Blokhush Strand: 1/12 1 fou (HS)

Hanstholm/Roshage: I perioden 25/1-20/4 samlet 18 observationsdage. Der observeres kun én fugl på hver observationsdag undtagen 24/1 2 2K (HHN), 1/2 2 2K (SA HHN JKY) og 22/3 2 2K (TRK). I andet halvår i perioden 23/11-25/12 ni observationsdage alle med en fugl. (JKC PHJ TRK DGN m.fl.). Det vurderes, at der for Hanstholm er tale om ti forskellige fugle.

Hirtshals Havn: I første halvår i perioden 3/3-5/3 1 ad. (GRØN KUP). Fuglen havde mørke tegninger på de yderste håndsvingfjer. Dette kunne tyde på Baffinmåge/

Sum: 67. 1. halvår 42, 2. halvår 25. Indsendere 42.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	25	10	4	-	-	-	-	-	-	13	12

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Der er i 2015 samlet 165 observationer af 183 fugle. Det reelle antal fugle er meget vanskeligt at vurdere, da en stor andel af fuglene er angivet som rastende, og det derfor ikke kan vurderes, som det er den samme fugl, der raster over flere dage eller kun raster en enkelt dag. Det reelle antal observerede Gråmåger er for 2015 vurderet til 35 fugle, men opgørelsen er som beskrevet noget usikker.

I første halvår er næsten alle observationer fra Skagen. Af 159 observationer er de 150 fra herfra, flest fra Grenen og Skagen Havn. Dette svarer til 94%. I Skagen bliver der observeret fugle i perioden 3/1-6/5. Det reelle antal fugle vurderes med forsigtighed til omkring 15 i Skagen.

Hertil kommer syv fugle uden for Skagen. Det drejer sig om 3+4/1 1 2K Hanstholm (SVP RSN HNN MON m.fl.), 17/2 1 Hirtshals (PES), 20/2 1 3K Hirtshals (GRØN), 22+25/3 1 2K Roshage (TK TRK), 24/4 1 2K, 1 3K Hanstholm (PHM) og 8/5 1 2K Hirtshals (AØ).

Det er vurderet, at der i andet halvår er observeret 13 forskellige fugle fordelt på Grenen, Hanstholm Havn, Hirtshals Havn, Skagen Havn og Ørhage. Der er tale om følgende: Hanstholm Havn: 2/10 1 1K, 23/11 1 1K, 28/11 1 1K, 2/12 1 1K, 6/12 1 1K, 7/12 1 1K, 12/12 1 1K, 13/12 1 1K. 25/12 1 1K, og 26/12 1 1K (TRK LPA TBR PHJ m.fl.).

Hirtshals Havn: 30/12 1 1K (MCH).

Skagen 25/10 1 1k, 23/11 1 imm., 24/11 1 ad., 1/12 1 1K, 9/12 1 1K, 13/12 1 ad., 20/12 1 imm, 21/12 1 imm, 23/12 2 imm, og 24/12 1 imm. (ROC KNP m.fl.).

Kumliensmåge. Fra andet halvår er der 25/11 1 1K (LPA), 26/11 1 1K (AØ) og 28/12 1 1K (MCH SSC SKS).

Rødhus Strand: 30/11 1 1K SV (RWR).

Skagen (Nordstrand, Grenen og Skagen Havn): I første halvår er der i perioden 3/2-19/4 i alt 14 observationsdage. Der observeres en fugl hver dag. Fuglene er især imm./4K dog undtagen 17/4 1 2K (ROC) og 19/4 1 ad. (HAC). Fra andet halvår er der observationer i perioden 6/11-27/12 på ni observationsdage. Der er aldersmæssigt tale om både 1K, imm og ad. Det vurderes, at der er tale om 10 forskellige fugle.

Mastrup Søerne, Støvring: På www.fugleognatur.dk findes en fotodokumenteret beskrivelse fra 22/2 1 2K (Peter Krogh). Det er meget usædvanligt med indlandsobservationer.

Ørhage 2/10 1 1K (GGU).

I andet halvår observeres første fugle 2/10 1 1K N Ørhage (GGU) og 2/10 1 1K Hanstholm Havn (TRK TF).

Gråmåge 4K, Skagen, 13. januar 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Sum: 183. 1. halvår 159, 2. halvår 24. Indsendere 39.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	42	63	23	21	10	-	-	-	-	3	4	17

Hættemåge *Chiroicocephalus ridibundus*

Stormmåge *Larus canus*

Sildemåge *Larus fuscus*

Sølvmåge *Larus argentatus*

Svartbag *Larus marinus*

De fem mest almindelige mågearter i behandles samlet i forhold til ynglefund. Atlas-projektet har i 2015 givet en del oplysninger om udbredelsen af måger i landsdelen. Der er dog kommet en lang række ynglefugleobservatio-

ner ind via DOFbasen. Der kan på grund af materialets størrelse og sammensætning med få optællinger af reder/rugende fugle ikke gives bud på bestandsstørrelser.

	Atlasprojektet 2015	DOFbasen 2015
Hættemåge	14 sikre kvadrater 2 sandsynlige kvadrater	Der er optælling på en lang række ynglelokaliteter. Flest ynglefugle er noteret som følger: 24/6 600 Agger Tange (PHM), 9/6 600 Ballerum (KØJ), 6/5 1000 Bygholm Vejle (PHM), 22/4 2160 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN), 8/5 600 Fyrkat Engsø (CSS), 30/4 2330 Kogleaks (HNN), 17/5 2000 Lille Vildmose (ESB), 2/5 2000 Vilsted Sø (HAC) og 4/5 2240 Ørum Sø (HHN).
Stormmåge	10 sikre kvadrater 5 sandsynlige kvadrater	Eneste større registrering af yngelforekomst er 15/5 30 ynglefugle Aggersborggård Vildtreservat. Der er indrapporteret ynglepar fra hustage i Aalborg og Nørresundby (HHB HEN).
Sildemåge	1 sikkert kvadrat 0 sandsynlige kvadrater	Største yngleforekomster registreres på Hirsholmene og Deget. Ved registrering 26/5 bliver observeret 25 på Deget og 54 ved Græsholm (inkl. Kovsholm, Pikkerholm, Møgholm, Lilleholm og Storholm) (BHJ KTP TBB). Herudover er der en lidt større yngleforekomst 1/5 10 Arup Vejle (PHM).
Sølvmåge	9 sikre kvadrater 11 sandsynlige kvadrater	De største indrapporteringer af yngleforekomster er 1/5 500 Arup Vejle (PHM) og 15/5 600 Aggersborggård Vildtreservat (PHM). Der er flere indrapporteringer af ynglefugle inde i landet, og således er der ynglefund fra Aalborg Vestby, Aalborg Centrum og Aalborg Øst (GRA HHB).
Svartbag	2 sikre kvadrater 0 sandsynlige kvadrater	Største yngleforekomster registreres på Hirsholmene og Deget. Ved registrering 26/5 bliver der observeret 24 på Deget og 1205 ved Græsholm (inkl. Kovsholm, Pikkerholm, Møgholm, Lilleholm og Storholm) (BHJ KTP TBB).

Yngleoplysninger fra Atlasprojektet og DOFbasen om Hættemåge, Stormmåge, Sildemåge, Sølvmåge og Svartbag 2015.

Sølvmåge, Ørum Sø, 5. august 2015.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Dværgterne *Sterna albifrons*

Summen er højere end sidste år, men dette skyldes mange tællinger fra ynglestederne. Første er 27/4 2 Grenen (SKAF m.fl.), 28/4 6 Nordmandshage (RSN ALM) og 28/4 2 Agger Tange (SPP). Langt størsteparten af observationerne er fra ynglepladserne på østkysten. Tallene herfra er Hou Nordstrand 2 par (HAC DFS OK), Hou Sydstrand ca. 10 par (HAC), Nordmandshage ca. 20 par

Sum: 581. 1. halvår 427, 2. halvår 154. Indsendere 56.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	10	317	100	143	10	1	-	-	-

(PAFR m.fl.). Hertil kommer Gåslund Sande 3 par (AS). På trods af mange ynglepar er der kun set få unger: 29/6 1 juv. Hou Sydstrand (JJ), 6/7 3 pull. Hou Strand (RWR) og 31/7 1 1K Hou Strand (RWR). Sidste er 9/8 Agger Tange 1 (MKP m.fl.) og en meget sen 20/9 Korsholm (ATL).

Rovterne *Sterna caspia*

Vel ca. 8 individer er observeret. Det er nogenlunde på niveau med de senere år: 25/6 1 Ove Sø (JASA), 28/6 og 30/6 2 Agger Tange (CHJ TRK), 16/7-22/8 1-2 fugle set

på 12 datoer Østlige Vejler (CHJ HRC m.fl.), 23/7 Saltum Strand (PBE), 24/7 Ulvedyb (BKR) og 7/8 Ørhage (PSC).

Sortterne *Chlidonias niger*

Første fugl ses 25/4 Nordstrand, Skagen (JHC m.fl.). Langt størsteparten af indrapporterede fugle er fra den nordlige del af de Østlige Vejler, især Kogleaks og Han Vejle. Fuglene rapporteres fra 27/4-28/9. Største tal er 12/5 48 (HHN) og 14/5 48 (TRK), og antal ynglepar er vurderet til 27 (HHN). Der er ikke stor ynglesucces, idet højst én 1K indrapporteres ad gangen på 14 datoer. Kun 13 fugle er set udenfor Vejlerne: Den første fra Ska-

gen er nævnt ovenfor og derudover (alle én fugl) 10/5 Halkær Sø (PHM), 5/6 Lille Vildmose (AAJN) samt fra andet halvår 31/7 Nordmandshage (RWR), 2/8 Grenen (KNP m.fl.), 5/8 Tofte Sø (TC), 18/8 Agger Tange (MOM), 19/8 Mølholm Søerne (RWR), 20/8 Lille Vildmose (TL) 30/8 Grenen (ROC), 30/8 2 Agger Tange (TRK SA), 1/9 Nordmandshage (PR) og 23/9 Halkær Sø (PHM).

Hvidvinget Terne *Chlidonias leucopterus*

Tre observationer af en 1K fugl fra Agger Tange 6/8, 8/8 og 19/8 drejer sig formodentlig om samme fugl

(SSL RDN m.fl.). Vi er tilbage på normalt niveau efter sidste års rekord-invasion.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Kun yngleforekomster behandles. Eneste tal fra Hirsholm-kolonien er 20/4 385 (SØP). Fra Agger Tanges nordlige

lagune 11/7 275 (CHJ) og 18/7 60 ynglefugle (PHM). Ingen tal fra Ørum Sø, hvor der i 2014 var 182 ynglepar.

Fjordterne *Sterna hirundo*

Fjordterne, Strandby, 1. maj 2015.
Foto: Hans Henrik Larsen.

Kun yngleforekomster behandles. Vejlerne 28 par (HHN), søer ved Ballerum 6-10 par (KØJ). De følgende drejer sig om antal ynglefugle: Nordmandshage 2 (PR), Agerø 2

(BN), Rettrup Kær 2 (SR), Hjortholm i Lysen Bredning 1 (SR), Frederikshavn Havn 5 (HSC) og Agger Tange 2 (PSC).

Havterne, Bygholm Vejle, 9. juni 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Havterne *Sterna paradisaea*

Kun yngleforekomster behandles. Vejlerne 42 par (HHN), Hou Nordstrand 4 ynglefugle (OK), Hou Sydstrand 8-10 par (HAC RWR), Gerå Enge og Strand 6 ynglefugle (HAC JHC), søer ved Ballerum 20 ynglefugle (KØJ), Nordmandshage-Skinsækken-Bisnap 26/5 ca. 200 par,

men 30/6 kun ca. 50 aktive par (begge PR). Desuden (antal ynglefugle) Rønnerne, Læsø 6 (FG), Jerup Strand 12 (HSC m.fl.), Skarum, Mors 1 (BN), Ny Spøttrup Enge 1 (PHM), Bådsgård Mark 1 (JTK), Haslevgård Å's udløb 1 (TN) og Havnø Hage 4 (TN).

Gennemgangen af rovfuglene i år (og fremover) har et noget andet udtryk, end vi er vant til. Det skyldes de seneste DNA-analyser, der vender op og ned på den traditionelle opfattelse af fuglefamilier. Samlet under overskriften "Rovfugle" er således to familier – "Fiskeørne" og "Glenter, høge og ørne". Det betyder, at falkene skal findes et andet sted i denne publikation. I oversigten over rovfugletrækket, som er udarbejdet af Knud Pedersen, behandles falkene dog sammen med de "egentlige rovfugle".

Hvad angår forårstrækket ved Skagen, er det for de fleste arters vedkommende det svageste i mange år, hvilket skal ses i sammenhæng med et meget dårligt vejr i træktiden med vestlige vinde og megen nedbør. Ellers er den positive nyhed, at vi nu har to succesfulde ynglepar af Havørn og at bestanden af Rød Glente er i fortsat positiv udvikling. Ellers giver Atlas-projektet en større indtastning af ynglefugle end vi er vant til. Det viser sig dog også, at en art som Tårnfalk måske er gået markant tilbage i både i Nordjylland og på landsplan. Rapporteringen af Vandrefalk er rekordstor, så mon ikke vi snart kan få et nordjysk ynglepar. Forekomsten af arter som Blå Kærhøg og Fjeldvåge er stor i andet halvår, hvilket kan tilskrives en stor forekomst af gnavere nordpå. Ellers vil efteråret blive husket for en meget markant invasion af Aftenfalk, ligesom vi fik andel i den hidtil største danske forekomst af Jagtfalk.

Rovfugletrækket ved Skagen i foråret 2015 fordelt på måneder, samt totalen, største dag(e) og mediandato for de enkelte arter.

	Marts	April	Maj	Juni	Total	Største dag	Median-dato
Hvæpsevåge	0	0	39	95	134	23/6 (40)	13/6
Sort Glente	0	17	12	5	34	2 (8 datoer)	4/5
Rød Glente	13	79	44	21	157	21/4 (9)	30/4
Havørn	0	11	16	1	28	6/5 (5)	4/5
Rørhøg	1	77	102	15	195	14/5 (9)	4/5
Blå Kærhøg	1	101	50	0	152	20/4 (15)	21/4
Hedehøg	0	0	10	1	11	11/5 (5)	11/5
Steppehøg	0	2	3	0	5	1 (5 datoer)	5/5
Spurvehøg	117	1777	618	51	2563	20/4 (325)	20/4
Duehøg	14	11	4	1	30	19/3 (3)	4/4
Musvåge	767	715	643	88	2213	19/3 (303)	19/4
Fjeldvåge	16	86	59	0	161	20/4 (19)	23/4
Kongeørn	0	1	0	0	1		
Fiskeørn	1	90	51	8	150	21/4 (21)	21/4
Tårnfalk	11	194	232	58	495	20/4 (65)	4/5
Lærkefalk	0	4	49	28	81	5/6 (15)	16/5
Aftenfalk	0	0	0	3	3	5/6 (2)	5/6
Dværgfalk	2	85	100	0	187	20/4 (24)	2/5
Vandrefalk	11	63	53	2	129	21/4 (11)	26/4
Sum	954	3313	2085	377	6729		

Statistik:

Træktallene fra Skagen 2015 sammenlignes i disse tabeller med tiårs-gennemsnittet for årene 2005-14.

2015 over gennemsnit (>10% afvigelse)

Ingen!

2015 tæt på gennemsnit (<10% afvigelse)

Spurvehøg 0%
Vandrefalk +2%

2015 under gennemsnit (>10% afvigelse)

Hvæpsevåge -84%
Sort Glente -24%
Rød Glente -12%
Havørn -44%
Rørhøg -45%
Blå Kærhøg -36%
Hedehøg -50%
Steppehøg -71%
Duehøg -25%

Musvåge -57%
Fjeldvåge -61%
Fiskeørn -49%
Tårnfalk -33%
Lærkefalk -62%
Aftenfalk -82%
Dværgfalk -35%

Alle arter samlet

Alle arter -42%

Art / År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Gns.
Hvepsevåge	325	512	1082	1871	899	277	614	668	1084	1049	134	838
Blå Glente	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	-
Sort Glente	31	40	40	59	38	39	54	52	54	40	34	45
Rød Glente	103	104	169	267	195	136	209	174	252	171	157	178
Havørn	30	40	45	93	63	27	55	30	72	44	28	50
Slangeørn	0	1	1	2	0	0	1	0	1	0	0	-
Rørhøg	350	416	248	483	417	351	395	291	284	280	195	352
Blå Kærhøg	237	307	143	339	328	139	158	356	169	187	152	236
Hedehøg	24	30	23	50	25	10	36	10	15	17	11	24
Steppehøg	6	13	1	12	9	5	26	44	31	22	5	17
Spurvehøg	2079	2510	2549	3736	3134	2827	2387	3120	1427	1957	2563	2573
Duehøg	23	39	21	26	81	56	39	42	36	39	30	40
Musvåge	4369	5963	5060	7670	4083	5204	7356	5081	4343	2599	2213	5173
Ørnevåge	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	-
Fjeldvåge	440	387	242	882	323	205	377	592	254	414	161	412
Lille Skrigeørn	1	1	1	3	1	1	2	2	4	1	0	2
Stor Skrigeørn	0	0	1	4	1	0	3	0	0	0	0	-
Dværgørn	0	0	1	0	0	0	1	1	1	2	0	-
Kongeørn	6	3	0	4	1	3	5	2	0	5	1	3
Høgeørn	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	-
Steppeørn	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	-
Kejserørn	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Fiskeørn	332	229	211	434	301	238	336	307	172	393	150	295
Lille Tårnfalk	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Tårnfalk	609	877	487	1038	721	322	827	1216	357	911	495	737
Lærkefalk	143	358	198	330	182	113	215	248	196	253	81	224
Aftenfalk	6	8	5	63	7	1	43	20	2	14	3	17
Dværgfalk	424	299	182	367	296	223	267	374	150	281	187	286
Jagtfalk	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	-
Vandrefalk	106	87	83	140	124	98	185	194	96	150	129	126
I alt	9643	12222	10789	17864	11227	10274	13593	12825	9002	8830	6729	11627

Sum af rovfugletræk ved Skagen i forårene 2005-2015, med gennemsnit (Gns.) for årene 2005-14.

Musvåge, Hovsør, 28. februar 2015. Foto: Hans Henrik Larsen.

Rørhøg, Han Vejle, 4. maj 2015. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Fiskeørn, Halkær Sø, 31. august 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Fiskeørn *Pandion haliaëtus*

En meget lav årssum, hvilket primært skyldes en ringe forekomst i det ringe trækvejr foråret igennem, således er forekomsten ved Skagen blandt andet blot 49% af gennemsnittet for de seneste ti år. Det nordjyske ynglepar fik heller ikke i år unger på vingerne.

Årets første Fiskeørn ses meget tidligt 15/3 1 N Han Vejle (HHL). Næste er første fugl i Skagen 30/3 1 NØ (LOU) fulgt af de næste 5/4. Som sagt er trækket ved Skagen yderst sparsomt dog med en klar koncentration i sidste del af april, hvor den største dag er 21/4 21 (flere inds.). Herefter er der fortsat daglige rapporter, men i meget moderate mængder, således ingen dage i maj med flere end 5 fugle, hvilket er ganske usædvanligt. Totalt ses ved Skagen blot 150 fugle, hvilket skal ses i sammenhæng med et gennemsnit for de seneste ti år på 295.

Fra det øvrige Nordjylland er meldinger om Fiskeørn også særdeles sparsomme, og næsten alle drejer sig om blot enkelt-fugle.

Fra arts-koordinator Leif Novrup meldes følgende vedrørende det nordjyske ynglepar i Flyndersø-området:

Den 1.april sås hannen flyve højt op over redeområdet i yngle-

Sum: 445. 1. halvår 258, 2. halvår 187. Indsendere 184.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	2	129	94	33	22	112	58	5	-	-
Skagen	-	-	1	90	51	8	-	1	-	-	-	-

Hvæpsevåge *Pernis apivorus*

Et særdeles køligt forår betyder en meget lav årstotal, hvor det endvidere er bemærkelsesværdigt, at forårstallet fra Skagen blot dækker 34% af årssummen. Sagt med andre ord – ikke siden 2001 er der registreret så få trækkende Hvæpsevåger ved Skagen.

Årets første ses ret tidligt, 5/5 1 Højen Fyr (ASF), fulgt af 6/5 4 Nordstrand, Skagen (JMM m.fl.). I den resterende del af maj ses blot yderligere 34 fugle ved Skagen med største dag 26/5 6 Flagbakken (KMO m.fl.). Flere fugle dukker op i juni og årets største notering er 23/6 40 NØ (LOU m.fl.). Alt i alt ses frem til juli blot 134 fugle. Forekomsten i sommermånederne er næsten af tilsvarende omfang, idet der i juli/august ses 104 fugle, hvoraf hoved-

Sum: 387. 1. halvår 200, 2. halvår 187. Indsendere 110.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	58	142	130	49	8	-	-	-
Skagen	-	-	-	-	39	95	84	20	-	-	-	-

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Året byder som sidste år på tre ynglepar, der i alt fik tre unger. Der er desuden tegn på etablering af et nyt nordjysk par, så der er omsider en smule håb om en forøgelse af bestanden. Som led i et nyt projekt er årets unger blevet forsynet med GPS. Det vil forhåbentlig give ny viden om ørnenes færden, et område der hidtil har været en kilde til undren, ikke mindst fordi den nordjyske bestand har været stagneret i mange år efterhånden. Dette

flugt, for at styrtdykke ned mod hunnen som kom flyvende, og de legede sammen i luften. Den 18. april var reden bygget høj og stor, og hunnen påbegyndte rugningen. Den 27. maj var der muligvis unger i reden, men først den 13. juni så jeg 1-2 hoveder af dununger blive fodret af hunnen, der stod på redekanten. Den 20. juni sås små hvidlige klumper bevæge sig i reden og en vinge blev strakt. Men allerede den 29. juni var reden forladt. Ingen rester at se under reden. Måske kan det kolde og fugtige forår være skylden. Det må stå hen i det uvisse. I sensommeren blev der bygget en frustrations rede midt i skarokolonien. Året har i øvrigt budt på fem par Fiskeørn på landsplan, men desværre fik blot det ene par to unger på vingerne.

Forekomsten i andet halvår er af mere normalt omfang med en lang række spredte iagttagelser, hvoraf dog kun følgende drejer sig om flere end to ex, 21/8 og 30/8 4 Kyrtterne (GRØN VK) samt 18/9 4 S Nordmandshage (PR AB). Årets sidste fugle ses halvsent med 11/10 1 Tange Sø (KAHA), 15/10 1 Halesø (EM) og 15/10 1 Damfæner, Store Vildmose (PR).

parten primo juli med max. 5/7 23 (ROC). Første halvårs højeste noteringer fra andre lokaliteter er fire fugle 19/5 Nymølle Bæk (PES), 5/6 Tofte Skov (TC) og 8/6 Frøstrup (CKP).

Der er i Atlas-basen blot indtastet ni sikre eller sandsynlige ynglefund, fem fra Vendsyssel (SEM JTN HAC), to fra Himmerland (TSE TN) samt to fra Viborg-området (LM LN). Udover disse rummer DOF-basen blot to sandsynlige par fra Himmerland (CR HAC PES).

Uden for Skagen ses i andet halvår ret få fugle med største forekomst 28/8 4 S Nordmandshage (AB m.fl.). Årets sidste fugle bliver 15/9 2 Dannerhøj (CP) og 20/9 1 Ørum ved Viborg (MHH).

projekt behandles i en artikel andetsteds i Nordjyllands Fugle.

Hals Nørreskov (JTN HAC):

Parret ses i skoven gennem hele året og får i år en unge på vingerne. Denne ringmærkes og forsynes med GPS 1/6 (JTN). Ungen ses på vingerne sammen med de voksne allerede 31/7. Ungen bliver i området året ud.

Kongeørn mobbes af Vibe,
Lille Vildmose, 22. juni 2015.
Foto: Jan Skriver.

Kongeørn ses fra Nordmandshage to gange i september (PR).

Tofte Skov (TC ATL HAC):

Ungen fra 2014 ses i området til minimum 5/3. Ørneparret får én unge, der ringmærkes og forsynes med GPS 8/7. Ungen ses flyve over skoven fra 2/8 og opholder sig i området til primo oktober. I øvrigt foreligger en række iagttagelser af gæstende ørne, som det er vanskeligt helt at få overblik over. I perioden januar til maj ses ved flere lejligheder primært fra Tofte Sø en 3K fugl og ved en enkelt lejlighed også en fugl angivet som 2K (TC m.fl.). Desuden 8/11 1 imm. (KNP m.fl.).

Høstemark Skov (FA TL):

Ungen fra 2014 ses helt frem til 22/3 (DFS SGN). For 13. år i træk får parret i år en unge i skoven. Ungen ringmærkes og forsynes med GPS 22/6. Den ses flyve over skoven første gang 26/7 og forlader ligesom ungen fra Tofte Skov området allerede primo oktober. 25/9 ses noget, der kunne ligne en territoriekamp over Høstemark Skov med fire adulte ørne involveret (DFS UTE) og i en periode fra ultimo oktober til årsskiftet iagttages Kongeørn kun sporadisk i området, hvilket er ret usædvanligt. Hvad dette skyldes vides for nærværende ikke! Endelig kan fra området nævnes 5/3 1 5-6 K (DFS).

Sum: 641. 1. halvår 319, 2. halvår 322. Indsendere 145.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	33	38	58	76	60	54	56	72	83	48	22	41

Store Vildmose (PR m.fl.):

Glædeligt er det, at det tegner til, at et nyt (yngre) par er under etablering i dette område. To fugle ses første gang 16/7 (HHL), men først fra 10/9 er der regelmæssige iagttagelser fra forskellige steder i området. Fuglene er begge 3K og ses i området året ud. Det skal blive spændende, om der omsider bliver tale om endnu et nordjysk (og dansk) ynglepar.

Skagen:

Blot en enkelt fugl er set ved Skagen, 21-22/4 1 subad. Flagbakken (KNP JHC KMO GRØN JPIP).

Øvrige iagttagelser:

Udover ovennævnte foreligger fra landsdelen et forholdsvis begrænset antal iagttagelser, som nævnes her: 31/1 1 2K+ Vogn Enge (MCH), 14/3 1 ad. Rold Østerskov (AHO), 4/4 1 usp. Store Vildmose (PHL), 1/5 1 2K+ Søengene (MCH), 24/5 1 ad. R Råbjerg Mose (HRC) og 21/6 2 ad. overflyvende Vestbjerg (UK).

Enkelte observationer udenfor yngleområderne, hvortil der ikke foreligger angivelse af alder eller andre kommentarer, er ikke medtaget.

Sum-skemaet herunder giver på ingen måde udtryk for det reelle antal fugle, men viser blot i hvor høj grad arten rapporteres.

Lille Skrigeørn *Aquila pomarina*

Det meget kølige forår medfører, at Lille Skrigeørn for

første gang siden 1997 ikke iagttages i Nordjylland.

Rørhøg *Circus aeruginosus*

For Rørhøg omtales blot yngleforekomsten. Der er registreret ca. 90-100 par i 2015. I Vejlerne optælles blot 30 par, hvilket skal ses i sammenhæng med 49 par året før (HHN). Også i Lille Vildmose synes bestanden at være mindre end de 11-13 par, der blev talt i 2014 – således 9-10 par med en ret lav ynglesucces. Ellers viser registreringer tastet i både DOFbasen og via Atlas-projektet, at Rørhøg er vidt udbredt som ynglefugl i vores landsdel.

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

En pænt høj årstotal trods et meget fåtalligt forårstræk ved Skagen. Det opvejes af et usædvanligt stort antal i andet halvår, en forekomst der givet skyldes et godt år på ynglepladserne.

I de milde vintermåneder januar, februar og ikke mindst marts ses flere fugle end normalt. Perioden byder dog ikke på større koncentrationer, således blot iagttagelser af 4-6 fugle fra Lille Vildmose med max. 10/1 6 (MCH AB). I det hele taget stammer en stor del af årets observationer her fra – se skema. Første ved Skagen ses 27/3 (KNP ROC KEC), men vi skal som vanligt et godt stykke ind i april, før større antal ses. Klar kulmination ses således i dagene 18-25/4 med max. 20 20/4 (flere inds.). I maj ses enkelte pæne dage med flest 6/5 6 (SA JPIP) og 11/5 9 (KNP JHC HP m.fl.), men ellers byder foråret blot på små antal og en sum på 152 fugle set i relation til et 10-års gennemsnit på 295!

Sommermånederne juni og juli samt primo august byder som vanligt på få spredte observationer, således 5-14/6 1 2K han Lille Vildmose (PR MSJ CMM PHM), 12/7 1 ad. hun Lille Vildmose (TL CC), 24/7 1 2K han Lille Vildmose (kan måske være samme som i juni) (TL BCS) og 30/7

Sum: 1447. 1. halvår 643, 2. halvår 804. Indsendere 230.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Lille Vildmose – sum	128	97	142	201	68	7	4	14	66	270	221	229
Skagen	57	50	55	28	5	3	3	9	25	88	59	35
	-	-	1	101	50	-	-	-	4	24	14	3

Steppehøg *Circus macrourus*

Trods et svagt forår bliver årssummen som helhed fin, hvilket skyldes et markant influx i efteråret – i øvrigt samtidig med den store forekomst af Aftenfalk. Årets første fugle er som så ofte før gamle hanner, således 17/4 1 ad. han Skagen (SKAF m.fl.) fulgt af 22/4 1 ad. han Als (Bo Gregersen via TL). Ved Skagen ses i foråret yderligere blot fire fugle, hvilket (sammen med 2010) gør årets forekomst til den laveste siden 2007. Alle er 2K-fugle og nævnes, 25/4 1 (PQ AL), 5/5 1 (KNP KMO JHC NTØP), 6/5 (KMO OS) og 12/5 (ROC RSN JFR JHC AWM). Fra andre lokaliteter foreligger følgende

Fordelingen af øvrige ynglepar på områder er SØ-Vendsyssel 10 par (hvoraf fire Vester Hassing Slamdepot), øvrige Vendsyssel 6 par, Østhimmerland (uden for Lille Vildmose) 5 par, Vesthimmerland 8 par, Hanherred 6 par, Thy (minus Vejlerne) 4 par, Mors 1 par, Viborg-området 4 par og syd herfor 3 par. Hertil kommer en del rapporteringer, der sikkert dækker over ynglepar, selv om det ikke direkte fremgår af indrapporteringerne.

1 hun Ølands Vejle (BKR). Fra primo august 1-6/8 og 12/8 1 hun Lille Vildmose (HA DFS GBL TN). Nævnes skal også 12/8 1 han Mønsted Kalkgruber (AML) og samme dag 1 hun Torup, Mors (NOE).

Fra ultimo august ses mere udbredt ankomst nordfra med fugle på en lang række lokaliteter fra september og året ud. Frem til medio december er der dog primært tale om mange små spredte observationer med største antal 14/10 7 S Agger Tange (RSN m.fl.), 29/10 6 Lille Vildmose (TN) og 11/12 6 Damfener, Store Vildmose (PR). Sidst på året ses til gengæld nogle meget markante kollektive overnatninger i Vejlerne, således 20/12 46 ! Selbjerg Vejle (8 han + 38 hunfarvede) (PHM) og dagen efter 21 samme sted (JFA). Nævnes skal også 23/12 11 og 30/12 14 overnattende Damfener, Store Vildmose (PR) samt 27/12 7 Nørreådalen (TBR) og 28/12 7 Næssel ved Løvskaal (LM). Den store forekomst i andet halvår skal primært ses i sammenhæng med et stort gnaverår nordpå og deraf følgende fin ungeproduktion. Et faktum, der også ses af, at efterårstrækket ved Falsterbo i 2015 er det tredje største inden for de seneste 25 år (www.falsterbofugelstation.se).

tre iagttagelser i foråret 26/4 1 2K Eskær Skov ved Mosbjerg (CP), 2/5 1 2K Næssel ved Løvskaal (TBR), 15/5 1 ad. han N Rærup (ATL).

Andet halvårs første fugl ses allerede 8/8 1 ad. han SV Hulsig Hede (KMO GRØN) og 9/8 1 ad. han Sennels Hede (HFN). Fra ultimo august til primo oktober ses en imponerende forekomst med en lang række iagttagelser, således 23/8 1 1K Østerild Fjord (TOKA), fra Skagen 27-30/8 2 1K (mange inds.), 31/8 1 1K Volsted Kær (HAC LPA HHBA) og 1 1K Vangså Hede (JJA), 2/9 1 1K Gerå (HAC), 6/9 1 1K Hanstholm Reservatet (PHP), 7/9 1 1K

Agger Tange (PHM JLØ), 9/9 og 14/9 1 ad. han Lille Vildmose (HAC DFS), 10/9 1 1K Poulstrup Kalkværk (PHJ), 11/9 1 1K Skagen (OS ROC), 20/9 1 1K Ørnefæner, Store Vildmose (PR) og 1 1K Nordmandshage (CBB), 21/9 1 1K Vesløs Vejle (HRC), 23-24/9 1 1K Bygholm Nordlige

Rørskov (HAC SVP FSL), 29/9 1 1K Blovsgårde (JPK), 4/10 1 ad. han Dollerup Bakker (JWB) og 9/10 1 1K Bygholm Vejle (PHM). Forekomsten skal sikkert ses på baggrund af et kraftigt varmemefremstød i de sidste dage af august efter en ellers meget kølig og våd sommer.

Sum: 30. 1. halvår 9, 2. halvår 21. Indsendere 40.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	4	5	-	-	6	13	2	-	-

Steppehøg 1K
jager Mudderklipe,
Østerild Fjord, 23.
august 2015. Foto:
Torben Kaas.

Hedehøg *Circus pygargus*

En årssum på samme lave niveau som de foregående to år. Usædvanligt er det, at der ingen fund er i april. Næsten halvdelen af årets fugle ses på en og samme dag i maj. Første fugl ses således 4/5 1 Skagen (JHC), fulgt af 6/5 1 2K Grenen (ASF) og 8/5 1 2K han Lille Vildmose (TBA). 11/5 bliver så den helt store dag – 5 forskellige fugle ses i Skagen-området (mange inds.) foruden 2 Ø Bulbjerg (EO), 1 ad. hun Bygholm Vejle (HHN JFA) og 1 ad. han N Lille Vildmose – i alt 9 fugle. Ved Skagen ses yderligere ca. 4 2K-fugle i foråret som følger 12/5 (mange inds.), 16/5 (mange inds.) og 20/5 (KK) fulgt af en efternøler 20/6 (ROC). Fra andre lokaliteter kan i foråret nævnes 12/5 1 Råbjerg Enge og Gårdbo sø (BH

JHC), 13/5 1 ad. hun Rosvang (TRK), 22/5 1 2K Hulsig Hede (FRO), 31/5 1 2K Råbjerg Hede (SWJ), 14/6 1 ad. hun N Tofte Skov (HAC) og 27/6 1 hun Vilsted Sø (JH). Der kan være en del gengangere i materialet især mellem fuglene iagttaget i Skagen og områderne syd for.

Eneste fra andet halvår er 4/7 1 ad. han Lille Vildmose (JHH). Iagttagelser af fugle, der er indrapporteret uden angivelse af køn/alder eller andre kommentarer er som hovedregel udeladt.

Endelig skal det nævnes, at der i kategorien Hede/Steppehøg er indrapporteret 9 fugle primært fra foråret i Skagen samt fra september – i perioden med influx af Steppenhøg.

Sum: 23. 1. halvår 22, 2. halvår 1. Indsendere 39.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	19	3	1	-	-	-	-	-

Duehøg *Accipiter gentilis*

Blot yngleforekomster behandles. Hoveddelen af disse er JTNs årlige rapport: Duehøgebestanden i det 2417 km² store undersøgelsesområde Vendsyssel har nu siden 2012 haft en stigende tendens igen. Bestanden er vokset fra 32 par i 2012 til 43 par i 2015, en stigning på 34,4%. To par lagde ikke æg og to par lagde måske æg. Ved de øvrige 39 blev der lagt mindst et æg (gennemsnitlig 2,81 æg/kuld). Æglægningen var også i 2015 relativt tidlig og med lille spredning. Dette skyldes den

milde vinter. Der blev i 2015 produceret 68 udføjne unger (67 ringmærket, der er i perioden 1979-2015 mærket i alt 3007 redeunger) – dette giver en gennemsnitlig ungeproduktion på 1,58 juv./par og 2,58 juv./par med mindst 1 juv. 37,2% af yngleforsøgene mislykkedes i 2015.

Udover disse er der blot rapporteret fem par fra Himmerland (TSE TN TL) samt et fra Thy (HRC) og et par Viborgegnen (LM).

Sum: 238. 1. halvår 157, 2. halvår 81. Indsendere 95.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	12	18	62	44	11	10	12	20	11	18	10	10
Skagen - sum	2	1	14	11	4	1	-	11	-	-	3	-

Havørn, Lille Vildmose, 7. februar 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Endnu et år med stor rapportering og for første gang hele to nordjyske ynglepar. Det kølige forår giver den næstlaveste forekomst ved Skagen i ti år, og summen af rapporterede fugle er derfor størst i andet halvår, hvilket er usædvanligt. Det skyldes også et meget stort antal rapporteringer fra Vejlerne i specielt september og oktober.

Fra årets første måneder foreligger en lang række iagttagelser spredt over landsdelen af 1-3 fugle. Største tælling i denne periode er 25/1 5 Vejlerne (HRC SUB). Ved Skagen ses, som for de fleste andre rovfuglearter, væsentligt færre Havørne end normalt. Summen på 28 er den næstlaveste i seneste 10-års periode og skal sammenlignes med et årligt gennemsnit på 50 for perioden. Den første i området ses sent, 5/4 1 (AWN AEC BCS CS). Forekomsten i resten af april er yderst sparsom, og kun en enkelt gang ses to fugle, 23/4 2 (Nick Skilbeck via HAC). Lidt mere gang i den er der de første majdage, hvor der flere dage ses flere Havørne. Største dag er 6/5 5 (mange indsendere). Forårets sidste ved Skagen ses 6/6 1 (JPIP GRØN MKP MBH JMBJ).

Som sagt yngler Havørn nu med succes på to lokaliteter i Nordjylland. I Tofte Skov får parret (hvor den ene fugl er ny) to unger (TC ATL HAC GRØN m.fl.). I Østerild Klitplantage har parret for første gang held med ynglen, og også her kommer to unger på vingerne. De ses flyve fra sidst i juni (PHM m.fl.). Et par omtalt i "Nordjyllands Fugle 2014" i den sydlige del af området beror på en fejl.

Sum: 1542. 1. halvår 659, 2. halvår 883. Indsendere 280.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	82	131	137	121	121	67	46	110	230	352	83	67
Vejlerne – sum	33	56	61	65	65	25	20	55	180	298	53	33
Lille Vildmose – sum	7	16	22	22	24	25	12	27	19	4	5	12
Skagen	-	1	11	16	1	-	1	1	-	-	-	-

Rød Glente *Milvus milvus*

Året er på samme niveau som 2014, skønt forårstotalen er lavere, faktisk den laveste i fem år. Antallet af ynglepar er med 18-21 par på samme fine niveau som sidste år. Kollektive overnatningspladser bliver mere og mere almindelige herhjemme i takt med at et stadig højere antal glenter overvintrer. Højeste notering i vinteren 23/2 16 Hørby (BCS).

Første forårsfugl (efter en enkelt i februar) ses 19/3 (KEC LAM). Hovedparten af fuglene ses i april, specielt i perioden 18-25/4 – en af forårets eneste "fuglevenlige" perioder. Flere dage med seks fugle og max 21/4 med 9 (GRØN KNP JHC m.fl.). Fra landsdelen i øvrigt en lang række iagttagelser af 1-3 fugle. I det sene forår/tidlige sommer er de fleste større forekomster også fra Skagen. Flest fugle ses 3/7 7 Nedermoste (AAA) og 5/7 7 Grenen (ROC). Nævnes skal også 14/7 5 Tollestrup (AWN).

Sum: 851. 1. halvår 605, 2. halvår 246. Indsendere 184.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	16	46	91	202	134	116	75	40	37	45	21	28
Skagen	-	1	13	79	44	21	20	4	1	-	-	-

Havørneunger, Lille Vildmose, 26. juni 2015. Foto: Lars Grøn.

I andet halvår er der som nævnt endnu flere iagttagelser, hvilket jo ikke mindst skyldes fire nye stationære fugle (årets unger) på de centrale lokaliteter Vejlerne og Lille Vildmose. Selv om der også i denne periode er mange spredte iagttagelser (alle af 1-3 fugle) er det dog påfaldende i hvilket omfang at rapporteringerne koncentrerer sig om Vejlerne. Således er 72% af alle fra denne periode fra Vejlerne. De største iagttagelser herfra er 8 fugle 12/10 (AL) og samme antal på totaltælling 17-18/11 (HHN). Endelig skal nævnes et par gamle Havørne, som opførte uforglemmelige optrin på Agger Tange 17/8, da de jagtede rundt med en stakkels Sortbrynet Albatros – i øvrigt sidste dag albatrossen blev set på lokaliteten (mange indsendere).

Registreringerne af ynglefugle er på samme niveau som i 2014 med Vendsyssel 14-16 par (14 par med kendt rede/produktion og 2 mulige par med ukendt resultat). Årets produktion er som sidste år 8 unger – et par med tre unger, fire par med to, tre par med en og seks par uden unger. Den gennemsnitlige ungeproduktion var således 1,00 juv./par og 1,75 juv./par med mindst én juv. (JTN m.fl.). Som i 2014 er der også fire par i det sydøstlige Himmerland (TN) og endelig et sandsynligt par nær Frederiks (SA RAM).

Fra august og efteråret igennem atter mange spredte iagttagelser både nær ynglelokaliteterne og i øvrigt. Fra perioden skal nævnes 14/8 5 R Viskum (TBR) som den største tælling. Vinteren byder ikke på rapporteringer fra mulige kollektive overnatninger, således ingen forekomster af flere end tre fugle fra september og året ud.

Sort Glente *Milvus migrans*

Med det meget ustadige forår er årssummen forventeligt noget under middel.
Årets første ses tidligt, 11/4 1 N Skagen (EC KK) fulgt af 13/4 1 TF Skagen (SKAF ROC). Her ses foråret igennem ca. 34 fugle med mulighed for en del gengangere dagene imellem. Flest ses i dagene 17-22/4 og den første uge af maj, hvor der flere dage ses minimum to fugle.

Sum: 39. 1. halvår 38, 2. halvår 1. Indsendere 55.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	18	13	7	1	2	-	-	-	-

Fjeldvåge *Buteo lagopus*

Skønt der er tale om et absolut bundår hvad angår forårstrækket i Skagen, bliver året som helhed hæderligt, hvilket blandt andet skyldes en del overvintrende fugle i januar til marts samt en pæn sum for andet halvår.
Som sagt ses en del fugle i årets første måneder, dog som oftest én eller max to fugle/lokalitet. Dog skal nævnes 8/3 5 R Lille Vildmose (ATL). Tidlige trækbevægelser ses allerede midt i marts med blandt andet 14/3 5 NØ Lille Vildmose (HAC KNP) og i dagene herefter dukker de første op i Skagen. Fra marts skal også nævnes 28/3 4 Damfener, Store Vildmose (PR). Ved Skagen ses lidt flere fugle i sidste del af april, uden at der dog er tale om større dage. Nævnes kan 20/4 19 (flere inds.) som den eneste dag med flere end 10 fugle! I begyndelsen af maj ses fortsat et begrænset antal fugle, største dag således 5/5 11 (KMO m.fl.). Samlet ses blot 161 fugle i Skagen.

Sum: 624. 1. halvår 368, 2. halvår 256. Indsendere 155.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	32	40	94	131	71	-	-	1	4	94	97	60

UGLER

Slørugle *Tyto alba*

Efter den markante nedgang i begyndelsen af dette årti, så er der begyndt at blive indrapporteret lidt flere observationer af Slørugle. Årets total er på 13 observationer af 18-20 fugle og må i forhold til de tidligere år betegnes som mange (JEAL SR ASB JTK m.fl.). Observationerne er koncentreret omkring Thy/Mors/

Kirkeugle *Athena noctua*

Der er kun indrapporteret en enkelt observation, 16/5 1 kaldende Lille Vildmose (EBU). I Atlas-projektet er der heller ikke indrapporteret ynglefugle. Der kan dog være

Fra lokaliteter uden for Skagen området er der i første halvår blot fire fund, 27/4 1 Sdr Bindslev (CP), 11/5 1 Bulbjerg (EO), 5/6 1 Aalborg (CSS) og 6/6 1 Bjerre Eng (AS).
Endelig andet halvårs tre fugle, 9/7 1 Hulsig (AØ), 1/8 1 Skagen by (MIK) og 17/8 1 Buddum (TN).

Forårets sidste fugl ses 31/5 1 R Reservatet (HAC). Forekomsten uden for Skagen-området er meget moderat, og ingen steder ses mere end én fugl/dag.
Usædvanlige sommerfund udgøres af 2/8 1 2K Grenen (KNP ROC m.fl.) og 22/8 1 ad. SV Batterivej, Skagen (PBA). Næste ses til mere normal tid, 25/9 3 overflyvende Fur (PJØR) og 30/9 1 R Blovsgårde (JPK). Ellers byder andet halvår på pænt mange observationer, hvilket nok skal ses i relation til en god ynglesæson nordpå på baggrund af en stor bestand af gnavere i sommeren. Der ses dog ikke de helt store koncentrationer, og efterårets højeste antal bliver 4/10 4 Grenen (KNP ROC), 3/12 og 11/12 4 Helledi Enge (PR) samt 30/12 4 Damfener, Store Vildmose (PR). Endelig kan det nævnes, at Lille Vildmose står for 62 fugle ud af summen fra efteråret. Der er givet mange gengangere i dette antal.

Salling og i den nordøstlige del af Vendsyssel. Ud fra datamaterialet er der sandsynligvis tale om tre ynglepar. Hertil er der i Atlas-projektet i 2015 registreret Slørugle som sikkert ynglende i fire kvadrater og sandsynlig ynglende i et kvadrat. Alle kvadrater er beliggende i Thy og Salling.

lidt håb for Kirkeuglen. Ifølge DOFT 109 (2015) var der i 2014 en samlet ynglebestand i Danmark på 11 par. Af oversigten i artiklen fremgår, at der var et ynglepar i

Vendsyssel, et ynglepar i det centrale Himmerland, et ynglepar syd for Viborg samt i det vestlige Himmerland 6-7 ynglepar. De nævnte ynglepar har ikke været indrapporteret til DOF-basen i 2014, og om der fortsat i 2015 findes en lille bestand i Nordjylland er redaktionen

ukendt.

Det vestlige Himmerland har været artens kerneområde de seneste 15-20 år, men på trods af opsætning af redekasser og forsøg med fodring er bestanden fortsat med at mindske.

Perleugle *Aegolius funereus*

Der indrapporteret tre fund af Perleugle i 2015. Desværre er de to trafikdræbte, nemlig 20/8 1 død Frederikshavn (CJ) og 16 /10 1 død Skagen Klitplantage (ROC). Den sidste fugl 16/9 1 R Hirtshals (meddelt til DOF/Fugle-

nes Hus) kunne have lidt samme triste skæbne som de to andre Perleugler, men den klarede sammenstødet med en rude.

Skovhornugle *Asio otus*

I forhold til 2014 er der tale om en markant nedgang i antallet af indrapporterede fugle. Fra 254 fugle i 2014 til 141 fugle i 2015. En af årsagerne til dette fald er, at der kun er indrapportering fra ganske få vinterstader. De eneste større vinterstader er 3/1 12 Nørreådal (TRK) og 23/1 9 Ø (SA). Herudover er der flere indrapporteringer om lokaliteter, hvor der raster nogle få fugle sammen. Ynglepar af Skovhornugle registreres typisk ved, at store unger kalder efter føde. Dette er også angivet som registreringsmetode ved flere af de 25 ynglepar i 2015. Der er tale om godt en halvering i forhold til antal ynglepar i 2014 med 52 par. Yngel er indrapporteret for hele lands-

delen, dog er der i forhold til tidligere næsten ingen indrapporteringer af ynglepar fra Rold Skov-området, ligesom der kun er registreret et enkelt muligt ynglefund i Thy. Det er 4/4 1 syngende Hjørdemål Plantage (PHM). I forbindelse med Atlas-projektet er der i 2015 indrapporteret 10 kvadrater med sikker yngel og 8 med sandsynlig yngel. Det skal i den forbindelse bemærkes, at der i forbindelse med det igangværende Atlas-projekt på nuværende tidspunkt kun er indrapporteret under halvdelen af det antal, der blev registreret ved 1993-1996 undersøgelsen.

Sum: 141. 1. halvår 80, 2. halvår 61. Indsendere 37.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	36	4	6	8	18	8	43	5	1	2	8	2

Mosehornugle *Asio flammeus*

Mosehornugle, Grenen, 23. oktober 2015.
Foto: Knud Pedersen.

Antallet af Mosehornugle varierer meget fra år til år blandt andet afhængig af, om der er invasion af trækfugle nordfra. Årets total på 186 ligger i den lavere ende af totaltal, der fra 2005 til 2014 har varieret fra 65 fugle til 340 fugle.

Der observeres typisk kun én fugl ad gangen. Der er observationer af to fugle ad gangen fra følgende lokaliteter Lille Vildmose, Ø, Ulvedyb, Skagen, Elling Strandenge og Å (TBR BRY RSN SSN KNP m.fl.).

Ved Skagen observeres i perioden 27/3-20/6 Mosehornugle på 30 dage. Observationerne er især fra Grenen. Det er vanskeligt at vurdere det samlede antal fugle, blandt andet fordi hovedparten af fuglene indrapporteres som

Sum: 186. 1. halvår 113, 2. halvår 73. Indsendere 105.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	6	4	27	20	36	20	-	2	4	15	33	19

Sneugle *Nyctea scandiaca*

Der er ikke i 2015 observationer af Sneugle.

Fra 2014-rapporten kan tilføjes, at observationen 14-15/4 1

2K hun R Skagen (LAM m.fl.) er blevet godkendt af SU.

Arten er SU art.

Stor Hornugle *Bubo bubo*

I forbindelse med Atlas-projektet er ynglefund hos Stor Hornugle indrapporteret med to kvadrater med sikker yngel, to kvadrater med sandsynlig yngel og fire kvadrater med mulig yngel. Kvadraterne i Atlas-projektet er hovedsageligt beliggende i Himmerland, Thy og Salling. I 2014 var der til sammenligning otte kvadrater med sikker yngel.

Der er indrapporteret følgende par af Stor Hornugle i forbindelse med rovfugleundersøgelserne i Nordjylland (Jan Tøttrup Nielsen pers. meddelt):

Vendsyssel: To tidligere par er forsvundet og på én loka-

litet en enlig fugl.

Han Herred: Ingen spor af parret

Thy: Et par ingen unger – intet spor af de to andre par.

Himmerland: Et par uden unger og et par med mindst en unge.

Der er tilsyneladende tendens til tilbagegang, da Stor Hornugle ikke genfindes på nogle af de lokaliteter, hvor den tidligere har ynglet. Der er dog uden for de kendte ynglelokaliteter indrapporteret enkelte observationer, så der er håb om, at der i de kommende år etableres flere ynglepar i Nordjylland.

HÆRFUGLE

Hærfugl *Upupa epops*

Det er efterhånden årligt, at Hærfugl bliver observeret i Nordjylland. I 2015 er der tale om hele tre fund af rastende fugle: I perioden 11-13/5 1 Grenen/Ellekrattet,

Skagen (JHC ROC JJ APR JOP), ca. 15/6 1 Als Odde, Sommerhusområde (oplyst af lokal beboer til TN) og 8/11 1 Kvindbjerg Høje ved Hjallerup (netnatur.dk via ROC).

Vendehals *Jynx torquilla*

De 73 indrapporterede fugle er 10 færre end sidste år, men stadig over den tidligere 10-årsrekord fra 2012 med 61.

Årets første fugl er 15/4 1 Mou (TL) og de næste er 25/4 3 Læsø Klitplantage (FLF) samt 25/4 1 Nors Sø (JKK). Den første syngende høres 1/5 1 Tofte Skov (ATL, KBC). Også i Tofte Skov (ATL EBU HAC TC) findes 4/5-5/6 op til 2 syngende samtidigt; og i alt er der i denne skov nok 4-5 forskellige syngende fugle. Desuden 2/5 2 syngende på samme tid i C. E. Flensborg Plantage (TRK), mens en kikker ud af redehul. Andre markante yngletegn er 27/6 2 redebyggende Tranum Klit (SGN) samt 5/7 Saltum Strand (VAG), hvor to voksne er tilbage efter at fire ringmærkede unger er udflojet.

Sum: 73. 1. halvår 63, 2. halvår 10. Indsendere 50.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	12	46	5	7	3	-	-	-	-

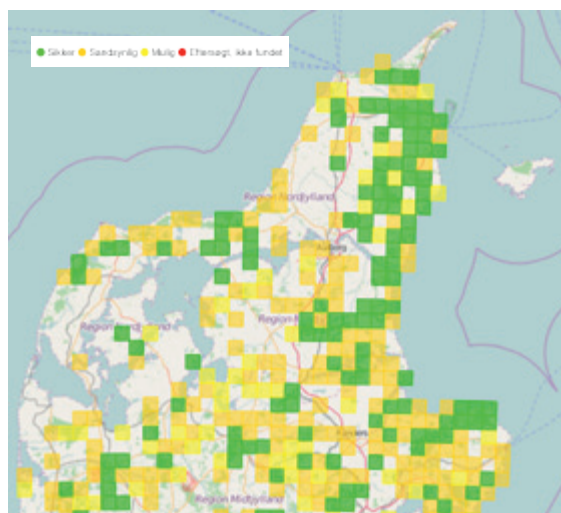
Syngende fugle høres desuden 2/5 1 Lønstrup (PEB), 2/5 1 Vesterby, Skagen (EE), 6/5 1 Nørre Vorupør (SB), 9/5 2 Simon Skrivens Klit (PHP), 10/5 1 Skiveren (BKR), 14/5 1 Oksholm Skov (BKR), 14/5 1 Råkildegård Skov (TSE), 21/5 1 Grenen (BJO JHC KK ROC m.fl.), 22/5 1 Bansten Bakke-Ørnklitområdet (SSL), 25/5 1 Vandet Klitplantage (JJA), 31/5 1 og 9/6 1 Blæsbjerg (HOM). Set fra et Atlæssynspunkt øges kvadraterne med observeret yngleadfærd til 31, og det er næsten en fordobling i forhold til sidste år. Mest bemærkelsesværdigt er at kvadratantallet nord for Limfjorden vokser fra 7 til 17. Efter at yngleaktiviteterne er overståede ses i august kun tre fugle. Den sidste er 28/8 1 Tofte Skov/Bøgebakken (JTN).

Grønspætte *Picus viridis*

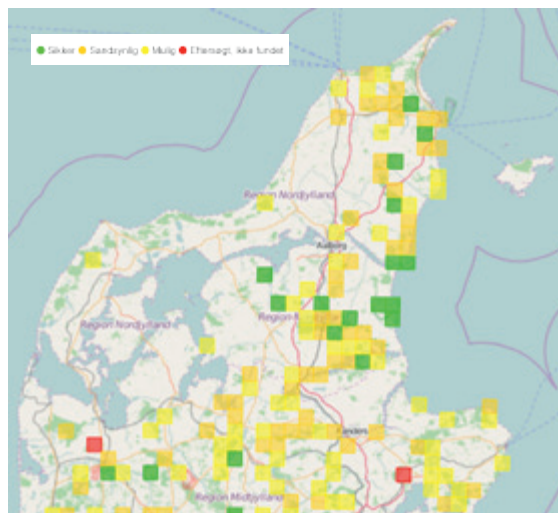
De 261 rapporterede fugle i DOFbasen er knap 50 færre end sidste år. Det skyldes især, at der indtastes færre i marts.

I løbet af året rapporteres fra 103 lokaliteter, heraf 63 med sang og anden yngleadfærd. Det er Atlasprojektets andet år, og antallet af kvadrater med yngleadfærd i Nord- og Nordvestjylland øges fra 75 til 92. Den tiltrængte forbedring af den områdemæssige dækning omfatter nye sikre ynglefund i CC62 (Store Ejstrup), DB50 (Try), DC53 (Egense Hage), DC00 (Gl. Skørping), DD18 (Lille Arden), DD29 (Siem) og DD59 (Øster Hurup).

Der mangler to Atlasyngleår og mange kvadrater er dårligt dækkede. Alligevel bekræfter en sammenligning med Atlaskortet fra det forrige Atlasprojekt, hvad der tidligere er påpeget i Nordjyllands Fugle, at Grønspætte i Nord- og Nordvestjylland har været udsat for kraftig tilbagegang. Kortene viser desuden noget om artens typiske biotoper. Endelig minder Atlas III-kortet os om, at der stadig er mange næsten udækkede kvadrater af betydning for Grønspætte. I rapporten for 2016 kan der forhåbentlig laves en mere systematisk vurdering af tilbagegangen.

Yngleudbredelse af Grønspætte i Nordjylland under Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Grønspætte i Nordjylland under Atlas III (2014-2018), foreløbige resultater efter ynglesæsonerne 2014 og 2015.

Sum: 261. 1. halvår 216, 2. halvår 45. Indsendere: 78.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
20	23	65	59	30	19	9	15	3	9	2	7

Sortspætte *Dryocopus martius*

Årssummen på 138 fugle er 20 lavere end sidste år, og det forklares med færre fugle i marts.

I første halvår rapporteres fra 48 lokaliteter, heraf 22 med sang og anden yngleadfærd. Der fokuseres nedenfor på rimeligt sikre ynglefugle.

Forekomsten nord for Limfjorden har tidligere været ustabil, men der er yngleaktivitet i år. 12/4 2 flyver til og fra redehul med mange spåner i Hammer Bakker (ATL). I Atlasbasen rapporteres 26/4 at både han og hun i tre uger har været meget aktive ved redehullet (ATL). JTN meddeler at sidste års ynglen i DC57 (Dronninglund) ikke gentages, men ikke langt herfra rapporteres sikre

yngletegn nær Løgtholtsled ved Brønderslev (DC58 – Dorf 13/4 LBK).

Syd for fjorden: 10/3-25/4 1 par med unger Sønderskov, Rold Skov (AHO JVI HEN). 15/3-2/6 1 par med unger Hesselholt Skov (AHO). 15/5 og 23/5 1 par med unge ved redestedet fra 2014 i Tofte Skov/Tofte Bakke (EBU HAC). 20/4 udfløjen ungeflok i Flarup Plantage (TRK). Atlasundersøgelsen øger rapporteringen af yngleadfærd i nord- og nordvestjyske kvadrater fra 16 til 28. Nye kvadrater med sikre ynglefund er DC58 (Dorf), DD09 (Rebild), DC50 (Tofte Skov), CD62 (Rødding) og CD82 (Kvorning).

Sum:138. 1. halvår 116, 2. halvår 22. Indsendere 32.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
6	15	26	32	25	12	1	5	7	4	3	2

Lille Flagspætte *Dendrocopus minor*

Årssummen forbliver på de seneste par års lave niveau.

Næsten alle observationer i DOFbasen er fra kerneområdet ved Hald Sø, hvor årets første rapporterede fugle er 30/1 1 han og 1 hun ved Niels Bugges Kro (MHH). Det var imidlertid de eneste fugle fra området ved kroen. Alle andre obs er fra sydenden af søen: Fra Dollerup/Dollerup Mølle rapporteres 5/3-4/6 om op til 3 fugle, og historien ved møllebækken ender med unger i reden (4/6 TBR).

DOFbasen rummer to usædvanlige observationer. 2/5 1 territoriehævende Ø (LM) og 30/10 1 Byfogedskoven, Skagen (ROC). Status for de to første år af Atlasprojektet er, at arten er registreret med sikkert ynglefund i kvadratet CE49 (Hald Sø), mens der har været sandsynlig ynglen i CD83 (Lindum) samt mulig ynglen i CD40 (Hald Ege) og CD71 (Ørum).

Lille Flagspætte, Hald Sø, 31. maj 2015.

Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Sum: 36. 1. halvår 35, 2. halvår 1. Indsendere 36.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
2	-	24	3	4	2	-	-	-	1	-	-

Biæder *Merops apiaster*

Der er i alt 119 observationer af 149 fugle. Som i de tidligere år er der mange gengangere i materialet, og det kan være svært at vurdere, hvor mange Biædere, der reelt er tale om. Sorteret for gengangere er der sandsynligvis tale om 28-32 fugle.

Årets første fugl observeres 3/5 1 TF Grenen (JMM ROC DMA APR GRØN m.fl.) og 3/5 1 S Lodskovvad (EØ). I perioden frem til 30/6 observeres der Biæder på 21 dage i Skagen. De største observationsdage bliver 16/5 2 Gre-

nen (ROC CCS TVN MKP MIK), 5/6 4 Batterivej (TVN BCS JMPJ MBH EC) og 28/6 5 Grenen (ROC).

Uden for Skagen er der følgende observationer, 5/5 1 Ø Uggerby Strand (AØ), 11/5 1 fou. Bulbjerg (EO), 7/6 1 S Nordmandshage (RWR), 14/6 3 fou. Tofte Mose (AK) og 3/7 1 SV Hulsig Hede (KNP).

Årets sidste bliver 17/7 1 overflyvende Skagen (KNP) og 24/8 1 NØ Nedermoste, Skagen (JOK).

ISFUGLE

Isfugl *Alcedo atthis*

Indrapporteringen af Isfugl nåede efter de hårde vintre i 2009/2010 og 2010/2011 et lavpunkt i 2010. Der blev således i 2010 kun indrapporteret 178 fugle og i 2011 202 fugle. Der har siden været en jævn fremgang i antallet af indrapporterede fugle med 2015 som et foreløbigt højdepunkt.

Observationerne i første halvår er alle af 1-2 fugle. Der er dog en række observationer af 3 til 5 fugle. Det drejer sig om 28/3 3 ynglefugle Gårbogård (CP), 10/4 4 Tange Sø (PBA), 12/4 5 ad. Non Mølle (PBA) og 29/5 4 ynglefugle Bindslev (HOM). Observationerne i første halvår

er fordelt på 117 forskellige lokaliteter.

Der er indrapporteret 21 lokaliteter med forskellige former for yngleadfærd – heraf er der observeret unger ved fire reder. Bindslev, Kielstrup Sø, Lovnkærsgaard og Simested (HOM TN).

I andet halvår er der også typisk tale om, at der observeres 1-2 fugle – dog undtagen 12/7 8 Tjele Langsø (TBR), 19/8 3 Kielstrup Sø (TN), 23/9 3 Bygholm Vejle (HAC), 25/10 3 Hald Sø ved Non Mølle (PH) og 7/11 3 Tjele Langsø (TRK).

Sum:732. 1. halvår 335, 2. halvår 397. Indsendere 154.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	68	31	69	61	50	56	39	60	92	93	64	49

FALKE

Tårnfalk 1K, Grenen, 20. juli 2015.
Foto: Knud Pedersen.

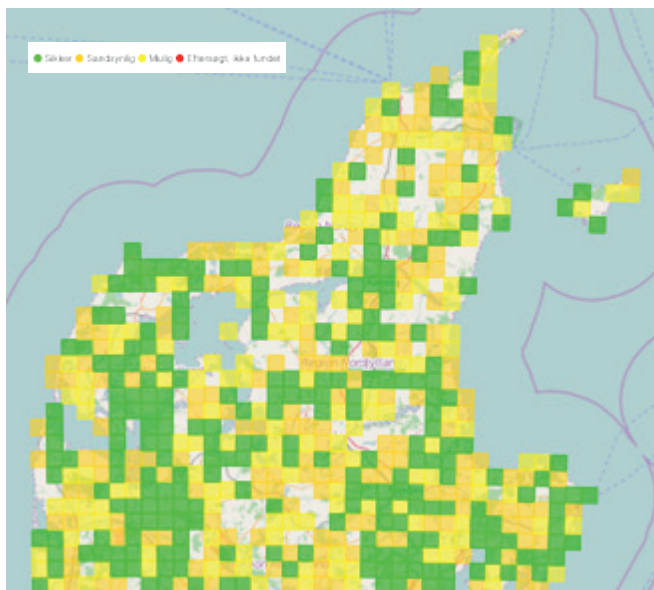
Tårnfalk *Falco tinnunculus*

For Tårnfalk behandles som udgangspunkt blot den nordjyske ynglebestand. Ifølge de foreløbige indberetninger til Atlas-projektet synes arten at være gået kraftigt tilbage siden forrige Atlas-projekt, en tendens der er synlig på landsplan (dofbasen.dk/atlas).

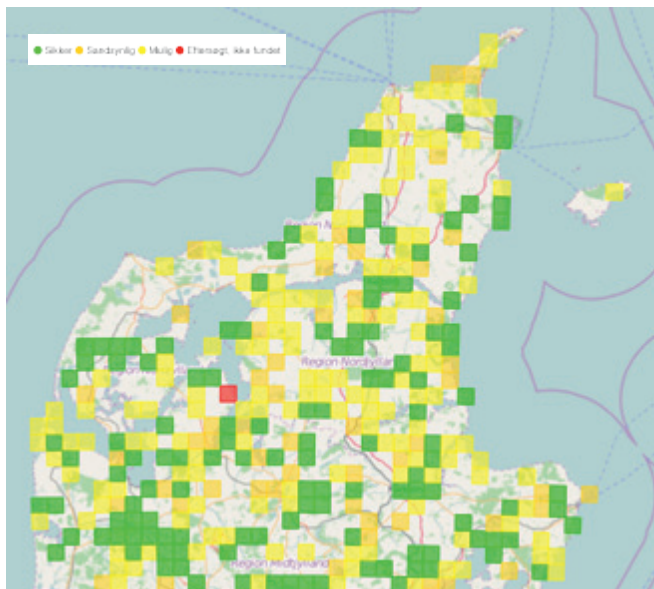
Som det ses af Atlas-udbredelsen er der store huller i den nordjyske udbredelse. At de største huller er i Vendsyssel, Vesthimmerland og Thy skyldes dog også, at disse områder på nuværende tidspunkt er de dårligst dækkede. Selvfølgelig kan den negative tendens i nogen grad nå at blive opvejet i de resterende Atlas-år, men på nuvæ-

rende tidspunkt ligger antallet af kvadrater med sikre/sandsynlige fund under halvdelen af antallet i det forrige Atlas-projekt – 1993-1996. I alt er Tårnfalk registreret sikkert eller sandsynligt ynglende i 109 ud af totalt 507 kvadrater i de to første Atlas-år.

I kontrast hertil skal nævnes en imponerende trækdag ved Nordmandshage. Her trak 18/9 223 mod syd, næsten alle i perioden mellem 12 og 18. Der skulle være tale om den største enkelt dag nogensinde i Danmark (PR). Årets svage forekomst i foråret ved Skagen ses af skemaet ved indledningen til (de egentlige) rovfugle.

Yngleudbredelse af Tårnfalk i Nordjylland under Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Tårnfalk i Nordjylland under Atlas III (2014-2018), foreløbige resultater efter ynglesæsonerne 2014 og 2015.

Tårnfalk, Ølands Vejle, 3. marts 2015.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Aftenfalk 1K, Lille Vildmose, 26. august 2015. Foto: Lars Grøn.

Et ganske imponerende år – efterår bør man nok sige. Danmark og Nordjylland invaderes i hidtil uset omfang af Aftenfalk i efteråret.

Inden da forløber et ganske spagfærdigt forår med blot seks fugle, hvoraf de tre ved Skagen. Årets første ses 19/5 1 2K han Viskum (TBR TRK LM), fulgt af 26/5 og 27/5 1 hun Hanstedreservatet (JJA) – kan være samme fugl begge dage. Ved Skagen ses tre fugle i starten af juni, 5/6 2 2K han (JMPJ MBH EC) fulgt af endnu en 2K han 6/6 (EMI).

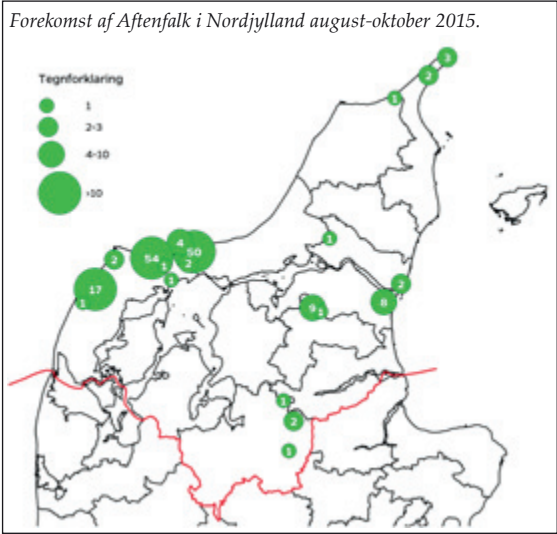
Som sagt bliver forekomsten i efteråret af hidtil usete dimensioner. Det hele begynder 22/8 4 ad. han Bulbjerg (JFA) fulgt af fugle flere steder dagen efter, således 23/8 2 Skagen (ROC KK), 1 1K Hulsig Hede (GGU), 2 1K Vangså (JJA) og 1 1K Nr. Vorupør (JJA). Dagene herefter er det især Vigsø Klithede/Harboslette og Han Vejle-området, der markerer sig med større forekomster. I perioden 24/8 til 6/9 ses dagligt Aftenfalk ved Harboslette/Vigsø med mange fine dage, således 27/8 6 (LPA), 30/8 7 (HFN EM m.fl.) og 4/9 6 (JKK TBR JBE). I de nordlige

Vejler ses Aftenfalk i en god måned fra 24/8 til 26/9 med max. 30/8 og 1/9 6 (IZN AS JPK HRC). Forekomsten gælder flest 1K-fugle, men også adulte og 2K-fugle. Også Vangså Hede har fine dage med blandt andet 24/8 5 (TVN) og 27/8 8 (LPA). Efterhånden ses Aftenfalk på en lang række andre lokaliteter, blandt andet Lille Vildmose, hvor arten ses på syv datoer i perioden 23/8 til 6/9 (mange indsendere). En langtidsstationær 1K-fugl ses ved Juelstrup Sø 29/8 til 9/9 (TSE og mange andre). Øvrige lokaliteter med fund fremgår af kortet. Invasionen ebber så småt ud sidst i september, men enkelte holder ved endnu længere. De sidste ses således 26/9 1 Bygholm Vejle (KR PRE), 2/10 1 Vesløs Vejle (KØJ) og 7/10 1 Sandels Fenner (AJ). Det er ikke muligt at komme med et bud på, hvor mange fugle invasionen har drejet sig om, ej heller hvor stor en udskiftning af fugle, der har været på de primære lokaliteter perioden igennem. Hidtil største forekomst er dog stadig fra 1975, hvor der især ved Skagen ses mange fugle, således 31/8 130 udtrækkende!

Sum: 171. 1. halvår 6, 2. halvår 165. Indsendere 68.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	3	3	-	97	66	2	-	-
Skagen	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-

Aftenfalk 1K, Harboslette, 30. august 2015. Foto: Tonny Ravn Kristiansen.

Dværgfalk *Falco columbarius*

Skønt forårets total ved Skagen er den tredje-laveste i den seneste 10-års periode bliver års-summen alligevel ganske hæderlig.

Vintermånederne januar til først i marts byder på de vanlige få fugle med flest i Lille Vildmose – 7 fugle. Første ved Skagen ses 22/3 1 (ROC). Vi skal dog hen forbi midten af april, før større dagstotaler dukker op, og i perioden 18-22/4 trækker ca. 60 fugle med max. 20/4 24 (flere inds.). Eneste markante observation fra andre lokaliteter i denne periode er 17/4 5 N Hirtshals Fyr (AB). Maj byder på én markant dag ved Skagen, 11/5 ca. 20 træk-kende (flere inds.). Sidste i foråret bliver 30/5 1 R Grenen (SA). Der er ingen nævneværdige observationer i det øvrige materiale, hvor alle fund, bortset fra et enkelt, drejer sig om enlige fugle.

Sommeren byder på flere usædvanlige fund, således 21/6 1 Østerild Fjord (VJ), 5/7 og 6/7 1 Grenen (ROC KNP), 12/7 1 Ulvedyb (ARE), 22/7 1 Bygholm Vejle (HHN), 31/7 1 Grenen (CHJ GBL) og 1/8 1 Agger Tange (HP JAE BKR LN). Ellers byder august, med yderlige ca. 20 fund, på langt flere fugle end normalt. Andet halvår byder på flere fugle end normalt men blot disse fund af flere end 1-2 fugle, 18/9 5 S Nordmandshage (PR AB) og 5/10 3 SV Grenen (ROC KNP).

Dværgfalk, Lille Vildmose, 4. marts 2015. Foto: Jan Skriver.

Sum: 487. 1. halvår 341, 2. halvår 146. Indsendere 165.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	9	6	22	155	148	1	6	19	44	54	12	11
	-	-	2	85	100	-	3	4	12	15	1	-

Lærkefalk *Falco subbuteo*

En meget lav årstotal, hvilket som for øvrige rovfugle skyldes et meget dårligt vejr det meste af foråret. For Lærkefalk er der således tale om den laveste total ved Skagen siden 2003, hvor den var tilsvarende.

Årets første ses til ret normal tid, 20/4 1 Troldkær (BH). Usædvanligt er det til gengæld, at vi skal hen til 30/4 før den næste og Skagens første ses – 4 ex. (flere inds.). Næste er 1/5 1 Lille Vildmose (LJ). Ved Skagen ses arten spredt gennem maj måned uden større dage, således max. 5 fugle 11/5 og 14/5 (flere inds.). Vi skal ind i juni, før en enkelt dag redder forårstotalen nogenlunde i land, 5/6 15 (JMP EC MBH BCS m.fl.). Herefter få spredte forekomster måneden ud. I alt noteres 81 fugle ved Skagen, hvilket er yderst få set i relation til et 10-års gennemsnit på 224!

Fra andre områder er iagttagelser helt manglende frem til 21/5 1 Måstrup Mose (HOM) og 3/6 1 Try Enge (HAC).

Sum: 149. 1. halvår 120, 2. halvår 29. Indsendere 101.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Skagen	-	-	-	4	57	59	15	7	4	-	-	-
	-	-	-	4	49	28	6	1	-	-	-	-

Herefter afspejles årets store dag i Skagen i rapporteringerne fra andre lokaliteter, der også får sin part. 5/6 således observationer fra Valbjerg Sande, Vestbjerg og Ørum (EDY UK TRK) og 6/6 1 Gerå og 2 Nordmandshage (HAC AB KNI). Forekomsten af syv sydtrækkende fugle ved Nordmandshage 7/6 er sikkert returtræk fra Skagen, og i dagene herefter er der daglige forekomster af rastende fugle i Lille Vildmose med max. 7/6 4 (flere inds.). Den resterende del af juni ses Lærkefalk flere steder i landsdelen.

Forekomsten i andet halvår er præget af fugle i Skagen-området med ca. 6 ex de første juli-dage samt af Lille Vildmose, der i perioden 14/7 til 12/9 har iagttagelser på 9 datoer med max. 18/7 2 (TC). Ellers ganske få spredte observationer i efteråret frem til de sidste 18/9 2 S Nordmandshage (PR), 20/9 1 S Store Bovet Skov (SØP) og 21/9 1 R Stensnæs (SØP).

Eleonorafalk, Skagen, 15. september 2015. Foto: Niels Evald Jensen.

Første nordjyske fund af denne art, 15/9 1 2K lys form Nederose, Skagen (OS NEJ). Fra det øvrige land er hidtil tre fund godkendte – alle fra efteråret. Eleonorafalk

har sine nærmeste ynglepladser på øer i Middelhavet. Arten er SU-art.

Jagtfalk *Falco rusticolus*

Danmark oplevede i efteråret den hidtil største forekomst af Jagtfalk, og Nordjylland fik også sin del med følgende godkendte fund, 9/9-18/10 1 1K Bygholm Vejle, 27/10 og 31/10 1 1K Agger Tange og by (TRK SEK) samt

12/12 1 1K Lille Vildmose (KAL HAC). Forekomsten af Jagtfalk behandles særskilt andetsteds i denne publikation.

Arten er SU art.

*Jagtfalk 1K, Agger Tange, 31. oktober 2015.
Foto: Tonny Ravn Kristianxén.*

Vandrefalk *Falco peregrinus*

En rekordstor forekomst af Vandrefalk, skønt forekomsten ved Skagen kun svarer til gennemsnittet for de seneste ti år. Til gengæld er der en endeløs række af rapporter fra alle områder af landsdelen med en klar hovedvægt fra Vejlerne. Der er dog tale om mange gengangere i materialet – ikke mindst blandt Vejler-fuglene.

For første halvår består 20% af iagttagelserne fra Skagen og 27% fra Vejlerne. Her skal det dog pointeres, at mens tallet fra Skagen er renset for gengangere, har dette blot været muligt på enkelt dage for andre områder. De største tal fra Vejlerne i første halvår er totaltællingerne (HHN) – 16-17/2 4, 17-18/3 5 og 17-18/4 5. I øvrigt nævner HHN, at de jagter, han har iagttaget, at Vandrefalkene tager på Bygholm Vejle, udelukkende drejer sig om ænder, skønt mange andre arter har været til stede på de pågældende tidspunkter. Ved Skagen ses Vandrefalk fra 7/3 (ROC). Som en af blot to arter bliver forekomsten i foråret ikke langt under middel (den anden er Spurvehøg). En klar kulmination ses i dagene 18-21/4

Sum: 1811. 1. halvår 646, 2. halvår 1165. Indsendere 258.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	83	70	108	239	121	25	37	169	333	354	166	106
Skagen	-	-	11	63	53	2	2	3	2	2	2	-
Vejlerne	12	19	51	73	16	3	10	52	144	135	49	15
Lille Vildmose	6	5	13	13	5	-	-	3	10	14	12	6

med max 18/4 11 (flere inds.) og i perioden 30/4 til 11/5. Fra denne periode 30/4 5 (JHC KMO m.fl.), 2/5 5 (ROC GRØN KMO m.fl.) og 11/5 6 (KMO JHC m.fl.). Sidste her ses 6/6 1 (GRØN MKP). Af stationære fugle i første halvår ses den traditionelle hun i Skive Havn i perioden 1/1-9/4 (flere inds.). Til gengæld blot enkelte iagttagelser fra Aalborg/Nørresundby og kun én fra Frederikshavn Havn.

I andet halvår er forekomsten i Vejlerne endnu mere udalt med 37%. Skønt de fleste fugle indtastes i september/oktober, er største antal fra totaltælling i november – 17-18/11 6 (HHN). Her foruden en del dage med op til fire fugle. Fra andre lokaliteter skal nævnes 11/9 3 Ulvedyb (KNIE), 18/9 3 S Nordmandshage (PR AB), 14/10 4 Agger Tange (RSN m.fl.) og 15/10 Damfænger, Store Vildmose (RSN m.fl.). Der iagttages ikke stationære fugle i nogen havn i andet halvår, men ellers må vi da snart få et ynglepar – også i denne landsdel.

Vandrefalk, Lille Vildmose, 17. oktober 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Pirol *Oriolus oriolus*

Som de seneste år bliver 2015 også domineret af observationer af trækkende fugle ved Skagen og stationære fugle i Lille Vildmose, hvor arten tilsyneladende holder fast i at etablere sig.

Første fugl i Skagen området er 6/5 1 Greden (AOWN APR SA m.fl.), hvorefter det frem til 22/6 bliver til samlet 14 observationsdage. De fleste dage observeres en enkelt fugl, men enkelte dage observere to og tre fugle; 20/5 3 Greden (KNP ABB APR HC ROC), 25/5 3 Greden (KAF AOWN) og 29/5 2 Greden (BWI KNP AOWN ROC m.fl.). Det vurderes, at der har været tale om minimum 16 fugle i Skagen området.

I Lille Vildmose observeres første fugl 12/5 1 han sy.

Sum: 31. 1. halvår 31, 2. halvår 0. Indsendere 33.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	18	13	-	-	-	-	-	-

(GRØN). Næste bliver 5/6, hvor der høres syngende fugle i Portlandsmosen, ved Lille Sø og ved Tofte Sø (PR HAC), 9/6 1 sy. Portlandsmosen (TL), 12/6 1 sy. den nordlige del af mosen (APN), mens sidste bliver 16/6 1 sy. Portlandsmosen (CSS). Der er dog ikke noget, der tyder på, at arten har ynglet i området i år.

Der er uden for Skagen området og Lille Vildmose registreret syngende fugle 8/6 1 Vester Lovnkær (TN) og 20/6 1 Øsløs (PHM).

Pirol er i forbindelse med ATLAS-projektet registreret som sandsynlig ynglende i et kvadrat og mulig ynglende i to kvadrater. Kvadraterne er beliggende med to i Lille Vildmose og et øst for Hadsund.

Rødrygget Tornskade *Lanius collurio*

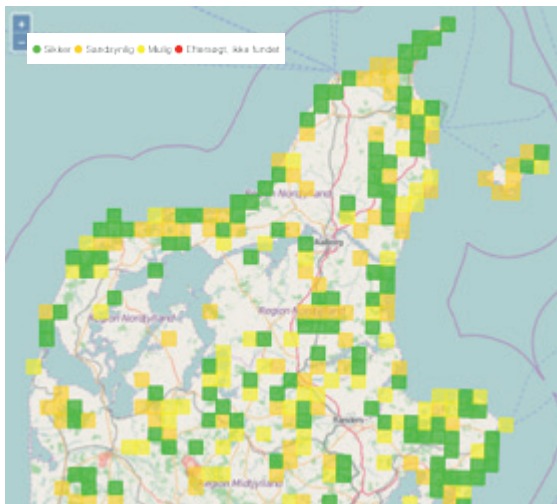
Endnu et flot år for arten, hvor Atlas III-projektet igen har haft en positiv betydning for antallet af registreringer. Rødrygget Tornskade er således nu registreret som sikker eller sandsynlig ynglefugl i 124 kvadrater i Nordjylland, hvilket svarer til 30% af alle kvadrater i området. Den foreløbige udbredelse er vist på figuren. Som forventet, så findes arten primært i klitområderne og plantagerne langs kysterne i Thy og Vendsyssel. Derudover er arten forholdsvis udbredt på en række indlandslokaliteter, primært i Himmerland og omkring Viborg. Ind-

landsparrerne skal især findes i de resterende hedeområder og langs ådale, samt i skove og plantager på tør, sandet bund, hvor der hyppigt sker renafdrifter. Sidstnævnte levested må formodes at blive forringet i de kommende år, dels som følge af tilgroning af lysninger i skovene, dels som følge af ændret drift i forbindelse med renafdrifter, hvor man ikke længere efterlader bunker af kvas, der er ideelle som redested for tornskaderne.

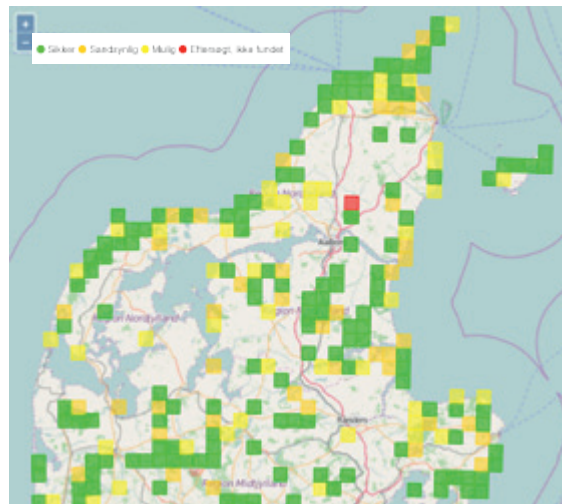
Årets første ankommer til normal tid 5/5 2 hanner Rubjerg Knude (HH). Den største registrering i foråret er

Rødrygget Tornskade, Lille Vildmose, 7. juli 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Yngleudbredelse af Rødrygget Tornskade i Nordjylland under Atlas II (1993-1996).

Yngleudbredelse af Rødrygget Tornskade i Nordjylland under Atlas III (2014-2018), foreløbige resultater efter ynglesæsonerne 2014 og 2015.

5/6 22 (11 ynglepar) Pælebakke Klit (FRO). Ellers et det som vanligt Tofte Skov, der melder om mange fugle, med 23/5 10 (ATL HAC TC) og 5/6 17 (HAC) som de bedste dage. Andre store forårsforekomster er 5/6 12 Rødhus (RWR) og 29/5 10 Uggerby Strand (HOM). Der foreligger oplysninger om mellem 105 og 162 ynglepar på 96 lokaliteter, hvilket er helt på linje med 2014. De største bestande er Pælebakke Klit (11 par), Tofte Skov (15-20 par), Tornby Klitplantage (4 par) samt Uggerby Strand (mindst 3 par). Arten er dog ikke overvåget sy-

Sum: 1088. 1. halvår 636, 2. halvår 452. Indsendere 164.

stematisk på ret mange lokaliteter, og der mangler data fra en række klassiske lokaliteter som Hulsig Hede og Rold Skov.

I andet halvår ses en del lokale ynglefugle som følge af Atlas-arbejdet. De største forekomster er alle på syv fugle og drejer sig om følgende lokaliteter: 10/7 Tornby Klit (KUP), 27/7 Råbjerg Hede (PMA), 30/7 Uggerby Strand (HMS MMR), 5/8 Dal Hede (RWR) og 26/8 Rødhus (MON RSN SSC). Årets sidste observation gøres 12/9 1 Elling Strandenge (DAC).

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	230	406	222	214	16	-	-	-

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Stor Tornskade med hundestejle, Lille Vildmose, 27. december 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

Efter tre magre år sætter Stor Tornskade rekord i 2015 med i alt 565 observationer, når materialet er rensat for gengangere. Den hidtidige rekord stammer fra 2011 og lød på 457 observationer. Selvom Stor Tornskade forekommer spredt over Nordjylland, så er det især tre klassiske områder, der tegner sig for hovedparten af registreringerne: Lille Vildmose (126 observationer), Skagenhalvøen (101 observationer) og Store Vildmose med omgivelser (87 observationer) tegner sig således for 56% af alle observationer i 2015.

Første halvårs største observation er netop fra et af artens kerneområder 25/1 5 Store Vildmose (PR). Der foreligger endvidere tre registreringer af fire fugle i foråret: 8/3 Lille Vildmose (ATL) samt 3/4 og igen 5/4 Tversted Rimmer

(CP). Forårets sidste fugl er lidt sent på den 31/5 1 Rævehede Plantage (AJ).

Herefter ses der ingen før efterårstrækket sætter ind. Stor Tornskade har således ikke med sikkerhed ynglet i Nordjylland siden 2010, hvor et par ynglede på Karup Flyvestation. Et par 1K-fugle om efteråret formodes derfor ikke at stamme fra ynglepar i Nordjylland.

Efterårets første ses til normal tid 20/9 1 Klitten (MCH). Generelt ses der rigtigt mange i et efterår, der sætter rekord med 305 observationer. Efterårets to største registreringer er 24/10 4 Lille Vildmose (TL) og 26/11 4 Store Vildmose (GRØN). Udenfor de nævnte kerneområder ses kun enlige fugle på nær 10/10 2 Viskum (TBR) og 25/10 2 Nordmandshage (ABR).

Sum: 565. 1. halvår 260, 2. halvår 305. Indsendere 139.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	70	33	96	58	3	-	-	-	11	118	113	63

Rødhovedet Tornskade *Lanius senator*

Det niende nordjyske fund og det første siden 1994, 5/6 1 2K han Febbersted ved Hanstholm (LIFO m.fl.). Fundet

er godkendt af SU.
Arten er SU-art.

Rødhovedet Tornskade, Febbersted, 5. juni 2015. Foto: Poul Holm Pedersen.

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Der er indsendt følgende to observationer, 2/3 1 Oks-holm Skov (BKR) og 19/10 1 Isbjerg ved Nors Sø (JPK). I 2011 og 2014 blev der ikke indsendt observationer fra Nordjylland, hvorimod der i invasionsårene 2008, 2009

og 2012 blev observeret henholdsvis 26, 43 og 10 fugle. Derudover har de foregående 10 år højest budt på 4 fugle i 2005.

Ravn *Corvus corax*

For første gang en årssum på over 5000. For de foregående 10 år er middelsummen 2947.

De største antal rastende/overnattende fugle fra første halvår er 4/5 55 Dronninglund Storskov (SØP), 19/5 263 Halkær Sø og Ådal (TSE), som er den største observation i nyere tid og den anden på over 200 fugle. Den første er 11/1 2013 201 Dvergetved enge (AØ). Endelig kan nævnes 26/6 136 Hedegårde ved Vegger (HMT). Mange

af de store antal er observeret ved frilandsgrise.

Der er i alt indsendt 102 ynglepar (via DOFbasen, Atlasprojektet og JTN), fordelt med Vendsyssel 55 (JTN), Thy 8, Mors 1, Himmerland 47, Viborg egnen 7, Skive/Salling 5 og Nørreådal 4.

Største antal rastende/overnattende fugle fra andet halvår er 26/7 105 Dorf (SØP), 1/9 103 Vegger Plantage-Hovhede (ATL) og 12/12 92 Voldbro, Åbybro (AJ).

Sum: 5426. 1. halvår 2936, 2. halvår 2490. Indsendere 220.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	345	379	700	510	644	358	229	347	372	554	415	573

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Der er i alt fem observationer af ti fugle i 2015. I forhold til 2014, hvor der var observation af 62 fugle, så er det især ved Grenen og Han Vejle, at der i år er markant færre fugle. Det er dog glædeligt, at der er indrapportering

af et ynglefund. Der er følgende observationer 11/7 1 par med 1 1K Han Vejle (HHN), 16/7 1 Kærup Holme (KGP), 9/9 1 Grenen (ROC KNP m.fl.), 20/9 4 Han Vejle (PH) og 30/9 1 Ræhr (SAL).

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Antallet af Bjerglærker varierer meget fra år til år. I perioden fra 1986 til 2015 har antallet varieret mellem 49 (1987) og 3344 (1994). I midten og slutningen af 1990'erne var der en årrække, hvor der var årstotaler over 1500 fugle, men i de seneste år er der typisk blevet observeret under 1000 fugle om året. Undtagelsen herfra er 2009, hvor årstotalen blev på 2048.

Gennemsnittet for perioden 2005 til 2014 er på 951 fugle. Med en årstotal på 721 er 2015 noget under gennemsnittet for de seneste 10 år.

Det er generelt alle måneder, hvor der i 2015 observeres færre fugle end normalt, dog undtagen april, hvor der observeres usædvanligt mange. Det er også i april, at de største forekomster i første halvår observeres. Det drejer sig om 12/4 87 Rosvang (JBE), 12/4 49 Hundborg (JYHA), 27-28/4 op til 42 Guderup Kær (EA).

Guderup Kær er sammen med Rosvang de to lokaliteter, hvor der observeres flest Bjerglærker. Observationerne herfra udgør henholdsvis 27% (151) og 20% (111) af fuglene i første halvår.

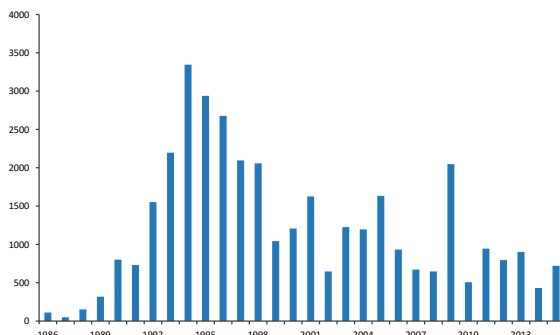
Sidste i første halvår bliver 11/5 4 Hanstholm (LIFO), 12/5 2 Lund fjord (HHN) og 14/5 5 Egebaksande (TRK).

Sum: 721. 1. halvår 559, 2. halvår 162. Indsendere 48.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	87	58	19	336	59	-	-	-	-	104	32	26

De første fugle i andet halvår bliver 4/10 22 Agerø (JEAL) og 12/10 1 Agger Tange (SA).

Den første observation i andet halvår bliver også den største i halvåret efterfulgt af 13/10 18 Mågerodde (ASB) og 20/11 17 Jerup Strand (BKR). Lokaliteten med flest fugle bliver Jerup Strand med otte observationer af 78 fugle i perioden fra 17/10 til 20/12.

Årlige observationer af Bjerglærke i Nordjylland 1986-2015.

Bjerglærke, Egense Havn, 17. februar 2015. Foto: Jan Skriver.

Hedelærke *Lullula arborea*

Et godt år for Hedelærke i Nordjylland, hvor rekordåret for 2014 lige netop overgås. I 2015 bliver det til 413 fugle mod 408 fugle i 2014.

Ankomsten til Nordjylland sker 8/3 på flere lokaliteter med 3 Hellum Skov (AHO), 3 Råbjerg Hede (PMA), 1 Rannerød (AØ), 2 Ålbæk Klitplantage (BHJ) og 1 Grenen (KEC ROC). De efterfølgende dage sker der ankomst til yderligere en lang række lokaliteter.

Forårstræk registreres hovedsageligt ved Skagen, hvor der i perioden fra 8/3 til 27/5 på 21 dage observeres 24 hovedsageligt trækforsøgende fugle (KNP JHC KEC MCH m.fl.). Herudover observeres enkelte trækkende fugle ved Nordmandshage, Hirtshals Fyr og Aså Enge. Der er registreret 54 syngende ynglefugle på 38 lokaliteter (AØ PMA AHO HRC m.fl.). De største yngleforekomster er 4 Lindum Skov (TRK) og 5 Tolne Skov (AØ).

Sum: 413. 1. halvår 351, 2. halvår 62. Indsendere 93.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	140	96	71	44	23	-	12	26	1	-

Toplærke *Galerida cristata*

I Nordjyllands Fugle 2014 er der en lille historisk gennemgang af Toplærkens forekomst i Danmark. Gennemgangen slutter med oplysningen om, at bestanden siden 2010 været på 6-10 fugle, og at det stadig kun er i Hirtshals, at der er en fast bestand.

Dette mønster fortsætter også i 2015. Der er sandsynligvis tale om to ynglepar. Første unge bliver observeret 30/5 2 ad. + 3 1K (KMO), 8/6 4 (heraf mindst 1 1K) (KUP) og 20/6 1 ad. + 1 1K (HEN). Herefter går der én måned, før der igen bliver observeret unger, 21/7 5 (heraf mindst én 1K og to hanner i kamp) (AØ), 22/7 6 (mindst to 1K) (KUP), 27/7 2 ad. + 2 1K (PBA) og 8/8 5 (heraf mindst

I Atlas-projektet er Hedelærke fundet som sikker ynglende i tre kvadrater og sandsynlig ynglende i 17 kvadrater. Hertil kommer registrering af syngende hanner i yderligere et antal kvadrater, uden at der er yderligere tegn på sikker eller sandsynlig yngel. I Nordjylland er der især registrering af ynglefugle i området ved Viborg og Karup, Rold Skov og det sydøstlige Himmerland, Hanherred og Skagen-halvøen.

Der observeres efterårstræk ved en række lokaliteter, Skagen, Bulbjerg, Sennels, Skørping, Als Odde og Hirtshals Fyr. Største observationer bliver 15/9 5 SV Skørping (HAC), 15/10 17 NØ Hirtshals Fyr (AØ) og 19/10 4 S Als Odde (TN).

Årets sidste observationer bliver 26/10 1 S Als Odde (TN) og 2/11 1 Als Odde (TN).

to 1K) (TA).

Største observation bliver på 6 fugle, der observeres ved flere lejligheder både i første og andet halvår. Der er tale om følgende datoer 24/1 (KUP), 4/2 (SØ), 18/2 (AØ), 7/4 (KL), 20/7 (PBA), 22/7 (KUP), 27/11 KUP) og 4/12 (KUP).

I perioden fra 26/1 til 19/3 observeres der desuden en Toplærke i Skagen (ROC JPIP KNP ASJ m.fl.). Det bliver til 23 observationsdage, inden fuglen forsvinder igen. Senest der blev observeret Toplærke i Skagen var i 2012, hvor der i perioden 28/3 til 28/4 blev observeret en fugl på havneområdet.

Toplærke, Hirtshals, 21. november 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Aoifauna Consult.

Skægmejse, Han Vejle, 24. juli 2014. Foto: Mette Berg Hansen.

Efter at bestanden fik en nedgang efter de hårde vintre i 2009/2010 og 2010/2011, er den nu igen ved at komme tilbage til et mere normalt leje.

Før den første hårde vinter i 2009/2010 blev der i de 10 år inden fra 2000 til 2009 i gennemsnit observeret 3761 fugle, mens der i de fem år fra 2010 til 2014 i snit bliver observeret 2642 fugle. Årets total i 2015 er på 3005 og således noget over de sidste fem års snit.

Det er ikke uventet Vejlerne, der i første halvår er det område, hvor der observeres flest Skægmejses. Det er også herfra, at den største observationer gøres, 11/1 50 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN). Af andre større observationer i Vejlerne kan nævnes 6/1 25 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og 11/4 20 Tømmerby Fjord (HRC).

Uden for Vejlerne er de største observationer 25/1 25 Grenen (ROC JOK EC TMO m.fl.), 18/4 19 Grenen (ROC KNP EC AOWN m.fl.) og 23/4 35 syngende Skals Ådal (KAL). Der observeres Skægmejse på 51 lokaliteter i første halvår.

Der er indrapporteret ynglefugle fra Rærup Slambassin, Sønderlem Vig, Ulvedyb, Skals Ådal, Halkær Sø og Lille Vildmose (MLU PKR KJ KAL HAC m.fl.). I Vejlerne er indrapporteret ynglefugle fra Kærup Holme, Kogleaks, Han Vejle, Tømmerby Fjord og Lund Fjord (VJ FSL).

I Atlas-projektet er der indrapporteret om sikker yngel i fire kvadrater og mulig yngel i seks kvadrater. I 2014 var der indrapportering om sikker eller sandsynlig yngel i 18 kvadrater.

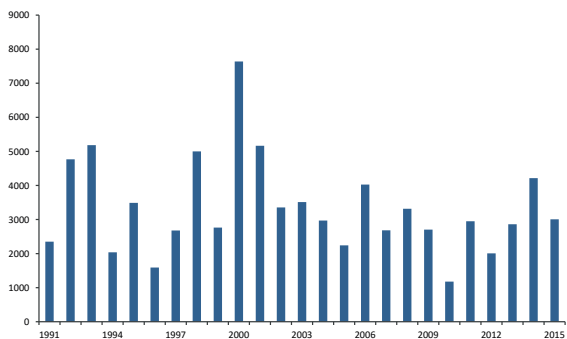
Sum: 3005. 1. halvår 974, 2. halvår 2031. Indsendere 153.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	173	32	174	355	157	83	197	143	319	711	572	89

I andet halvår er de største observationer også fra Vejlerne. Største er 23/9 60 Bygholm Nordlige Rørskov (HAC), 29/9 50 Han Vejle (TRK), 19/10 53 Bygholm Nordlige Rørskov (HHN), 26/10 145 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og 7/11 60 Kogleaks (LM HHN AS MLU). Uden for Vejlerne er største 3/10 32 Sønderlemvig (PJR), 27/10 34 Grenen (ROC ABT TMO m.fl.) og 26/11 72 Rærup Slambassin (ATL).

Der er enkelte observationer af trækkende Skægmejses. De største observationer af trækkende/trækforsøgende fugle, således 25/10 12 S Nordmandshage (AB) og 4/11 26 TF Grenen (TVN ROC).

Der observeres Skægmejses på 49 lokaliteter i andet halvår.

Årlige observationer af Skægmejse i Nordjylland 1991-2015.

Savisanger *Locustella luscinioides*

Det bliver til to syngende fugle i det nordjyske i 2015. Begge nævnes:14-15/5 1 Selbjerg Vejle (HHN TRK JBE)

og 28/6 1 Lille Vildmose (PR).

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

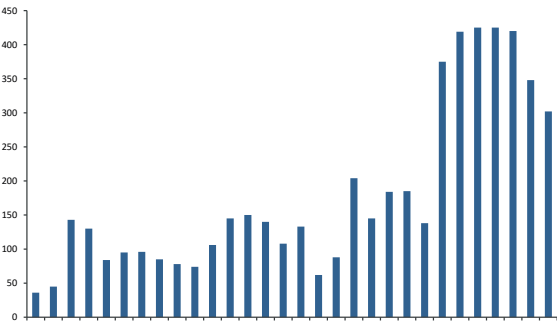
Efter at der i 2014 ikke blev observeret Flodsanger, gæster to fugle Nordjylland i 2015. Den første fugl bliver observeret 2/6 1 Als Hede (TN CSS). Årets anden fugl er stationær i perioden fra 6/6 til 24/6 i Lille Vildmose ved

Rovfugletårnet (GRØN MCH PHJ TL m.fl.). Fuglen høres syngende på alle tidspunkter af døgnet og opses af mange fuglekiggere. Der er således 55 indrapporteringer i de 19 dage, fuglen opholder sig i Lille Vildmose.

Græshoppesanger *Locustella naevia*

Efter en række år med høje årstotaler, så er antallet af observerede Græshoppesangere faldet i de seneste par år. Fra et maksimum i 2010 til og med 2013 på omkring 420 observerede fugle, så er antallet faldet til 348 i 2014 og 302 i 2015. Et ganske markant fald, der kan have sammenhæng med et køligt forår, men dog stadig klart over de årstotaler, der blev registreret frem til 2008. De første observationer gøres til normalt tid i slutningen af april – 22/4 1 Ravnstrup BÆK (HST), 27/4 1 Volsted Kær (TSE) og 28/4 1 Nordmandshage (RSN) Græshoppesangeren registreres næsten udelukkende på sangen, og det er også registrering af syngende fugle, der er de største observationer. De største observationer er 2/5 5 Vandplasken (CP), 8/5 5, 12/6 6 og 2/7 5 Volsted Kær (TSE), 13/6 10 og 2/7+4/7 7 Nørreådal (LM) og 12/5 11 og 15/5 13 Lille Vildmose (EBU). I 2015 er der i Atlas-projektet indrapporteret 10 kvadrater med sikker/sandsynlig yngel. Atlas-projektet viser en hovedudbredelse i Viborg-området samt i Himmer-

land. Der er næsten ingen yngelforekomster i Thy, Salting og på Mors. Årets sidste bliver 1/8 1 Lille Vildmose (HAC), 1/8 1 Lindholm Fjordpark (ALM) og 8/8 1 Harrerende (FBA).

Årlige observationer af Græshoppesanger i Nordjylland 1986-2015.

Sum: 302. 1. halvår 238, 2. halvår 64. Indsendere 73.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	3	142	93	61	3	-	-	-	-

Gulbug *Hippolais icterina*

Med en årssum på 456 er der tale om det højeste antal fugle inden for de seneste 20 år. Gennemsnittet for de sidste 10 år fra 2005 til 2014 er på 351 fugle. Den første fugl ankommer tidligt i maj med 3/5 1 Han Vejle (JAV), hvorefter der går over en uge før næste fugl observeres. Næste bliver 12/5 1 Gl. Vesløs (HRC) og 13/5 2 Hillerslev Thy (JBE). Observationerne i første halvår er typisk af en til tre fugle. Største observation bliver 26/5 5 Nørre Økse Sø (HHN) og 28/6 5 Skagen (ROC). I perioden fra 21/5 til 14/6 bliver der i Skagen ringmærket 27 fugle på 10 dage. De største dage bliver 6/6 4 Det Grå Fyr (SKAF) og 7/6 4 Det Grå Fyr (SKAF).

Gulbug er i forbindelse med Atlas-projektet i 2015 fundet som sikker/sandsynlig ynglende i 34 kvadrater. Yngleudbredelsen er især koncentreret omkring Thy, Hanherred, Viborg-området, den østlige del af Himmerland og nord for en linje mellem Hirtshals og Frederikshavn. Især i den østlige del af Vendsyssel er der meget langt mellem indrapporteringerne til Atlas-projektet. Ligesom i første halvår observeres i andet halvår typisk en til tre fugle. De største observationer bliver 4/8 4 Juelstrup Sø (TSE), 23/8 4 Skagen (MIK) og 25/8 5 Hanstholm Fyrhaver (TVN). Årets sidste observation bliver 3/9 1 Tæbring Enge (ASB).

Sum: 456. 1. halvår 381, 2. halvår 75. Indsendere 92.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	-	118	263	39	35	1	-	-	-

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

I Nordjyllands Fugle 2014 er redegjort for udviklingen i forekomsten af Sivsanger i perioden fra 1986 til 2014. Det fremgår, at en del af tilbagegangen i antallet af observerede fugle efter 2000 med overvejende sandsynlighed kan tilskrives det forhold, at der efter denne periode ikke mere sker indrapportering fra Vejlernes Feltstation. Siden 2004 har udviklingen jævnfør DOF's punkttællinger været stabil.

Årets første fugle observeres 25/4 5 Halkær Sø (HMT), 26/4 1 Sønderlem Vig (PKR) og 26/4 1 Nørreådal (LM). De største observationer fra første halvår bliver 12/5 11 og 24/5 13 Ulvedybet (BKR), 1/5 14 og 22/6 12 Vester

Hassing slamdepot (PR), 25/5 15 Sønderlem Vig (PKR) samt 7/6 13 (GRØN), 5/6 16 (PR), 8/6 16 (HAC) alle Lille Vildmose.

Der er i 2015 i Atlas-projektet i alt indrapporteret 23 kvadrater med sikker/sandsynlig yngel. Atlas-projektet viser en udbredelse i Nordjylland, der er jævn over hele landsdelen – dog er der begrænset forekomst i Thy (undtagen Vejlerne), den sydlige del af Himmerland og dele af det centrale Vendsyssel.

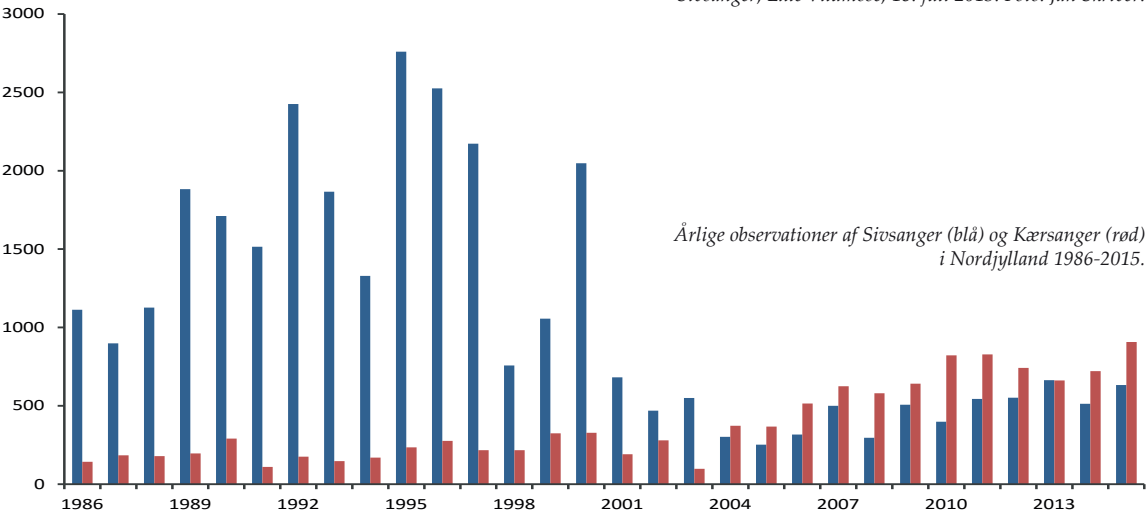
Eneste større forekomst fra andet halvår er 1/7 10 Ulvedybet (RWR). Årets sidste bliver 20/9 1 Bygholm Vejle (NBJ) og 28/9 1 Han Vejle (SAL).

Sum: 633. 1. halvår 553, 2. halvår 80. Indsendere 111.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	32	304	217	65	11	4	-	-	-

Sivsanger, Lille Vildmose, 18. juli 2015. Foto: Jan Skriver.

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

Der er tale om en ny højeste årstotal med 907 fugle i 2015. De højeste totaler har hidtil været 2010 med 822 fugle og 2011 med 828 fugle. Kærsangeren har i de seneste 10 år vist en fremgang i antallet af observerede fugle.

De første fugle ankommer til normal tid omkring 10/5 til 15/5. Første observeres 11/5 1 Skagen (ABU), 11/5 1 Onsild Ådal (CSS) og 12/5 1 Lille Vildmose (GRØN).

De største forekomster i første halvår er alle af syngende fugle på ynglepladser, 26/5 10 Nørre Økse Sø (HHN), 27/5+4/6 11 Onsild Ådal (CSS), 8/6 15 Lille Vildmose (HAC), 10/6 17 Nørreådal (SA) og 12/6 17 Volsted

Sum: 907. 1. halvår 823, 2. halvår 84. Indsendere 96.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	149	674	77	6	1	-	-	-

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Efter forekomsten i 2014 med mindst 5 forskellige fugle er 2015 mere beskeden i forekomsten. Det bliver således

Kær (TSE).

I Atlas-projektet er indrapporteret 48 kvadrater med sikker/sandsynlig ynglende. Forekomsten i landsdelen er især koncentreret omkring den syd-østlige del af Vendsyssel om den østlige del af Himmerland.

I andet halvår er der kun enkelt større forekomst 3/7 16 Lille Vildmose (JHH).

De sidste fugle observeres i september, hvor alle nævnes, 10/9 1 Gerå Enge (HAC), 15/9 1 Tissing Vig (ASB), 20/9 1 Bygholm Vejle (NBJ) og 28/9 1 Han Vejle (SAL).

Rødrygget Svale *Hirundo daurica*

Det bliver til en enkelt observation af Rødrygget Svale i 2015 – 25/4 1 Batterivej, Skagen (KK). Det bringer det

samlede antal i Nordjylland op på 44 siden 1977, hvoraf de 28 er observeret i Skagen.

Skovsanger *Phylloscopus sibilatrix*

Gennemsnittet for de sidste 10 år fra 2005 til 2014 er på 219 fugle, så med en årstotal på 275 fugle er 2015 noget over gennemsnittet.

De første observationer er 25/4 1 Lundbæk Skov (HMT), 26/4 1 Lille Vildmose (AL) og 26/4 1 Hald Sø (CBB). Herfra sker der hurtigt en spredning ud over landsdelen.

Skovsangeren registreres hovedsageligt næsten udelukkende via sin sang. Det kan således være vanskeligt i begyndelsen af sæsonen at vurdere, om der er tale om ynglefugle, eller om der reelt er tale om trækfugle.

De største observationer er primært fra yngleområderne med 10/5 7 Eskær Skov (BKR), 23/5 10 Tofte Skov (HAC ATL TC) og 4/6 7 Haslevgårde Skov (TN).

Sum: 275. 1. halvår 271, 2. halvår 4. Indsendere 76.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	7	177	87	4	-	-	-	-	-

Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Året 2014 blev i Nordjyllands Fugle beskrevet som et exceptionelt år, hvor 11-12 fugle udgør den højeste sum i rapportens historie. Med op til 27 forskellige fugle bliver 2015 således et endnu mere exceptionelt år. Fuglene observeres i perioden fra 19/9 til 13/10.

Agger Tange: 30/9 1 (KGP), 3/10 1 ringm. (HRC) og 4/10 1 ringm. (HRC).

Skagen: 19/9 1 Grenen (ROC KNP EKR m.fl.), 19/9 1

Skagen By (JPIP), 23/9 1 Nordby (LAM), 24/9 1 Grenen (KNO LPA), 24/9 1 Poul Eeg Camping (KEC), 27/9 1 Grenen (LAM EC), 4/10 1 Grenen (ROC KNP JOK m.fl.).

Hanstholm: 20/9 1 (SA), 22/9 1 (CSS), 28/9 2 (LBR EL JBE TRK), 4/10 3 (TRK GGU MSJ), 10/10 3 (KBC ELH).

Hirtshals Øststrand: 28/9 1 (MCH).

Holtet: 1/10 1 (HHB).

Læsø Klitplantage: 13/10 1 (LBO).

Muldbjerger: 4/10 1 (CSS).
Nors Sø: 3/10 1 (GGU TRK).
Onsild Ådal: 23/9 1 (CSS).
Østerild Klitplantage: 20/9 1 (HRC).

Denne høje forekomst af Hvidbrynet Løvsanger opleves også andre steder i landet i løbet af september og oktober. Især i området omkring Blåvand og Fanø er der en lang række observationer i perioden fra 12/9 til 21/10.

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

En lille invasion af Lundsanger finder sted i dagene 5-7/6. Det er i hvert fald i denne periode, at årets to observationer foretages: 5+7/6 1 syngende Tornby Klitplantage (KUP) og 7/6 1 syngende Gerå Enge (HAC RWR GRØN). For

fuglen fra Tornby Klitplantage er det bemærkelsesværdigt, at den observeres næsten samme sted som en Lundsanger sidste år.

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Efter det meget flotte 2014 med 9-11 observationer, så er 2015 tilbage med et mere normalt niveau. Det bliver kun

til en enkelt observation 9/9 1 1K ringmærket Agger Tanget (LS).

Hvidskægget Sanger *Sylvia cantillans*

Et fotodokumenteret fund, 26-27/5 1 2K han ved Grenen, Skagen. Fundet er endnu ikke indsendt til SU. Der vil i givet fald være tale om det 11. nordjyske fund.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Hvidskægget Sanger, Grenen, 26. maj 2015. Foto: Jørgen Kabel.

Sardinsk Sanger, Grenen, 4. juni 2015. Foto: Jørgen Kabel.

Sardinsk Sanger *Sylvia sarda*

Det andet nordjyske og danske fund bliver gjort næsten præcis 10 år efter det første fund. En 2K+ han bliver observeret 4/6 på Grenen (ROC m.fl.). Fundet er godkendt af SU.

Første fund var også fra Skagen fra 12/6 2005, hvor 1 2K blev ringmærket.

Arten er SU-art.

Rødtoppet Fuglekonge *Regulus ignicapillus*

Der er med 53 fugle tale om en tidobling i forhold til de i snit fem fugle, der ellers normalt er blevet indrapporteret. Ændringen skyldes især, at der fra 2014 i forbindelse med Atlasprojektet er indledt en observationsjagt på denne hidtil underrapporterede fugleart.

Året starter i Svankær (ELH) med genfangst af fugl, der blev ringmærket 2/12 2014. Herefter følger 20/1 1 Vanded Klitplantage (JJA), 11/2 1 og 14/2 1 Grenen (ROC), 21/2 og 23/2 1 Skagen By (EC). Senere kommer 1/5 1 Ellekrattet (AWM) og 5/6 1 Grenen (MKP).

Yngleobservationerne begynder 19/4 med Nørholmskoven (RWR) med 1 sy. (kvadrat DC04). Herefter starter en intens jagt i Rold Skov. Sønderskov (AHO), 20/4-16/6 8 obs af op til 2 sy. Hesselholt Skov (AHO) 23/4-15/6 8 obs af op til 2 syngende. Hvis sidste års observationer

medregnes, er der herefter registreret sandsynlig ynglen i fire Rold Skov-kvadrater (CD98, CD99, DD08 og DD09). Desuden Tindbæk Hestehave 25/4 og 29/4 1 og 19/5 2 (kvadrat CD81) (TBR TKR MHH). Endelig Tofte Skov 15/5 2 syngende hanner og 1 hun (kvadrat DC50) (EBU). Første i andet halvår er Sønderskov, Rold Skov 11/7 3 ynglefugle i familieflok (HEN). Herefter følger mange obs, hvoraf nogle tyder på rødtoppede, der forbliver i Danmark. 28/9 1 Hanstholm Fyrhaver (SAL), 17/10 1 Ellidsbøl Strand (HRC) og fra Nors Sø 23/10 5 (FRO), 26/10 1 (LRJ) og 10/11 1 (PHM, ASB). Desuden 25/10 1 Ø (LM), 4/11 1 Sandels Højmosse og Kratskov (PR), 6/11 1 Røjensø Odde (HHL) og 2/12 og 15/12 1 Tæbring Enge (ASB).

Sum: 53. 1. halvår 36, 2. halvår 17. Indsendere 23.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	2	4	-	12	10	8	3	-	1	8	3	2

Silkehale *Bombycilla bombycilla*

Endnu et år med en lav årssum, der dog er 5392 højere end sidste års årssum, men 5864 færre end 10-års gennemsnittet. Der rapporteres ikke om store forekomster i første halvår, hvilket sandsynligvis hænger sammen med sidste års ringe forekomst. De største observationer i første halvår er 23/3 65 Frederikshavn (BKR) og 2/4 52 Nordby, Skagen (ROC m.fl.). De seneste fugle i første halvår

ses som normalt i starten af maj i Skagen, således 10/5 1 Ellekrattet (HARA) og 16/5 1 Ellekrattet (LTP). De første fugle i andet halvår ses 12/10 11 Ø (LM) og 19/10 2 Grenen (ROC). De største observationer i andet halvår er 7/11 423 Nordby, Skagen (ASJ) og 8/11 300 Skagen By (ASJ).

Sum: 8669. 1. halvår 2185, 2. halvår 6484. Indsendere 82.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	529	286	696	667	7	-	-	-	-	526	5154	804

Parktræløber *Certhia brachydactylos*

Arten har fået nyt navn! Årets første observation er 7/1 2 Almen Kirkegård, Aalborg (ALM). På kirkegården ses der endvidere en syngende fugl 25/3, 11/6 og 15/6 (ALM) og 27/7 ses udflyjende unger (TRK). Der er altså sikre ynglefugle i Atlas-kvadrater (DC14).

De fleste observationer kommer som sædvanligt fra artens kerneområde omkring Hald Sø. Ved Niels Bugges Kro er et maksimum på fire syngende hanner 12/3 (ML) og sikker ynglen konstateres 4/6 (TBR). Ved Non Mølleområdet er max 6/3 med 4 syngende (TBR) og 23/5 ses voksen fugl med føde (NIN). Der er altså sikker ynglen

i de to sø-kvadrater (CE49 og CD40). Det ene af dem omfatter også Dollerup Bakker og Dollerup Mølle med max 4 syngende 12/3 (HARA).

Andre lokaliteter med yngleadfærd (syngende fugle) er 27/2 2 Sødal Skov (EM), 14/3 1 Brunskov (TBR), 14/3 1 Lynderupgård (SA), 14/3 1 Søndersø, Viborg (TRK), 8/4 1 Velds Krat (TRK), 16/4 2 Ø (TRK) og 26/6 2 Tjele Langsø (TBR).

Atlasprojektet er nu oppe på yngleadfærd i 12 nordvestjyske kvadrater og 4 nordjyske.

Sum: 99. 1. halvår 89, 2. halvår 10. Indsendere 27.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	5	10	39	15	11	9	5	2	3	-	-	-

Spætmejsse *Sitta europaea*

Kun racen Lysbuget Spætmejsse (*europaea*) behandles her. Denne er udbredt i Østdanmark, primært Nordsjælland og videre nordpå i Skandinavien. Der foreligger ikke år-

lige rapporter om racen i Nordjylland, skønt ynglefund er rapporteret i blandt andet 2014. I år blot 21/4 1 ved folderbræt Batterivej, Skagen (HAC TFR).

Rosenstær *Sturnus roseus*

Årets enlige observation, 9/6 1ad. Øster Hurup (PLA).

Vandstær *Cinclus cinclus*

Et meget gennemsnitligt år, hvor der ses 12 færre fugle end sidste år. Dette år ligger meget tæt på 10-års gennemsnittet på 249 fugle. Der er på de følgende lokaliteter set to fugle i første halvår: Bruunshåb, Rindsholm, Hald Sø v. Niels Bugges Kro, Hald Sø v. Non Mølle, Sæbygård Skov, Kousbæk, Bangsbo Å og Lindenberg Ådal (Hobrovej V). De seneste fugle i første halvår ses som nor-

malt primo april, 4/4 1 Rindsholm (FRO) og 6/4 1 Lindenberg Ådal, Hobrovej (AHO).

I andet halvår ses de første fugle 21/10 1 Rindsholm (VL) og 21/10 1 Uggerby Å (AR). I andet halvår ses der maksimalt tre fugle på en lokalitet, således Døstrup Bæk og Østerå, Aalborg.

Sum: 251. 1. halvår 164, 2. halvår 87. Indsendere 84.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	54	57	50	3	-	-	-	-	-	11	38	38

Grå Fluesnapper *Muscicapa striata*

Et år, der i forhold til antallet af observerede fugle ligger lidt højere end 2014, hvor der blev observeret 793 fugle mod 890 i 2015.

De første fugle observeres normalt omkring månedsskiftet april/maj, så 2015 bliver et typisk år med første 1/5 1 Skagen (MIK) og 1/5 1 Tindbæk (TBR).

I maj måned observeres ikke større forekomster, men til gengæld observeres der Grå Fluesnapper på 70 forskellige lokaliteter. Det er først ved månedsskiftet maj/juni, at der kommer en række større observationer ved trækstederne, hvor seks af de syv største observationer er fra Skagen-området. Det drejer sig om 30/5 20 Ellekrattet (JTL), 31/5 10 Ellekrattet (ROC FSH ANS), 31/5 10 Gyvelstien (FSH ANS), 1/6 10 Batteriskoven (HAC), 1/6 11 Ellekrattet (HAC) og 5/6 77 Grenen (TVN). Eneste større observation uden for Skagen bliver 8/6 24 Nordmandshage (PR).

Der er indrapportering om ynglefugle fra 25 lokaliteter, hvor der typisk observeres et enkelt par. Dog er der ind-

Sum: 890. 1. halvår 660, 2. halvår 230. Indsendere 112.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	273	387	69	133	28	-	-	-

Nattergal *Luscinia luscinia*

Et dårligt år, hvor årssummen er 128 fugle færre end 10-årsgennemsnittet, og 192 færre fugle end sidste år. Årets første fugle høres 8/5 2 Skive Ådal (GKJ), 8/5 1 Nørreådal, Øby-Løvsdal (TBR). De største observationer i første halvår er 19/5 23 Skals Ådal syd for Onsild (CSS), 21/5 15 Bolle Enge (OK) og 13/6 14 Nørreådal (LM

Sum: 474. 1. halvår 468, 2. halvår 6. Indsendere 57.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	227	241	5	1	-	-	-	-

Sydlig Nattergal *Luscinia megarhynchos*

Der registreres én syngende fugl, 5/6 1 sy. Ellekrattet, Skagen (AOWN KNP m.fl.). Fuglen registreres kun denne ene dag.

Blåhals *Luscinia svecica*

Langt de fleste indrapporterede ikke racebestemte Blåhalse er uden tvivl af racen Sydlig Blåhals. Dette kan begrundes med, at de enten registreres i april, hvilket er inden, Nordlig Blåhals ankommer, eller de er registreret på kendte ynglelokaliteter for Sydlig Blåhals. De eneste observationer der potentielt har drejet sig om Nordlig Blåhals er 22/5 1 sy. Grenen (ROC m.fl.), 28/5 1 hun ringmærket Skagen Fyr (SKAF m.fl.) og 30/8 3 Han Vejle (HHN).

Sydlig Blåhals, Lille Vildmose, 25. april 2015. Foto: Mette Berg Hansen.

rapportering af flere end et par fra 4-5/6 3 ynglepar Mørkeskov i Rold Skov (AHO) og 8/6 4 (heraf 3 syngende) Vester Lovnær (TN).

I forbindelse med Atlas-projektet er der i 2015 en forholdsvis høj indrapportering. Der er således indrapporteret 22 kvadrater med sikker yngel og 21 kvadrater med sandsynlig yngel. Registreringerne i Atlas-projektet er jævnt fordelt over hele landsdelen.

I andet halvår rapporteres de fleste fugle i august. De største observationer er 4/8 10 Bindslev Kirke (MCH), 25/8 9 Hanstholm Fyrhaver (TVN), 26/8 8 Rødhus (RSN) og 29/8 12 Ø (TRK), der også bliver den største observation i andet halvår.

Det bliver kun til nogle få observationer af egentlig træk, nemlig 11/7 1 Skagen (ROC KNP m.fl.), 13/8 1 Nordmandshage (RWR) og 29/8 1 Nordmandshage (AB).

Årets sidste observationer bliver 13/9 1 Hanstholm (HRC), 16/9 1 Skagen (ROC EC ASJ) og 19/9 1 Aalborg Øst (TBA).

TRK). Der er i løbet af Atlas III registreret 76 sikre/sandsynlige ynglefund af Nattergal i lokalrapportens område. Som sædvanligt er der meget få observationer i andet halvår, og de seneste observationer er 17/7 1 Koholm Å ved Flyndersø (AO), 20/7 1 Hvidbjerg Kær(SR) og 3/8 1 Onsild Ådal (CSS).

Sydlig Blåhals, Toftegårds Enge, 21. april 2015.
Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Årets første fugle ankommer 28/3 1 Tømmerby Fjord (HRC), 4/4 1 Lund Fjord (HHN) og 6/4 2 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN). De største observationer i første halvår er 29/4 6 sy. Lille Vildmose (GRØN) og 18/4 4 Lund Fjord (HRC). Den nordjyske ynglebestand af Sydlig Blåhals er koncentreret i følgende områder (antal kortlagte syngende hanner er angivet i parentes): Vejlerne (16), Lille Vildmose (6) og Ulvedybet/Haldager Vejle (5). Derudover er der registreret syngende fugle på føl-

gende lokaliteter: 1 Gerå (HAC), 1 Gårdbo Sø (SWJ), 1 Aalborg Øst (TBA), 1 Onsild Ådal (CSS), 1 Rærup Slam-bassiner (RSN), 3 Toftegårds Enge (HHN), 1 Vester Hassing Slamdepot (PR), 2 Emb/Blidstrup (MFJ TVI), 1 Hjerker Nor (VVH), 1 Nørreådal (LM), 1 Røjensø Odde (SFN), 1 Skals Ådal (SA) og 1 Vullum Sø (JBE). Årets seneste ses 12/7 1 Gjel Bro (KHK), 12/7 1 Han Vejle (BBM), 16/7 1 Kærup Holme (KGP) og 30/8 3 Han Vejle (HHN).

Sum: 229. 1. halvår 215, 2. halvår 14. Indsendere 73.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	1	111	66	37	14	-	-	-	-	-

Nordlig Blåhals *Luscinia svecica svecica*

Den meget dårlige tendens fortsætter, idet der i løbet af året blot registreres to fugle. 14/5 1 ringmærket Skagen

Fyr (SKAF m.fl.) og 15/5 1 sy. Lild Strand (ER).

Lille Fluesnapper *Ficedula parva*

Der bliver i 2015 observeret ni fugle, der i første halvår hovedsageligt er set i området ved Skagen.

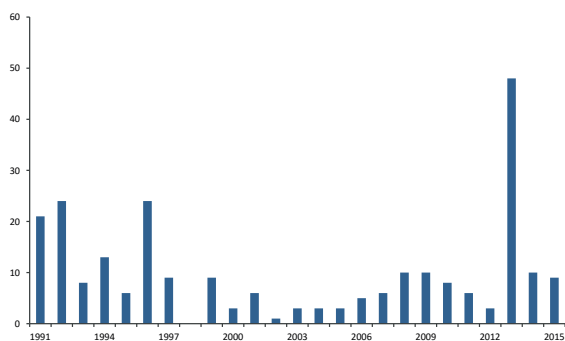
Alle observationer nævnes; 9/5 1 Skagen (FJC DJC), 13/5 1 han Skagen (KMO JHC EKR FSH m.fl.), 18/5 1 Skagen (JHC EC KNP m.fl.), 19/5 1 han Skagen (LAM BRK), 21/5 1 hun Skagen (KNP AOWN HVF), 5/6 1 hun Skagen (MIK) og som eneste fra første halvår uden for Skagen 12+13/6 1 2K Gl. Vesløs (HRC SB).

I andet halvår observeres to fugle 3/10 1 R Grenen (ROC

ME) og 5/10 1 hun Hanstholm Havn (HK PES KHK VAG).

Inden for de seneste 10 år fra 2005 til 2014 er der i gennemsnit observeret 11 fugle om året. Antallet af fugle varierer i denne 10 års periode mellem 3 og 48 fugle (2013). Der er dog i dette år tale om ekstraordinært mange fugle, og der er ikke i perioden tilbage til 1986 observeret så mange fugle tidligere. Ses bort fra masseoptræden i 2013, så har der i perioden været et gennemsnit på 7 fugle.

I de seneste 5 år er observeret 76 fugle i Nordjylland. Langt hovedparten er registreret ved Skagen 68 (89,5%), mens de resterende er observeret ved Tofte Skov 2, Hanstholm Fyrhaver 2, Hald 1, Vorning 1, Mølleparken, Aalborg 1 og Vesløs 1.

Lille Fluesnapper, Gyvelstien, Skagen, 13. maj 2015. Foto: Jørgen Kabel.

Årlige observationer af Lille Fluesnapper i Nordjylland 1986-2015.

Broget Fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

De første fugle ankommer til normal tid, der er i slutningen af april. Første fugle observeres 18/4 1 Saltum (KBO), 22/4 1 han Ulbjerg (EM), 22/4 1 han Ormstrup Skov (FLA EHM) og 22/4 2 han Skagen (BCS).

Ligesom i tidligere år så domineres første halvår af observationer fra Skagen-området. De største observationer bliver 1/5 10 han + 1 hun Batteriskoven (JHC), 1/5 13 hanner Skagen By (MIK), 9/5 8 Poul Eeg Camping (FRO) og 11/5 5 han, 3 hun Skagen (KNP).

Der er i perioden 22/4-6/7 indrapportering af 22 syngende hanner. I flere tilfælde er det ikke muligt at vurdere, om der er tale om fugle på træk, eller om der er

tale om ynglefugle. De største observationer af syngende fugle er 28/4 2 Bunken Klitplantage (BCS), 15/5 3 Tofte Skov (TC) og 25/5 2 Tindbæk (LM). Der er otte indrapporteringer af ynglefugle, der især er samlet omkring Rold Skov (HAC AHO YBR TN).

Ifølge de foreløbige resultater har Broget Fluesnapper vist en meget markant tilbagegang på 85% i antallet af kvadrater med arten fra Atlas II til Atlas III. (Fugle & Natur 1-2016). Dette foreløbige resultat afspejles også i forekomsten i Nordjylland.

I det forrige Atlas-projekt fra 1993-1996 viste en klar udbredelse at være koncentreret omkring den østlige del af

Broget Fluesnapper, Skagen, 30. april 2015. Foto: Knud Pedersen.

Nordjylland. Der var således i Vendsyssel ned gennem Himmerland og over mod Viborg en klar dominans mod øst. I den resterende del af landsdelen var den mere pletvis forekommende.

Det billede, der efter to år af den nuværende Atlas-undersøgelse tegner sig, er et kerneområde i Himmerland og specielt omkring Rold Skov, mens forekomsten i Vendsyssel og Viborg-området er meget pletvis, mens der på nuværende tidspunkt slet ikke er ynglefund i Salling, Mors og Thy. Den nordjyske forekomst følger således den generelle udvikling i landet, hvor der er konstateret

en markant tilbagegang.

I Atlas-projektet er der i 2015 indrapporteret to kvadrater med sikre ynglefund og 11 kvadrater med sandsynlige ynglefund

I andet halvår er der begrænset med registreringer på træstederne. De største observationer bliver 25/8 4 Hanstholm Fyrhaver (TVN) og 7/9 3 Lille Vildmose (TN).

De sidste observationer bliver 10/9 1 Skagen (ROC KNP KEC EKR m.fl.) og 27/9 2 Hanstholm Fyrhaver (JJA).

Sum: 294. 1. halvår 268, 2. halvår 26. Indsendere 92.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	38	215	15	3	13	10	-	-	-

Husrødstjert *Phoenicurus ochrurus*

Et godt år der ligger pænt over 10-årsgennemsnittet på 239 fugle. Der er dog et fald på 11 fugle i forhold til sidste år. Årets første fugl ses 23/1 1 Aalborg Havn (CR). Herefter skal vi frem til et mere normalt tidspunkt 11/3 1 Roshage (UTE). De største observationer i første halvår er 14/5 5 Frederikshavn Havn(AK), 9/6 8 Aalborg Havn (HHB) og 9/6 5 sy. Hirtshals Havn (SAL). Der er registre-

ret 47 syngende fugle på 36 lokaliteter.

I andet halvår er de største observationer 28-29/9 6 Hanstholm Slamdepot (EIL TRK) og 14/10 4 Nordby, Skagen (LKJ). Årets seneste observationer er 20/11 1 Skagen Fyr (BEJ), 15/11 1 Hirtshals Havn (LPA) og 14/11 1 Ålbæk Havn (MER).

Sum: 361. 1. halvår 189, 2. halvår 172. Indsendere 105.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	1	-	8	39	89	52	23	18	49	26	4	-

Bynkefugl, Lille Vildmose, 13. maj 2015. Foto: Jan Skriver.

Bynkefugl *Saxicola rubetra*

Et flot år der byder på 243 flere fugle end 10-årsgennemsnittet. Der er dog et fald på 191 fugle i forhold til sidste år. Årets første fugle ses 17/4 2 Troldkær (Råbjerg Enge) (BHA), 19/4 1 Bulbjerg (HRC). Arten ses dagligt efter 26/4. Første halvårs største observation er 15/5 15 sy. Lille Vildmose (EBU), 14/5 10 Nørreådal, Øby-Løvskaal (LM SA) og 9/5 10 Buttervej, Skagen (LAM).

Sum: 1067. 1. halvår 683, 2. halvår 384. Indsendere 124.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	20	434	229	106	183	94	1	-	-

Der er i løbet af Atlas III registreret 143 sikre/sandsynlige ynglefund af Bynkefugl i lokalrapportens område. De største forekomster i andet halvår ses 28/8 21 Lille Vildmose (TN), 4/9 15 Lille Vildmose (GRØN) og 31/8 12 Tranum Strand (RSN). Årets sidste ses 15/9 1 Tranum Klit (RSN), 15/9 1 Grenen (ROC) og 5/10 1 Roshage (PES m.fl.).

Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquata*

Årets første fugle ses 5/1 2 Roshage (Elly Hansen) og 17/2 2 Mårup Kirke (CSS). Det milde vintervejr er sikkert skyld i, at der ses enkelte fugle gennem vinteren. De største observationer i første halvår ses 25/5 6 Bulbjerg (JPK), 5/6 5 Tofte Skov (ATL) og 4/4 5 Hirtshals Fyr (JBR).

Her følger en gennemgang af årets ynglepar, der så vidt muligt er renset for gengangere. Hvor der ikke er anført andet, drejer det sig om ét par. Langt størstedelen af yngleparrene forekommer ved vestkysten: Pælebakke Klit, Kandestederne, Råbjerg Hede, Råbjerg Sø, Skiveren Strand,

Uggerby Å Udløb, Kjøl Strand, Hirtshals Øststrand, Krage Klit, Vandplasken, Skallerup Klit, Tranum Strand, Lerup Klit, Grønnestrand, Ellidsbøl Strand, Bulbjerg 2, Hjørdemål Klit, Vigsø, Roshage, Klitmøller og Agger Tange. Uden for vestkysten er følgende par indberettet: Damsted Klit, Lodvadskov Mile, Jerup Strand og Enge og Tofte Skov 2. De største observationer i andet halvår er 31/8 19 Tranum Strand (RSN), 15/9 7 Tranum Klit (RSN) og 30/8 6 Vigsø (TVN). Årets sidste er 7/12 2 Hanstholm Havn (AOWN) og 16/12 2 Roshage (HHN).

Sum: 393. 1. halvår 209, 2. halvår 184. Indsendere 133.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	3	3	35	52	62	54	36	71	31	38	4	4

Stenpikker *Oenanthe oenanthe*

Et fint år der ligger lige omkring 10-års gennemsnittet på 2210 fugle. Der er dog tale om et fald på 285 fugle i forhold til sidste år. Årets første fugle ses 6/4 1 Bulbjerg (TRK), 10/4 1 Liver Ås udløb og Kærsgård Strand (MCH), herefter ses arten dagligt. Første halvårs største observationer er 15/5 31 Uggerby Å (MCH), 6/5 30 Troldkær (Råbjerg Enge) (BHJ) og 14/5 27 Sønder Vorupør (TRK). Der er i løbet af Atlas III blot registreret tre sikre og otte sandsynlige ynglefund af Stenpikker i lokalrapportens

område. En meget markant nedgang i forhold til forrige Atlas-projekt, tegner det til.

De største observationer i andet halvår er 10/9 30 Grenen (ROC), 28/9 28 Lille Vildmose (TN), 28/9 23 Nedermose, Skagen (NEJ), 31/8 20 Tranum Strand (RSN). Det største antal trækkende fugle ses 18/9 19 Nordmandshage (PR). Andet halvårs sidste ses 7/11 1 Agger Tange (SVP KØJ) og 1 Grenen (ROC).

Sum: 2302. 1. halvår 1388, 2. halvår 914. Indsendere 172.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	265	1095	28	6	260	588	55	5	-

Sjagger *Turdus pilaris*

Arten behandles kun hvad angår ynglefugle. Der indrapporteres to sikre ynglefund, 7/6 et par med 6 unger Store Vildmose (ATL) og 12/6 et par Borup Mose (TN). Desuden foreligger der tre sandsynlige ynglefund 21/4 Store Restrup (TE), 15/5 Tofte Skov (EBU) og 21/5 Øster

Hjermitslev (SEM). Ifølge Atlas er der sket en særlig udvikling i Sjaggerens udbredelse gennem årene. I 70'erne fandtes den stort set kun i Nordvestjylland, i 90'erne over hele landet og i dag ses den stort set kun i Nordsjælland.

Ringdrossel *Turdus torquatus*

En årssum på lidt under det normale sammenlignet med de seneste 10 års gennemsnit på 1356. Trækket går som

altid over Nordjylland hovedsagelig i slutningen af april med de første observationer til sædvanlig tid 8/4 1 Ska-

Ringdrossel, Skagen, 24. april 2015. Foto: Knud Pedersen.

gen Fyr (EC) og 10/4 1 han Kirkholt (BRY). Allerede 11/4 ses der fugle på mange lokaliteter. Trækket kulminerer ultimo april med de største dage 19/4 76 Nordstrand (HAC KMO SKAF KNP JHC), 30/4 80 Grønnestrand (LAFF) og 30/4 35 Andrup. 45% af fuglene ses i Skagen med 510 i alt. De næststørste lokaliteter er 30/4 80 Grøn-

nestrand (LAFF), 15/4-3/5 82 Klitmøller (JASA JJA) og 18/4-3/5 57 Lund Fjord (TRK JFA LIFO mfl.). Andet halvår er meget magert. Der observeres 28/9-16/10 7 Skagen (ROC KEC NEJ MHH), 10/10 1 Østenkær ved Tversted (CP) og 1/10 1 Tved Plantage (PHM).

Sum: 1126. 1. halvår 1117, 2. halvår 9. Indsendere 98.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	925	191	1	-	-	2	7	-	-

Rødstrubet Piber *Anthus cervinus*

2015 byder på 4 observationer af Rødstrubet Piber. Et forårsfund 16/5 1 Skagen Haveforening (KMO GRØN m.fl.) og tre efterårsfund, 5/9 1 R Grenen (ROC EC JOK

SØS), 18/9 1 S Nordmandshage (PR AB) og 11/10 1 Grenen (ROC).

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Endnu et år med mange fugle, hvor det er ganske usædvanligt med flest fugle i første halvår, hvilket givet skyldes den meget milde vinter. Der sker noget på Bjergpiberområdet. Den bliver registreret på flere og flere lokaliteter, det bliver spændende at følge denne udvikling de kommende år. Første halvårs største observationer er 22/1 42 Nørreådal, Øby-Løvsdal (LM), 25/1 18 Bygholms Nordlige Rørskov (HRC) og 21/2 22 Grenen (ROC KK KEC TMO). Forårets sidste observationer er alle fra Vejlerne, 23/3 1 Bygholm Vejle (SØP), 28/3 1 Bygholms Nordlige Rørskov (HHN) og så et sjældent aprilfund 3/4

1 Bygholm Vejle (HHN). Sidst der blev set Bjergpiber i Nordjylland i april var i 2003. Sidste forårsfugl i Skagen er 10/3 4 Grenen (ROC).

Efterårets første fugle ankommer til normal tid. I 2014 ankom første fugl 18/10 Grenen, og i 2015 er første efterårsobservation 18/10 1 Grenen (ROC KNP m.fl.). De efterfølgende er 22/10 1 Lille Vildmose (HAC) og 23/10 1 Juelstrup Sø (TSE). Andet halvårs største observationer er alle fra Grenen 1/11 31 (ROC RT m.fl.), 4/11 19 (TVN ROC) og 31/10 15 (ROC KNP MD LD). Årets materiale er renset for gengangere på enkelt dage.

Sum: 840. 1. halvår 483, 2. halvår 367. Indsendere 40.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
289	151	42	1	-	-	-	-	-	49	246	72

Skærpiber *Anthus petrosus*

Årets gennemgang af Skærpiber omhandler kun ynglefugle. Optælling på ø-gruppen Hirsholmene fandt sted 26-27/5 og gav 6 ynglefugle på Hirsholm og 12 ynglefugle på de øvrige øer (BHJ KTP TBB). En anden spæn-

dende observation er 6/7 2 Strandby (ARB). Fuglene opfører sig, som om de flyver med mad til rede med unger, men ingen rede observeres.

Storpiber *Anthus richardi*

Ingen sikre observationer af Storpiber i 2015. Det er ret usædvanligt. Storpiber blev taget af SU-listen i 1986 og er siden 1986 fundet i Nordjylland i alle årene frem til og

med 2014. I perioden 1982-1986 er der udokumenterede fund, så vi skal helt tilbage til året 1981 for at finde en tidligere rapport, hvor Storpiber ikke optræder.

Gul Vipstjert *Motacilla flava flava*

Kun ynglefund omtales. Der observeres mindst 85 sikre ynglepar fordelt på 31 lokaliteter. De fleste ynglefund gøres langs Limfjorden, i Store Vildmose og langs østkysten, mens der ingen ses i det nordlige Vendsyssel, vestlige Thy samt store dele af det centrale og vestligste

Himmerland. De største ansamlinger ses ved Ølands Vejle med ca. 27 par, Ulvedybet med 7 par, Arup Vejle med 18 par og Nørrekær med 8 par. Herudover observeres der 19 sandsynlige par fordelt på 18 lokaliteter.

Gul Vipstjert, Revlsbuske, 14. maj 2015.
Foto: Jørgen Peter Kjeldsen/ornit.dk.

Gulhovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava flavissima*

To fund af denne race. 6/5 1 han syngende Hou Skov

(HAC) og 6/9 1 Bygholm Vejle (HRC mfl.).

Bjergvipstjert *Motacilla cinerea*

Den højeste årssum i rapportens historie! Næsthøjeste sum er fra 2009, hvor der blev set 816 fugle. De seneste 10 år har der overordnet set været et opsving med fem antalsmæssigt gode år efterfulgt af fem dårlige – hhv. 711 og 484 fugle i gennemsnit.

I årets første to måneder ses der enlige fugle på flere forskellige lokaliteter. Fra starten af marts ses de første træk-kende 8/3 1 (KEC ROC), 12/3 2 (ROC) og 15/3 3 (KNP ROC) – alle Grenen. Fra de traditionelle træklokaliteter lyder totalerne på 258 i Skagen, 4 ved Hirtshals Fyr og 11 ved Nordmandshage med de største dage 18/3 15 Nordstrand (KNP), 19/3 13 Grenen (KNP ROC), 4/4 9 Grenen (SKAF ROC MCH) og 5/4 9 Grenen (SKAF ROC). De fire største observationer af rastende fugle er alle fra Butterstien med den største dag 6/4 8 hunner (PBA EC). Uden for Skagen er største observation af rastende fugle 28/3 5 ynglefugle Gårdbogård (CP) samt

Sum: 856. 1. halvår 663, 2. halvår 193. Indsendere 123.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	11	10	232	252	96	62	29	21	57	62	17	7
Skagen	-	-	104	150	45	17	2	7	8	15	3	-

Citronvipstjert *Motacilla citreola*

Tre dokumenterede fund. Årssummen er stor, men kan sikkert forventes at vokse yderligere de kommende år, i takt med at arten spredes vest på. Følgende er godkendte af SU: 6/5 1 hun Nordstrand og Grenen (ROC m.fl.) og 21/5 1 hun Grenen (ROC m.fl.). Desuden et dokumente-

24/4 Willestrup (TN), 27/3 Gravlev Ådal (HAC), 8/4 Gravlev Ådal (HAC), 14/4 Tange Å (FIA) og 4/6 Uggerby Å (GRA) – alle med 4 fugle. Desuden skal Bindslev nævnes med 41 fugle i perioden 13/3-28/6 og Hald Sø med 44 fugle i perioden 7/3-13/6. Der ses 13 sikre yng-lepar på 13 forskellige lokaliteter og yderligere 48 sand-synlige ynglefugle på 27 forskellige lokaliteter.

I andet halvår ses der særligt træk ved Grenen med 29 i perioden 5/7-2/11 og Nordmandshage med 18 i perio-den 6/7-25/10, hvoraf den største dag er 18/9 6 Nord-mandshage (PR AB). 16/9 ses der 3 rastende fugle ved Nygårds Mølle (CP) – alle øvrige observationer af ras-tende fugle er på 1-2 individer. Endelig gør Bindslev sig også bemærket i andet halvår med 38 fugle i perioden 14/7-3/10. Året slutter som det starter med enlige fugle på flere forskellige lokaliteter.

ret fund, der endnu ikke er forelagt SU: 11/5 ses 1 adult han Nordstrand og Grenen.

Arten er SU art. Der må ikke refereres til observationer, der ikke er godkendt af SU.

Sorttrygget Hvid Vipstjert *Motacilla alba yarrellii*

Ligesom sidste år ses der mange fugle af denne race. Nor-malt ligger årssummen på 10-20.

Den første fugl ses 20/3 1 Øster Tversted (CP), hvor den raster nogle dage. Herefter ses de første i Skagen 26/3 2 Butterstien (ROC KK KNP). Skagen er den mest repræ-senterede lokalitet med 39 efterfulgt af Tversted med 28. De fleste observationer drejer sig om 1-2 individer, men et par større totaler fra de to lokaliteter bør også nævnes: 27/3 3 Øster Tversted (CP), 6/4 3 Østenkær ved Tver-sted (CP) og 5/4 3 Skagen Genbrugsplads (KMO). Alle

observationer uden for Skagen og Tversted nævnes: 28/3 4 Ulvedyb (RSN) – årets største, 7/4 1 Lund Fjord (HHN), 18/4 1 Østerild (MCH), 23/4 1 Viskum (TBR), 26/4 1 Ulvedyb (BKR), 6/5 1 Lille Vildmose (GRØN), 6/5 1 Nibe Havn (PHJ), 7+8/5 1-2 Hirtshals (STM LBR) og 14/5 1 Skals Ådal (BEJE). De sidste fugle ses 29/5 1 Butterstien, Skagen (SSC), 29/5 1 Grenen (BWI), 31/5 1 Skagen Haveforening (JMPJ) og endelig en efternøler 18/6 1 Skagen Fyr (TMØ). Der er sandsynligvis en del gengangere.

Sum: 80. 1. halvår 80, 2. halvår 0. Indsendere 37.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	25	28	26	1	-	-	-	-	-	-

Sorttrygget Hvid Vipstjert, Lund Fjord, 7. april 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Kernebider *Coccothraustes coccothraustes*

Et fald i forhold til sidste års rekordhøje årssum på 2774, men stadig på den pæne side af gennemsnittet for de seneste 10 år, som ligger på 1286. Siden 2010 har årssummen ikke været under 1000.

Forårstrækket går over Skagen i perioden 17/3-20/6 med 210 fugle i alt og over Nordmandshage i perioden 8/3-26/6 med i alt 57. De største træk dage er 15/5 12 Grenen (MCH TVN CSS), 2/6 11 Nordmandshage (PR) og 8/6 11 Nordmandshage (PR). Af bemærkelsesværdige rastelokaliteter skal Skagen nævnes med 118 fugle i alt, Aalborg-området med 129, Rebild-området med 325 og

Sum: 1966. 1. halvår 1710, 2. halvår 256. Indsendere 118.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
144	207	342	283	526	208	64	10	23	54	72	33

Mariager-området med 119. De største indrapporteringer af rastende er 14/3 30 Rold Østerskov (AHO), 9/4 27 Eendelen (TN) og 15/4 30 Mastrup Bæk (TSE).

Der meldes om 34 sikre ynglepar fordelt på 30 lokaliteter – største er 19/4 5 par Hesselholt Skov (AHO). Derudover ses 32 sandsynlige ynglefugle på 19 forskellige lokaliteter.

I andet halvår ses kun småflokke, og der gøres kun tre observationer på over 10 fugle 26/10 15 Skørping (HAC), 1/11 12 Rebild (AHO) og 18/11 25 Brændeskov (TSE).

Karmindompap *Carpodacus erythrinus*

En forøgelse i forhold til sidste års lave total, men stadig i den lave ende. Gennemsnittet for de seneste 10 år ligger på 166.

De første fugle ses til normal tid midt i maj, 15/5 1 Skagen Camping (CSS), 16/5 1 Nordstrand (ESB FSX) og 16/5 1 Skagen Fyr – alle syngende. Hovedparten af fuglene ses ved nordvestvendte pynter, således Skagen med 68 fugle, Hirtshals-området med 27 og Hanstholm med 7. 8/6 er eneste dag, der observeres fugle uden for disse områder, således 1 Nordmandshage (PR) og 1 syngende

Sum: 114. 1. halvår 104, 2. halvår 10. Indsendere 50.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
-	-	-	-	19	85	6	4	-	-	-	-

Lille Vildmose (HAC). Hovedparten ses i første halvdel af juni, hvor der observeres fugle hver eneste dag i perioden 3-16/6, og hvor årets største observationer gøres, 9/6 4 Grenen (KNP ROC JMPJ) og 14/6 4 Tversted (HET). Der meldes om fire sandsynlige ynglefund fra Grenen, Tversted Søerne, Tornby og Hirtshals – på sidstnævnte lokalitet ses tilmed en redebyggende hun i selskab med en syngende han (MCH).

I andet halvår indrapporteres kun fugle fra Skagen. De sidste ses på Grenen 9/8 1, 13/8 1 og 22/8 1 (alle ROC).

Hvidsken *Carduelis hornemanni*

Ingen observationer af denne art i år. Inden for de sene-

ste 25 år er det kun sket tre gange – i 1993, 1999 og 2012.

Stor Korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Efter den meget store invasion i vinteren 2013/14 ryger dette års total helt ned på 15 fugle. En meget lav årssum set i forhold til de seneste 25 års gennemsnit på 372. De fleste fugle observeres i årets første to måneder – alle nævnes: 4/1 1 han Tranum Klitplantage (BKR), 23/1 5 Ålbæk

Klitplantage (PCH), 27/1 3 Tranum Klitplantage (PR) og 7/2 5 Tversted Plantage (VHL). I maj gøres to usædvanlige fund i Skagen, der sandsynligvis drejer sig om samme fugl, 18/5 1 Batterivej (BJO) og 1 Poul Eeg Camping (PPO).

Hvidvinget Korsnæb *Loxia leucoptera*

En lav årssum efter fire gode år med et gennemsnit på 748. Set i lyset af de sidste 25 års gennemsnit på 187 ligger årets sum dog ganske jævnt.

Den pæne forekomst fra slutningen af 2014 fortsætter ind i starten af 2015. De fleste observationer gøres i Skagen med 44 fugle i perioden 13/1-25/5, Tversted med 43 i perioden 4/1-21/3, Vester Torup Klitplantage med 17 i perioden 7/1-22/4 og Rebild-området med 31 i perioden 4/1-24/4. De største observationer gøres 30/1 12-15 Tver-

sted (CP), 2/2 12 Tversted (CP) og 10/2 11 Dronninglund Storskov (PR). I løbet af foråret svinder flokkene ind, og de sidste fugle observeres 20/5 3 Storsig (SKAF), 25/5 2 Nordby, Skagen (JMPJ) og 29/5 3 S Nordmandshage (PR). Der gøres observationer af enlige syngende fugle på fire lokaliteter: Lodskovvad, Vester Torup Klitplantage, Torup Strand og Vust.

Hen over sommeren gøres kun et par fund 11/7 1 overflyvende Skagen By (JMPJ) og 14/8 Nørreådal 1 (PBA).

Først fra oktober gøres der igen observationer, men i beskedent omfang – alle nævnes: 19/10 1 Ø Poul Eeg Cam-

ping, Skagen (PBA), 31/10 2 Østerklit, Skagen (SWJ), 1/11 4 Østerklit, Skagen (GRØN) og 19/12 1 Ø (LM TRK TBR).

Sum: 209. 1. halvår 199, 2. halvår 10. Indsendere 39.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	73	54	47	15	10	-	1	1	-	3	4	1

Gulirisk *Serinus serinus*

Dobbelt så mange fugle som sidste år, men stadig i den lave ende. Gennemsnittet for de seneste 10 år ligger på 39 fugle. Fuglene optræder fænologisk normalt med flest fugle i foråret og et par enkelte i efteråret. De første observationer gøres til sædvanlig tid 4/4 1-2 NØ Skagen (LAM), 5/4 1 TF Grenen (ROC SKAF) og 5/4 1 Hostrup Strand (KDP). Skagen leverer som altid hovedparten af observationerne med 19 fugle i alt. Uden

for Skagen observeres der 27/5 1 hun Onsild Ådal (CSS) og 15/6 1 han S Nordmandshage (PR) samt tre observationer af syngende fugle 7/4 1 Viborg (SA), 19/4 1 Ajstrup (Steffen Elmose) og 15/5 1 Lyngså (MLU). Sidste fugl ses 20/6 1 Grenen (ROC). I andet halvår gøres der to fund, 5/8 1 Gerå (HAC) og 9/9 1 Grenen (ROC m.fl.).

Sum: 26. 1. halvår 24, 2. halvår 2. Indsendere 26.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	-	11	10	3	-	1	1	-	-	-

Laplandsværpling *Calcarius lapponicus*

En lav årssum, der ligger noget under de seneste 10 års gennemsnit på 315. I vintermånederne gøres ingen observationer. De første fugle ankommer 3/3 1 Grenen (KNP), 12/3 1 Grenen (ROC) og 17/3 1 Syrodde (PR). Eneste dag i første halvår med flere end én fugl er 3/5 4 NØ Nordstrand, Skagen (KMO mfl.). Herefter ses først en fugl igen 22/5 Grenen (ROC BJO APR LTP JHC) – en sen én af slagsen og den sidste i første halvår. Andet halvårs første fugle ankommer til normal tid midt i september, 10/9 2 Østerild Fjord (JBE), 15/9 1 Tranum

Klit (RSN) og 21/9 5 Grenen (LPA). De fleste observationer gøres på Grenen i tidsperioden 21/9-9/12 med 84 fugle i alt. Samme sted gøres også årets største observationer 11/10 8 (KNP ROC), 16/10 9 (ROC KNP KEC) og 15/10 7 (ROC KNP). Desuden bør følgende lokaliteter med observationer over flere dage også nævnes: Jerup med 4, Sørå Mark med 10 og Agger Tange med 7 fugle. Andet halvårs sidste observationer gøres 18/12 5 Sørå Mark (RSN) og 26/12 1 Jerup (MER).

Sum: 131. 1. halvår 12, 2. halvår 119. Indsendere 28.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	-	-	4	3	5	-	-	-	17	86	4	12

Snespurv *Plectrophenax nivalis*

Snespurv, Hirtshals, 27. februar 2015. Foto: Hans Henrik Larsen.

Laveste årssum i fem år, hvor gennemsnittet har ligget på 7790.

I første halvår ses ingen flokke af betydelig størrelse. De største er 29/1 48 Bygholm Vejle (FSL), 31/1 65 Bygholm Vejle (HHN) og 8/2 60 Ølands Vejle (JLI). Hovedparten af fuglene ses ved Hirtshals med 161 i alt og Bygholm Vejle med 482 i alt. De sidste observationer gøres 14/4 1 Nørrekær Enge (HHN), 8/5 4 Grenen (PBA) og 15/5 1 Grenen (SFX).

De første fugle i andet halvår observeres 17/9 1 Uggerby

Strand (RSN), 17/9 1 Butterstien, Skagen (ROC) og 18/9 2 V Grenen (OS). Vinteren lader vente på sig, og først fra november begynder fuglene at samle sig i større grupperinger. De største flokke ses medio til ultimo november med bl.a. 17/11 245 (KNP ROC), 18/11 245 (KNP ROC) og 28/11 230 (PBA ROC) – alle fra Grenen. Herefter ses der ingen flokke over 100 resten af året. 73% af andet halvårs fugle ses i Skagen med 2948 fugle. De næststørste lokaliteter udgøres af Hanstholm med 235 og Agger Tange med 215.

Sum: 5687. 1. halvår 1643, 2. halvår 4033. Indsendere 108.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
	809	450	364	15	5	-	-	-	30	523	2509	982

Hætteværling *Emberiza melanocephala*

Formodet Hætteværling, Grenen, 27. september 2015. Foto: Erik Christophersen.

Der foreligger et fotodokumenteret fund af en fugl ved Grenen 27/9. Fundet er endnu ikke tilsendt SU. Der foreligger hidtil tre fund fra Skagen og fire fund fra Nord-

jylland.

Arten er SU-art. Der må ikke refereres til observationer der ikke er godkendt af SU.

Hortulan *Emberiza hortulana*

Endnu et år, der bekræfter den nedadgående tendens for denne art. Der gøres kun to observationer, 4/5 1 Skagen

Haveforening (KMO) og 11/5 1 Buttervej Industriområde, Skagen (ROC).

Litteratur

Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.

Indsendere 2015

AB	Anders	Brinkmann	9310AB	BJH	Bjarne	Holm	6823BJH
ABR	Arne	Bruun	5700AB	BJO	Bo	T. Johansen	3400BJO
ABU	Ursula Burmann	& Arne Bo Larsen	8550ABU	BJS	Bjarne	Boye Sørensen	8500BJS
AEB	Aage	Ebbesen	7442AEB	BKR	Brian	Kristensen	08KR
AEC	Andreas	Egelund Christensen	2100AEC	BL	Bo	Levesen	7080BL
AEP	Axel	Pedersen	9510AEP	BLK	Bent	Lyngklip Kjeldgaard	7700BLK
AFJ	Allan	Jensen	9900AFJ	BLN	Brian	Lyngsøe Nilsson	9600BLN
AGM	Anni	Guldborg Madsen	9700AGM	BN	Bjarne	Nielsen	6440BN
AGS	Allan	Gotaas Sprange	3500AGS	BNM	Bjørn og Nancy	Møller	6950BNM
AH	Allan	Haagensen	2750AH	BOJ	Britta	Overgaard Jensen	4000BOJ
AHO	Anders	Horsten	8220AHO	BRS	Bo	Ryge Sørensen	8600BRS
AHØ	Anders	Høgsholm	3050AH	BRY	Benny	Rytter	9000BRY
AJ	Arne	Jochumsen	9440AJ	BRØN	Bent	Rønsholdt	9800BRØN
AJA	Allan	Janniche	8000AJA	BSP	Birger	Pedersen	9900BSP
AK	Arne	Kiis	9260AK	BSØ	Børge	Søndergård	9000BSØ
AKO	Allan	Olsen	8700AKO	BVI	Børge	Vistisen	6900BVI
AL	Arne	Lilhauge	7000AL	BWI	Brian	Wielsøe	4100BWI
ALH	Anton Herrig	Liebermann	6100ALH	CAHE	Carl Aage	Hesselberg	8830CAHE
ALI	Allan	Nielsen	3120AL	CAS	Carsten	Sørensen	9900CAS
ALM	Asger	Lykkegaard Møldrup	8210ALM	CB	Carl	Bohn	4000CB
ALPA	Allan	Pade	7700ALPA	CBB	Claus	Barnewitz	8800CBB
ALU	Aleks	Lund	6070AL	CBR	Conny	Brokholm	7000CB
ALUD	Arne	Ludwigsen	3200AL	CFL	Carsten Fynbo	Larsen	8700CFL
AM	Anne Grete	Madsen	4470AM	CG	Christian	Gade	4572CG
AMLD	Ann Maria	Linnea Dithmer	7850AMLD	CGJ	Carl Gustav	Johannsen	2100CGJ
AO	Anni	Oppelstrup	7840AO	CGL	Carsten	Gørges Laursen	
AOWN	Anders	Odd Wulff Nielsen	5700AOWN	CH	Christian	Hjorth	7830CH
APN	Anni & Peter	Nielsen	8382APN	CHJ	Christian	A. Jensen	8462CHJ
APR	Anders	Prehn	4791APR	CHP	Christina	Pedersen	9690CP
AR	Anette	Reinholdt	9881AR	CJ	Conny	Jensen	9800CJ
ARA	Anders	Rasmussen	8500ARA	CKP	Carsten	Krog Pedersen	7741CKP
ARB	Arvid	Bredesen	7246ARB	CLM	Claus	Lindskov Møller	2400CLM
ARE	Anders	Refstrup	9430ARE	CMG	Christian	Glahder	4200CMG
AS	Albert	Schmidt	7741AS	CMLC	Carsten Mikael	Lønstrup Christensen	8800CMLC
ASB	Andreas	Svane Bech	7960ASB	CMM	Christian Michael	Villadsen	8000CMM
ASF	Alex	Sand Frich	7300ASF	COL	Conni	Lauritzen	2610COL
ASH	Albert	Steen-Hansen	9240ASH	COR	Carsten	Nielsen	8240COR
ASJ	Anders	Sydney Jensen	3600ASJ	CP	Carlo	Pedersen	9881CP
ATL	Anton Thøger	Larsen	9310ATL	CR	Claus	Rømer	9520CR
AVJ	Anders	Vadstrup	7442AVJ	CRE	Claus	Reimann	6860CR
AWM	Andreas	Winding Mønsted	8654AWM	CS	Christian	Stolz	3017CS
AWN	Anders	Wiig Nielsen	4000AWN	CSJ	Hans Carl	Søndergaard-Jensen	8900CSJ
AØ	Anders	Østerby	9800AØ	CSS	Carsten	Svejstrup Sørensen	9500CSS
BB	Birgit	Brammer	2300BB	CVR	Carsten	Vest Rasmussen	4000CVR
BBM	Bent	Markussen	9500BBM	DA	Daniel	Andersen	4700DA
BCA	Bent	Carstensen	7000BCA	DAC	Daniel	Christensen	9400DAC
BCS	Brian	Skræm	9300BCS	DB	Dan	Blohm	8300DB
BEJ	Bent	Jakobsen	6840BEJ	DBC	David	B. Collinge	4000DBC
BEJE	Bent	Jensen	8800BEJE	DBR	Dan	Bruhn	2800DB
BEKR	Benny	Kristensen	8900BKR	DE	Dann	Elmström	4180DE
BF	Berit	Foulum	7600BF	DFS	Dorte	F. Sørensen	9820DFS
BFN	Bent	Færch Nielsen	8200BFN	DJC	Dennis	just Christensen	6230DJC
BGO	Bjarne	Golles	8220BGO	DLP	David	Lykke Pedersen	8000DLP
BH	Benny	Haahr	9500BH	DM	Dorthe	Mikkelsen	9310DM
BHA	Bjarne	Haugaard	9982BH	DMA	David	Manstrup	8305DMA
BHE	Bent	Heiselberg	9340BHE	DMB	David	Boertmann	7800DMB
BHJ	Bjarke	Huus Jensen	9800BHJ	DOF	DOF	Fuglenes Hus	1620DOF
BJ	Bent	Møllmann Jürgensen	2970BJ				
BJA	Brian	Jakobsen	7800BJA				

Indsendere 2015

EA	Erling	Andersen	7752EA	FA	Frank	Abrahamson	2300FA
EBA	Erik	Balle	8600EBA	FBA	Finn	Baggesen	2750FBA
EBJ	Erik	Bisballe Jensen	8600EBJ	FBC	Finn	Birkholm-Clausen	6830FBC
EBU	Erik	Buchwald	8543EBU	FD	Flemming	Damskov	7870FD
EC	Erik	Christophersen	9990EC	FDE	Frank	Desting	2730FDE
EDJ	Ejnar	Dahl Jensen	9870EDJ	FF	Flemming	Fragtrup	9670FF
EDY	Hans Erik	Dylmer	8600EDY	FG	Frederik	Grønfeldt	8600FG
EE	Erik	Enevoldsen	6950EE	FHK	Folmer	Hjort Kristensen	9940FHK
EEE	Erhardt	Edmund Ecklon	5700EEE	FIA	Finn	Andersen	8840FIA
EGA	Erik	Groth-Andersen	3000EGA	FIB	Finn	Bülow	9230FIB
EI	Egon	Iversen	6470EI	FIM	Finn	Madsen	6700FIM
EIL	Eigil	Larsen	4600EIL	FJC	Finn	Just Christensen	5270FJC
EJ	Egon	Jensen	6100EJ	FJU	Frans	Julin	9500FJU
EJA	Erik	Mandrup Jacobsen	3400EJA	FLB	Finn Lennart	Brandt	2605FLB
EKR	Erik	Kramshøj	2791EKR	FLF	Flemming	Falk	8000FLF
EL	Elin	Løyché	9881EL	FNI	Flemming	H. Nielsen	8541FNI
ELH	Elly	Hansen	7755ELH	FRO	Frits	Rost	8800FRO
EM	Egon	Mogensen	8832EM	FSH	Freddy	Hansen	5600FSH
EMI	Ella	Mikkelsen	5250EMI	FSL	Flemming	Skovgaard Larsen	7884FSL
EO	Erik	Overgaard	8462EO				
EOA	Else	Østergaard Andersen	4840EOA	GAH	Gitte	Holm	9510GAH
EPE	Elmer	Pedersen	8260EPE	GBL	Gerda	Bladt	6200GBL
ER	Erik	Røjgaard	8723ER	GEC	Gert	Christensen	2700GEC
ERA	Erik	Vikkelsø Rasmussen	4500ERA	GG	Gorm	Gaarde	7100GG
ERBR	Erik	Bräuner	8800ERBR	GGR	Gabor	Graehn	6400GG
ERIJ	Erik	R. Jespersen	7700ERIJ	GGU	Georg	Guldvang	8600GGU
ESAN	Erik	Søgaard-Andersen	9000ESAN	GH	Githa	H. Sørensen	8382GH
ESB	Eilif	S. Bendtsen	3700ESB	GKJ	Gitte og Kaj	Jensen	7800GKJ
ESØ	Esben	Stubbe Østergaard	8330ESØ	GLJ	Gert	Lystrup Jørgensen	6470GLJ
ET	Eigil	Thomasen	6950ET	GM	Gerner	Majlandt	7600GM
EØ	Egon	Østergaard	7490EØ	GRA	Gert	Rasmussen	9000GRA

Agerhøne, Lille Vildmose, 6. februar 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

GRØN	Lars	Grøn	9220GRØN	HJF	Hans Jørgen	Falk	8362HJF
GTA	Gert	Thorhauge Andersen	7490GTA	HK	Henrik	Rähr	7500HK
GTI	Gunnar	Tindborg	9560GTI	HKA	Hanne	Kapala	2400HKA
GTW	Gorm Thyge	Wæhrens	7800GTW	HKNA	Hans	Knakkegaard	8654HK
GØJA	Gøran	Jakobsen	7500GØJA	HKS	Henrik	Kaufmann Sørensen	3760HKS
				HL	Henry	Lind	8300HL
HA	Harry	Antonisen	6270HA	HLE	Henrik	Leth	4000HL
HAC	Hans	Christophersen	9520HAC	HLI	Hans	Lind	4874HLI
HAC	Hanne	Clausen	11HAC	HLK	Henrik	Kolsbjerg	7300HLK
HAM	Jan	Hammer	4000HAM	HLL	Henning	Lykke Larsen	8240HLL
HAN	Harry	Andresen	6541HA	HM	Henrik	Møller	9240HM
HAPN	Henrik Asbjørn	Pedersen	9800HAPN	HMA	Henrik	Madsen	8882HM
HARA	Hans	Rasmussen	6100HARA	HMC	Henrik	Mørch Christensen	9000HMC
HBJE	Henriette	Bjerregaard	8240HBJE	HMS	Helge	Mølbach Sørensen	8370HMS
HBP	Hans Jørgen	Bruun Pedersen	8240HBP	HMT	Henrik	Møller Thomsen	9000HMT
HBØ	Henrik	Böhmer	7150HBØ	HOC	Hans Ole	Christensen	7752HOC
HCH	Henrik	Christoffersen	9310HCH	HOM	Hans Olav	Møller	9881HOM
HD	Holger	Daugaard	8721HD	HOU	Kjeld	Hougaard	8230HOU
HE	Henning	Elgaard	8310HE	HP	Hans	Pinstrup	8700HP
HEH	Hans Ejnar	Hansen	9550HEH	HPD	Hans Peter	Dahlgaard	7752HPD
HEN	Hans Erik	Nielsen	8920HEN	HRC	Helge	Røjle Christensen	7742HRC
HENI	Henrik	Nyrup	9530HEN	HS	Henning	Sørensen	9493HS
HET	Henning	Ettrup	8471HET	HSC	Henning	Schmidt	9981HSC
HFN	Henrik	F. Nielsen	7700HFN	HSB	Helle Susanne	Hallin	8800HSB
HH	Hans	Hovaldt	9800HH	HST	Henrik	Stenholt	8600HST
HHB	John	Brask	9000HHB	HSTA	Hans	Staunstrup	7500HST
HHBA	Hans Henrik	Bay	7120HHB	HVP	Henrik	Vittrup Poulsen	9870HVP
HHL	Hans Henrik	Larsen	7790HHL				
HHLA	Hans Henrik	Larsen	9800HHL	IBD	Ib	Dyhr	9220IBD
HHN	Henrik	Haaning Nielsen	7742HHN	IKI	Inge	Kirk	7950IKI
HHS	Henrik	H. Søndergaard	8370HHS	ILD	Inger-Lisbeth	Damm	9900ILD

Vibe, Lille Vildmose, 8. juni 2015. Foto: Jan Skriver.

Blåmejse, Lille Vildmose, 5. februar 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

ILM	Inge-Lise	Mortensen	7800ILM	JFR	Jon	Friis	2200JFR
IUH	Ian	Utke Heilmann	9990IUH	JFRO	Jens Ditlev	Fromsejer	4320JFR
IZN	Inger & Ivan	Zink-Nielsen	8270IZN	JG	Jens	Gregersen	8700JG
				JGH	Gunnar	Hansen	9670JGH
JA	John	Andersen	4040JA	JGL	Jørn	Grønhøj Lausen	9280JGL
JAC	Jan	Christophersen	9900JAC	JH	Jannie	Høg	9800JH
JAЕ	Jakob	Engelhard	3520JAE	JHC	Jørgen	Hulbæk Christiansen	2610JHC
JASA	Jan	Salmonsен	7700JASA	JHH	Jonathan	Hemmer-Hansen	8260JHH
JAV	Janne	Veller	7470JAV	JHHA	Thora Frello &	Jesper Høy Hansen	8240JHHA
JB	Jørn	Buus	9760JB	JHJ	Jørgen	Hjorth Jensen	6700JHJ
JBE	Jørgen	Bech	1953JBE	JHK	Jens	Hasager Kirk	6880JHK
JBІ	Jens	Birch	9500JB	JHOV	Jes	Hovmøller	9210JHOV
JBO	Jesper	Boesen	2920JBO	JJ	John	Jensen	8740JJ
JBP	Jane	Bøgelund	9830JBP	JJA	Jens Jørgen	Andersen	7700JJA
JBPO	Jens Bonde	Poulsen	8950JBP	JJE	Jens	Jensen	9800JJ
JBR	Jesper	Brodersen	2970JBR	JJM	Jesper	Johannes Madsen	1770JJM
JC	Johan Henrik	Funder Castenschiold	9460JC	JJO	Jens	Johansen	1864JJО
JCO	Jørgen	Cordes	9510JCO	JJP	Jens Jørgen	Pedersen	7900JJP
JCS	Jan	Sørensen	2750JCS	JKA	Jeppe	Kajgaard	9970JKA
JDA	Jakob	Dall	2900JDA	JKC	Johnny	Krämer Christensen	8530JKC
JDZ	Jane	Ditzel	5953JDZ	JKI	Jens	Kirkeby	8680JKI
JEA	Jan Ejvind	Andersen	9430JEA	JKK	Jens Kristian	Kjærgård	7950JKK
JEAL	Jens	Albrechtsen	7800JEAL	JKR	John	Kristensen	9480JKR
JEB	Jens	Bækkelund	5400JEB	JL	Jens	Lind	3060JL
JEHA	Jens	Handrup	7752JEHA	JLA	Johnny	Laursen	9520JLA
JEVI	Jesper	Vingtoft	8220JVI	JLG	Jonna	Lindegård	9300JLG
JF	Jens	Foltved	9240JF	JLI	Jens	Lilleør	9000JLI
JFA	Jens	Frimer Andersen	7742JFA	JLJ	Jette	Lynge Jensen	7470JLJ

Digesvale, Lille Vildmose, 18. maj 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

JLY	Jørn	Lykkegaard	8000JLY	JSPE	Steen	Petersen	9230JSP
JLØ	Jan	Løvås	7089JLØ	JTK	John Toft	Kristensen	7430JTK
JMIK	John	Mikkelsen	7100MIK	JTL	Jørgen Terp	Laursen	8220JTL
JMM	Jesper	Møller	2980JMM	JTN	Jan Tøttrup	Nielsen	9870JTN
JMPJ	Jørgen	Munck	2800JMPJ	JVI	Jørgen	Vigstrup	7700JVI
JMU	Jens	Muff Hansen	8654JMU	JVIN	Jens	Vinge	9520JVI
JNI	Jan	Haaning Nielsen	3300JNI	JVS	Jørn Vinther	Sørensen	6100JVS
JNS	Jan	Nør Skriver	9240JNS	JVV	Jens Veilgaard	Vendelbo	8520JVV
JOA	John	Andersen	8260JOA	JWB	Julie W.	Broge	3400JWB
JODK	Jonas	Kjærgaard	8960JODK	JYHA	Jytte	Hansen	7700JYHA
JOH	John	Hansen	8400JOH	JØ	Jørn	Skeldahl	3000JØ
JOK	Jørgen	Kabel	9400JOK	JØA	Johanne Øhlers	Aagaard	2400JOA
JOKL	Johnny	Kahlert	8200JOK	JØH	Jørn	Hansen	7800JØH
JOP	Jørn	Opsal	5148JOP	JØO	Jan Østerby	Olesen	7430JØO
JOS	John	Sandø	0688JS				
JPIP	John	Pedersen	9990JPIP	KA	Kaj	Agerbæk	8270KA
JPK	Jørgen Peter	Kjeldsen	7741JPK	KAB	Karl	Borup	8300KAB
JR	Jette	Reeh	7100JR	KABI	Kaj	Abildgaard	6400KA
JRA	Jan	Ravnborg	6040JRA	KAH	Klaus	Anker Hansen	9530KAH
JRL	Jens	Rye Larsen	6855JRL	KAHA	Karsten	Hansen	8850KAHA
JRL	Jennifer	Lynch	5230JRL	KAL	Kai	Lindegaard	8800KAL
JS	Jan	Skrubbeltrang	9990JS	KB	Klaus	Berggreen	4300KB
JSA	Jacob	Sterup	5854JSA	KBC	Kenneth	Bach Christensen	9000KBC
JSC	Jesper	Schade	3320JSC	KBH	Kristian	Berg Hejlesen	7442KBH
JSCH	Jørgen	Scheel	4581JS	KBJ	Kristian	Birchvald Jensen	4000KBJ
JSF	Jess	Sander Frederiksen	2630JSF	KBL	Karsten	Busk Laursen	2300KBL
JSK	Jan	Skjoldborg Kristensen	7730JSK	KBN	Kristian	Nielsen	8920KBN
JSP	Jan	Speiermann	1670JSP	KBO	Knud	Boysen	8700KBO

Gøg 1K, Egense, 2. august 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

KCAL	Keld	Christensen	7830KCAL	KK	Karsten	Klausen	9990KK
KCM	Kasper	Madsen	9380KCM	KKU	Karen	Kusk	5953KKU
KDC	Klavs	Dahl Christensen	8240KDC	KL	Kjeld	Lund	7000KL
KDJ	Kurt	Due Johansen	5220KDJ	KLL	Kurt	Lofthjør	2800KLL
KDP	Keld	Dahl Pedersen	7860KDP	KMHA	Kirsten Marie	Haugstrup	8800KMHA
KEAM	Kent	Amond Jørgensen	9610KEAM	KMO	Klaus	Malling Olsen	2700KMO
KEC	Knud Erik	Christensen	9990KEC	KNI	Kaj	Nissen	9500KNI
KEV	Knud Erik	Vinding	6400KEV	KNIE	Kurt	E. Nielsen	1956KNI
KF	Kim	Frost	8270KF	KNM	Kim	Mouritsen	8420KNM
KFL	Klaus	Flemløse	3060KFL	KNP	Knud	Pedersen	9990KNP
KGP	Karsten	Pedersen	8830KGP	KOL	Kent	Olsen	8000KOL
KHA	Kjeld	Hansen	4672KHA	KP	Kirsten	Pedersen	2760KP
KHK	Kennerth	Kristensen	9430KHK	KR	Kristian	Røge	9690KR
KHL	Kirsten	Halkjær Lund	5290KHL	KRA	Kurt	Rasmussen	9330KRA
KHP	Karsten	Højén	9460KHP	KRD	Kjeld	Rydahl	9574KRD
KHU	Kai	Hultmann	2760KHU	KSA	Karen	Sander Jensen	8700KSA
KIM	Kim	Mogensen	7200KIM	KTH	Karen	Thingsgaard	6950KTH
KJ	Kurt	Jensen	8381KJ	KTR	Kristian Torben	Rasmussen	8000KTR
KJH	Kjeld	Hansen	6400KJ	KUH	Kurt	Kaack Hansen	5800KUH
KJI	Karl Jørgen	Ingversen	9500KJI	KUP	Kurt	Prentow	9800KUP
KJL	Karl Johan	Leggaard Jensen	7870KJL	KV	Kenneth	Villadsen	9270KV
KJNI	Kjeld	Nielsen	9260KJNI	KVE	Karsten	Vestergaard	9370KVE

Indsendere 2015

KW	Kurt	Willumsen	7171KW	LSA	Leo	Salmonsens	7700LS
KØJ	Keld	Ørum Jensen	7700KØJ	LSN	Leif	Schack-Nielsen	4791LSN
				LSP	Lars	Pedersen	9270LSP
LAFF	Lars Frede	Petersen	4320LAFF	LSPE	Lars	Spejlborg	9700LS
LAM	Lars	H. Mortensen	9800LAM	LTP	Lars	Tom-Petersen	8900LTP
LAN	Lars	Andersen	2100LAN	LVH	Lars	Vilhelm Hansen	2720LVH
LB	Lotte og Erik	Brühl	3450LB	LYT	Lars	Ytte	3050LYT
LBK	Lars Bo	Kjeldstrom	9330LBK				
LBO	Lars	Borup	8220LBO	MA	Michael	Andersen	6040MA
LBR	Lasse	Braae	4500LBR	MAKR	Martin	Kristensen	7950MAKR
LBRJ	Lars	Breum Jeppesen	9900LBRJ	MAL	Martin	Liebermann	5500MAL
LBS	Lars	Svith	8240LBS	MBA	Mogens	Bak	6893MBA
LE	Lars	Elvstrøm	2820LE	MBB	Mathias	Blicher Bjerregård	3400MBB
LEA	Laurids Erik	Andreassen	6900LEA	MBH	Morten	Bentzon Hansen	2000MBH
LFR	Leif	Frederiksen	2860LFR	MCH	Morten	Christensen	9881MCH
LG	Lars	Gabrielsen	8330LG	MCSO	Milton	Christensen	9800MCSO
LGN	Laus	Gro-Nielsen	9800LGN	MD	Mogens	Damm	9900MD
LHO	Leif	Olsen	3390LHO	MDK	Mariane	Dalgaard Kragelund	9541MDK
LHS	Lars	Heiring Sørensen	9690LHS	MEBH	Mette	Berg Hansen	9000MBH
LIFO	Lindy	Foulum	7700LIFO	MER	Mogens	Erlandsen	8600MER
LIMA	Liselotte	Mathiasen	9362LIMA	MF	Michael	Frandsen	9900MF
LJ	Lars	Jørgensen	9900LJ	MHH	Martin	Høj Hansen	8210MHH
LJK	Leif	Kristensen	5672LJK	MHO	Margit	Hove	8382MHO
LK	Liselotte	Kahns	8000LK	MHP	Mikkel	Høegh Post	2100MHP
LKJ	Leif	Jensen	9990LKJ	MIK	Michael	Ancher	8230MIK
LLH	Leo	L. Hansen	8270LLH	MIR	Mikael	Ritman	9900MIR
LM	Lars	Mogensen	8830LM	MK	Martin	Kviesgaard	8800MK
LN	Leif	Novrup	7830LN	MKP	Michael	Køie Poulsen	3480MKP
LNA	Lars	Nørgaard Andersen	2700LNA	MKR	Morten	Krog	2200MKR
LNH	Lars	N. Hansen	8000LNH	MLJ	Mads	Lie Jensen	9800MLJ
LNI	Lars	Nielsen	8700LNI	MLU	Martin	Lundholm	9310MLU
LOU	Oluf	Lou	3700LOU	MML	Mikkel	Mølbjerg Lund	9541MML
LPA	Lars	Paaby	2730LPA	MMR	Margit	Mølbak Ringkjøbing	9800MMR
LPH	Lars Peter	Hansen	6400LPH	MOK	Morten	Kattenhøj	8220MOK
LPJ	Lars P.	Johansson	8544LPJ	MOM	Morten	Müller	5953MOM
LPK	Lars Peter	Kvist	2200LPK	MON	Mogens	Neergaard	9320MON
LR	Lisbeth	Røge	8960LR	MRP	Mogens	Ribo Petersen	5290MRP
LRJ	Lisbeth	Rødbrø Jeppesen	7700LRJ	MSJ	Martin	Svinth Ebbesen	8000MSJ
LRU	Lars	Rudfeld	4600LRU	MSJO	Michael	S. Johansen	6710MSJ
LS	Leif	Nørgaard Schmidt	8680LS	MSS	Martin	Strømkjær	5471MSS

Ederfugl, Egense, 22. februar 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

MST	Mogens	Stoustrup Jensen	8410MST	ONB	Ole	Nørgaard	9480ONB
NBJ	Niels	Bomholt Jensen	5762NBJ	OO	Ole	C. Olesen	7490OO
NEJ	Niels Evald	Jensen	9990NEJ	ORJ	Ole	Riis Jensen	9210ORJ
NIN	Niels	Imhoff Nielsen	8800NIN	OS	Ole	Skrubbeltrang	9990OS
NJ	Niels	Jæger	9900NJ	OSØ	Ole	Sørensen	8300OS
NJR	Niels	Routhe	9310NJR	OZG	Ole	Zoltan Göller	6760OZG
NK	Niels	Kanstrup	8410NK				
NOH	Niels-Ole	Hørlyk	8382NOH	PB	Per	Bækgaard	2630PB
NPM	Niels Peter	Møller Jensen	6100NPM	PBA	Poul	Blicher Andersen	8800PBA
NPR	Niels	Røjle	7480NPR	PBE	Peter	Bonne Eriksen	3500PBE
NPWS	Niels	Sloth	8930NPWS	PBJ	Poul	Bjerager	5250PB
NRL	Nina	Rosendahl Larsen	6052NRL	PCH	Peter	Hansen	9900PCH
NTØP	Niels	Tønnes Petersen	2840NTØP	PDN	Peter	Dyrman Nielsen	9280PDN
NW	Niels	Wimmelmann	9000NW	PDS	Per	Damsgaard-Sørensen	5230PDS
OA	Ole	Amstrup	6830OA	PEB	Peter	Breyen	9800PEB
OBO	Ole Bo	Olsen	5500OBO	PEC	Per	Christensen	9400PEC
OBV	Ole	Bøgh Vinther	8000OBV	PER	Peder	Rasmussen	5700PER
OEH	Ole Emil	Hansen	8981OEH	PES	Poul Erik	Sperling	9230PES
OFJ	Ole Frode	Jakobsen	2200OFJ	PET	Per	Tejsner	1749PET
OHJ	Ove	Højstrøm Jensen	2670OHJ	PGT	Per	Grove Thomsen	2970PGT
OJA	Orla	Jakobsen	4690OJA	PH	Per	Hauge	8620PH
OJE	Ole	F. Jensen	8361OJE	PHA	Peter	Hahn	8320PHA
OK	Ole	Krog	9800OK	PHC	Palle	Hove Christensen	9260PHC
OKR	Orla	Kristensen	9500OKR	PHJ	Peter	Hartoft-Jacobsen	3460PHJ
OLH	Ole	Hansen	6710OLH	PHK	Peter	Hedegaard Kristensen	9440PHK
OLL	Ole	Laursen	8500OLL	PHL	Peter	Larsen	8310PHL

Grågå, Lille Vildmose, 29. april 2015. Foto: Jan Skriver.

Fiskehejre, Lille Vildmose, 29. juli 2015. Foto: Jan Skriver.

PHM	Poul	Hald-Mortensen	7742PHM	ROA	Robert	Andersen	8840ROA
PHP	Poul Henrik	Pedersen	9800PHP	ROC	Rolf	Christensen	9990ROC
PJP	Peder	Pedersen	7830PJP	RSN	Rune	Sø Neergaard	8220RSN
PKH	Peter	Kjer Hansen	6270PKH	RT	Rasmus	Turin	2700RT
PKN	Peer	Kierstein Nielsen	9400PKN	RWR	René	Rørbæk	9000RWR
PKR	Poul	Krag	7830PKR	SA	Stinne	Aastrup	8800SA
PLA	Peter	Lange	8464PLA	SAL	Svend	Aage Linderstrøm	2680SAL
PLO	Peter	Leth Olsen	6950PLO	SAN	Stefan	Andersen	2800SA
PMA	Peter	Manstrup	9000PMA	SAR	Steen	Reimers	8000SAR
POHP	Poul	Holm Pedersen	7700POHP	SAS	Svend Anker	Schwebs	6372SAS
POL	Poul	Larsen	2860POL	SB	Steen	Brølling	7741SB
POW	Poul	Weje	7752POW	SBL	Søren	Blanke	2100SBL
PPO	Per	Poulsen	6710PPO	SBØ	Søren	Bøgh	9510SBØ
PPR	Philippe	Provençal	8000PPR	SCH	Steen	Christensen	8541SCH
PQ	Per	Quaade	3200PQ	SCS	Steen	Christensen	7000SCS
PR	Palle	A. F. Rasmussen	9000PR	SEF	Svend Erik	Frandsen	9900SEF
PRE	Per	Reng	8500PR	SEK	Sebastian	Klein	2300SEK
PS	Per	Steffensen	9280PS	SEM	Svend Erik	Mikkelsen	9310SEM
PSC	Peter	Staarup Christensen	2600PSC	SEP	Svend Erik	Petersen	6950SEP
PSØ	Palle	Sørensen	4892PSØ	SF	Steen	Frandsen	8800SF
PUR	Poul Ulrich	Riis	7760PUR	SFH	Søren	Ferdinand Hansen	2300SFH
PWB	Per	Wessel Buchwald	8800PWB	SFX	Steen	Flex	4440SFX
RBA	Rasmus	Bomann Andersen	2200RBA	SGB	Garder	Brask	2620SGB
RBC	Rune	B. Christensen	2300RBC	SGN	Søren	G. Nielsen	5690SGN
RBI	Rolf	Bisgaard	3460RBI	SHJ	Steen	Højmark-Jensen	3600SHJ
RDN	Rasmus	Due Nielsen	8260RDN	SIBA	Simon	Barfoed	2200SIBA
RJ	Rie	Jensen	1852RJ	SKAF	Skagen	Fuglestation	9990SKAF

Indsendere 2015

SKR	Stig	Kjærgaard Rasmussen	2000SKR	SVUR	Signe	Uldall	8800SVUR
SKRY	Steen	Kryger	3500SKRY	SW	Søren	Wilhelmsen	8641SW
SKS	Søren	Knorr Søndergaard	9400SKS	SWJ	Svend	Wøjcik-Jonasson	9800SWJ
SLA	Steen	Lauritsen	5300SLA	SØK	Søren	Kristoffersen	9000SØK
SLR	Søren Louis	Rasmussen	5300SLR	SØP	Søren	Poulsen	8000SØP
SMK	Søren	Michelsen Krag	7900SMK				
SN	Sørn	Nordhald	9370SN	TA	Tim	Andersen	2605TA
SNI	Sten	Nielsen	6040SN	TAF	Tony Allan	Frederiksen	4600TAF
SOK	Søren	Kristensen	2930SOK	TBA	Tom	Bak Andersen	9200TBA
SPJ	Søren Peter	Jensen	6000SPJ	TBAS	Thorkild	Bastholm	2100TBAS
SPL	Sidse	Pein-Lorenzen	9460SPL	TBC	Thorkild	Bjerre Christensen	9900TBC
SPP	Søren Peter	Pinnerup	4320SPP	TBJ	Tommy	Bjørk	4632TBJ
SR	Steen	Reinholdt	7860SR	TBK	Thomas	Boll Kristensen	8700TBK
SRO	Søren	Rosenberg	9440SR	TBR	Thorkil	Brandt	8300TBR
SRS	Sune	Riis Sørensen	2200SRS	TC	Tscherning	Clausen	9270TC
SSC	Simon	S. Christiansen	9200SSC	TE	Tim	Eistrup	9000TE
SSH	Søren	S. Hansen	9520SSH	TEO	Troels	Eske Ortvad	2100TEO
SSK	Søren	Skriver	8260SSK	TFR	Torben	Fisker-Rasmussen	9900TFR
SSL	Stephan	Skaarup Lund	8240SSL	THE	Thyge	Enevoldsen	2000THE
SSW	Sven	Wemmelund	8270SSW	THEN	Tonny	Henriksen	7000THE
ST	Søren	Tanderup	9000ST	TL	Thorkild	Lund	9280TL
STEJ	Steen	Jensen	8370STEJ	TLY	Torben	Lyng	9900TLY
STM	Stig	Toft Madsen	1401STM	TMØ	Torben	Møller	5892TMØ
STP	Sten	Petersen	3480STP	TN	Torben	Nielsen	9560TN
STS	Steen	Skaadegaard	8410STS	TOLA	Torben	Laursen	8462TOLA
SUT	Søren	Ulrich Thomsen	9620SUT	TOS	Tommy	Skagbæk	9300TOS
SVI	Simon	Vikstrøm	4872SVI	TPA	Tonny	Papillon	4060TPA
SVP	Steen	Vester Pedersen	7800SVP	TRK	Tonny	Ravn Kristiansen	8830TRK

Hvid Vipstjert, Lille Vildmose, 23. maj 2015. Foto: Jan Skriver.

Indsendere 2015

TSE	Terje	Seidenfaden	9220TSE	VFL	Vagn	Freundlich	9400VFL
TVI	Thomas	Vikstrøm	3520TVI	VHL	Vagn	Højkjær Larsen	2900VHL
TVN	Thomas	Varto Nielsen	4690TVN	VJ	Vera	Jessen	6320VJ
TWJ	Torkil	Werner Jørgensen	4330TWJ	VK	Villum	Klæstrup	9493VK
				VKN	Vicky	Knudsen	3700VKN
UDA	Uffe	Damm Andersen	2800UDA	VL	Villy	Lauritsen	8800VL
UGS	Uffe	Gjøl Sørensen	1415UGS	VM	Vibeke	Mortensen	8600VM
UK	Ulf	Klemmetsby	9380UK	VVH	Verner	Vangsgaard Hansen	7800VVH
UKS	Ulrik	Kjøller Skovenborg	8000UKS	WJ	Willy	Jørgensen	9280WJ
ULS	Ulrik	S. Sørensen	2860ULS	WL	Werner	Larsson	9990WL
UPA	Ulla	Paulsen	9981UPA				
UTE	Uffe	Terndrup	8250UTE	AAA	Asker	Aarkrog	2920AAA
				ÅGH	Åge	Gejl Hansen	6823ÅGH
VAG	Vagn	Gjøløv	9700VAG	AAJN	Aase	Jensen	9900AAJN
VAK	Vagn	Krogsholm	9870VK	AAK	Aase	Kjærgaard	9300AK
VC	Vilhelm	Christiansen	9260VC				

Gransanger, Lille Vildmose, 28. april 2015. Foto: Jan Skriver.

Rødben, Lille Vildmose, 13. juni 2015. Foto: Jan Skriver.

Islandsk Rødben, Egense, 25. januar 2015. Foto: Jan Skriver.

Indeks arter

ALKEFUGLE	93	Enkeltbekkasin	91	Kærsanger	131
ANDEFUGLE	57	F Fiskehejre	81	L Laplandsværling	145
BIÆDERE	117	Fiskeørn	106	Lille Flagspætte	116
DUER	69	Fjeldvåge	112	Lille Fluesnapper	136
FALKE	117	Fjordterne	101	Lille Kjove	94
HEJRE & IBISSE	80	Flodsanger	129	Lille Præstekrave	86
HØNSEFUGLE	68	G Græshoppesanger	129	Lille Skallesluger	64
HÆRFUGLE	114	Grønlandsk Blisgås	63	Lille Skrigeørn	108
ISFUGLE	117	Grønspætte	115	Lille Stormsval	77
KJØVER	94	Grå Fluesnapper	135	Lomvie	93
LAPPEDYKKERE	68	Gråmåge	99	Lunde	93
LOMMER	73	Gråstrubet Lappedykker	68	Lundsanger	132
MÅGER	96	Gul Vipstjert	142	Lysbuget Knortegås	59
NATRAVNE	70	Gulbug	129	Lærkefalk	120
ROVFUGLE	103	Gulhovedet Gul Vipstjert	142	M Mallemuk	77
SPÆTTER	115	Gulirisk	145	Mellemkjove	95
SPURVEFUGLE	123	H Havterne	102	Middelhavsmåge	98
STORKE	79	Havørn	111	Mosehornugle	113
STORMFUGLE	76	Hedehejre	110	Mørkbuget Knortegås	59
SULE & SKARVER	83	Hedelærke	127	N Nathejre	80
TERNER	101	Hjlemskallesluger	65	Natavn	70
TRANER	72	Hortulan	146	Nattergal	135
UGLER	112	Huldue	69	Nilgås	65
VADEFUGLE	85	Husrødstjert	138	Nordisk Lappedykker	68
VANDHØNS	71	Hvæpsevåge	106	Nordlig Blåhals	136
A Aftenfalk	119	Hvid Stork	79	Nordlig Gul Vipstjert	137
Alm. Gul Vipstjert	142	Hvidbrynet Løvsanger	131	Nøddekrige	125
Almindelig Kjove	94	Hvidbrystet Præstekrave	86	O Odinsbane	92
Almindelig Skråpe	78	Hvidnæbbet Lom	74	P Parktræløber	134
Amerikansk Krikand	67	Hvidsiken	144	Perleugle	113
Amerikansk Pibeand	67	Hvidskægget Sanger	132	Pibeand	67
Atlingand	66	Hvidvinget Korsnæb	144	Pibesvane	57
B Balearskråpe	78	Hvidvinget Måge	99	Pirol	123
Biæder	117	Hvidvinget Terne	101	Plettet Rørvagtel	71
Bjerglærke	126	Hvidøjet And	65	Pomeransfugl	85
Bjergpiber	141	Hærfugl	114	Pungmeise	126
Bjergvipstjert	143	Hættemåge	100	R Ravn	126
Blisgås	63	Hætteværting	146	Ride	96
Blå Kærhøg	108	Høgesanger	132	Ringdrossel	140
Blåhals	135	I Indisk Gås	61	Rosenstær	134
Bramgås	60	Islandsk Stor Kobbersnepe	87	Rovterne	101
Britisk Sildemåge	98	Islom	75	Rustand	65
Broget Fluesnapper	137	J Jagtfalk	121	Rød Glente	111
Brushane	88	K Karmincompap	144	Rødhalset Gås	60
Bynkfugl	139	Kaspisk Måge	98	Rød hovedet And	65
C Citronvipstjert	143	Kernebider	144	Rød hovedet Tornskade	125
D Drosselrørsanger	131	Kirkeugle	112	Rødrygget Sval	131
Duehøg	110	Klyde	85	Rødrygget Tornskade	123
Dværgfalk	120	Knarand	66	Rødstrubet Lom	73
Dværggås	64	Knortegås	58	Rødstrubet Piber	141
Dværgmåge	97	Kongeørn	106	Rødtoppet Fuglekonge	133
Dværgryle	91	Kortnæbbet Gås	61	Rørdrum	80
Dværgrørvagtel	71	Korttæt Træløber	134	Rørhøg	108
Dværgterne	101	Krikand	67	S Sabinemåge	96
E Eleonorafalk	121	Krumnæbbet Ryle	89	Sangsvane	58
Engryle	90	Kærløber	88		
Engsnarre	71				

Dvärgmåge, Roshage, 12. december 2015. Foto: Henrik Haaning Nielsen/Avifauna Consult.

Indeks arter

Sardinsk Sanger	133	Sorthalset Lappedykker ...	69	Sydlig Nattergal	135
Savisanger	129	Sorthovedet Måge	97	Sædgås	62
Sildemåge	100	Sortrygget Hvid Vipstjert	143	Søkonge	93
Silkehal	134	Sortspætte	116	Sølvhejre	81
Silkehejre	81	Sortstrubet Bynkefugl ..	139	Sølvmåge	100
Sivsanger	130	Sortstrubet Lom	74		
Sjagger	140	Sortterne	101	T Taigasædgås	62
Skarv	84	Spidsand	67	Tejst	93
Skestork	82	Splitterne	101	Temmincksryle	89
Skovhornugle	113	Spætmejse	134	Thorshane	92
Skovsanger	131	Stenpikker	140	Tinksmæde	92
Skovsneppe	91	Stenvender	87	Toplærke	127
Skægmejse	128	Steppehøg	108	Topskarv	83
Skærpiber	142	Stor Hornugle	114	Trane	72
Slørugle	112	Stor Kobbersnepe	86	Tredækker	91
Snegås	61	Stor Korsnæb	144	Tundrasædgås	63
Snespurv	145	Stor Regnspejl	86	Turteldue	70
Sneugle	114	Stor Stormsval	77	Tårnfalk	118
Sodfarvet Skråpe	78	Stor Tornskade	124		
Sort Glente	112	Storkjove	95	V Vagtel	68
Sort Ibis	82	Stormmåge	100	Vandrefalk	122
Sort Stork	79	Storpiber	142	Vandrikse	71
Sortbrynet Albatros	76	Sule	83	Vandstær	134
Sortbuget Knorregås	60	Svartbag	100	Vendehals	115
Sortgrå Ryle	90	Sydlig Blåhals	136		

Turteldue, Hamsthalm, 4. oktober 2015. Foto: Lauge Fastrup.

Foreningen Nordjyllands Fugle har til formål at indsamle, registrere og videreformidle oplysninger om forekomsten af fugle i Nordjylland.

Foreningen samarbejder med Dansk Ornitologisk Forening samt andre grønne foreninger og myndigheder.

